KNJIGOTEKA

KARNEVAL

RAWI HAGE

FRAKTURA

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

Od istog autora u izdanju Frakture:
Žohar
De Nirova igra

Rawi Hage

Karneval

prevela s engleskoga
Snježana Husić

KNJIGOTEKA

Fraktura

KNJIGOTEKA

Naslov izvornika *Carnival*
© 2012, Rawi Hage All rights reserved
© za hrvatsko izdanje Fraktura, 2016.
© za prijevod Snježana Husić i Fraktura, 2016.

ISBN 978-953-266-803-2

Za Madeleine Thien

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

Istinska i iskrena ozbiljnost ne boji se ni parodije niti ironije, niti bilo kojeg drugog oblika suspregnutog smijeha, jer svjesna je da je dio nedovršene cjeline.

Mihail M. Bahtin, *Stvaralaštvo Françoisa Rabelaisa i narodna kultura srednjeg vijeka i renesanse*

* * *

Nepokretni na zemlji što se
giba: putnici.
U bijegu nepokretnom zemljom:
kućevni.
Ali one u bijegu zemljom što se giba,
i nepokretne na nepokretnoj
zemlji: kako *njih* zvati?

J. M. G. Le Clézio, *Knjiga uzmaka*

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

PRVI ČIN

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

MAJKA

U cirkuskoj su me karavani začeli putnik koji je imao devu i majka koja se ljuljala na užadi. Kad me moja majka, zlatokosa trapezistica, izbacila iz sebe uz burno odobravanje slonova i tuljana, vani je kišilo, a povorka kola bila je na odlasku. Dojila me na cestama, za putovanja, uz ludorije klaunova i jetke napjeve vremešna patuljka koji mi je prorekao lutalački život među paucima i zvijerima.

No vlasnik cirkusa već je skovao planove za mene. Nedostaju nam div i krotitelj lavova, rekao je i uzeo me iz majčina naručja da mi opipa snagu bedara i oblik glave. No ja sam izrastao u znalca i pogađača u svijetu šatora, usred dreke izvikivača na popratnim predstavama dok je podizao svoj visoki klobuk i udarao štapom po vanjskoj pozornici i vikao: Samo uđite, dame i gospodo, i upoznajte Maloga Gonetaoca! Povrat novca zajamčen ako ovaj mališan ne pogodi koliko ste teški, ako promaši vašu dob i broj godina koje su vam preostale na ovome svijetu prije nego što odete na počinak pod zemlju. A ja, koji sam naučio prosuđivati živote po veličini stopala, stegnutosti remena, otežalosti vjeđa i širini jagodica, izrastao sam u promatrača koji je vidio svoju majku kako visi i svog oca kako pada pod težinom vlastite brade.

Nakon očeva odlaska i majčine smrti ostao sam u cirkusu, smucati se između gležnjeva nježnih gorostasa, kratkih ruku kepeca i umiljate naravi nakaza. Zarana sam naučio razvlačiti užad i majmunu vezati leptir-kravatu. Doznao sam za nasmiješene zmajeve zatežući kožu tetovirane djevojke, igrao sam se s prosječnim sinom najmanje žene na svijetu i najvišeg

KNJIGOTEKA

muškarca na svijetu. Odrastao sam u tim okruglim šatorima i u kružnom smjenjivanju točaka, preko granica i kroz tuđinu nosile su me slonovske surle.

Naučio sam također odgonetati i ubijati.

Mali Gledaoče, kako je debela žena jedanput pogrešno izgovorila moje ime, upravo si mi uljepšao dan, jer odgonetnuo si koliko mi je lak duh pod teretom moje težine. I poljubila mi je vedro lice i izašla iz šatora, osjećala je oblake u kosi i milovala ptice što su klizile nebom. No kad je zazimilo i šatori su spušteni i svi smo gladovali u obruču studeni, ubio sam konja i nahranio njime zvijeri.

GLODAVCI

Proteklih pet godina živim u zgradi koja bruji čudnim ljudima, glodavcima i kukcima koji dolaze i odlaze kako im puhne. U susjednome stanu, lijevo od mene, stanuje Rumunjka koja je nekoć bila gimnastičarka, a sada kad je sama i živi u oskudici povremeno se podaje krupnu liječniku u godinama, s bradom i automobilima koji se stalno mijenjaju i rastu.

Poznajem ga iz obližnje ambulante. Prošli put postavio mi je nekoliko pitanja o obiteljskoj povijesti bolesti, rekao mi je da se popnem na papirnati pokrov stola za preglede i primio se posla: kuckao mi je po leđima, pritiskao mi jezik jednokratnom špatulom, držao me za mošnje sve dok nije istisnuo kašalj iz mene. Mrštio se dok je dopisivao nešto u moj zdravstveni karton.

Vrtio je glavom, no prije nego što mi je dospio priopćiti novosti, rekao sam: Doktore, znam, ništa mi ne morate reći. Pretpostavljam da bih trebao izgubiti na težini, vjerujte mi, doktore, znam... zato što sam danas bacio pogled na svoje gležnjeve i pregledao sam si lice u zrcalu... svi mi imamo svoje poroke, doktore, u mom je slučaju to po svoj prilici neumjerenost u jelu. Jedan od sedam smrtnih grijeha, nije to ni tako loše. Nije da sam vjernik ili tako nešto... Pokušao sam se

KNJIGOTEKA

kockati, ali uopće se ne isplati, za ženama samo patiš, a pohlepi nikad kraja... Valjda bih trebao promijeniti posao, kao da to govorite, doktore. Satima bez prestanka voziti taksi. Ili ipak vježbati. Otupi vam um od tolikog buljenja u cestu... katkad mislim samo na svoje neostvarene težnje... rekao sam težnje, ne težine. Šaljivčina ste vi, doktore! Kakav uzaludan život, kakav sam ja markirant... nisam ja kriv, doktore, pa tko bi odolio? Privuku me sve one reklame, ta me halabuka uvuče u lokale s divovskim pizzama, duplim sijamskim cheeseburgerima, četveronožni pilići bez očiju dozivaju me iz svojih žutih kostima, a nemojmo zaboraviti ni frape ravno iz trostrukih vimena netom kloniranih krava... no svejedno tvrdim da svježe mlijeko ide izvrsno uz tucet najvećih uštipaka u svemiru... Trebao sam biti pametniji, doktore. Pretpostavljam, mogu pretpostaviti, ali nikad ne znam...

Pa, rekao je liječnik, ja ovdje vidim znakove poremećaja moždane funkcije. S obzirom na trzaje u rukama i bježanje očiju, a vaše duge monologe i fantazije o knjižničarskim majmunima koji kuju urotu protiv svijeta bolje da ne spominjem, mislim da svakako treba ustanoviti što je s glavom. Eto, moj je prijedlog da vas pošaljem psihijatru koji će biti u stanju dati sud o svim tim vašim neobuzdanim mislima. Što kažete? Mogu vam odmah dati uputnicu...

Liječnik me prepozna svaki put kad se sretnemo na stubištu u zgradi ili kad parkira auto uza zid garaže ispod mog balkona, za onih stanki za ručak kad ide k Rumunjki u stan pored.

Promatram kako se uspinje stubama, gotovo već spreman spustiti hlače pod strpljivim pogledima pauka koji vrebaju. Čim stupi u zgradu, kuje zavijaju u ritmu vlastitog tjeranja, čeljust gospođe s druge strane ceste zveketom prati siktanje ćeretavih čegrtuša, a konjska kopita u susjedstvu stepaju u taktu postolareva čekića na uglu ulice. Sezona je parenja svaki dan!

Zato, doktore, mislim da se sve svede na to nakon godina savjesnog učenja, nakon bubanja napamet čitavih debelih

knjižurina o vodi u plućima, zraku u crijevima, i pomne klasifikacije kostiju, žila, anusa, Falopijevih tuba, srca i spolovila. To vam je nagrada jer se na fakultetu niste onesvijestili ni izbljuvali pri pogledu na rasporena blijeda trupla na obdukcijskim stolovima. Ja vam kažem, liječnici profitiraju na smrti i neidentificiranim leševima koje su nekoć nastavali pjesnici beskućnici i skitnice! Liječnici su konačni skrbnici tih sumanutih hodača koji su tumarali ulicama i recitirali monologe izmišljenim prijateljima, dok su im dugačke orangutanske ruke virile iz lisičina mađioničara i posezale u trbuhe gradskih kontejnera ne bi li se pojavila hrana, a konzerve nestale i reciklirale se u metalne stolove na kojima su izloženi nesretnici svijeta, mrtvaci koje nitko ne traži, otvorena prsnog koša i razderanih cipela.

Iznad mene stanuje stara Poljakinja koja je u Drugom svjetskom ratu preživjela logor. Njezin sin, pazikuća u našoj zgradi, vlasnik je Harleyja, visokih čizama i opake crne jakne. Neznalica je koja neprestano govori i govori i promatra svoje lice koje stari u zrcalu u predvorju. Poravna kožne hlače, pa zagladi vjetrom promršenu kosu. Tu i tamo, kad u mom stanu pukne cijev ili kad prozor propušta vodu i zrak, pokucam mu na vrata. On otvori i mrko me pogleda uz Ostavi poruku u sandučiću i Poslije ću pogledati što je.

Kad ubacim pismo za pazikuću, stanje prikažem hitnim, s apokaliptičnim ishodima. Pišem poetičnim, gnjevnim, nabožnim stilom s natruhom prijetnje njegovoj vlastitoj dobrobiti i blagostanju zajednice. Nastojim mu objasniti da je sve međusobno povezano. Čak i sićušan, bezazlen prodor zraka kroz prozorski okvir u stanju je poremetiti toplinsku ravnotežu u zgradi te izroditi mikrokozam malenih globalnih inferna. Podsjetim ga koliko je krhka naša narav.

Kao što rekoh, neznalica je i izmiče mu duhovitost mojega zajedljivog književnog stila. Zbog svojega je brzoga stroja izgubio svako zanimanje za povijest i za ljudski rod.

No svejedno mi se naposljetku pojavi na vratima i maše mojim pismima: Što tu zapravo nije u redu? Nisi ti nekakva curica pa da se bojiš pauka. I što misliš pod tim *pravnim potocima krvi... ratnim stanjem i blagostanjem... dopuštenim i otvorenim...* Pokušavaš li ti to mene zastrašiti krupnim riječima? Pokazao sam tvoje pismo odvjetniku, druškane. Radije pripazi što pišeš, jer moj te odvjetnik može stjerati uza zid. Budeš li mi i dalje prijetio i pisao pisma crvenom tintom s "gusarskim barjacima"... možda ću morati udvostručiti stanarinu ili te čak izbaciti. Nemam ja vremena za ovo! A i tvoj je stan prepun knjiga i papira, a to, prijatelju, privlači kojekakve kukce i glodavce. Zato bi ti bolje bilo da sa mnom sklopiš mir, a da pauke prihvatiš kao mjeru protiv štetočina. A sad da vidim gdje je potop o kojem pišeš... i tko je taj gospodin Mojsije, on stanuje s tobom?

ZNAK

U stanu ispod mene živčana je studentica koja se žali da zbog mojih tromih koraka, brodskog valjanja mojih kukova po vječno besanom madracu i ultrazvučnog mreškanja mojih letećih sagova ne polaže ispite s peticama i da joj to uništava budući život zvučnih titula i izglede za velik auto, vilu s bazenom, muža na povocu i pudlicu na slobodnoj ispaši na tratini ispred kuće. Nekoliko mi je puta prijetila policijom. Kad izmili odozdo, obično je u pidžami, Miki Maus s njezinih papuča mrko me gleda, kosa joj izgleda kao da se vratila sa psihijatrijskog liječenja ili elektrošokova iz kućne radinosti. Svaki put obećam da je to posljednji put da do nje dopire buka; okrivim gomilu knjiga koja se srušila na pod i nastavila neko vrijeme poskakivati od toga kako je lako štivo u njima. Ne shvati šalu, možda zato što studira kako bi postala inženjerka, a sa stvarima koje padaju nikad nije lako.

Ispod svega toga, u garaži, stoji moj auto, njegov taksimetar, dugačak ovalni retrovizor i svjetleći znak na krovu.

KNJIGOTEKA

U autu, iznad kontrolne ploče, između vjetrobranskog stakla i volana, držim kutiju s papirnatim rupčićima kojima povremeno skupljam prljavštinu i zaustavljam izljeve i sporo cijeđenje tekućina istisnutih iz šmrcavih nosova golim, neumoljivim rukama. Služe mi i da pokrijem nosnice pod naletom smrada sirotinje i pijanaca i neperivih koji se voze u mojim kolima ukočeni poput plutajućih leševa, sa svim jadima podzemlja.

Kad je sve mirno, nakon što se sva čudna stvorenja u mojoj zgradi primire, povuku se k svojim štednjacima da se nahrane, a onda se premjeste do televizora kako bi primili dnevnu porciju vitamina D iz uglednog lica voditelja večernjeg dnevnika, uđem u svoj taksi i zaputim se u noć.

PAUCI

Dvije su vrste taksista: pauci i muhe.

Pauci su taksisti koji na stajalištima čekaju poziv dispečera ili putnike koji će s nogostupa ući u njihova gladna kola. Te se ljudske insekte nalazi na gradskim pločnicima kako svijaju novine, uspoređuju automobile, prisjećaju se putnika i vlastitih života. Čekaju na uličnim uglovima ono što će doći i čekaju da prođu vjekovi. Bezimeni su postali, svedeni na upravljače strojem koji sebe i druge prepoznaju po broju automobila: 101 se potukao, mogli bi reći; 56 ima doma trudnu ženu; 97 je maloprije prošao...

Ali ja ih zovem paucima.

Muhe su lutalice, voze sami uokolo ne bi li pokupili one koji mašu i zvižde na rubnicima nogostupa i ulica. Brode gradom, neprestano i besciljno, u potrazi za uzdignutim rukama koje će zaustaviti njihovu jurnjavu, za kišom koja će im dati posla, lebdećim svjetlećim znakovima na njihovim krovovima koji će zasjati poput dalekih lađa što bježe od nestašice krumpira i dovoze pridošlice. Nijedan se lutalica ne

KNJIGOTEKA

zadržava uz rub ceste radi zabave ili hranjenja. Nijedan lutalica neće svojevoljno dvaput prijeći isti put.

Ja sam lutalica.

Navečer, tijekom smjene, često svratim u Café Bolero. Lokal je otvoren dvadeset četiri sata dnevno i mnogi taksisti zastanu ondje da se odmore, jedu, druže se. Sjednem u kut i slušam njihove priče i tužaljke. Nalazim utjehu u odmjeravanju njihovih umornih lica i promatranju njihovih prstiju, kako se šire i oslobađaju stiska volana, povlačenja ručica na vratima i prebrojavanja sitniša. Ja sam čudak među tim kočijašima, ali motrim njihove navike, osluškujem riječi i pratim pokrete između stolova i stolaca. I imena im nadijevam, jer bojim se da ću im zaboraviti brojeve.

Pauka ima raznih vrsta i oblika i boja. Evo, ovo je uspavani pauk, dame i gospodo, poznat i kao gospodin Zelenika, kratko odrijema na svakom crvenom semaforu. Probudi se točno kad se upali zeleno. Neki vozači tvrde da žmiri, ali ne spava, da je i dalje svjestan svega oko sebe; drugi govore da u kapcima ima senzor za boje. Ali zapravo, kad mu oči obasja zeleno, on se probudi i pomisli da se vratio kući u raskošne prašume juga. Priča se da je jedanput, baš u Caféu Bolero, zaspao usred obroka, s glavom ponad tanjura, no kad je vlasnikova kći iznijela zelenu salatu, odjednom se probudio. Tako je zaradio nadimak gospodin Zelenika.

A sad svi pozdravimo Pišpauka, dame i gospodo, vozača koji nikad ne izlazi iz svojega vozila! On radi dvadeset sati na dan. On ima veličanstven plan! Jednoga dana htio bi otići u mirovinu, na otok, imati ondje kuću i mladu ženu kojom bi se oženio.

Kako nikada ne napušta svoje vozilo, jedva da se ikada otušira. Ali, još gore, taj pauk stalno nosi sa sobom praznu bocu antifriza i piša u nju. Odlazak na zahod gubitak je vremena, smatra. Boji se da će propustiti dispečerov poziv ili stranku na ulici. Priča se da je djevojka koja je sjela uz njega na prednje sjedalo tražila da zaustavi kola, izašla i povratila uz

KNJIGOTEKA

cestu. Da sam mu ja stranka, ne bih od te svinje uzeo ostatak i ni u snu ne bih dodirnuo ništa što je njegova ruka dotakla. Postao bih velikodušan donator kako bih pomogao u sprečavanju širenja epidemije svijetom. Taj bi vas pauk mogao zaraziti tifusom, kugom, hepatitisom A, B i C i cijelom feničkom abecedom.

Pišpauk bi pobijedio u svakom obračunu šakama. Da vas pograbi za ovratnik i povuče vam nos prema svom pazuhu, na vas bi se sručio pljusak smradnih udaraca i izazvao vam trenutačnu menopauzu. Poharao bi vas val vonja snažniji od tisuću prljavih križara i molili biste za milost i čist zrak, klečali biste i izmolili pet Zdravomarija i šest Očenaša. No on je i renesansni čovjek. Zbog svojega poznavanja umjetnosti i znanosti provođenja i zadržavanja tekućina, veličanstvena misticizma koji se ogleda u njegovu isposničkom načinu života, vještina dugotrajne navigacije, alkemičarskih sposobnosti i skupljanja zlata, dive mu se i boje ga se prijatelji i neprijatelji. Istinskoga sina europskih vladara i plemstva ja zovem Pišpaukom, no kraljevski je status doista stekao kad je među taksistima postao poznat kao Luj XIV., po francuskom kralju koji se nikad u životu nije okupao. Kad zrake padnu na komandnu ploču Kralja Sunca, ona se pretvori u kitnjast sloj prašine, dovoljan da se na graničnom prijelazu deset puta uzme otiske prstiju. A svakoga prosinca kaže: Još godinu dana ovako i odoh ja k svojoj malenoj nevjesti na plaži, ali onda se silni slojevi prašine u njegovu autu pretvore u pijesak i plaže, smrad njegova znoja postane vonj starog i dobro poznatog, a udubljenje na njegovu sjedalu postane jama bijede i mutna baruština pohlepe, nečisti, topline, pa čak i udobnosti.

Rano ujutro kad sam gotov s poslom, nakon što očistim ulice pokupivši nekoliko sova i hijena i čitavu kolekciju noćnih majmuna zdvojnih da se vrate kući, parkiram taksi u garaži ispod zgrade, prebrojim vozarinu i sakrijem novac pod dugačak kaput.

Na kraju svake smjene moja su kola puna tragova svega što je ušlo u njih, što je pojedeno, izgubljeno, zaboravljeno,

nakon što su kroz njih prošli putnici koji sjede i vrpolje se i pokazuju prstom u raznim smjerovima. Nalazio sam šešire, novčanike, šalove, osobne isprave, sitniš; ali i lak za nokte, nesesere sa šminkom, noževe, drogu u tragovima te male i velike kišobrane (sklopljene, ali uglavnom mokre). Pod u mom autu močvara je u kojoj sve naposljetku nađe mir. A u mojem vozilu, između automobilskih stakala, svaku izgovorenu riječ, svaku kretnju, pritužbu, sumnju i smijeh upija i zadržava spužva osvježivača zraka koji se u obliku cedra klati obješen na zrcalu.

To je dobar dio dana, kad iskapam tragove noći i sve što nekome nedostaje. Ljudi gube i ostavljaju stvari dok vam pripovijedaju svoje najiskrenije životne priče. Jedanput sam povezao kockara koji je plakao i ridao i krivio ženu za svoju ovisnost. Tri je noći proveo za kartaškim stolom i sad se vraćao kući. Došli smo usred noći, a on me zamolio da uđem s njim u kuću. Reći ću ženi da vam plati i shvatit će da sam sve izgubio, rekao je. Stajao sam na pragu i gledao ženu kako vrišti i razbija tanjure dok su djeca plakala u pidžamama na vratima soba.

ZAINAB

A moja prva susjeda zove se Zainab. Učena, uvijek smirena, tiha i nasmiješena Zainab, knjižničarski tip, u njoj vrije lava koja bi vam mogla eksplodirati u lice, zapaliti vas i izobličiti u anatomsko čudo.

Zainab! Oh, Zainab, koja se boji zagrobnog života, nikad se ne šminka, nenapadna je, glumi suzdržanost, izigrava intelektualku... naizgled konzervativna, ali znam ja da iza svega toga čuči zagonetka koju treba provaliti. Sve na njoj kao da govori: Čuj, ako pomno ne motriš, ako ne odeš dalje od mog jednostavnog izgleda kako bi otkrio uskiptjeli vulkan u meni, ti nisi ono pravo. Trgovci sagovima, lakrdijaši na užetu, pazikuće u kožnim jaknama, ekscentrični taksisti i svi ti

KNJIGOTEKA

muškarci koji bi si i pero zabili u guzicu i šepurili se kao paunovi, svi su oni zabavni, ali nisu ono pravo.

Možda griješim, ali pretpostavljam da Zainab traži jednog od onih misaonih tipova koji odlaze u špilje i planine i iščekuju da im se Bog otkrije u dimu kutije cigareta, ili možda čak jezgrovita tipa čija svaka riječ zvuči proročanski i dubokoumno i odzvanja veličanstvenim zvukom nebeskih trublji. Ili možda brkajliju koji glumi glavnu ulogu u egipatskoj sapunici, s kosom začešljanom na stranu, koji pozira u svom dvorcu, s dugačkim zaliscima, u sjajnoj noćnoj košulji, s cigaretom u ruci, otpuhuje dim i odjekuje, odjekuje, odjekuje sve dalje: *Masr oum el dounia.* Egipte, majko svemira...

Ujutro često sretnem Zainab. Porazgovaramo, pristojno, a ja joj ispripovijedam priču ili dvije iz svoje noćne smjene. Nerijetko se zasmijulji ili nasmije, drugi put samo se smiješi i sluša, a nakon toga raspravljamo o knjigama i tako raznolikim temama kao što su povijesne strahote i ljudske varke, život i njegov besmisao, pa onda o književnosti i drugim pretencioznim intelektualnim pitanjima koja se tiču smrti i migracije, među ostalim nevoljama, i tada se njezin osmijeh pretvori u zamišljen izraz i ona se sjeti da se mora vratiti svojim knjigama i istraživanjima.

I obično, netom prije nego što ode, upitam ili natuknem nešto o zajedničkoj kavi ili večeri i čaši crnog vina kod mene ili, da ne srljamo, izlasku u restoran po njezinu izboru, no ona se svaki put nasmiješi i kaže da nema vremena. Ima mnogo posla u Nacionalnoj knjižnici, objasni, a rad na doktoratu pojede joj ostatak dana.

Zainab mi je jednom rekla da je diplomirala islamistiku i da riječ *džihad* dolazi od *ijtihad*, što znači prionuti, propitati i preoblikovati. Zapisala mi je čak imena nekih autora: Muhamed Abduh, Al-Gazali, ali prije nego što je stigla dodati još koje, iznebuha sam rekao: Ali, Zainab draga, Bog je mrtav! Nekidan sam ga baš ja ubio. Udario sam ga autom dok je prelazio cestu na crveno. Pa barem je on trebao biti pametniji,

KNJIGOTEKA

kad je već Bog i sve to... A netom prije nego što je sklopio oči, netom prije nego što je promrmljao posljednje molitve sebi samom, rekao mi je: Sinko, bila je čast upoznati te, sinko. Dobro je da si Me sad ubio, jer cijeli taj cirkus papa s trozubim lakrdijaškim klobucima i pastirskim štapovima, da ne spominjem sve brojniju gomilu klečavaca na sagovima i kratkovidnih tragača za davno nestalim hramovima i izgubljenim plemenima s lošim smislom za orijentaciju, sve je izmaklo nadzoru. A onda, bez nekog očitog razloga, ili možda iz nekog očitog razloga, prebacio se na francuski i rekao: Gle, sinko moj, kao što vjerojatno dobro znaš, svi oni pustinjski arapski Semiti, Ajsori, Aramejci, nestorijanci, Nabatejci i Židovi sve su krivo shvatili, a najgore je što su to rašširili dalje na sjever, jug i sa strane. Sve su sveli na hranu i picu, kao hollywoodski treneri koji zvijezdu na zalazu podvrgnu programu vježbanja i strogoj dijeti. To Abrahamovo potomstvo opsjednuto je miješanjem hrane i pokrivanjem i brijanjem i upletanjem ženske kose ne bi li regulirali pizdine cikluse... da, dobro si Me čuo, rekao sam *pizdine*, ne *zidine*... Sve su krivo pokopčali, ta družina staromodnih učenjaka, a sad bi to htjeli pokrpati s malo poezije i apologetičkih objašnjenja jer ne vide dalje od pješčanih dina na vrhu mojih divovskih sandala koje bi, vjerujem, zbog ovog našeg nesretnog ili sretnog slučaja lako mogle biti na drugoj strani ceste... pobrini se da ih pokopaš sa Mnom!

A Zainab, smetena, osmjehnula se, zasmijuljila se, u nevjerici je zavrtjela glavom i opet me ostavila i prepustila mome vlastitom umu i njegovu vječno uskovitlanom vrtlogu ognja i pakla.

JUTRO

Svakoga jutra, i doista mislim svakoga jutra, kad Zainab odskakuće niza stube dok joj se koljena neprestance svijaju, na putu do fakulteta, dozvana s udaljenih minareta, pozivima na

molitvu iz daleke prošlosti, svakoga jutra rastvorim dlan prema suncu, legnem na očev sag i radosno masturbiram.

Dobar sam susjed i gostoljubiva duša. Za svojih ranojutarnjih snova pozivam sve da mi se pridruže u stvaranju i prekrajanju svjetskih zbivanja: univerzalnih nepravdi, silovitog gibanja zvijezda i svega u ovom ljudožderskom postojanju. U mašti razotkrivam smiješno, urnebesno, besmisleno breme povijesti. Penjao sam se na tornjeve i zidine, ubijao stražare i čudovišta, sudjelovao u bitkama i trzao ruku u sustavnu ritmu vojničkih bubnjeva, na blijede melodije frulaša u maršu i lepet barjaka vaginalnih vojski spremnih zaposjesti i milijun puta umnožiti svemir. Nabijam i nabijam, sve dok ne začujem brujanje bezdana ružičastih otvora, ljudožderskih pički sisavaca i dinosaura,skakutavih nogu žabice, pritajenih maglovitih dojki promiskuitetnih sestara albinki koje svoju vrstu oslobađaju osude *sanctæ doctrinæ*...

Uz krevet mi je stalno kutija papirnatih rupčića, kao što je i u taksiju. Ondje su i papuče te brda i brda knjiga. Kad me mašta odvede u pravom smjeru, kad ekstaza moga stvaranja spasi i otkupi svijet, kad svaka riječ ima svoju vrijednost, svaki razgovor svoje vrijeme, a svaki metak svoju metu, kad ludilo povijesti dođe svome prikladnome kraju i niske diktatore na Božić puškama smakne siročad, to me usreći i mogu ejakulirati daleko i još dalje. Mogu poprskati zidove gustim rosnim rapsodijama i bijelim ocjedinama apstraktnih likova. Katkad ejakuliram predaleko, pogodim samog sebe u oči i oslijepim se. U potrazi za vodom hodam vođen zveketom cijevi, hrđavih slavina stare zgrade, gdje se opet zateknem u golemim tamnicama i prljavim zajedničkim kupaonicama, pod tuševima bez sapuna, jer je rat, i svi zatvorenici, bosi, ispijeni, šćućure se od hladnoće zapljusnuti urlicima stražara i lavežom pasa.

Ali na njihovu sreću, tih krhkih žrtava povijesti i čovjeka, kad napokon dođem do rijeke i isperem nečist koja mi je ušla u oči, kročim na studeni prema bodljikavoj žici, metalnoj mreži obasjanoj odostrag baterijskim svjetiljkama stražara, i

spasim te jadne zatočenike i oslobodim djevojku. (Molim vas, uzmite u obzir da bi se moglo dogoditi da izdrkam i više nego jednom na dan.)

Ali u stvarnom životu, kad na stubištu sretnem Zainab, ljubazno razmijenimo ljubaznosti i uz plahe osmijehe i spuštene poglede na samo nekoliko koraka jedno od drugoga, da ne spominjem graničnu crtu rukohvata koja nas čuva od iskušenja, pokušam zapodjenuti razgovor s njom pa se raspitujem o njezinu životu, a ona o mojemu.

Jednom me prilikom Zainab pitala odakle sam. Rekao sam joj da sam odrastao u cirkusu, ali jednoga nas je dana moj otac, koji je upravljao letećim sagom, napustio kako bi otišao na istok na hodočašće da pronađe Boga i Njegovih devedeset devet pridjevaka.

Upitala me jesam li musliman, a ja sam rekao: Da i ne, jer pijem i bludničim, milujem dresirane pse na predstavama svetkom, žderem ružičastu svinjetinu i nikad se ne klanjam ni prema istoku ni prema zapadu.

A tvoja majka, pitala je Zainab.

Moja je majka bila trapezistica, kazao sam joj, upredala je užad i voljela je da joj patuljci grickaju pregibe iza koljena. Zaključavala me u stražnju prostoriju kad bi nam klaunovi donijeli nešto sitniša sa strane za hranu i šećernu vatu. Rekla mi je da nam je raj na dlanu, a pakao negdje između pustinje i Sjevernog pola.

A onda me Zainab pitala za očevo ime.

Odavno sam ga zaboravio, rekao sam. Otac je otišao prije nego što sam uspio vidjeti ga na tlu. Ali sjećam se da je za svoje točke na letećem sagu nosio turban, a onda je jednoga dana njegov sag stao i srušio se pred tisuću ljudi. A on je počeo razmišljati o poniženju i smrti i smislu života.

Još se sjećam melodije koja je pratila očev let. Skladali su je ciganski Židovi, a svirao orkestar prijetećih talijanskih zečeva. Zvučala je kao glazba koja mami zmije iz košara da se dadu svojevoljno hipnotizirati, ukrotiti da besplatno rade za blagodat čovjeka s turbanom i zabavu ljudskoga roda.

KNJIŽARA

Mrzim zmije i njihovu zlobu, rekla je Zainab.

Meni je slobodoumna zmija draga, rekao sam. Draga mi je jer visi s grana kako bi nam ponudila mudrost. Upozorava nas na one samoljubive lažne demijurge koji nas sputavaju i zapovijedaju nam da ne guzimo jedni druge pod kaktusima (poznato je da bodlje bole), da ne ejakuliramo u njihovu kraljevstvu i ne ostavljamo mrlje na njihovim sagovima od pahuljastih bijelih oblaka i divovskim stabljikama graška. Zmija mi je draga jer nas gleda ravno u oči dok pleše, svlači kožu i odlazi u tišini.

A ti, draga Zainab, upitah je. Je li tvoj otac bio skitnica ili ti je majka upredala užad?

Da, rekla je, otac mi se skitao. Izgubio je dom i domovinu kad mu je bilo osamnaest. Oduzeli su mu zemlju i neko je vrijeme lutao. Ali kad je upoznao moju majku, ostao je i radio i molio i dobro nas je odgojio.

A tvoja majka, upitah.

Neću o svojoj majci ni o njezinu svakodnevnom životu, ali samo daj, kad se opet sretnemo, pričaj ti još o svojoj. I s tim je riječima Zainab otišla.

KNJIGOTEKA

LAĐA

Moj auto, ili to što zovem svojom lađom, ili katkad svojim zrakoplovom, domom ili knjižnicom, uvijek je čist, uvijek blistav i uredan i ništa mu ne nedostaje, u svakom trenutku spreman za putnike koji će na posao ili medeni mjesec, koji hvataju avionski let ili idu na krstarenje s plesnim orkestrima i gostoljubivim osobljem pipničara, kapetana i neoženjenih liječnika.

Ponosan sam na svoju službu, jer ja i meni slični vozari smo ovoga svijeta, pokretači i poveznice. Pokušajte samo zamisliti sudbinu bilo koje velike dinastije bez magarca, slona ili devina hrpta. O konju bolje da ne počinjem, ali zamislite, molim, gdje bi bili Hiksi bez svojih bojnih kola ili

muhamedanski osvajači bez grbavih sluškinja, veličanstvenih nosačica datulja, sablji, vode i kozjega mlijeka! Da nije bilo uslužnih deva, poraženi bi Bizantinci još razglabali i nastojali ustanoviti spol anđela, dok bi se busali Marijinim netaknutim otvorom.

U autu skrivam vrhunsku perušku i odvijač. Perušku držim ispod svoga sjedala, a odvijač uz sebe.

Vidite, poslušao sam savjet svojega prijatelja Mamadua, pauka Senegalca koji zalazi u Café Bolero. Jednom mi je rekao: Nikad ne nosi pištolj ni nož. Imaj uz sebe debelu palicu s nojevim perjem na vrhu, da se možeš riješiti prljavštine i nesretnika, a odvijač da ubodeš njime ustreba li. Tako te policija ne može optužiti za zločin s predumišljajem. Možeš tvrditi da je bila samoobrana i da si dohvatio prvo što ti je došlo pod ruku.

Svejedno, godinama sam vozio i bez jednog i bez drugog, sve dok auto nije počeo skupljati prašinu i raspadati se, sve je počelo klopotati i tresti se, a ja sam se bojao da će zrcala otpasti i vrata se širom otvoriti sama od sebe i počet će ulaziti najcrnja sirotinja i moljakati za besplatnu vožnju.

Poput beskućnika kojega sam jedanput povezao, u noći kad je studen bila tako studena, a ulice puste. Djelovao je kao da će se svakog trena srušiti. Stao mi je pred auto, ne mareći za promet, a svjetla na semaforu mijenjala su se iznad njega tako da je izgledao poput svjetlećega sveca. Spustio je sve svoje najlonske vrećice nasred ceste, podigao ruke kao Isus i preklinjao me da ga pustim unutra. Spustio sam prozorsko staklo. Prišao je i rekao: Onamo, pa je pokazao na nebo iza sebe, neću daleko, molim te, smiluj mi se, meni i mojim starim kostima. Hladno je, nemam novaca za autobus i gladan sam, moram do skloništa, upravo poslužuju juhu.

Pustio sam ga da uđe. Vreće je naslagao sebi u krilo, prekrile su kontrolnu ploču i s njegova sjedala prelile se na moje. Vonjao je na bijedu, a govorio je o Bogu i njegovim anđelima. Rekao je da ih je vidio te večeri.

Koga, upitao sam.

KNJIGOTEKA

Anđele, rekao je, anđele. I počeo je govoriti, usne su mu lepetale jedna o drugu poput krila bez perja dok je opisivao anđele koji slijeću na obalu uz rijeku. Iz njegovih su velikih crnih vreća za smeće zveckale prazne limenke, kao da su pune zatočenih zloduha i čegrtuša. Ostavio sam ga ispod mosta. Izašao je i smjesta potrčao izvikujući: Molit ću se za tebe, molit ću se za tebe, dok su mu se vreće odbijale o pete u trku.

Nedugo potom, dok sam stranci uzvraćao ostatak, ustanovio sam da je čovjek koji je obećao moliti se za mene vjerojatno ispružio ruku ispod svojih vreća i ukrao mi gotovinu. A stranka, koja mi je dotad pričala o ženi i djeci i školi i žalila se na visoku stopu kriminaliteta u gradu, sad je krenula o taksistima koji nikad nemaju sitnog. Mislim da to namjerno činite, rekao je, da dobijete veću napojnicu.

Nepovjerljivi su, pomislih, ljudi su nepovjerljivi, neobzirni građani.

Svi nam dolaze s krupnim novčanicama. Gurnu nam ih preko ramena i mašu njima bogataški oholo. Odnesu nam sav sitniš, a nama dojadi pristajati uz vozila drugih taksista, mahati pedesetačama dok je na semaforu crveno, zazivati: Brate, imaš li sitnog, i muka nam je od zaustavljanja na benzinskim crpkama i kupovanja slatkiša kako bismo usitnili novčanice i stekli pravo da se umijemo u mračnim, prljavim nužnicima s odmotanim zahodskim papirom koji prekriva mokre podove kao jutarnji konfeti nakon karnevala ili vašara.

Drugi sam put povezao suhonjava momka koji je htio u noćni klub Garaža. Znao sam to mjesto, jednom sam bio ondje, no to je druga priča. Tresao se i govorio i tresao i šmrcao. A kad sam opet pogledao u retrovizor, njega više nije bilo, pomislio sam da mi je nestao pred očima. No tad sam pregledao dno svoje lađe, jer znao sam da je laka kategorija koja potone u uzburkanim vodama, i ugledao sam mu iglu spremnu u ruci.

Čekao je crveno da je zarije.

Zaustavio sam kola i bdio nad njim, onako sitnim i skutrenim, ruke ispružene preko naslona sjedala. Auto iza

KNJIGOTEKA

mene trubio je i psovao, no zeleno katkad treba zanemariti. Spustio sam sidro i moja je lađa mirovala, dok su trube iza mene bile sve glasnije. No ja sam čekao da mu igla prodre u venu. Htio sam da se igla tog lebdećeg trupla spusti na pravo mjesto, da ne ode uludo na mišić ili kost, i htio sam da završi s tim i izađe iz mog auta i poleti, pleše, živi i nakratko pobjegne. Ne sudim onima koji ne mogu sanjati, koji moraju bosti ruke kako bi stvorili neki drugi svijet pod kožom, jer meni se posrećilo s oruđima za bijeg. Mogao bih bilo kad zaustaviti auto pod mostom i, poput stripovskog junaka, u hipu navući odijelo borca za slobodu, poletjeti iznad ljudskoga rasula i pustiti da mi sreća iscuri ravno na dlan.

Pokupi to, rekao sam mu. Ne ostavljaj mi to smeće u autu. Da vidim, rekao sam.

Poslušao me, a zatim je otvorio vrata, izašao i prišao najbližem zidu da ga zagrli.

KNJIGOTEKA

ORUŽJE

Na neke vrste ljudi vozač mora posebno paziti. Na šutljive koji su se našli u škripcu. Na one koji su bili dugo na putu i pozlilo im je od zavoja. Na one koji sa sobom donose bljuvotinu, bijedu, uši i mrtvilo sa zamrljanih madraca drogeraških legla i iz zatvora.

Sinoć sam povezao par.

Muškarac je djelovao kao opaki kurvin sin. Njegova je djevojka nosila vrećice, gomilu vrećica iz kupnje. Ona je govorila, a on je šutio, jedva da bi kimnuo, motrio me u zrcalu, zatim bi pogledao van, zažmirio, spustio glavu pod težinom djevojčina blebetanja i prigovaranja.

Pun mjesec, rekla je ona. Noćas, mili, hajdemo na krov gledati pun mjesec.

A onda ispraznosti o prijateljicama i odjeći i tako dalje. Muškarac joj je rekao da začepi više, jebemu, ali ona je na to podviknula i kažiprstom mu mahala pred nosom. Kad smo

došli na odredište, on mi je platio; rekao mi je da zadržim ostatak, a ja sam zahvalio. Jedva da je čuo moju zahvalu. Prehladnokrvan, predarežljiv, preimućan, iznad ženskog kokodakanja i sitniša.

Odvezao sam se, a u vožnji sam sređivao gotovinu po džepovima, izdvajao krupne novčanice i spremao ih u pretinac, kovanice zadržao nadohvat ruke. Mrzim kad mi novac zvecka po džepovima. Njegova me težina podsjeća da će mi bedra još satima ostati utisnuta u sjedalo.

Nekoliko ulica dalje bacio sam pogled na retrovizor i ugledao vrh ručke na stražnjem sjedalu. Žena je ostavila vrećice. Povukao sam ih k sebi i prekopao po njima. Sve je bilo preblještavo ili preširoko. Da mi je majka još živa, ponudio bih joj svjetlucave opravice za nastup na užadi. Da je klaun Crvenko još među nama, dao bih mu vrećaste hlače, vrećastu majicu i šarene kape. Čudesno je kako ljudska bića najprije pomisle na rodbinu i prijatelje kad je prilika za grabež i pljačku.

I tako sam se vratio istim putem i parkirao nasred ceste, nisam se točno sjećao koja je kuća njihova. Bilo je kasno, ali glasno sam potrubio prema svim zgradama, u nadi da će se promoliti glava ili ruka, mahnuti mi, zamoliti me da pričekam i razdragano se stuštiti niza stube s nagradom ili možda čak uz pljesak.

Izašla je žena, bujne plave kose i na visokim potpeticama, vikala je i pohitala prema mojim kolima. Kako ste vi dobar čovjek! Otvorila je stražnja vrata i dograbila vrećice. On će vam se odužiti, šoferčino. Hoće. Isprsi se, Zee, rekla je svom dečku kad je izašao. Hajde, isprsi se.

I uistinu, muškarac je sporo prišao kolima i pružio mi krupnu novčanicu. Ali prije nego što sam stigao podignuti staklo, spustio mi je ruku na rame i rekao: Zašto ne bi radio za nekoga široke ruke poput mene?

Gdje i što, upitah.

Tu gdje jesi. Ti samo budi u svom autu, čovječe, to ti je ured, i vozi me. Ja ću kao i maloprije sjediti otraga i govorit ću

KNJIGOTEKA

ti kamo trebaš ići. Nekoliko sati na dan i ništa ti neće nedostajati.

Nešto protuzakonito, upitah.

Nešto protuzakonito, ponovi on. Što je zakonito, čovječe. Što? Je li povijest zakonita, je li Vijetnam bio zakonit. Koji je kurac zakonit u svemiru? Zvijezde proždiru jedna drugu, vukovi proždiru svinje, a baka prejebe Crvenkapicu.

Ništa nije zakonito, složio sam se.

O tom nema dvojbe, ništa nije.

Ja sam za, rekoh.

Dođi u ponedjeljak navečer. Ovamo, na isto mjesto. U osam. A tad me iznenadio širokim osmijehom i onda se još šakom lupnuo po srcu.

Otišao sam i neko sam se vrijeme vozio uokolo. Ulice su bile mokre i voda se razlijevala pod topotom pješaka. Kiša je stvarala virove poput krugova što ih obluci ostavljaju na površini jezera. Vozio sam ukrug dok se svemir vrtio oko svoje osi i rasprskavao i punio prašinom i tekućinom, posve ravnodušan na to hoću li ja skrenuti lijevo ili desno ili motrim li njegovo prapovijesno treperenje i divovske zvijezde. Vozio sam, ali nisam pokupio nijednu stranku u ovom poplavljenom gradu na sjeveru. Tješio sam se mišlju da u to doba mornari i muškarci vjerojatno piju po barovima, jedu čips za šankovima, dok rojevi muha, omamljenih mirisom životinja koje se krčkaju, kruže iznad ćelavih ili prošaranih, smućenih, jajolikih glava. Tad me spopala glad i stao sam.

Ušao sam u lokal brze prehrane i otišao ravno u zahod. Policajac je mokrio u bijelu zidnu fontanu. Oprao sam ruke i osjetio da me odmjerio od glave do pete. Zato sam ušao u kabinu i zaključao vrata, u strahu da će me država oglobiti jer se nisam umio, jer sam propustio maknuti se vlasti s puta ili zato što sam upotrijebio previše sapuna koji se pjeni i stvara mjehuriće koji bi mogli puknuti poput hitaca i izazvati uzbunu i paniku.

Pričekao sam da ode. I tad sam izašao iz pregratka još otkopčanog pojasa, u potrazi za rupicom u koži. Naposljetku

KNJIGOTEKA

sam se zakopčao i ponovno oprao ruke, ubivši većinu klica. Neke su sigurno uspjele umaknuti, nema sumnje. Otišao sam za šank i naručio sendvič i kavu, a onda sam odlučio odvesti se na planinu i provjeriti je li mjesec pun ili prazan.

OTAC

Praznina ne postoji, rekla je bradata žena koja me odgojila nakon očeva odlaska i majčine smrti. Samo kretanje, dodala je i rekla mi da napunim vjedro i operem kotače cirkuskih kola.

Tvoj otac, rekla je, vodio je devu kad je prvi put izronio iza dina, a nosio je gomilu prostirki i plavoga kamenja koje tjera uroke. Bio je trgovac i zaljubljenik u let. Tvoju su majku osvojile njegove spasonosne oaze osmijeha čim ga je ugledala. Dugačkim ju je trepavicama golicao iza uha, gustim zavinutim obrvama razderao joj je prsni koš kao indijskim bodežima. Sagovi tvog oca stalno su lebdjeli iznad tla, nikad nije spustio glavu na pod, a pogled mu je bio neprekidno uperen u zvijezde. Turbanom je skretao vjetar, a brkovima kormilario svojom letećom prostirkom, kazala je. Letio je oko šatorskih motki, iznad uskličnika iz gledališta i zapljuskivanja pljeska.

Moji su se roditelji sretali visoko gore na trapezu, u zajedničkoj točki koja je postigla golem uspjeh. Majka bi bacila uže na očev sag, a on bi ga uhvatio i viknuo: Čvrsto se drži, Mariam! (Po svaku je cijenu htio Mariju zamijeniti izvornim biblijskim oblikom tog imena.) A ona bi poletjela iza njega kao da klizi vodom kroz svemir.

No jednoga je dana moj otac upoznao drugog bradatog muškarca u dugačkoj halji. Muškarac je, baš kao i otac, bio s istoka. Razgovarali su o životu, smrti i opasnostima leta. A onda, jedne večeri pod mjesečinom, otac je izjavio da je postao vjernik i da sagove treba prikovati za tlo. Sagovi su za molitvu, a ne za vješte akrobate i leteće lakrdijaše, rekao je muškarac mom ocu. Sagovi su posvećena tanka kora između zemlje i neba. Otac je navukao staru halju, osedlao devu i smotao jedan

od svojih neletećih sagova te nas napustio. Nakon njegova odlaska nijedan od sagova koje je ostavio za sobom nije htio ostati na tlu. Kružili su oko šatora poput sićušnih kolibrića, letjeli su ukrug i postrance i uvis poput herojskih heruba i ptica. Jedina fotografija mog oca bio je plakat na kojemu sjedi na lebdećem sagu prekriženih nogu, usukanih brkova, s majmunima koji plješću, nasmiješenim mačkama i našminkanim klaunovima u pozadini.

Nakon očeva odlaska majka se odala konopcima, danima se njihala, plakala i zavijala pod vrhom šatora. Isprela je golemu mrežu na nebu i hvatala je u nju klaunove i krotitelje lavova, gutače sablji i jednog i jedinog čovjeka krokodila, te ih je odvlačila u našu malenu prikolicu iza glavnog cirkuskog šatora.

Zatvorila bi me u postelju od paučine i pokušala me hipnotizirati da padnem u san kako bi se mogla igrati, no ja sam se budio ošamućen i prepoznao bih je li to došao Vukodlak ili Kostur. Pa bih se popeo na jedan od očevih sagova, odletio pod vrh šatora i promatrao, odozgo, majku zapletenu u užad s partnerom trapezistom, u lancima pod opsjenarevom pilom ili kako riče kao lav pod krotiteljevim visokim kožnim čizmama. A ja, polaskan što upravitelj cirkusa zalazi u naš dom, sretan što prisustvujem tome mesopustu tijela, dahtanja i stenjanja od užitka, nepomično sam ležao na sagu i promatrao majčine točke, dok sam zamišljao oca kako na svojoj devi prelazi svijet uzduž i poprijeko, i bezbrižno sam masturbirao.

Uvijek smo se pitali je li preživio na svome putu povratka. Naposljetku, rekla je bradata žena, deva je lako uočljiva životinja. Deve se ne mogu sakriti, deve su pretrome da polete i prestrpljive, preznatiželjne, premušičave i pretvrdoglave da kleknu pred pljačkašima, padnu ničice pred diktatorima ili pobjegnu od studeni.

Sada kad se prisjećam majke i njezine kolekcije gologuzih pratilaca, kad ležim na leđima na jednom od očevih sagova i lebdim nad svijetom, putujem kroz one drevne zemlje oružja,

KNJIGOTEKA

rovova i krvi, napaćene zemlje Slavena, Germana, Latina, Asiraca, Arapa, Turaka, Kurda i Grka. U te nacije gdje se mladiće novačilo i žene tjeralo u plač, gdje se narode preseljavalo i na milijune se ljudi izgladnjivalo i spaljivalo, sletio sam na svojemu sagu, svjedočio sam, ispravio nepravde i odletio dalje.

KNJIGE

Kako si, upitala je Zainab kad sam je ugledao, s knjigama i začešljane mokre kose, na vratima zgrade.

Gadna noć, rekao sam. Svijet je cirkus i takav će i ostati. Nego, moram ti pokazati jednu knjigu.

Imaš je tu kod sebe?

Ne, u stanu mi je, rekao sam. Zašto se ne popneš sa mnom, skuhat ću ti kavu, prije nego odeš. Kava će te držati budnom i pozornom, jer od slušanja Božjih riječi čovjek se lako zbuni, od svih tih proturječja. Osobno, bojao bih se da ću upasti u vječnu dosadu. Osim toga, rekao sam, kosa ti je mokra. Možda ne bi bilo loše da staviš nešto na glavu ili da pričekaš malo, popiješ šalicu kave dok se ne osuši, da se ne prehladiš.

Kako si pažljiv i ljubazan, rekla je, ali nemam vremena otići sad k tebi, a i nisam pročitala ni hrpu knjiga koju si mi prošli tjedan ostavio pred vratima. Ne znam zašto misliš da bi me mogla zanimati *Povijest dvorskih luda* ili *Povijest komične groteske*. Želiš li mi nešto poručiti, Muho? Samo da te podsjetim, pišem doktorat iz bogoslovlja.

Ali, da, naravno, mislim da bi lakrdijaši mogli biti ključan dodatak tvom doktoratu. Ima li na svijetu ili u raju išta moćnije od dobre doze sprdnje i smijeha?

Ah, Muho, život shvaćaš preozbiljno, rekla je i zahihotala se vlastitoj šali. I ne brini se previše zbog moje kose. Ništa se neće dogoditi.

Jesi li ti ili je netko iz tvoje obitelji hodočastio do crnog kamena? upitao sam je.

KNJIGOTEKA

Čudnog li pitanja u ovako rano jutro.

Razmišljao sam o svom ocu, koji se otputio u smjeru kamena.

Tako to zoveš? upita Zainab. Kamen?

Pa, kamen je.

A što s onim što predstavlja?

Kome? upitah.

Nekima od nas, odvratila je. Ne svima, ali naš broj nije zanemariv. A i tko zna, možda i svima, jednoga dana.

Pokoreni?

Preobraćeni, rekla je i mrko me pogledala.

Milom ili silom?

Radije milom.

No prije nego što sam se dospio nadovezati na to, odmah je nastavila: Kako je bilo sinoć?

Rekao sam joj za prijedlog onog čovjeka. Saslušala me i onda upitala: Ali zašto si pristao?

Rekao je da ništa u svemiru nije zakonito, a ja sam se složio s njim, pa sam pristao.

Zakona mora biti, rekla je Zainab, inače će se sve pretvoriti u kaos.

Božjih zakona?

Ljudskih zakona, rekla je, ili Božjih zakona, zakona prirode, nešto veće od nas da nam pokaže put.

Ljudski su zakoni koristoljubivi, zakoni prirode nasumični, a Božje zakone, ustvrdio sam, treba iz temelja osuvremeniti.

Na primjer?

Zabrana vina, recimo. Naravno, ni ja ne podnosim one „profinjene“ razmetljivce koji vino vrte u čaši i njuše i pljuju ga. Ne bi li ta božanstva trebala dodati nekakve ispravke, dopune, drugo ili treće izdanje s predgovorom prevoditelja u kojemu se objašnjava štetnost ili, zašto ne, blagotvornost vina? A može i isprika kojom se opravdava nedoraslost teksta ovome vremenu velikih znanstvenih otkrića. Ili traktat o važnosti slobodne ljubavi! Ta staromodna gomila pobožnih staraca

KNJIGOTEKA

svakako bi se trebala pozabaviti ljubavlju... Što ćemo s tim tvojim vječno odsutnim patrijarhalnim bogovima? Njihovi zakoni postaju otrcani kao pseći trikovi.

Ali možda su odsutni samo za tebe.

Heureusement, sva sreća, rekao sam izigravajući Francuza sa šampanjcem i cvijećem u ruci. Susret s bilo kojim od njih bio bi sigurno prava trauma. Već od pogleda na krv na njihovim rukama došlo bi mi da ih lisičinama vežem za krevet i ispljuskam na mrtvo ime...

Osmjehnula se, gotovo nasmijala.

Koja si ti šaljivčina, rekla je. Moram ići.

BRAZIL

Sljedeće sam večeri povezao četiri pijane budaletine. Iz nekog su neobjašnjivog razloga svi bili u bijelim odijelima i bili su nasrtljivi i bučni. Kad su međusobno ispucali *jebemti* i *ono, ne, čovječe,* jedan od njih, možda zato da neutralizira nasilje unutar skupine, obratio se meni, žrtvenom jarcu, i upitao me odakle sam.

I predobro sam znao kamo to pitanje vodi. Rekao sam Brazil, jer to će skrenuti razgovor na plaže i tange i, ako mi se posreći, na nogomet i karneval. Oko nečega bi se složili, oko žena na plažama, plesa u bikiniju i daskanja na valovima, *ono, ne, čovječe* postale bi riječi odobravanja, a *jebemti* bi opet steklo svoje doslovno značenje.

Ali tada je jedan od tih pametnjakovića pročitao moje ime na iskaznici na kontrolnoj ploči i viknuo: Kakvo ti je to brazilsko ime? Ti si jebeni mudžahedin ili tako nešto, iz pustinje i takva sranja, iz Brazila moj kurac, jebemti. Jučer si sjahao s deve, muljatoru, i kladim se da nas voziš dužim putem.

Ono, čovječe, viknuo je drugi, ja još ne vidim naš hotel, stari moj. Vodiš nas turiste u obilazak, ha? Možda nismo iz grada, ali mi smo u svojoj zemlji! Nećeš ti nas preveslati.

KNJIGOTEKA

Šutio sam dok su oni tako urlali na mene i izazivali, opet nasrtljivi.

Kad sam stao ispred hotela, jedan je rekao: Govno lažljivo, možda bi se trebao vratiti u BRAZIL, govno lažljivo. Pa su svi zavikali: Brazil moj kurac! i zalupili vratima. Nisu mi htjeli platiti. Njihov mi je alkoholni zadah govorio: Ne plaćamo muljatorima i prevarantima.

Pošao sam za njima u hotel, s odvijačem skrivenim u rukavu, jer jednom sam zacrtao sebi da svi moraju platiti. Rekao sam im da će mi platiti ili ću im ta bijela odijela pretvoriti u crvene mrlje, progonit ću ih po barovima i, budem li morao, čekat ću ih cijelu noć. U stanju sam izvući plahte ispod njihovih usnulih glava tako spretno da ih ne probudim, znam podmetnuti prostitutke u ormare njihovih djevojaka, lajne kokaina mogu im zamijeniti ribarskim tunjama koje će im zaplivati uz nosnice pa u mozak, ili bih jednostavno mogao žonglirati kuglačkim čunjevima dok stojim nasred njihovih dvorišta za nedjeljnog roštilja... Ali svi su zavikali: Govno lažljivo, govno lažljivo, i krenuli su prema dizalu, osim niskog momka, koji je ostao.

Prišao mi je s osmijehom, izvukao novčanicu od deset dolara i pružio mi je. Nasmijao se i rekao: Brazil, ta ti je dobra. Zadrži ostatak, pajdo. Pljesnuo me po ramenu i otišao.

Vratio sam se u auto i spremio odvijač da mi bude nadohvat ruke.

Iste sam noći povezao muškarca koji je tvrdio da je upravo pobjegao iz psihijatrijske bolnice. Otvorio je prednja vrata i sjeo pored mene, zadihan. Istrčao je kroz bolnička vrata, a nosila - ili su to bila invalidska kolica, promrmljao je - stajala su između njega i goleme bolničarke, koja ga je htjela vezati za krevet, pa se neko vrijeme smijao i pokazao mi je tragove spona na zapešćima. Pomno sam se zagledao, ali nisam vidio nikakve ožiljke. Tvrdio je da je u stanju izvući se iz svake luđačke košulje, ili podvodnog spremnika, kad smo već kod toga, jer posjeduje znanje.

Kakvo znanje? upitao sam ga.

Svi su ljudi u zamci, rekao je, dok ne čuju poziv.

Upitao sam ga potom kamo želi ići, ali nije odgovorio. Zato sam stao uz rub ceste i rekao: Čuj, druškane, ako mi ne kažeš kamo idemo, bolje da izađeš, jer ja dalje ne idem. Podijeli sa mnom dio tog svog znanja i reci mi kamo ćemo.

Zasoptao je i rekao: Zastoj je smrt.

U redu, ali dok smrt ne dođe, mi ćemo se kretati. E sad, kamo?

U Ciparsku večeru, rekao je.

E pa, imaš sreće, jer znam gdje je taj lokal. Doista imaš sreće, jer da ne posjedujem to znanje, ti bi sad opet bio vani na ulici i bježao od krupne bolničarke.

Kad sam ga pitao ima li novca, rekao je da je njegov brat Cipranin i da će mi on platiti.

Odvezao sam ga do restorana.

Čuj, rekao sam, dok sam ulazio za njim. Bez uvrede, ali zar ti se ne čini da je to donekle pretenciozno ime za ovako zapušteno mjesto?

No on je koračao dalje kao da me nije čuo.

Bila je to takva jazbina, tako pusta, da nije bilo ni dima ili glazbe koju bi se moglo opisati. Luđak je nestao, u zahodu, pretpostavio sam, premda nisam vidio nikakve stube ni vrata, osim onih na koja smo ušli. Zato sam neko vrijeme pričekao za šankom, a onda sam naposljetku pitao pipničara je li vidio da je tuda prošao dugokos muškarac.

Barem jednom, i suprotno svim uvriježenim predodžbama, pipničar nije držao u ruci bijelu krpu i brisao čašu i podizao je prema svjetlu. Pogledao me i zatim okrenuo glavu prema čaši koju sad međutim jest držao u ruci i krpom je brisao iznutra te je rekao: Ako ti je Lucijan obećao piće ili novac, od mene ih nećeš dobiti.

Pa tko će mi onda platiti? upitah.

Za stolom straga, reče pipničar.

Osvrnuo sam se oko sebe i zapitao se o kojem to stolu on govori.

Onuda, pokazao je svojom krpom i migom oka.

KNJIGOTEKA

Kad sam otišao straga, shvatio sam da je prostorija veća nego što sam mislio. Najprije sam ugledao bilijarski stol, zatim dim, a potom još jedan stol, nešto dalje, i dvojicu muškaraca za njim. Jedan je bio snažne građe i istetoviranih ruku. Drugi je djelovao starije i nosio je šešir.

Obojica su se okrenula prema meni i djelovali su iznenađeno.

Tražim Lucijana, rekao sam. Duguje mi za vožnju.

Dođi, pridruži nam se, rekao je stariji. Ja ću ti platiti, ali daj da te najprije počastim pićem. Što ćeš popiti?

Sok, rekoh.

Sok! Nasmijao se. Čovjek je u baru i naruči sok. Ali domahnuo je onom drugom, koji mi je otišao po piće.

I, kako ide s taksiranjem?

Bude bolje kad počne karneval, rekoh.

U ovom gradu svi čekaju karneval da zarade, ali ja tvrdim da bi čovjek trebao sam kovati vlastitu budućnost. U svakom slučaju, nastavio je, ja sam Cipranin, Lucijanov brat, i drago mi je da te Lucijan doveo ovamo, jer baš sam razmišljao... vidiš, imam nećaka, malo je... kako da to kažem, a da ne uvrijedim sestru... donekle je izgubljen. Ne tu gore, kucnuo se po glavi, ne kao Lucijan. Dobar je dečko taj moj nećak, ali ne zna slušati.

Hoćete reći da ne podnosi autoritete.

Da, točno tako. Ne podnosi ih. Na kraju uvijek napravi scenu. Jedanput je čak prebio šefa... Prošle je godine radio na kotaču smrti u lunaparku, ali onda se posvađao sa staricom koja je odbila sići nakon posljednje runde. Rekla mu je da gore lakše razgovara s Bogom. Moj ju je nećak pokušao izvući, ali ona je zavrištala. I što je on onda učinio, pokrenuo je kotač i ostavio ju je nasukanu na vrhu cijelu noć. Srećom po mog nećaka, nije pala kiša i starica je naposljetku zaspala u molitvi. Ali, svejedno, otpustili su ga. Pokušao sam ga zaposliti u restoranu, no on je većinu vremena provodio vani i pušio. Voli biti na svježem zraku, što da ti kažem? Zato sam pomislio da bi mogao biti dobar taksist.

KNJIGOTEKA

Vaš nećak mora najprije položiti ispit za taksista, rekoh.

Natjerat ću ga da uči, reče Cipranin.

Mora zapamtiti sva imena ulica. Ili će kupiti testove u kineskom restoranu na uglu i naučiti napamet sve odgovore.

Možeš li mi zapisati kako se zove taj restoran? zamolio je.

Ne sjećam se točno. Čini mi se da je nešto s lotosom, ili možda ipak s Konfucijem. Ja na ispitu nisam varao. Osvrnuo sam se iza sebe, u nadi da ću ugledati Lucijana.

Vratit će se Lucijan. Popij sok... Znaš, moj je brat bio genijalac kad smo bili mali. Katkad misli da je vrač, a katkada da je akrobat. Po meni, svi polude od ovoga grada. Ti si odavde?

Ne. Ali, dugo sam ovdje.

Znači, imaš iza sebe više karnevala.

Da, mnogo.

To možda i jest dobro za posao, ali nije za glavu mog brata. Kad počnu s pripremama za karneval, on opet počne sa svojim ludorijama. Ostatak godine jedva progovori. Kakvu je tebi priču ovaj put ispričao? O bijegu iz bolnice ili o borbi sa zvijerima? Ta mu je najdraža.

O bolnici, rekoh. Moram ići.

E pa, hvala na pomoći, a ovo je za vožnju.

Hvala na soku, rekoh.

Tek se tada pojavio Lucijan, ushićen i sav uzvrpoljen. Neprestano je kružio oko bilijarskoga stola. Cipranin je skinuo jaknu i dodao je bratu.

Evo, Lucijane, pokaži taksistu svoj trik za bijeg.

Lucijan je uzeo bratovu jaknu i ogrnuo se njome. Prekrižio je ruke i micao trupom lijevo i desno, naprijed i natrag, baš kao da se pokušava osloboditi iz luđačke košulje.

To me rastužilo i otišao sam.

KNJIGOTEKA

DRUGI ČIN

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

AIŠA

Kad je bradata žena umrla, napustio sam njezinu nastambu i koračao, besciljno, sam u ovoj novoj zemlji. Kao da me više ništa nije vezalo uz kaveze ovoga svijeta. Čak i lutalice jednoga dana prestanu hodati. Krenuo sam prema karnevalskim šatorima i prošao između njihovih arkada i igara. Uzeo sam pušku i pucao u plutajuće drvene patke, a zatim sam klaunu napunio usta vodom iz pištolja, sve dok se baloni nisu napuhnuli i rasprsnuli uza zvuke propasti i smijeha. Hodao sam s knjigom u džepu i šeširom na glavi i pobijedio sam u svakoj igri i stupao s nekoliko punjenih životinja koje su mi se objesile za ramena i tješile me. Uzeo sam i drugu pušku, no prije nego što sam naciljao u srce mete, čovjek za štandom upitao me tražim li posao.

Možda, rekoh.

Vidim da ti je ovo poznato.

Da, poznato mi je.

Odrastao među šatorima?

Kimnuo sam.

Možeš mi pomagati sad u sezoni, rekao je.

Pristao sam.

Nema potrebe da spremaš u džep sa strane. Pošteno ću ti platiti.

Obojica smo kimnuli, jer znali smo da je igra namještena i da će svatko tko radi u tim kavezima najprije ukrasti, a onda se potući ili pobjeći.

Tako sam upoznao Otta. Držao je jedan od kaveza i zaposlio me.

KNJIGOTEKA

Noću smo dijelili šator. Kad bi pao mrak, on bi se uredio, sjeo u kamionet i otišao u grad. Nikad me nije zvao sa sobom. A ja nikad nisam pitao kamo ide. Ja bih otvorio štand, a on bi spavao do popodneva.

Jednom sam prilikom rano ujutro izašao iz šatora i krenuo prema krijesu skuhati kavu i ugrabiti komad kruha iz vatre. Ugledao sam ženu kako sjedi uz oganj, ogrnuta dekom i kose pune bisera.

Kimnuo sam joj. Uzvratila mi je pozdrav i oboje smo se šutke zagledali u žeravu ispod pepela.

Ti si sigurno Muha, rekla je.

Da, odgovorio sam.

Ja sam Ottova prijateljica Aisha.

Predivno ime, rekao sam.

Nasmiješila se. Otto mi kaže da čitaš.

Ottu nije promaklo.

Drag si Ottu. Vama je dvojici zajedničko mnogo više toga nego što misliš. Znaš li kamo odlazi svake noći?

Nikad nisam pitao, rekoh.

Dolazi k meni. Sjedi i radi do ranoga jutra.

Što radi?

Aktivizam. Samo je to rekla i ništa više.

Skuhao sam kavu i jednu šalicu i njoj natočio, a prije nego što sam otišao, rekla mi je: Pazi na sebe, Muho. Sigurna sam da ćemo se opet sresti.

Došla je zima i šatori su spušteni i punjene su životinje usnule zimski san i puške više nisu pucale i voda je za tu sezonu klaunovima zatvorila usta, a ja sam smotao svoju posljednju košulju da je spremim u torbu kad me Otto upitao: Imaš li kamo otići?

Za početak ću put pod noge, pa ću poslije odlučiti.

Aisha mi je rekla da ti kažem da bismo te mogli privremeno ugostiti, rekao je.

Kad smo došli u Aishinu četvrt, Otto mi je pokazao stambenu zgradu. Ponijeli smo svoje torbe uza stube.

KNJIGOTEKA

Aisha me pozdravila poljupcem i rekla: Stan je malen, ali snaći ćemo se. Samo se vi odmorite, pa se vidimo poslije. Otto, hoćeš li noćas doći na ispomoć?

Kimnuo je.

Muho, slobodno i ti dođi pomoći, rekla je Aisha. Žene iz centra bi te rado upoznale. Namignula mi je, nasmiješila se i otišla.

Otto je smotao džoint i pružio mi ga. Jesi li već pušio?

Aha, rekao sam.

Rano si počeo?

Aha, rekao sam i snažno povukao dim, zadržao ga dugo u prsima.

Otto je stavio ploču s nekakvim džezom, zatim je otvorio kredenc i izvadio bocu votke. Evo, druže, rekao je, čaša za tebe. Džez i votka, gorivo otpora.

Navečer smo odšetali niz ulicu do škole, a Otto mi je rekao da je Aisha socijalna radnica i da dvije večeri tjedno volontira u javnoj kuhinji. U podrumu škole ugledao sam je u pregači, kako poslužuje obroke odraslima i djeci, koji su čekali u redu. Djeca su bila bučna i njihovi su glasovi odzvanjali između niska stropa i prostrana poda. Neka su trčala ukrug, druga su se svađala oko igračaka, a ostala su sjedila za malenim stolovima i jela šutke i s velikim tekom. Otto je ondje poznavao mnogo ljudi i predstavio me. Zatim je uzeo dvije pregače, jednu mi je objesio oko vrata, a drugu je vezao sebi oko struka, pa smo obojica stali iza pulta i posluživali hranu.

Aisha mi se stalno smiješila i prošla je iza mene i spustila mi ruku na leđa i rekla da poslužitelji jedu posljednji, a zatim, tiše, dodala je: Koliko god možeš pojesti. A žene iza nas nasmijale su se i ponovile: Koliko god možeš pojesti.

Ostao sam kod Otta i Aishe nekoliko mjeseci. Nikad nisu prigovarali i nikad nisu tražili da odem. Otto je radio za svoje ciljeve. Čuo bih ga kako tipka na stroju, po cijelu noć. Spavao je sad na kauču, sad u Aishinu krevetu, a ja u sobičku iza kuhinje. Aisha i ja razmjenjivali smo naslove knjiga, i ona je

KUHINJA

čitala, kao i svi mi. Za rođendan mi je kupila tortu i knjigu kratkih priča Langstona Hughesa *Takvi su bijeli ljudi.* A ja sam onda puhao i ugasio nekoliko svjećica, ona je glasnije pustila glazbu i pozvala me da zaplešemo.

Aisha i ja zaplesali smo priljubljeni jedno uz drugo, zagrlila me s leđa i trljala svoja bedra o moju stražnjicu, a onda smo se zamijenili pa sam i ja učinio isto. A Otto je sjedio za stolom s blijedim osmijehom na usnama i pio je votku i gledao nas kako plešemo, lica presvučena sjetom.

A Aisha je pozvala Otta: Dođi, dragi, pokreni se, pokaži nam svoje plesne pokrete.

I Otto je ustao i zaplesao i Aisha se opet smijala.

Jednom kad Otto nije bio kod kuće, otkopčao sam rasporak i posegnuo za svojom erekcijom i odao se maštarijama i nabijao, a onda su se vrata otvorila i ušla je Aisha. Vidjela me i rekla: Ne moraš sam, pomakni se, pa je skinula majicu i spustila mi ruku na prsa i poljubila me u vrat. Kad smo završili, preplavio me strah, a od srama i tuge došlo mi je da zaplačem. Rekao sam Aishi: Otto će se svaki čas vratiti.

Ona je odvratila: Otto neće zamjeriti. Samo zaključaj vrata i vrati se u krevet i sve će biti u redu.

MARIA

Svaki dan izaberem knjigu ili dvije iz goleme zbirke u svome stanu i ponesem ih sa sobom u taksi. Možda sam vam propustio reći da mi je stan pun knjiga, tornjevi knjiga uzdižu se u svim smjerovima. Kad u moj dom uđe žena, dočeka je tunel od knjiga, karneval junaka iskače iz svakog kutka, a ja je provedem uz pljesak dobrodošlice pisaca i miševa.

Sjedim na knjigama, spavam na njima, udišem ih. Slažem ih po ćudi, boji njihova neba i obujmu autorove glave. James Joyce, primjerice, zbog veličine svoje lubanje smješten je na ulazu. Rousseau pak, on je pri kraju, uz prozor, i to iz dva

KNJIGOTEKA

razloga. Prvi je njegova tanahna glava, što se, da, uistinu poklapa s mojim vlastitim empirijskim mjerenjima (da se poslužim britanskim normama u filozofiji), a drugi njegova stalna potreba da se olakša i bude u dodiru s prirodom. Nema boljeg lijeka od svježeg zraka za slučajeve upale mjehura, paranoje i kartezijanske misli.

Ukratko, razradio sam sustav koji prkosi svim ikad primijenjenim ili osmišljenim metodologijama katalogizacije. Knjižnica u kojoj je sadržan svijet, kako bi rekao slijepi Argentinac. Istinska tajna koju čuvam za sebe i dijelim samo s ljudima poput Marije, ljubiteljice knjiga.

Jedne sam noći upoznao Mariju u krajnje neugodnim okolnostima. Marijo, draga Marijo, nevina Marijo, Marrrrrijo, moja Marijo... vozila se s mužem u mojemu taksiju.

Radio sam u dijelu grada oko sveučilišta, gdje studentice žvaču žvakaće i dozivaju radi vožnje do plesnog kluba. Četvrtkom navečer iskakuću u svojim uskim minicama i naguraju se na stražnje sjedalo, sve govore uglas, sve dijele isti paketić žvakaća. Zakrče mi retrovizor crvenilom svojih usana, veličinom stalno sve širih obratnica kose. Kad je na semaforu crveno, sve prestanu s preživanjem i zauzimaju zavodljive poze u odrazima izloga trgovina uz cestu.

A vođa čopora obično sjedne na suvozačko mjesto, zove me gospon Taksi, raspituje se o mom protraćenom životu, smije se figuricama klaunova koje su zaposjele kontrolnu ploču poput pijanih kositrenih vojnika u šarenim šeširima. Iritantno rasprskavanje njihovih žvakaća, zborni hihot sa stražnjeg sjedala, sve to baca ljagu na moj tragični put najprometnijom ulicom u gradu, uz napjev: Zaglavit ćeš u Lenejskoj ulici, Sofoklo! Zaglavit ćeš s tim droljastim malim majmunicama koje na usta porađaju balone u obliku apokaliptičnih nuklearnih gljivastih oblaka.

Poželim poletjeti dok sjedim tako nasukan, poželim da divovski mjehur podigne auto uvis i ponese nas iznad ove ulice glasne glazbe, dalje od parade tinejdžera koji u vožnji mlataraju rukama kao životinje u kavezu, dok prijetećim

pogledima odmjeravaju vretenasta bedra na šiljastim potpeticama.

Maria je imala ljupke noge i naočale debelih stakala i plakala je kad se njezin muškarac nagurao pored nje u moj taksi. Prvo što sam joj rekao bilo je: Je li sve u redu, gospođo? A njezin mi je muškarac dobacio pogled u retrovizoru i rekao: Da, sve je u redu. Ti samo vozi, vozaču.

Kamo? upitah.

Za početak kreni autocestom 18, a dalje ću ti ja pokazati put. Kad žena plače u mojoj lađi, pretvorim se u tužno dijete, a potom u zaljubljenika u otvoreno more i daleke pučine, u neustrašiva gusara. Na tim su morima potpalublja trgovačkih brodova puna robova i zarobljenih žena. A ja sam iza sebe čuo bičeve koji su šibali Mariju.

Tebi je stalo samo do tih tvojih prokletih knjiga, govorio je muškarac. Meni trebaju izlasci, treba mi druženje s ljudima. Knjige, knjige, jebem ti knjige. Stalno samo čitaš. I nemaš što reći mojim prijateljima, meni nemaš što reći. Samo sjediš s tim svojim pasivnim stavom nadmoći. Umoran sam od toga, shvaćaš?

Pogledao sam u retrovizor i vidio Mariju u suzama. A kad je muškarac počeo vikati na nju unoseći joj se u lice i zlokobno mahati rukama, stao sam uz cestu. Došli smo do samoga ruba grada, prije ulaska u predgrađa s bezličnim kućama i malenim vrtovima. I tada sam zgrabio debelu pernatu palicu ispod svoga sjedala i otvorio svoja vrata i otvorio njegova vrata i zgrabio knjigomrsca za rukav pa za ovratnik i izvukao ga iz auta i gurnuo ga na tlo. Podigao sam perušku uvis i zalepršala je u mojoj ruci, na vjetru, poput prijeteće ptice lepetala je upozorenja da ne prelazi granicu, da ne ulazi u moju spasilačku arku, pa sam zatvorio vrata i odvezao Mariju. Kišilo je te noći; danima nije prestajalo kišiti. Pogledao sam u retrovizor i vidio Marijina muža poraženu na kiši. I pomislio sam, nije trebalo baš sve životinje spasiti od potopa. Neke su se trebale utopiti, bez ikakve sumnje.

KNJIGOTEKA

Maria, draga Maria nije imala kamo. Zato sam predložio da odemo k meni.

Ne poznajem vas, rekla je.

Marijo, draga Marijo, rekao sam, zovete se kao moja majka trapezistica. Ponudit ću vam svoju postelju i svoje knjige. Susjedi su u ovo doba tihi; leći ćete na počinak među stranicama povijesti. Ne bojte se, sklonit ću vas na sigurno i otići. Ostavit ću vas s toliko junaka, istrgnut ću stranice s imenima zlikovaca, pustit ću starog Španjolca na mršavu kljusetu da vas zaštiti od vjetrenjača što se zlokobno okreću i od opakih vitezova. Poslat ću Sancha po kineski meni i pikantni umak tu iza ugla. I, Marijo, draga Marijo, pazite na glavu kad ulazite; police s knjigama su nisko, a paučje nastambe lako se lome.

Kad je ušla u moj stan, Maria je jedva otišla dalje od prve police. Smiješila se i gledala i okretala stranice knjiga što su odskakivale od stropa gunđave studentice s kata ispod, množile se i naginjale pod naletima istočnjaka koji je puhao iz arapskog i perzijskog odjeljka (držim ih na istim policama iz očitih povijesnih razloga). Knjige su pljuštale odozgo poput kiše, knjige su se rasklapale i sklapale kao leptirove nožice. Knjige, rekla je. Ma vidi sve te knjige! I smijala se i koračala među vrtovima knjiga, a onda smo skinuli svoje smokvine listove i vodili ljubav u kutu, gdje su rajski stihovi milovali naše gole, rascijepljene guzice koje su plesale i poskakivale kao osvajački konji u svetim zemljama. Odletjeli smo iz grada i sletjeli na stranicu gdje Mojsije razdvaja more i Židovi stupaju između onih visećih planina vode koje lebde, koje bruje s obje strane, a jadni izgnani trgovci pitaju se zna li Mojsije uopće koji kurac radi. Što ako mu se ruka umori i on slučajno ispusti svoj čarobni štap ili se smete jer mu se smočila ona pustinjska guzica ili je izgubio sandale, ili što ako se ona žestica od Boga opet predomisli i jebeno se Crveno more zatvori nad njima i potopi ih svojom menstrualnom crvenom tekućinom? Ništa od njih ne bi ostalo. A brata goja iz New Yorka, koji je u ruci držao veliku jabuku i bio spreman za

KNJIGOTEKA

vožnju, čuli su kako kaže: Nadam se da taj kurvin sin, to plutalo iz košare, jebač faraonove sestre i krvnik boga-bika Baala, neće zajebati stvar. A onda, kad se more razmaknulo, čovjek ispod kukuljice izjavio je: Što je to sad bilo? Sranje, neću ja prijeko, jebemu. Gle kako je blatnjavo dno, puno rakova koji hodaju postrance i želatinastih stvorova i svakakvih sranja... sandale će nam se zaplesti u sve te alge... taj sjebani luđak vodi nas ravno u nevolju radi nekoliko stabala maslina i stada koza. Jebeš to, idem ja natrag, tražit ću egipatsko državljanstvo i postati kozmopolitski prizemljeni doseljenik, prodavat ću papirus na ulici, voziti kočiju za nadnicu ili raditi na tim njihovim piramidama, nego što.

Kad sam se spremao natrag u auto, parkiran ispred zgrade, Maria me zamolila da ostanem.

Cijelu je noć plakala, a ja sam joj čitao poeziju iz zbirke koju sam spretno izvukao ispod madraca. Penjao sam se po zidovima i izlagao nas opasnosti da nam se sve sruši na glavu ne bih li dosegnuo zabavne odlomke u knjigama. Čitao sam joj iz Hrabalove *Prebučne samoće*, a ona se smijala liku ujaka, pijanog strojovođe koji svoji vlak vozi ukrug po vrtu. Ali onda ju je rastužio odlomak u kojemu se knjige prešaju i uništavaju i, poput Hrabala, koji nije uspio spasiti sve one likove od topota preše, otvorili smo mnogo limenki piva i cijelu noć pili, a zatim smo se ljubili, čitali i plakali sve dok se kutija s papirnatim rupčićima uz moj krevet nije gotovo ispraznila. Zato sam se spustio do auta po kutiju rupčića na kontrolnoj ploči i opazio sam da taksimetar još radi. Zaustavio sam ga i rekao sebi: Jednoga će dana njezin muž platiti za ovo.

LINDA

Maria je otišla sutradan poslijepodne, a ja sam ušao u svoja kola i odvezao se prema centru. Naišao sam na zastoj, zbog dizalice koja je prepriječila put. Muškarac je vezao transparent na kojemu je pisalo DOBRO DOŠLI NA NAJBOLJI KARNEVAL NA

SVIJETU. To je to doba godine, rekao je taksist koji je zaglavio u autu do moga, a onda me zamolio da ga propustim jer kasni po stranku koja ga je nazvala. Pustio sam ga, no onda sam vidio kako je ukrcao prvoga tko mu je mahnuo na utici.

To je to doba godine, kad su svi u ovome gradu premazani sluzavom pohlepom, a cijela tržnica, gdje se održava karneval, pretvori se u mahnitanje sezonskih prodavača, lovaca na novčiće iz dječjih džepova, dobavljača opojnih bačvi. Ovamo se sliju lopovi, nasilnici, šarlatani, kobasičari i lutke koje hodaju! Ne zaboravimo lutke koje hodaju...

U osam navečer povezao sam dvojicu došljaka, tipičnih navijačkih pivopija koji su došli gledati svoju momčad kako igra na tuđem terenu. Te šupljoglave izjelice pilećih krilaca sve su iste. Kad pobijede, obliju se, slave na ulici i veselo viču: Pobijedili smo! No kad njihova momčad izgubi, moraju nešto ili nekoga izjebati, pa viču: Gdje su kurve? Vodite me kurvama!

Zato sam im rekao da ću ih odvesti do Ugla, kako se ovdje zove četvrt crvenih svjetiljki.

Otišao sam do bloka zgrada gdje obično stoji moja prijateljica Linda i odmah sam je ugledao. Spustio sam prozor i zazvao je: Madam Putena, ovamo, molim. Prepoznala me, namignula mi i sagnula se kako bi izgovorila svoju uvodnu rečenicu, koja je sadržavala riječi *vi dečki, tražite* i *zabavu.*

Linda je izgledala privlačno na svoj stegnuti, pohotni način. Bila je dobro popunjena i bedra su joj se širila i skupljala unutar opsega suknje s uzorkom leoparda u koju se jedva uspjela utisnuti. Šiljaste su joj potpetice izdužile noge i istaknule ramena. A s onim svojim dubokim procijepom između grudi, valovitom crnom kosom i španjolskim očima, okruglima poput dviju velikih crnih maslina, izgledala je kao da je izniknula ondje gdje su se Cigani i Arapi sreli i stoljećima se jebali i razuzdano plesali.

Otvorila je suvozačka vrata, sjela naprijed pored mene i zapodjenula razgovor s dečkima otraga. Jedan ju je pitao ima li prijateljicu koja bi im se pridružila. Odmah iza ugla, dušo,

KNJIGOTEKA

rekla je Linda i nasmiješila se. Pa sam ih tamo odvezao. I stali smo. Dozvala je prijateljicu, žena je prišla i nagnula se kroz stražnji prozor. Bila je pomalo oronula, nedostajalo joj je nekoliko zuba, da li od svodnikove šake ili su godine na heroinu uzele svoj danak. Ne valja, rekli su dečki otraga. Daj da nađemo drugu.

Pa smo napravili krug oko bloka i vozili se ulicama. Zaustavio sam pored nekoliko mogućih suputnica, ali nijedna im nije bila po ukusu. Prometna je noć, rekla je Linda. Što zbog utakmice, što zbog karnevala, većina je ljepotica zauzeta. Dečki su sad već bili frustrirani i gladni. Onaj s bejzbolskom kapom predložio je da se obojica izredaju na Lindi. Ti pričekaj vani da ja završim, rekao je prijatelju. Ne, rekao je onaj drugi, hoću ja prvi, neću ja jebati poslije tebe. I tako smo napravili još nekoliko krugova u lovu, ali umorili su se i odlučili otići nešto pojesti pa na spavanje.

Kad je Linda zatražila da joj plate, dečki na stražnjem sjedalu mog auta odbili su joj dati novac. Poletjelo je preko sjedala tamo i natrag nekoliko odjeba i kurvinih sinova. Linda im je objasnila da je ona kao liječnik u kućnoj posjeti kojem se plaća po satu, a što su oni obavili u tih sat vremena nije njezin problem. Zaustavio sam kola i rekao dečkima da bi joj ipak trebali platiti za utrošeno vrijeme.

Onaj s bejzbolskom kapom rekao mi je da začepim i izderao se na Lindu da izađe iz auta i odjebe.

Platite mi ili ste najebali, vi jebeni pederi, uzvratila je Linda vriskom.

Nećemo platiti. Moj kurac nije ništa osjetio, a tvoj, Joe? pitao je momak s kapom svog prijatelja na steroidima.

Ma pojebite jedan drugoga, tako i izgledate, jebene pederčine, rekla je Linda. Jedan ju je pokušao zgrabiti, a Linda je izvukla ruku iz torbice i poprskala ih paprenim sprejem ravno u lice. Zažmirio sam, ali jedan od njih je vjerojatno zamahnuo prema Lindi, promašio je i udario me po glavi.

Linda je nestala. Ona su dvojica cmizdrila: Kučko, jebena kučko, oči me peku i ne mogu disati, jebemu!

KNJIGOTEKA

Iskočio sam iz auta, otvorio stražnja vrata i pokušao ih smiriti te im rekao da ne diraju oči rukama. A oni su uporno trljali oči i od toga im je samo bilo još gore. Ova dvojica, pomislih, nisu nikakvi buntovnici; očito nikad nisu bili na barikadama prosvjednika i revolucionara, nikad nisu mahali barjacima kroz državni suzavac. Nikad nisu jurišali s kamenjem i palicama kako bi srušili ograde koje štite muškarce u odijelima, kopače zlata iz starosjedilačkoga tla, kradljivce nafte u upravnim odborima i političare iza utvrđenih zidina. Prvo je pravilo otpora držati oči širom otvorene i zaštititi nos od vonja poraza kad te dah moći hoće odvojiti od suboraca. Te sam noći u svojoj lađi prevezao dvije vrištave, poražene navijačice. I pomislio sam u sebi: Što je toj gomili u rimskim cirkusima i arenama, što je tim pivopišama, od steroida podbulim nadimačima mišića, tim vikinškim razbijačima na obalama Britanskoga otočja?

Dok su oni plakali i zavijali, uhvatio sam povjetarac koji nas je odnio ravno na benzinsku crpku. Jednog po jednog odvukao sam ih do zahoda i razvalio im kapke i nalio im vodu u oči. Riječ *kučka* izgovorili su valjda deset tisuća puta. I tako, dok sam im pomagao, raspitao sam se o pravom značenju riječi *kučka*. Mislite li na kučku kao ženku psa koja se tjera, kučku kao seksualno promiskuitetnu, kučku kao samouvjerenu, snažnu, manipulatoricu, prodornu, natjecateljskog duha, popustljivu, zabavnu, umiljatu, ili na kučku kao nekoga tko te sjebe u glavu tako da postaneš slijep na nevolje svijeta? Dvije jebene marionete na niskotarifnom letu, pomislio sam dok sam ih vozio natrag u hotel.

Kad smo došli, zaustavio sam kola i taksimetar. Sada kad su im oči bile širom otvorene upro sam prstom u taksimetar, a oni su djelovali zapanjeni iznosom koji mi duguju. Jebeš mi sve, rekao je onaj s kapom, mi ti to nećemo platiti. Jebiga, odveo si nas krivim kučkama, svodnice. Mogao si nas odvesti na neko jebeno dobro mjesto. Jebemti! Trebao si zaustaviti taksimetar, jer kad je hitan slučaj, ne bi smio naplaćivati. Tako kaže zakon.

KNJIGOTEKA

Da, osim toga, rekao je drugi, stao si na stranu kučke, koliko se ja sjećam.

Ja se uvijek naplatim, rekao sam, i uvijek stanem na stranu kučke, kučke jedne.

Možda zato što si jedna od njih, pederu jebeni. Ne, jebote, ti nas hoćeš oguliti. Prčkao si po taksimetru kad mi nismo ništa vidjeli, Jebote, ne, kvragu, rekao je mišićavko.

Pa sam nagazio na gas i odvezao ih u uličicu iza hotela. Ispod svog sam sjedala izvukao pernatu palicu. Nisam je podizao, ali pokazao sam da držim nešto u ruci. Prešutne su prijetnje učinkovitije.

Ili ćete mi platiti ili ću vam opet zatvoriti oči. Nisam vam ja nikakva kučka, rekao sam. Ja sam čovjek koji se uvijek naplati.

Jebeš to, rekao je jedan i izvukao nekoliko novčanica i bacio ili prema meni. Jebeš tebe, jebeš tvoju momčad i jebeš tvoj grad, šupčino! Pa su otvorili vrata i izašli, a jedan je nogom udario po prednjem svjetlu. Izveo sam trik, palica je nestala u rukavu moga kaputa, a nojevim sam perjem zavitlao kroza zrak. Prošao sam pored svoga blatobrana i kočoperio se poput moćnog pijetla u kakvog sam izrastao. Uzeo sam im novčanike, a nakon što sam obrisao njihovu krv s ruku, vratio sam se potražiti Lindu.

Našao sam je na istom uglu. Fredao, njezin svodnik, stajao je s druge strane ulice. Linda je uskočila u kola i rekla: Muho, prođi pored Fredaa, može? Nek te vidi. Vidjet će da si to ti i neće misliti da si mušterija pa poslije tražiti da mu predam novac. Prošao sam pored Fredaa i odvezao iza ugla. Dao sam Lindi njezin dio novca koji sam uzeo od one dvojice.

Poljubila me i rekla: Fredau ni riječi o ovome. Ja sam mu rekla da ih nisam uspjela natjerati da plate. Bude li išta pitao, drži se moje priče. Tammer raste, rekla je, i treba nam novca.

Zatim je pitala za Otta, zašto više ne navraća. Njih su se dvoje s godinama sprijateljili. Rekao sam joj da ga dugo nisam vidio.

KUJIGOTEKA

Za svaki slučaj, uđe li nam policija u trag, usuglasili smo priču o tome kako su ta dva došljaka pokušala prebiti Lindu, a meni uzeti novac, i zato sam ih morao spriječiti svojom pernatom palicom.

Ali za tu dvojicu poraženih više nisam čuo. U vijestima nije bilo ničega o opljačkanim, prejebanim ili kažnjenim turistima. Takvi su idioti obično preponosni da priznaju poraz. Takvi jednostavno odu i napiju se i otupe bol i sutradan odu u teretanu i dižu utege i promatraju vlastite mišiće u zrcalu. Moram priznati, uživam u premlaćivanju muškaraca velikih, napuhnutih mišića. Lako ih je prepoznati na ulici po steroidnom pogledu. Uvijek djeluju pomalo paranoično, a cijeli im se život vrti oko nastupa pred staklenim gledateljstvom u gradskim izlozima. Nema zrcala pored kojeg će proći, a da ga ne pozdrave pregibanjem bicepsa ili usporenim spuštanjem noge.

Napuhnuti baloni potrganih uzica, stalno hodaju kao da im je to prvi korak Mjesečevom površinom.

TAMMER

Lindu sam upoznao preko Otta i Aishe.

Jedanput kad je Linda bila na odvikavanju, Aisha je dovela kući Tammera, njezina sina, pogledala Otta i rekla: Mali će neko vrijeme biti kod nas. Tammer je imao kovrčavu kosu i velike smeđe oči; u rukama je držao otrcan poplun, pogledao je Otta i rekao: Jesti. Otto ga je odveo u kuhinju i složio mu sendvič. Dječak ga je pojeo i utihnuo.

I tako mjesecima. Kad je Aisha išla na posao, Otto, koji je u to vrijeme bio nezaposlen, ostajao je kod kuće i pisao pisma lokalnim novinama i pamflete za aktivističke udruge. Kad bi se dječak vratio kući iz škole, Otto bi ga nahranio i pomogao mu oko zadaće, naučio ga je prati ruke tako dugo da dvaput otpjeva *Sretan rođendan* i oprati zube. Prije nego što ga ušuška u san, Otto bi mu pročitao dio *iz* Marxova

KNJIGOTEKA

Građanskog rata u Francuskoj, sa svojim dodatkom orvelovskih životinjskih likova. Skupština i Pariška komuna postale su svinje zabarikadirane u kolibi od slame i šešira koje se brane zubima i bombama načinjenim od smrdljivih prdaca. Otto je Monsieura Thiersa, rojalista koji je trebao skršiti pobunjenike, preobličio u zlog vuka koji želi srušiti kućicu i pojesti praščiće uz pomoć tuđinske vojske pruskih medvjeda i s blagoslovom onog vatikanskog gramzivog prostaka pape zuava lava...

Onda je jednoga dana Aisha nazvala Otta s posla i rekla: Spakiraj malca, majka mu se vratila.

Kad je Linda osvanula na vratima s Aishom, bila je kost i koža, a imala je samo najlonsku vrećicu s nešto odjeće u ruci. Tammer ju je gledao izdaleka i daljina mu se čitala iz očiju dok je promatrao svoju majku kako plače.

Dođi k meni, dušo, rekla je. Dođi, vodim te kući. Dječak je pogledao Otta, pa majku, i samo nepomično stajao. Linda se rasplakala i rekla: Sjećaš se mame. Dođi, dušo, dođi, a onda mu je prišla i kleknula i čvrsto ga zagrlila, a on se zagledao preko njezina ramena i kroz uzak prozor i u nebo.

Aisha je držala dječakov kovčeg sa suzama u očima. Dodala ga je Ottu, a Otto je otvorio vrata i ispratio obitelj na hodnik.

Lindo, molim te, rekao je, nazovi nas bude li Tammeru išta trebalo. On je vrlo posebno dijete i to što je ušao u naš život... dovedi ga kad god hoćeš, naša su vrata uvijek otvorena.

Pa da, rekla je Linda i preuzela kovčežić. Pa da, mogla bih. Dobri ste vi ljudi.

BOLERO

U ponedjeljak u osam bio sam pred kućom onog muškarca. Bio sam umoran, a oko mi je još bilo natečeno od udarca jednoga od navijača, i nakon deset minuta čekanja spremao

sam se otići. Ali točno u osam i petnaest ugledao sam čovjeka kako mi razmetljivo prilazi.

Poznaješ ulice? upitao je.

U tome sam najbolji.

To hoću čuti, rekao je. Vozi me u bankarsku četvrt.

Prije svakog zaustavljanja rekao bi mi koji je to ugao, nikad ne bi izgovorio adresu. Zamolio bi me da pričekam, a onda bi na nekoliko minuta nestao pa se vratio. Kojiput bih vidio kako se nabrzinu rukuje s birokratom u odijelu ili takvim nekakvim mutnim likom.

Više sam puta krenuo prečacem i vozio sporednim ulicama, između zgrada i niz prolaze, i to ga se dojmilo. Bilo mi je savršeno jasno što radi. Ubirao je utržak i provjeravao svoje dilere, a ja sam ga vozio od jednog do drugog.

U nekom me trenutku upitao kako se zovem.

Rekao sam: Zovi me Muha.

Nasmijao se. Sviđa mi se ovaj tip, oprezan. A onda mi je rekao: Pun si proturječja, Muho. Katkad si pošten, ali nisi uvijek iskren.

Osmjehnuo sam se.

Zašto nekidan nisi zadržao vrećice, čovječe? Bilo je unutra dobre, skupe odjeće.

Nemam curu, rekao sam.

Ponovno se nasmijao i pružio mi krupnu novčanicu. Bome letiš kao prava muha. Nazvat ću kad te opet budem trebao. Je li to u redu?

Da.

Super. Sad odleti, Muho.

Bio sam gladan, pa sam odlučio svratiti u Café Bolero. Sjeo sam, jeo sam, a zatim sam se pridružio paucima za stolom i čuo kako raspredaju o vožnjama, o ulovima između dva otvaranja automobilskih vrata. Volim ih slušati kad sanjare o kućama u planinama ili preko oceana. Ispredaju, suču, pletu, vezu planove; nižu, nadijevaju, vežu svoje priče u niske istine i laži; a onda ističu, dojavljuju, naznačuju, gestikuliraju, mašu,

KRIGOTEKA

pokazuju puteve, zaobilaznice i prečace, stranke koje su sjele, govorile, vikale, plakale i pobjegle.

Glazba je dopirala sa stropa ili odnekud iznad stolova.

Broj 53, Rasplesani Pauk, kako ga ja zovem, stajao je u redu za hranu i lagano se ljuljao na zvuk noževa i vilica. Svake godine u vrijeme karnevala Rasplesani Pauk oko jedanaest navečer povuče svoja kola iz službe i ode u klub Ballayou. Pleše *balla balla* i bačatu i rumbu s vojskama žena. Te gospođe, koje žive u zabačenim seoskim područjima, doputovale su autobusom izdaleka i široka kako bi zaplesale u slavnom Ballayouu. Udane i neudane, sredovječne, ugodno popunjene i putene, umorne su od televizijskog Sama ili Boba, umorne od maštanja o mjehuričastim virtualnim junacima iz popodnevnih sapunica. Te gospođe žele plesati, žele osjetiti ono pravo, bedra i bicepse. Ništa ne može zamijeniti komešanje opipljivog, tjelesne mirise i izlučevine, krupne radničke ruke, ribanje na potpeticama i okretanje plesnih sala.

Ballavou je tamna, blistava zvijezda sjevera, mjesto gdje ljubav pobjeđuje i svladava prepreke od oceana do sitničavih kulturnih razlika. Otvara oči i uštogljene, suzdržane, krute guzice. Kruži legenda da će ondje svaku ženu jednom ili dvaput zamoliti za ples i da nikad nijedna žena neće na kraju večeri otići sama. Dame će imati priliku kočoperiti se na svojim visokim potpeticama na stolovima okruženim tamnoputim muškarcima treperavih pogleda i usana i jezika isukanih kako im ne bi promakla ni kap tekućeg nektara što sipi odozgo. Psi su ženama najbolji prijatelji, a ti psi lutalice, koji su zaplovili na sjever u smjeru repa Velikog medvjeda s Mliječne staze, žedni su afrički šakali, pustinjski Arapi, toptavi Cigani i prezreli Latinosi koji zavijaju u iščekivanju sočnih, zaobljenih, zdravih, drskih, zdepastih, izdašnih. Ti psi čekaju s osmijesima gladuša i zveketavim kukovima rasplesanih ratnika, sprženim usnicama slatkorječivaca praznih, šupljih džepova. Okupljaju se u Ballayouu kao jesetre za svojih mahnitih gozbi u vodama Arktika. Donose sirotinjski šarm i ljubav prema oblinama. Dolaze u inat začepljenim

otvorima, a u slavu otvorenih usta i ušiju i trbušina pod suncima sjajnih falusa. Ti su doseljenici brzi, mladi, zgodni plesači noću, a danju rade u klaonicama, na gradilištima, peru posuđe i voze taksije. Oni su ribari odrasli u zemljama božanstvenih plaža i darežljivih sunaca. Znaju kako se to radi. Kao djeca gledali su kako se rođaci i starija braća nabacuju sjevernjakinjama, kako ih pokose na svojim malim vespama čim klimatizirani turistički autobusi slete na površinu južnjačkoga mjeseca. Malen korak za sjevernjačku vrstu, velik korak za gladne pse. Žena, reći će vam ti muškarci, treba samo malo pažnje, umiljat osmijeh i ples svog života. U Ballayouu se klatari pod plastičnim kokosovim palmama, između visokih stolaca presvučenih tigrovom kožom, stolova s marokanskim limenim pladnjevima, uz visoku pipničarku po imenu Jinna B., koja ima golemu afrofrizuru i raskošno poprsje. I uz muškarce, susretljive muškarce, koji će začas primiti ženu za ruku i povesti je da zaplešu.

Čujte, reći će vam Broj 53 mašući rukama. To je kao da si ti putnik, a lijepa te žena vozi u noćnoj smjeni. Ako imaš iskustva u noćnoj, kad vidiš nekoga kako zove taksi na ulici kasno noću, nikad nećeš stati točno pored njega. Zaustavit ćeš se nekoliko metara dalje i pustiti da stranka priđe tebi. Tako stigneš odmjeriti kako hoda, kako je obučen, čak i kako diše. Nitko ne želi pijanca u svom taksiju; samo će se ispovraćati i morat ćeš satima čistiti kola i izgubit ćeš cjelonoćnu zaradu. Pijani ti se putnik može onesvijestiti, pa ćeš možda morati otkriti gdje živi tako da mu prekopaš po džepovima u potrazi za novčanikom, da ga ispljuskaš kako bi ga prizvao svijesti, da ga zgrabiš za ovratnik i prodrmaš kako bi iskamčio priznanje.

Tako vam je, gospodo, i sa ženama. Morate im dati vremena da vas promotre, odmjere kako hodate... i ne zaboravite nabaciti blistav osmijeh... odaberite jednu, uhvatite joj pogled, pokažite svoje dobronamjerno zubalo, hodajte ravno, ne dajte da vam zaklecaju koljena, nikad ne oklijevajte, a kad dođete do nje, polako i nježno povucite je za ruku prema plesnom podiju. Polako se zanjišite u bokovima, obujmite je

V. KNJIGOTEKA

oko struka i onda pustite, držite je za ruku i onda opet primite oko struka. Budite pažljivi, plešite tako da joj ugađate. Budite blagi poput sporog vala. Ne zaboravite vlastite bokove: njišite ih postrance, nikad naprijed i natrag. Ulaštite cipele, očistite uši, nosite uvijek fino izglačano odijelo, bez šešira, zasjenit će vaše divne oči.

POZORNICA

Kad sam pojeo, otišao sam iz Bolera i vratio se na ulicu.

Stranke su ulazile u moja kola i izlazile iz njih. Neki su šutjeli, neki su bili pristojni, nekoliko ih je međusobno razgovaralo o karnevalu i poslu i životu. Naišao sam na uobičajenu staricu sa špecerajem, izgubljenog turista, poslovnog čovjeka.

Onda su ušla dvojica, par, pretpostavio sam, koji su se tiho prepirali. Teško je ne slušati tuđe svađe. Svađa se nametne vašem sluhu. Svađu tvore sitni ultrazvučni valovi koje se čuje i osjeća i kroz čepiće za uši, nemirne snove, pa čak i, moglo bi se reći, potmulo, vječno prisutno brujanje i razlijeganje erekcija.

Ovo je bila svađa oko novca. Stariji, ćelav tip očito je uzdržavao mlađeg, koji je, koliko sam uspio shvatiti, operni pjevač.

U posljednje me vrijeme stalno vrijeđaš, rekao je mlađi.

Ne, ti si osjetljiv, krajnje osjetljiv u posljednje vrijeme.

Siromašan sam i nemam nikakvu karijeru. Tko bi u ovakva vremena htio biti operni pjevač osim ludog romantičara kakav sam ja? Zato imam pravo biti osjetljiv. Jesam, osjetljiv sam.

Neprestano si razdražljiv. Imaš pravo biti osjetljiv u umjetnosti, ali ne i sa svojim ljubavnikom.

Svojim tamničarem, ispada.

Nitko te ne sili da ostaneš, iako bi me rastužilo da odeš.

Ne, ne bi, samo bi našao novog mladog zatvorenika.

KNJIGOTEKA

Nisi ni po čemu moj zatvorenik.

Ali znaš da ću završiti na ulici ako te ostavim. I znaš da u ovom gradu nemam kamo otići. Da, ja sam tvoj zatvorenik.

Ti si sam sebe zatvorio.

Dobro. E pa, ako imam izbora, trebao bih to iskoristiti i snaći se. Vozaču, stanite ovdje, molim vas, rekao je mladić.

Gospodine, vozite dalje, nemojte stati, rekao je stariji muškarac.

Stanite, molim vas, rekao je mlađi.

Vozite dalje, rekao je stariji.

Stanite, molim vas! viknuo je mlađi.

Samo vozite, vožnju ja plaćam, odrješito je rekao stariji.

Ja moram stati kad putnik to traži, rekao sam, takav je zakon. Nisam zapravo uopće bio siguran u to, ali ja donosim vlastite zakone kako bih ohrabrio ljude da se oslobode sužanjstva i lanaca. Stao sam na sljedećem uglu.

Ne idi, rekao je stariji i primio mladića za ruku.

Mladić se rasplakao. Znaš da sam sve ostavio radi tebe, rekao je. Ti si htio da dođem ovamo, I živim s tobom. Obećao si da ćeš me uzdržavati dok me ne krene. Znaš kako mi je važno pjevati na pozornici. A imam osjećaj da si izgubio strpljenje. Želiš da odem.

Ja ti samo želim dati krila, ljubavi.

Ne zovi me tako. Ne sada.

Ljubavi.

Rasplakao si me.

Ljubavi, ljubavi, ljubavi.

Vidiš, cijelo mi je lice sad uplakano. A ja mrzim suze. Ali ti voliš suze, a nikad ne plačeš.

Stariji je muškarac po džepovima tražio rupčić. Okrenuo sam se i ponudio im svoju kutiju papirnatih.

Hvala, vozaču, rekao je mladić, a onda su obojica zahihotala, zatim su se smijali i grlili na stražnjem sjedalu mog auta.

Stariji je platio. A onda je izvadio još novca, veliku napojnicu, i pružio mi je.

Oprostite zbog neugodnosti, rekao je, i potom sam gledao kako zajedno odlaze pod punim mjesecom, mokrom ulicom.

CILJ

S napojnicom se moja zarada te noći popela na pedesetak dolara. Postavio sam sebi cilj: kad dođem do stotke, kraj je smjene i idem kući, provjeriti kako je pauk na zidu, nazvati Mariju pa čitati knjigu i masturbirati.

Posjedujem arsenal knjiga, a dio se nalazi na najnižoj polici, tik iznad saga, nadohvat ruke, da potakne moje sklonosti grijehu i pokrene mi šaku. Ta posebna polica sadrži respektabilno i raznovrsno štivo koje je nekoć pripadalo bradatoj ženi. Knjige poput *Amoralista*, *Priče o oku* i *Mačke*, sve od velike pomoći u trenucima bijega i potrebe. Neke sam naslijedio i od profesora koji mi je ostavio svoju golemu knjižnicu. Zahvaljujući tome mogu posegnuti za takvim studijama kao što su *Neužurban pregled erotike* Ralpha Ginzburga, *Priručnik selektivnog promiskuiteta za kućanice* Reya Anthonyja te *Užici i ludorije dobroćudna raskalašenjaka* Restifa de La Bretonnea. A među ne tako dubokoumnim djelima, koja su, uvjeravam vas, ponekad jednako učinkovita i ugodna, mogu birati bilo što od ovoga: *Pustolovine bolničarke zvane Lily, Damu sa zlatnim bičem* ili *Šetnju Crvenim bulevarom.* Ili, kad je riječ o probranim vjerskim i asketskim užicima, *Osobni dnevnik križareve supruge* i *Svete sokove.* Moj je favorit na tom području zasad međutim *Bičevalačka trilogija,* koja se također nalazi na toj najpristupačnijoj polici. Trilogija se sastoji od triju besprijekornih dijelova u prvom izdanju: *Umijeća bičevanja za nastrane*, *Umijeća bičevanja za nastrane i pobožne* te, naposljetku, *Umijeća transcendentalnog bičevanja*, koje bi po meni bilo remek-

LAGUNA

djelo da nema dugog i nepotrebnog razglabanja o tome kako nabaviti volovski rep i od njega izraditi bič.

No prije nego što sam dospio pokrenuti motor i odvesti se kući, svojoj raskošnoj zbirci, ispružiti se na očev sag i „čitati“, u kola mi je ušao muškarac. Mirisao je na skupu kolonjsku, a nosio je bijelu košulju visoka ovratnika, svileno odijelo i ekscentričan šešir koji mi je zaklonio pogled kroz stražnje staklo. Što je sad ovo, valjda izlazak u kazalište, pomislio sam u sebi dok sam vozio glavnim i sporednim ulicama, mjestimice osvijetljen prednjim pozicijskim svjetlima, pored razmaknutih zavjesa na prozorima spavaćih soba koje su me mamile.

Vozaču, rekao je nečime što je zvučalo poput lažnog britanskog naglaska, ili je to možda bio južnoafrički naglasak, ili možda australski naglasak, tko zna i, uostalom, koga briga za takva cjepidlačenja, sve su to plodovi istih okolnosti i istog imperija - jesi li ikad doživio nesreću?

Nego što, rekao sam. Zapravo, bilo ih je mnogo.

Pa pričaj, vozaču.

Eto, rekao sam, jednom na semaforu, na crvenom, čekao sam točno kraj drugog taksija. Na drugoj strani križanja, malo dalje niz ulicu, stajala je žena u dugačkoj bundi i sa šubarom. Nosila je visoke potpetice i mahala nam je. A kad je mahnula, zablistao je sav njezin nakit i odaslao nam ultraljubičaste signale. Znate, nije pokazala koji taksi želi. Očito joj je bilo svejedno. Ušla bi u prvo vozilo koje bi došlo do nje. Bila je poput evolucije; prvenstvo je davala samo brzini, spretnosti i raspoloživosti. Pogledao sam prema taksistu do sebe, a on mi je pokazao srednji prst. Naime bio je u prednosti: bio je u traci uz nogostup. Ali rekao sam sebi da bih prije crknuo nego toj pičkici, da prostite na izrazu, prepustio vožnju.

Meni prostačenje ne smeta. Samo nastavi i *pičkaraj* koliko te volja, rekao je muškarac.

Nego što, odvratio sam. I tako, kad se upalilo zeleno, nagazio sam na gas. Prestigao sam ga, ali, kao što sam rekao, bio je u prednosti, pa sam skrenuo auto ustranu da suparniku prepriječim put. Zakočio je, no svejedno me udario u stražnja

vrata, baš na toj strani gdje vi sad sjedite. Stali smo i izašli iz kola. Zamahnuo je prema meni. Nisam to očekivao, vratio sam se u auto po tu jednu pernatu palicu koju držim uz sebe za slučaj opasnosti, no on je već izvukao nož i nasrnuo na mene. Zamahnuo sam palicom i pogodio ga u rame, ali bio je dovoljno blizu da me zareže točno tu, po ruci; ožiljak se ne vidi od ove tetovaže konja. Udarao sam svojom palicom i, gospodine, prebio sam Boga u njemu. Da ste samo vidjeli kako je ispustio nož i preklinjao. Pogledom sam potražio onu ženu, no ona je požurila prema trećem taksiju. Pa sam se odvezao k prijatelju bolničaru. Očistio mi je posjekotinu i zašio me bez anestezije.

Je li boljelo? upita muškarac.

Da, boljelo je.

Pa, da te pitam, vozaču, što misliš o boli?

Mislite, općenito?

Filozofski, recimo.

Po meni, pobjednik dočeka vidjeti kako gubitnik pati.

Je li užitak gledati druge kako pate?

Moglo bi biti, rekao sam.

Što misliš o ljudima koje zabavlja, pa čak i uzbuđuje, gledati druge kako pate? Znaš li na što ciljam?

Na lance, ljubljenje čizmi, vezanje i slično?

Da, baš tako. Ti si uistinu pronicav vozač.

Činjenica je da su mnoge kulture pretvorile bol u prihvatljiv prizor, rekao sam.

A što sa svojevoljnim podčinjavanjem, upitao je. Je li to prihvatljivo?

Pa, kad se bolje promisli, čini mi se da se tu takozvani pokret za seksualno oslobođenje susreće s vjerskim samobičevanjem. Drevni su kršćani radosno kročili ususret lavljim osmijesima, a neki su se bičevali. A dan-danas čine to neke muslimanske sljedbe. Nisam siguran, gospodine, kakve bi koristi moglo biti za čovjeka koji dobrovoljno pristaje na bol. Ali to mora imati neke veze s uvjerenjima i užitkom.

KNJIGOTEKA

Pa bismo ta uvjerenja trebali poštovati, želiš li to reći, vozaču? Da te pitam: da si Rimljanin, bi li ikad otišao na takvu predstavu?

Mislim da bih, gospodine. Smatrao bih to savršeno prihvatljivim. Svi smo mi proizvod i žrtve vlastitog odgoja, sve dok ne razmislimo, odbijemo i pobunimo se.

Bi li danas otišao na takvu predstavu, evo, ovog trena?

Zaustavio sam kola uz rub ceste i okrenuo se prema muškarcu. Osmjehnuo sam se i rekao: Ako smijem ostaviti uključen taksimetar i naplatiti, da, naravno. A tko zna, možda zaradim i izdašnu, velikodušnu napojnicu.

Zašto ne? Zašto ne, dakako. Pametniji nego što sam mislio, dragi moj. Traži, traži, pa ćeš naći.

Odvezli smo se do luke. U dnu pristaništa uzdizalo se nešto poput drvena dvorca ili možda mlina ili grdosije. Bilo je već kasno, jutro, a ja sam bio umoran; a kad se umorim, zamišljam svakojaka čuda.

Ostavio sam uključen taksimetar, ugasio motor i pošao za muškarcem.

Pored vrata nalazio se prozorčić. Muškarac je vjerojatno šapnuo lozinku i za koji tren vrata je otvorio gorostas utegnut u kožu te nas uveo.

Unutra je bilo mračno, ali na ulazu je stajao golem kavez s nekoliko polugolih muškaraca, s ogrlicama oko vrata. Svi su se ponašali kao psi. Jedan je, na sve četiri, njušio ostale i cvilio, drugi je zavijao u kutu, treći je lajao i režao iskešenih zuba. Svi su imali dugačke uzice i kožno remenje preko prsa.

Gladijatori! zaključio sam.

Teško, rekao je muškarac. To su, dragi moj, robovi koje su ovamo doveli njihovi gospodari. Posve podčinjeni. Ovdje su da se pokoravaju, za razmjenu i trampu. Ali idemo dalje, do tamnih komora, i molim te, ne govori, nego slušaj.

Bilo je tako mračno da sam uspijevao razabrati samo obrise i sjene ruku i dijelova tijela priljubljenih jedni uz druge. Da se nije čulo tiho stenjanje od užitka i zvuci trenja, svi bi

KUGOTKA

izgledali poput tromih sirena što plivaju u vonju znoja i sperme, vrte se u svojoj dvojnosti i sreći.

Kad smo izašli iz tamnih komora, došli smo do slabo osvijetljenih kabina u koje su se ugurale mužjakinje i mačkoljupke. Promatrali smo kako po sredovječnu muškarcu dlakavih leđa, u lancima, topće žena golih grudi, u uskim hlačama i s maskom na licu. Drugi je klečao i izgledao kao da su ga istovremeno obuzeli bol i ekstaza. Teško je disao pod kožnom maskom. A zatim smo prošli pored muškarca u tangama koji me pokušao uhvatiti za gležanj, ali istrgnuo sam se i udaljio. Vikao je za mnom: Pederu, pederu, dođi ovamo, pederu, znani da to hoćeš. Pokazao sam mu srednji prst i ustobočio se kao mrav spreman na borbu.

Krenuli smo stubama na kat, a na pola puta ugledao sam divovsku ljuljačku, ukrašenu cvijećem upletenim cijelom dužinom užadi. Da, vozaču moj dragi, rekao je muškarac, kad sam ga upitao što je to. To je ljuljačka, ali budi spreman na igru i pusti mašti na volju. Ti je zoveš ljuljačkom, a ja je zovem Prelijepom Plimom. Sve je na ovom svijetu u znaku, kako da kažem, *Va et vient*, kako to vele Francuzi... I tad sam u kutu ugledao fliper. Fliper! viknuo sam, od uzbuđenja i iznenađenja. Da, rekao je muškarac, za one kojima je dosadno, za odbačene, za one koji su postali neosjetljivima na životne radosti. Kako smo se dalje uspinjali stubama, prošli smo pored nekoliko muškaraca lancima vezanih za stubišnu ogradu. Jedan je bio u donjem rublju i spavao je naslonjen na metal; drugi je na sav glas brojio naše korake. Kad smo se popeli na vrh stuba, čovjek u lancima viknuo je: Nek se zakotrlja, Sizife!

Ušli smo u prostranu dvoranu prepunu ljudi; bili su pijani, plesali su, pušili u nečijem krilu. U jednom kutu nalazio se golem ekran, na kojemu je Marlene Dietrich pjevala u *Plavom anđelu*; na zaslonu nasuprot vidjelo se klupko od dvoje pasa koji se jebu.

Između se okupilo mnoštvo, oko muškarca kojega je šakom jebala maskirana žena s dugačkim perjem na glavi. Uz noge joj je stajalo veliko vjedro puno lubrikanta i svako je

malo zaranjala ruku u nj. Muškarac je zavijao. I to kako glasno!

Moj se putnik okrenuo prema meni i rekao: A oni kršćani, oni su barem mislili da će cirkusu uskoro doći kraj i da će ravno u raj, ali ovdje se sigurno čini da je bol vječna.

Podsjeća me to na dijelove *Pakla*, rekoh.

Dante uopće nije mario za bol, on je žudio za osvetom. A ovdje, tu nema ničeg osobnog. Ali vjeruj mi, može se ovdje naći mnogo pripadnika vladajućih elita našega doba. Ništa se ne može mjeriti sa sucem koji moli za oprost, s propovjednikom koji viče MILOST! ili sa širom razjapljenim liječnikom. Svi vole komediju, dragi moj. Božanstvena je.

Vozaču dragi, rekao je, slobodno se odaj bilo čemu što se nudi ili, ako radije ne bi, ne boj se, nitko te ne osuđuje niti obvezuje, možeš pričekati u foajeu za posjetitelje i naručiti što god hoćeš. Ja častim.

I tako sam otišao do bara i sjeo za šank. Bio je ondje još jedan muškarac, pušio je i držao se po strani. Kratko me odmjerio, a onda se nagnuo prema meni. *T'as une tête d'arabe comme moi*, imaš arapsku njušku baš kao i ja, rekao je i osmjehnuo se. Taksi? upitao je.

Da, kako si znao?

Vidio sam vani taksi. A ti sjediš u dijelu za posjetitelje umjesto unutra s onim životinjama. Poput pasa, svi su na sve četiri poput pasa. *Ils sont pourris, mon ami. Une société de chiens ici. Comme des chiens.* Sve je to trulo, prijatelju. Ovo ti je ovdje pseća družina. Poput pasa su.

Ja sam Cide Hamet Benengeli, rekao je. Zovi me Hamet. Ne, ne Hamlet, nego Hamet. I ja sam taksist, parkirao sam pored tebe. Jednom do dvaput tjedno dovezem ovamo jednu bogatunku. Kojiput, kad je hladno, uđem da uštedim na benzinu, ali ljeti uvijek čekam vani. Radije sam u kolima nego u ovoj nečisti, ali s četvero djece i ženom teško je odbiti novac... Ženi nikad ni riječi nisam rekao o tome što ovdje vidim. Sjedim, pušim i mislim na djecu. Odvest ću kćeri natrag u domovinu. Nije ovo mjesto za moju djecu... Gospođa mi

KNJIGOTEKA

jako dobro plaća i zato trpim sav taj razvrat, zato sjedim ovdje i čekam dok taksimetar radi. *Ça va pas rester comme ça, mon ami, Ça va éclater. L'occident est pourri,* rekao je. Neće to tako dalje, prijatelju. Puknut će to. Zapad je truo.

Htio sam Hameta počastiti pićem. Rekao mi je da tu nikad ništa nije taknuo, ne zato što inače ne pije, nego zato što se boji da će pokupiti kakvu bolest s čaša. Nakon ovoga, rekao je, odem ravno kući, otuširam se, a svu odjeću ubacim u perilicu i sam je operem. Ne dam djeci ni da me dirnu prije nego što se operem i presvučem. Čovjek bi pomislio da su se zapadnjaci naučili čistoći nakon svih tih stoljeća pošasti i rasapa, ali ako se mene pita, još su prljavi.

Moja se stranka vratila za nekoliko sati i rekla: Hajdemo. Psi mi nikad nisu bili naročito dragi.

Na izlasku se moj putnik zaustavio da uzme kaput, a zatim se zabrbljao s mladićem koji je oko struka nosio pojas od perlica i minijaturan, proziran komadić tkanine oko spolovila. Dok sam čekao, opazio sam knjigu gostiju na stoliću. Bila je rastvorena na posve ispisanoj stranici; pored je ležala olovka u obliku ptičjeg pera.

Uzeo sam olovku, a bila je laka poput... pa... Započeo sam dugačko pismo u kojemu sam zahvalio establišmentu na dirljivom iskustvu, na prilici da na svoje oči vidim sve u tom zajedničkom tunelu osjetila, a spomenuo sam nužnost simboličkog i također, ako netko tako želi, iskustvenog u uprizorenju ove manje vrijedne egzistencije, propadanje svega opipljivog, pseće zavijanje, uzničke lance, potrebu da se utjelovi ljudska sudbina u ovom inferiornom svijetu... i baš sam htio sastaviti nekoliko stihova na temu neproničnosti veza s obzirom na nedostatak svjetla, kad me stranka potapšala po ramenu i rekla: Mili moj druškane, raduje me što su te ove ljubavne tamnice nadahnule, ali čini mi se da je tvoj taksimetar još uključen, a ja doista moram kući i osloboditi se ovog osjećaja stezanja u prsima, i mislim to doslovce.

Odvezao sam „Britanca“ natrag u grad. Pušio je u autu, ali nisam prigovorio. Taksimetar je pokazivao više od dvjesto

KNJIGOTEKA

dolara i bio sam siguran da će napojnica biti fenomenalna, mislim spektakularna, basnoslovna, čarrrobna (izgovoreno uz pucketanje prstima), fantastična. Iskrcao sam ga u centru. Zatražio je moj broj.

Javit ću ti se, rekao je. Bistar si, marljiv i krajnje pronicav. Posjeduješ taj dar, dar znanja, a znati znači zaraditi! Nazvat ću te, rekao je i dao mi vraški dobru napojnicu, toliko da mi je udvostručila zaradu.

Pa-pa! rekao je i bez žurbe prošao ispred mog auta te ušao u otmjenu zgradu s čuvarom u zelenoj odori i cilindru koji je pohitao otvoriti vrata.

SAG

Odvezao sam se kući. Zaradio sam dovoljno da dvije noći mogu predahnuti. Kako bih proslavio svoje novo bogatstvo, parkirao sam kola i otrčao gore te se izvalio na sag. Nakon borbe s nekoliko barbarskih vojski, objavio sam narodu: *Veni, vidi, vici.* Po završetku našeg uspješnog vojnog pohoda doček u Rimu bio je veličanstven. Od konja, robova, plijena i mojih ponosnih vojnika koji su mi klicali ime nadimala su mi se prsa. Među zarobljenicima bila je i kći vizigotskoga kralja. Pobrinuo sam se da slobodno korača. Nisam htio modrice ili krvave tragove oko njezinih oblih gležnjeva. Nisam htio da joj se ruke umore pod težinom metala i lanaca.

Nakon što sam otpočinuo i posjetio javnu kupelj, vratio sam se u svoje odaje i zatražio da mi je pošalju. Ušla je, prkosna, okupana i umotana u dugačku grimiznu togu, a zlatna joj je kosa, počešljana i dugačka, padala po ramenima. Od njezine sam ljepote zaplakao. Da je iskušam, na stubama sam ostavio bodež. I primijetio sam da ga je krišom pogledala. Ponosno je stajala ne obazirući se na mramor i zlato oko nas. Naredio sam straži i robovima da izađu, da ostanemo sami. Koračao sam oko nje. Kao ni druge njezina kova, ništa je nije moglo zastrašiti. Koliko sam tih germanskih plemena poklao,

KNJIGOTEKA

koliko sam ih porobio, ali takvu krasoticu još nikad nisam vidio. Nisam je dirao. Odmaknuo sam se od bodeža i prošli su me trnci strasti. Htio sam da zgrabi bodež i ubode me. Htio sam da zaurla kad mi ga zarije u prsa i da zazove očevo ime. Ništa me više nije moglo dirnuti. Nakon svih tih pohoda, pobjeda i bogatstava samo su mi još ljepota i nasilje pružali osjećaj da postojim. Htio sam ejakulirati dok mi bodež žari kožu i prodire u mene. Htio sam joj vidjeti lice u ekstazi deset uzastopnih, osvetničkih orgazama dok je oblijevam svojom krvlju. Višestruko svršavanje u ime njezina oca, kojega sam zaklao njoj pred očima, u spomen na kolibe koje sam spalio, pljačku, silovanja, osvajanja, prisilne seobe. Izdrkao sam se i svršio po očevu sagu dok sam gledao kako kraljeva kći nasrće na mene s isukanim bodežom u ruci.

Navečer sam se otuširao. Otpočinuo sam. Nakon mojeg umorstva u sobi je izbio građanski rat. Ubojice su izmiljele iz moje biblioteke, točnije s police u kuhinji, gdje stoje knjige iz povijesti, iznad sudopera i pored šalica za kavu. Muškarci su zavijali, a žene vrištale, i tuga ratovanja natjerala me da posegnem za kaputom, nataknem šešir i zavrtim ključeve među prstima pa siđem do taksija i vozim se ulicama u potrazi za strankama.

Ukrcao sam djevojku u minici i štiklama. Kad je zamolila da je ostavim na uglu Johnove i Buvljaka, točno sam znao kamo ide. Zato sam bio toliko slobodan da je odvezem još malo dalje pa u pokrajnju uličicu, gdje sam stao ispred stražnjeg ulaza u striptiz-bar. Zaustavio sam taksimetar i čekao da mi plati.

Izvukla je punu šaku sitniša, bacila mi ga u lice i rekla: Misliš da si jako pametan, misliš da sve znaš. Otišla je prije nego što sam joj se uspio ispričati i reći da sam, nakon toliko godina što procjenjujem koliko teže ljudi i njihovi životi, postao pravi znalac. Jedan jedini pogled u retrovizor, i prepoznam zabludjele životinje i putanju njihovih uzbudljivih života. Jedan jedini pogled na njezine kretnje na ulici, kako drži torbicu i brzo ulazi u kola, na izraz kao da joj je dosta

KNJIGOTEKA

pijanih mušterija i krda činovnika koje nahrupi na jeftinije piće petkom poslije posla, i sve mi je bilo jasno.

KOSA

Sutradan oko podneva nazvao me diler.

Za sat vremena, na istome mjestu. Vodiš mi žensku u šoping. Potrubi i sići će.

Povezao sam nekoliko stranaka i potom, u četvrt do jedan, krenuo prema dilerovoj kući. Potrubio sam i pričekao. Dilerova je ženska dotrčala do auta. Nosila je veliku kožnu torbu s pozamašnom količinom lažnoga zlata koje je zveckalo s ručki, odjeću upadljivih boja i upadljivo visoke potpetice. Ušla je i rekla mi da odmah vozim u glavnu ulicu. Idemo kupovati! rekla je.

A onda, odjednom, čuo sam je kako vrišti i traži da stanem.

Upitao sam ju je li štogod zaboravila.

Pa, da. Novac.

Napravio sam krug oko stambenog bloka i vratio se pred kuću.

Zatrubi, vozaču. Zatrubi, sići će on.

I tako sam trubio, sve dok diler nije izašao s prefriganim smiješkom na usnama. Nagnuo se kroz prozor i rekao ženi: Nešto si zaboravila?

Daj, dušo, pokaži kako si široke ruke.

U bočnom sam retrovizoru vidio kako muškarac kopa po džepu i vadi debeo svežanj novčanica.

Sve to, srce, rekla je.

No dao joj je otprilike pola.

Sve, Zee! Daj, noćas ću ti raditi ono što najviše voliš.

Mislio sam da su počela sniženja, rekao je. A sniženja?

Daj, dušo, taksist te gleda.

Pružio joj je još dvije novčanice, okrenuo se i vratio u zgradu.

KNJIGOTEKA

Škrti pizdun, rekla je. Vozaču, pazi da ti svaki put plati. Ne daj da te prevesla i ne budi sramežljiv. Uvijek traži više. Kako se zoveš?

Muha, rekoh, A vi.

Sheila, ali zovi me Baby Jane.

Jane? upitah.

Ne, Baby Jane.

Može.

Kad smo došli, tražila je da uđem s njom. I jesam. Primila me za ruku i rekla: Moj čovjek mrzi kupovati. A ti, voliš isprobavati odjeću?

Navikao sam, rekoh.

Radio si kao model?

Ne, rekoh. Nastupao sam.

Nastupao, to mi se sviđa. Ja sam plesala, sve dok me dragi nije izbavio.

Plesala balet?

Ne, plesala u krilu, rekla je.

Išli smo iz trgovine u trgovinu. Isprobavala je haljine, cipele i šminku, ja sam probao vrećaste hlače, kožne jakne, kričave košulje, sunčane naočale i svakojake šešire, a sve umjesto dilera.

Nakon što sam cijelo poslijepodne hodao i nosio vrećice, odvezao sam je u salon. Dok su nju frizirali, ja sam sjedio u kafiću, pio pivo, izvadio knjigu i neko vrijeme čitao. Sat vremena poslije odvezao sam se natrag do salona po Baby Jane, ali kosa joj još nije bila suha, a ona je prelistavala modni časopis.

Zato sam pričekao vani i pušio. Naslonio sam se na stup javne rasvjete i promatrao kako pored mene promiču stanovnici grada. Nebo je posivjelo i počelo je kišiti. Gradski su se stanovnici sklonili uz cestu i ispod cerada. Cipele su mi nabubrile i smočile se, a rub hlača otežao je. Zato sam zavrnuo nogavice, zakopčao ovratnik, vratio se do auta i izvukao kišobran duginih boja, nabacio osmijeh na lice i pričekao da se dami kosa izravna i osuši.

KNJIGOTEKA

Nakon tog našeg ispada s vrećicama, cipelama i kosom, odvezao sam Baby Jane natrag do vrata njezina doma. Začas je iz torbe izvadila ključeve, jer imala je prazne ruke, a ja sam nosio sve vrećice s kupljenom robom. Shvatio sam da je zadovoljna uslugom po tome kako mi je uručila svu gotovinu koja joj je preostala u novčaniku. Stvarno si od pomoći, Muho! Samo sve to ostavi na vratima. Moj čovjek će doći po to i odnijeti sve gore.

Pa sam uzeo novac i otišao ravno u Bolero, gdje su toga dana posluživali frigane ribice i krumpir. To mi je bio najdraži dan.

PSETO

Prema nizu kola i svjetlećim znakovima na njihovim krovovima ispred Bolera svaki put pogodim tko je unutra. Neki pauci uvijek sjede zajedno i jedu u isto vrijeme; svoje živote organiziraju oko punjenja trbuha i pušenja cigareta.

A tu smo i mi, muhe, mi koji stalno dolazimo i odlazimo, u bilo koje doba.

Katkad se moramo zadovoljiti mjestom za šankom i otrpjeti nalete vrućine što naviru iz kuhinje. A tu i tamo prisiljeni smo jesti u neposrednoj blizini Broja 66. On je ovdje dio inventara. Obraća se samo vlasnikovoj kćeri koja stoji za šankom. Hvala, dušo. Udiše isparavanja iz hrane i ne naručuje ništa osim kave. Nije ni pauk ni muha, nego duh, negdje između života i smrti. Malotko ga je uopće vidio da vozi. Priča se da je, kad je došao po svjetleći znak u centralu, tražio da mu dodijele tri šestice, ali odbili su. Rekli su da bi prestrašilo stranke. Pa je pristao na dvije šestice i sad sjedi tu i čeka da naiđe i treća šestica.

Te mi se večeri posrećilo da nađem mjesto za stolom, tako da se nisam morao patiti na neudobnom barskom stolcu u đavoljoj tišini. Pridružio sam se nekolicini paukova i slušao njihove priče. Broj 15 nekidan je zagnjavila inspekcija, pričao

KNJIGOTEKA

je Broj 101. Reci im kako je bilo, daj, reci im, nagovarao je 101 petnaesticu.

Broj 15 samo je slegnuo ramenima. Pustio sam je da obavi svoje, rekao je, kako ste mi vi, dečki, savjetovali.

Ta inspektorica voli napastovati taksiste i to svi znaju. Stane na crvenom i odmjeri te. Ako te uzela na pik, osmjehne se i ode. A onda ti nekako uđe u trag, nađe te preko svjetlećeg znaka ili prijatelja ili, ako si pauk, dođe u Bolero i raspita se kod konobarice kad jedeš i za kojim stolom najradije sjediš. Došeće ti do kola, pokaže značku i sjedne kraj tebe, a zatim ti smireno spusti ruku na bedro, pa na prepone, dok ti provjerava isprave i čistoću vozila.

I onda ode.

Odgurneš li joj ruku, najebao si, masno će te oglobiti. Uzvratiš li, to bi moglo izazvati njezinu pritužbu zbog seksualnog uznemiravanja. Sretnu li vam se pogledi, reći će ti da gledaš cestu, premda ti je auto parkiran, a ne u pokretu. Slutim da provodi istraživanje i nastoji utvrditi odnos između vozača i dužine njihovih intimnih dijelova. Ruku položi negdje između prepone i koljena, pa pričeka da ti organ naraste u dužinu i širinu, a tada iskolači oči i zabilježi ti ime, broj dozvole i kolika ti je ta šihta.

Ali jednom, nakon što je 66 ispio svoju kavu i krenuo van iz Bolera, inspektorica mu je ušla u kola. Dvije minute poslije zalupila je vratima na izlasku, blijeda u licu, otrčala je natrag u Bolero, zatražila čašu vode i smjesta otišla. Priča se da joj je 66, čim mu je ušla u kola, nabrojio kako joj se zovu sve troje nećakinja i nećaka te naveo mjesto gdje joj je pokopan otac. A zatim joj je opisao selo u kojemu je provela djetinjstvo, kao i kaput koji je nosila kad je bila mala i kad je mučila susjedinu mačku.

Kad je inspektorica sjela kraj mene, rekao je Broj 15, nisam mrdao. A kad je završila, izvukao sam cigaretu, pripalio je, uzeo rupčić iz kutije i pružio joj ga. Pobjesnjela je. Natjerala me da izađem i pretražila mi jeauto. Izvrnula je sva sjedala. Imala je baterijsku svjetiljku, zaronila je pod svako

sjedalo i sve je pregledala. Kad sam je upitao što traži, rekla je: drogu. Morao sam otvoriti prtljažnik. Imao sam unutra kartonsku kutiju punu špeceraja, koji sam nosio doma, ženi. Oglobila me. Rekla je da prtljažnik mora biti prazan, kako bi bio na raspolaganju strankama, da odlože prtljagu za vožnji na aerodrom ili, ako je potrebno, vrećice sa spizom, leševe i šta-ja-znam kakva sve svoja sranja. Raspizdio sam je i rekla je da će me opet naći i pregledati mi prtljažnik, a onda mi je bolje da bude prazan. Naravno, zaustavila me već sutradan, dok sam skretao u Hornovu. Otvorila je prtljažnik i unutra našla dva velika pakiranja papirnatih rupčića.

Pobjesnjela je, rekao je Broj 15, a svi su prasnuli u smijeh.

Htjela me opet oglobiti, ali rekao sam joj da moram isporučiti veliku količinu i da to mogu dokazati. Da može sa mnom cijelim putem, pa da se uvjeri svojim očima, a sve sam se to vrijeme trljao gore-dolje po bedru.

Pseto jedno, rekao je Broj 101 prasnuvši u smijeh; svi su se smijali.

TURCI

Jutro. Čekao sam Zainab, ali nije se pojavila. Popeo sam se natrag u svoj stan i legao u krevet, ali nisam mogao zaspati i bio sam napaljen kao Turčin.

Zato sam se ispružio na očev leteći sag i zamislio da sam turski vojnik u danima pred Bitku na Galipolju. U Istanbulu sam otišao u kavanu, pušio sam i čekao da dođe netko koga poznajem. Zvukovi kocke i pločica u partiji triktraka na drvenim stolovima nagnali su me da se zapitam hoću li ikada više zaigrati tu igru. Vidio sam minarete Ahmedije, Plave džamije. Moja je pobožna majka htjela da se odem pomoliti, ali sate koji bi mi mogli biti posljednji radije sam proveo u šetnji ulicama u četvrti oko džamije.

Nikad prije nisam sreo Australca. Nisam ni znao tko su, kakve su im žene, ali uskoro ću se na bojištu naći licem u lice

KNJIGOMANIA

s tim vojnicima koji su izdaleka došli zaposjesti našu zemlju. Djed mi je bio janjičar i moćan ratnik. Turci su ga kao dijete oteli u slavenskim zemljama. Preobratili su ga na islam i pretvorili u elitnoga borca u sultanovoj vojsci. Bio je bljedolik kako to samo Slaven može biti. A ja sam ispao jednako plavokos i plavook kao i on. Svjetloput, poput kršćana. Požalio sam što se nisam oženio. Šteta je umrijeti mlad, a da nisi osjetio žensko tijelo. Smrt u onim groznim rovovima, a da nisam iskusio toplinu žene ni na jednu jedinu noć, bit će posljednje za čim ću žaliti.

I tako sam ja, turski vojnik, otišao do Ahmedije, Plave džamije, kako bih savjet o tome zatražio od šeika. Možda bih se mogao hitno oženiti nekom koju mi on preporuči. Rekao mi je: S obzirom na to koliko naših vojnika gine na bojištu, bilo bi neodgovorno ostaviti djevojku samu kod kuće. Ali, smiri se, prijatelju, znam udovicu koja bi se možda udala i ne bi odgađala. *Kutab* je začas gotov. Večeras ću k njoj; ako pristane, a ti si njoj i djeci u stanju osigurati *meher,* sve bi trebalo biti u redu. Dođi sutra opet.

Sutradan ujutro otišao sam ponovno k šeiku, a žena je uistinu čekala iza pregrade, u ženskom dijelu džamije. Vjenčali smo se i odmah sam se uselio u njezinu kuću. Djeca su joj bila mala, jedno je još dojila. Muž joj je poginuo na bojištu i snašla ju je neimaština, nikoga nije imala, nije imala obitelj koja bi se brinula o njoj. Navečer me nahranila, ali nijednom me nije pogledala u oči, no kad je večer poodmakla, kad su djeca legla na počinak, oboje smo šutke otišli u spavaću sobu. Odjeća njezina muža još je bila na vješalici na zidu. Bio sam napet. Nikad prije nisam taknuo ženu. Ali sad je ona bila tu, gola golcata pod pokrivačima. Odlučio sam zavući se u krevet odjeven. No ona me zaustavila i počela me svlačiti, milovati po prsima, dok me gledala ravno u oči. Kad mi se ud ukrutio, uzela ga je u ruku i polako me navodila. Znala je da ne znam što treba. Šeik, pomislih, vjerojatno joj je dao upute. Ejakulirao sam gotovo istog trena, čim sam ušao u nju.

KNJIGOTEKA

Privinula me k sebi i rekla: Ako se vratiš živ, ovo je tvoj dom i ovdje će ti biti pruženo još užitka.

Tijekom bitke sažalio sam se nad onim sirotim Australcima. Bezglavo su srljali na žalo, pod paljbom iz naših pušaka, a mi smo ih pobili na tisuće. Slavodobitno smo klicali... Živio Ataturk, svi su izvikivali, moćni zapovjednik i spasitelj naše domovine!

Kad je očev sag dopro do stropa, spustio sam pogled na obalu i ejakulirao između dviju suprotstavljenih povijesti, sretan što sam živ, sretan što imam vode i što se mogu oprati nakon tih užasnih bitaka iz kojih izađeš zaprljan blatom, krvlju, posjekotinama od bodljikave žice i modricama.

Konačno sam zaspao. Probudio sam se kasno poslijepodne. Sunce je već blijedjelo i pripremalo se za rano povlačenje u more, ili za planine ili oblak ili obrise para koji se drži za ruke i sladoled ne kornete, ili za vreće kikirikija ili banana što će nahraniti njihove majmunske apetite i od kojih će skakutati s palme na palmu, sve dok ne dođu do obale i ponovno se prime za ruke i podijele još koji kikiriki. Smjena mi je počinjala tek za koji sat i nećkao sam se, bih li ustao iz kreveta i oprao zube, ispružio ruku prema najbližoj polici da nasumce dohvatim knjigu i čitam, ili dovršio započetu maštariju i prosuo sjeme po zalasku sunca i krivudavoj, teturavoj obali. Čitao sam. Zatim sam ustao i oprao zube i oslobodio se tereta tekućine nakupljene za dnevnoga sna, dok su se djeca igrala i vikala po stražnjim dvorištima u susjedstvu.

Oko šest popodne natočio sam si čašu crvenog soka. Vladala je tišina; veliki je pauk uhvatio moljca. Ugasio sam svjetlo i odlučio otići prije nego što pauk zarije očnjake i isiše tekućinu iz svoga skvrčenog plijena, jedan izdašni obrok dovoljno je hrane za cijelu noć, pomislio sam. Od previše hrane postat ćeš debeo kao liječnici, samodopadan kao uspješni pisci, lijen kao uzvanici na rimskim orgijama, zaobljen kao diktatorske supruge, teturav kao slonovi, okrugao kao šatori, kuglast kao lampioni i cilindričan kao mašinisti.

No otišao sam i zato što su se knjige pomakle i miševi u mom stanu uznemirili su se među koricama. Prije nego što su likovi počeli silaziti sa stranica od straha da će im izgristi uši ili da će pod zubima tih glodavaca ostati bez nožnih prstiju, spustio sam se u podrum da pripremim lađu za večernju plovidbu.

KIŠA

Vozio sam kroz noć, mirnu i tihu. Kišica je rominjala po asfaltu i ceste su se sjajile u sivim nijansama ljudi u dugačkim, prevrtljivim sjenama. Razaznavao sam boju svojih kola, koja su se kretala ponad vode uz lebdećeg Isusa i divlje guske u letu. Vozio sam. Pravo iznenađenje, kako je to mirna noć bila; s kišom obično dolaze i puževi balavci, crvi i čudovišni kišobrani, vraćeni u život iz ženskih torbi, zijevaju širom iznad muškaraca sa šeširima. S kišom ljudi izmile na rubove pločnika, zure u lokve kao neodlučni samoubojice. Što se to noćas dogodilo, pomislio sam. Gdje su svi oni tragači za suhoćom, sve one bogobojazne duše u bijegu od apokaliptičnih potopa, gdje su razmočeni leševi sa svojom očajničkom željom za zaklonom i lađama? Vozio sam sat vremena i živa mi duša nije ušla u kola.

Slušao sam laganu glazbu na radiju. Karneval samo što nije počeo i ljudi vjerojatno provlače posljednju nit i iglu kroz svoje kostime ili uvježbavaju plesne korake, ili mi se možda jednostavno ugasio svjetleći znak. Zato sam izašao i pogledao na krov svojih kola, uvjeren da je žarulja pregorjela ili da sam možda zaboravio pričvrstiti svjetleći znak. Jer jednom sam povezao ženu s kojom sam se posvađao oko cijene vožnje. Optužila me da sam išao najdužim putem; rekla je da sam presporo vozio i da sam je vodio labirintima te me uvjeravala da uvijek ide istim putem i da nikad nije morala toliko platiti. I zato sam ja uzvratio optuživši je da laže, da me gnjavi i da sumnjiči ljude koji naporno rade.

Platit ću koliko i inače plaćam, rekla je.

Nećete iz mog auta tako dugo dok ne platite punu cijenu.

Dobro, rekla je, platit ću i prokleti vas.

Proklet već jesam, gospođo, rekao sam. Proklet sam, da budem pomorac i lutalica i da se nasučem na lađama umobolnika i luda ondje dolje na londonskoj rijeci...

I, što ćete, to malo novca ili prokletstvo? upitala je.

Platite mi, rekao sam, a onda možete čarati i kleti i mrmljati što vas je volja, ja ću sve to samo pospremiti u ovu svoju čarobnu kutiju, napunjenu slojevima mekih, bijelih rupčića. I ja sam, gospođo, naučio u mladosti pokoji trik. Naučio sam kako nestaju pomoćnici, golubovi i kunići. Naučio sam da je svemir stvoren u praznini šešira, da se rascvao iz rukava opsjenara i da će jednoga dana ponovno nestati u crnoj rupi na golubarniku. Znam vam ja svakakve trikove, gospođo. Nekoć sam bio poznat kao Mali Gonetalac, ali ja sam također bacač bodeža, ljubitelj lavova i otvarač lavljih kaveza, a na temelju vaše težine mogu odgonetnuti da vam srce ne obasjava mjesečina i da vam pogled zastire magluština praznovjerja i škrtosti. Proklinjite negdje drugdje, jer ovdje izlazite, i pripazite dok budete napuštali vozilo, jer mogli biste pasti i izgubiti tu svoju torbu punu smicalica.

Izvadila je novčanice iz novčanika i pljunula na njih, promrmljala je svoje čiribu-čiriba, dobacila mi pogled u retrovizoru i rekla: Za tebe danas ništa, noćas ništa.

I tad je otišla, a ja sam gledao za njezinim torbama za špeceraj, koje su joj se klatile u rukama poput pilića spremnih za klanje.

Te sam se noći vozio satima i, dakako, ni jedna mi jedina stranka nije ušla u auto. Zato sam se odvezao u brda, da se nadišem svježega zraka; izašao sam i provjerio jesu li od kletve mom autu izrasli rogovi, očnjaci, dugačke pandže i zažarene oči, ili je jednostavno postao nevidljivim ostatku svijeta. Prošetao sam od jednoga kotača do drugog u potrazi za kostima, pilećim nožicama ili krvlju kojom je možda zamrljan blatobran ili krov. Pripalio sam cigaretu i tad sam

KNJIGOTEKA

primijetio da ne svijetli žarulja znaka na krovu. Zato mi nijedna stranka nije domahnula: svi su mislili da sam zauzet, da već nekog vozim, da sam uzeo dan odmora, da mi je gotova smjena, da mi je prtljažnik pun ljudi koji su odbili platiti, ili da sam smrknut, loše volje, mrtav, da mi auto nose struje kao izgubljeni portugalski brod, oko Roga Afrike pa dolje u hladni bezdan Antarktika.

Zato sam odvezao auto k Robeu, noćnom mehaničaru. Svi taksisti idu k njemu. On je jedini mehaničar u gradu koji radi cijelu noć. Robe je u stanju zamijeniti žaruljicu, farove, trubu, ručku, retrovizor. On je gospodar žica i svjećica. Prozbori jedva koju riječ, samo sasluša u čemu je problem i kaže ti da pričekaš da dođeš na red. Ondje često sretnem druge vozače, koji se žale kako su izgubili cjelonoćnu zaradu jer su čekali da Robe popravi ovo ili ono.

Zahod kod Robea najprljaviji je koji sam ikad vidio. Olakšam se s velike udaljenosti od školjke. Čuo sam jednom priču o diktatoru koji, za posjeta svome rodnom selu ode na zahod u vijećnici i otkrije koliko je prljav. Okupi seljane i smijeni načelnika. Načelniku i stanovnicima tog sela uistinu se posrećilo, jer nitko od njih nije završio na vješalima. Pretpostavljam da diktatori znaju da obješenom čovjeku posljednje na ovome svijetu nije molitva ni posljednji obrok, nego da ispusti završnu kap mokraće, koja mu klizne do gležnjeva i padne mnoštvu pod noge.

PROOFREAD

DEVE

Dok sam čekao popravak auta, spazio sam kako Broj 43 na pločniku pije sok. Kad sam ga pitao što mu je s kolima, rekao je da mu se pokvarila truba. Našalio sam se: Sreća tvoja da nisi slon, inače ništa od potomstva. Zatim sam mu rekao kako me ona žena proklela. Odvratio je: Na tvom mjestu ne bih to olako shvatio. Osmjehnuo sam se i rekao: Samo treba zamijeniti žarulju.

Broj 43 požurio je do svog auta, pronašao olovku i rekao mi: Evo, nazovi ovu ženu, ona će te riješiti kletve. Presavinuo sam ceduljicu i gurnuo je u džep prsluka, i dalje se osmjehujući Broju 43. Pričao mi je priče o mačkama koje usred noći kucaju na vrata, paucima koji poprimaju ljudska obličja, repatim čarobnicama, svetkovinama pod krinkama s pilećim nožicama i lancima, i s krvlju, obavezno krvlju, žrtvovanjima.

A što je s devama i turbanima? upitah.

Samo se smijao, uporno smijao, pa rekao: Devama? Nema deva, a turbana? Nema turbana, čovječe. Turbanoglavi vjeruju jedino u svoju knjigu. Ni plesati ne znaju kao mi.

Ali su majstori za leteće sagove, rekoh.

Prasnuo je u smijeh, smijao se i grlio me. Otišao je do auta, izvukao otirač i spustio ga na pločnik. Evo, sjedni i poleti, pokaži mi kako se to radi!

Jednoga dana, rekao sam, pokazat ću ti kako se leti na sagu.

A on se smijao i smijao i držao za trbuh i dalje se smijao. Posegnuo je kroz prozor svog auta, glasno pustio glazbu i neko vrijeme plesao pod svjetlom farova, a zatim je pokupio svoj otirač, ušao u kola i viknuo: Nazovi tu ženu, nazovi ženu prije nego što se popneš na svoj sag i poletiš! Pa se opet nasmijao i odvezao.

Sutradan sam nazvao tu ženu. Najprije me pitala odakle mi njezin broj. Kazao sam joj da mi ga je dao taksist. Odgovorila je da je to dobro, jer radi samo na preporuku. Dala mi je adresu i termin za tjedan dana.

Večer prije zakazanog termina odvezao sam se do njezine kuće. Sve je bilo u mraku i pomislio sam da je legla i spava. Nisam nanjušio psa, ali i da jesam, poznati su mi trikovi krotitelja životinja, kako natjerati pse da legnu, valjaju se na leđima i zaspe. Uskočio sam joj u stražnje dvorište i ukrao cvijeće iz vrta. Otvorio sam prtljažnik i stražnja vrata i sve potrpao unutra, a zatim sam se odvezao s mirisom prirode iza sebe. Bila je to dobrodošla promjena nakon sve one vlage koju ljudi unesu na mokrim nogama. Razmišljao sam o vrtu u

KNJIGOTEKA

kolima: na kontrolnoj ploči nekoliko kaktusa, da zaštitim imovinu od sitnih lopova, iz radija bi mogle rasti ruže i služiti kao prijamnici koji bi inducirali jasnoću u komunikaciji između putnika i ostatka svijeta, U blagdansko vrijeme mogao bih pustiti biljku penjačicu da se razraste i prekrije mi kola zelenilom te tako pridonese spasu planeta, a posljedično i ljudske vrste... a mogao bih uzgajati i voćke... da, voće i povrće... i stabla... a ako si dam truda, jednoga bih dana u svom retrovizoru mogao gledati livade... jednoga dana...

Vratio sam se kući i popeo se k Zainab, a kad je otvorila vrata, počeo sam unositi cvijeće, dnevni sam joj boravak ispunio teglama. Bila je oduševljena, mirisala je cvijeće i smijala se, a što sam ga ja više unosio, nju je to sve više zabavljalo. A onda, kad je sve bilo namješteno i moja je tvorevina bila dovršena, stao sam nasred dnevnog boravka i upitao Zainab možemo li se oboje skinuti goli među granama i igrati se doktora i biblijskih igara.

Ona je rekla: Ne, nipošto.

Vračara je imala širok osmijeh, a oči je namjerno povećala tako što je zurila u mene kao da mi čita misli. Amaterka i šarlatanka, pomislih. Onaj taksist očito ima prste u tome. Vjerojatno ju jebe. Vjerojatno je preporučuje na sve strane i dobiva dio zarade ili nekakve usluge. Kako predvidljivo!

A prvo što me vidovnjakinja pitala bilo je trebam li na zahod. Stari trik, poznat još iz vremena kad sam s mađioničarem Pipsom na prevaru izvlačio novac od ljudi. U devedeset pet posto slučajeva ljudi će reći da trebaju. A kad to kažu, varalici će se, kao, omaknuti slabašan smiješak, koji podrazumijeva: *Aha! Znala sam.* Ljudi će, naravno, reći da trebaju na zahod jer ih je to podsjetilo na sve što drže u sebi i prvi im je poriv istresti to. Takav je odgovor u skladu s frojdovskim podsvjesnim metodama ispovijesti, sokratovskim formulama stjecanja znanja i bljuvanja otrova, to je tekuće *a priori*, spektakularan izljev prirođene svjesnosti, spoznajni mlaz. Zadnja bi nas kap lako mogla odvesti do oslobađanja

VUGOTEKA

blagog determinizma, sintetiziranog potencijala porculanske higijene, bolnoga puta bubrežnoga kamenca, veličanstvena žutila sunčeva zalaska na obzoru... Osim toga ljudi su vjerojatno doputovali izdaleka i moraju se olakšati. Računaju da će na sat vremena zaglaviti u raljama nepoznatog, dok gospođa provodi mrtve duše do stola. Ja velim da se pišanjem um pročisti za susret s drugim svijetom,a kome se ne mili putovati bez viška prtljage! I zato sam rekao da trebam na zahod, a popratio sam to vlastitom proročanskom gestom kad sam izgovorio: Ne trošite riječi, mislim da se u zahod ide ovuda. Pa sam skladno otklizao prema izvoru vode i života.

Kad sam se vratio, dala mi je da držim nekakve kamenčiće. Svaki me koštao nekoliko dolara. Skupocjeno, rekla je kad sam se požalio na cijenu kamenja. Skupocjeno je to kamenje, ponovila je i potom me zamolila da šutim, kad je zakolutala očima. Zapovjedila mi je da čvrsto držim kamenčiće i onda mi proučila čakre, auru ili neki drugi egzotični mutež. Ali kad je zažmirila, digao se moj unutarnji glas i progovorio glasom starice. Gdje je cvijeće, Florence? Tko mi je ukrao tegle i cvijeće?

Poskočila je, iskolačila oči i rekla: Što ste to rekli?

Zacičao sam kao Miki Maus na heliju i rekao: Cvijeće, tko mi je okrao vrt?

Vračara je utihnula, a onda je odjednom viknula: Tko si ti?

Ode treća gredica... izgovorio sam svojim glasom glodavca.

Ode četvrta gredica... nastavio sam.

Ode peta gredica... ali begonije, ne begonije... ne ljiljane, Florence!

Iznenada sam razrogačio oči i upitao je gdje sam, a potom sam ustao i bauljao uokolo, otvorio sam vrata spavaće sobe i tumarao među pokućstvom i izloženim kristalom i porculanom. A onda sam legao na njezin krevet i počeo sam se tresti i trljati se.

Vrisnula je: Vrati se ovamo. Tko si ti?

KNJIGOTEKA

Ja sam Zalou s onoga svijeta, obznanio sam dok sam žonglirao kamenčićima koje sam dotad držao u ruci; žmirećke sam ih bacao uvis, iznad svoje glave. Zagrobni cirkus! viknuo sam. Karavana s one strane dina, posljednji čin, mudrost lakrdijaša, vatronoše i pakloždera, evolucija iz majmuna u vraga... Ognjena užad i vatrene kočije, i evo tvog unutarnjeg pauka koji će te omotati i žrtvovati bogovima na zavjetnom oltaru... AuuuuAUUU!

Bila je zbunjena. I tad sam spustio ruku na njezino bedro i rekao: Rastvori latice i daj da udahnem miris smeđih ruža.

Vrisnula je i rekla: Odlazi ili zovem policiju. Da si odmah otišao. Samo otiđi... odmah. Ovog trena! Vrisnula je još glasnije, histerično...

Otišao sam, udaljio se niz hodnik pjevušeći pjesmu o „Grimiznim begonijama“, koja ide ovako...

BROD

U sljedećih nekoliko dana posao je išao sve bolje. Organizatori, turisti i trgovci slijevali su se u grad radi karnevala i mnoge je od njih trebalo odvesti do hotela ili u obilazak grada. A kako bih se priključio sveopćem duhu zabave i čudesa, hvalisao sam se pred mušterijama da moja kola štiti kamenje i povoljno znamenje, da se mojim kolima ne može dogoditi ništa kobno, da je kamen na mojoj komandnoj ploči čaroban, da zrači, i bez obzira na to jurio ja, plovio ili letio, ovaj moj brod nikada neće potonuti, jer kola su mi obavijena čakrom koja odbija sve uroke.

Jedna je žena mislila da sam lud. Na crvenom mi je dobacila novčanicu i izašla ne pričekavši da joj vratim ostatak. Jedan je muškarac htio čuti cijelu priču, hihotao se i stalno ponavljao: Baš zanimljivo, da bi se opet zahihotao.

A onda je ušao prekaljen putnik, koji je radio za neku nevladinu organizaciju, čovjek koji je obilazio siromašne zemlje kako bi ih poškropio financijskom pomoći i pritom,

KNJIGOTEKA

rekao bih, više nego pristojno zaradio za sebe, a govorio mi je o svom osobnom vozaču, koji nosi nekakvu ogrlicu i spava s prostitutkama bez ikakve zaštite. A kad je ta moja mušterija upozorila svog vozača na bolesti koje može pokupiti, ovaj mu je pokazao ogrlicu oko svoga vrata i rekao: Mene ovo štiti.

Kao i tebe tvoj auto, rekao mi je moj putnik. Sad mu šaljem novac i lijekove, dodao je. Mislim da ogrlica više ne djeluje. Jednom, i to je dovoljno.

Kad smo došli na odredište, moj me putnik potapšao po ramenu i rekao: Čuvaj se, ne vjeruj u kamenje, a zatim je otišao.

Zainab se spustila stepenicama, a ja sam joj rekao da sam čekao njezin osmijeh da mi obasja jutro. Zatim sam je upitao je li ponijela ručak sa sobom, je li našiljila olovke i treba li prijatelja da je otprati na nastavu.

Da li se ti to meni besramno nabacuješ? upitala me i osmjehnula se.

Mogao bih ti odnijeti knjige do kolodvora!

Nema potrebe, rekla je, sama ću na kolodvor.

Dobro je zakasniti na vlak. To nam pruža priliku da potrčimo za njim i mašemo rupcima kao u onim starim indijskim filmovima. Pa sam joj predložio da se popnemo do mog stana, da joj pokažem neke knjige.

Posudit ću knjige od tebe, ali u tvoj stan neću ući.

Oh, vjernički strahovi!

Oh, nevjernički snovi, rekla je i uputila mi prkosan pogled.

Okrutno je od vjernice ne pokazivati milost, rekoh.

Drsko je od nevjernika nadati se čudu, rekla je i nasmiješila se.

Za pobožne je grijeh ne dati...

A bezbožnicima je uzalud nadati se! Ima li novih priča? dometnula je, dok smo se smješkali jedno drugom.

Da, naravno, rekoh. Kad smo već kod izgubljenih duša i ostalog, sinoć sam svratio u Café Bolero, gdje se taksisti hrane

KNJIGOTEKA

između dvije smjene i raspredaju hvalisave bajke i priče. Broj 55, bogobojazna čovjeka koji štuje Boga i njegove brojne zakone, iz centrale su pozvali da ode po stranku koja čeka ispred supermarketa. Starica ga je zamolila da joj odnese torbe do auta. Uzeo je torbe s hranom, ali odbio je prstom taknuti gajbu piva. Rekao je da on alkoholu neće ni blizu, pa ni zatvorenom u bocama. Gospođa se uzrujala. Zamolila ga je da izvadi njezine torbe iz prtljažnika i da joj pozove drugi taksi, ali on je odbio i to, za slučaj da se među hranom nalazi komad svinjetine ili čega drugog što je zabranjeno. Zato je starica sve ponijela sama i sada tvrdi da je ozlijedila kralježnicu. Podigla je tužbu i protiv vozača i protiv vlasnika taksija. Stara pliva u novcu i angažirala je nekog razvikanog odvjetnika da vodi slučaj. Samo čekaj da vidiš kako će to odjeknuti u vijestima! Da vidiš kako će novinarima pocuriti sline na islam i njegove vrijednosti. Terorizam, jutarnje emisije, svjetovno društvo nasuprot vjerskom, televizijski komičari, klaunovi s prenapuhanim papirnatim vrećicama koje puknu uz salve smijeha i pljesak!

Pa, Zainab, zaključio sam, reci ti meni. Što ti misliš?

Ja nemam ništa protiv cuge. Muslimanka sam, a pijem.

Da, to sam shvatio. Ali što ti misliš?

Čovjek očito svetu knjigu shvaća vrlo skučeno i doslovno.

A ti slojevito, to želiš reći.

Da, tekst se može iščitavati na više razina.

Spoznaja je dakle samo za malobrojne, rekoh.

Ne za malobrojne, reče Zainab, nego za one kojima ne nedostaje volje i sposobnosti.

Isključivost! Tajanstvenost! Promjenjivo i prilagodljivo tumačenje, rekao sam. Zar bi i najpogubniji redak trebalo prihvatiti kako alegoriju nečeg mudrijeg i uzvišenijeg?

Upravo tako.

Ali, Zainab, susjedo draga, a da se to malo uredi, znaš, dugačkom olovkom koja seže s kontinenta na kontinent i do nekih drugih mjesta. Pazi! Dugačka bi olovka mogla biti čudesan izum za pravnike i pisce podjednako.

Ne, rekla je. Ništa ne treba mijenjati; pojedine retke treba jednostavno čitati u ispravnom kontekstu.

Znači, prelazimo iz doslovnog u pjesničko, a zatim u alegorijsko, već po potrebi? upitah. Značenja su promjenjiva kad je to tako zgodno, postojana kad nije...

Shvati to kao intelektualni izazov, vježbanje razuma i sposobnosti imaginacije, odvratila je.

Intelektualne masturbacije, promrmljao sam.

Što si to rekao?

Rekao sam: Tretirajmo onda sve te svete tekstove kao pripovijesti, fikciju i nesavršena djela koja nam mogu izmamiti suze ili erekcije.

Erekcije, to si rekao, ovaj put sam dobro čula?

Erekcije misli, to sam mislio. Intelektualne erekcije.

Moram ići, rekla je. Seksualne su ti aluzije sad već djetinjaste. Ostavljam te s tim tvojim „intelektualnim" razmišljanjima... Navodnike je doista oblikovala prstima. Da te pitam, Muho, jesi li ikada preuzeo ikakvu odgovornost? Jesi li ikada razmišljao o tome da se skrasiš, da pronađeš mjesto za tu svoju besciljnu egzistenciju, možda da pustiš nekoga u svoj život... da si nabaviš psa... napraviš dijete?

Ne, ne. Zašto bismo rađali djecu i prepuštali je na milost i nemilost ovome smiješnom svijetu? Ali, Zainab, kad već kasniš i vlak ti je sigurno pobjegao, vidim bollywoodskoga glumca kako maše rupcem na rastanku, pa daj da te otpratim i da ti pričam o rasplesanoj sekti šejkera koja me htjela posvojiti kad mi je majka umrla. Taj se vjerski red zavjetovao da neće imati djece, da ni jednu jedinu dušu neće više nikad donijeti na ovaj manje vrijedni svijet. I zato se čitava sljedba sastojala od siročadi, koja kad odrastu postanu sveti plesači. Bili su kršćani, ali odnekud su do njih doprli istočnjački utjecaji... Dionizijski, budistički, zoroastrijski, sufijski, tko će ga znati. Negdje duboko, duboko u sebi slutim da su vjerovali kako ovim svijetom vlada neko niže božanstvo i kako naša tijela nisu vrijedna našega duha te da svjetlo koje nosimo u sebi treba osloboditi negdje drugdje, a ne u ovom svinjcu u kojemu

živimo. Kako god bilo, neke su šejkere zvali rasplesanim šejkerima jer su stalno samo plesali.

Cirkus bi upriličio paradu svaki put kad bismo došli u neko mjesto i pozvali bismo šejkere. Crkva je često optuživala cirkus da je leglo grijeha, dekadencije, čak i sotonizma, pa je upravitelj pomislio da bismo sa šejkerima mogli dobiti na vjerodostojnosti.

Kako god bilo, Cigani su svirali, a mi smo svi plesali oko vatre. Prišao mi je šejker u dugačku kaputu, primio me za ručicu pa su me vitlali ukrug, između sebe. Kad je glazba utihnula, muškarac mi je šapnuo na uho; Pođi sa mnom, maleni, i bit ćeš spašen. Prestrašio sam se, pobjegao i sklonio se među majmune i pse, sve dok nije došla bradata žena i rekla: Nitko nam te neće uzeti, pa smo oboje zaplakali milujući pse i držeći majmunsku mladunčad u naručju.

A što je sad s tim šejkerima? upita Zainab.

Drago mi je da sam zadobio tvoju pozornost; nisam znao, Zainab, da su ti plesači tako prirasli srcu. Pa, da odgovorim na tvoje pitanje: zatiranje, nestanak! Vlada je izmijenila propise, i rasplesani šejkeri više nisu mogli posvajati. Sljedba je s vremenom postajala sve malobrojnijom, sve dok im se nije ispunila želja. Kao što vjerojatno dobro znaš, u ovom se beznačajnom svijetu sve vrti oko reprodukcije. Tko se prestane razmnožavati, jednostavno izumre.

Mogao bih ti dati knjigu na tu temu, nastavio sam. Možda ti bude od koristi, za doktorat. Nije naodmet povezati sva ta religijska vjerovanja s istim izvorom tlapnji: s iskonskim ljudskim strahom i razočaranjem... ali znam da će neokaljana, prosvijetljena osoba poput tebe odoljeti i da neće kročiti u moj mračni svijet.

Moram ići, Muho.

Čekaj, daj da te otpratim i da ti pričam o još jednom ogranku tih izumrlih krivovjernih kršćana. Ovo bi te moglo zanimati. Zvali su ih katarima, a u nekim su krugovima bili poznati po protuprirodnom bludu... pričalo se da odbijaju vaginalni snošaj. Upražnjavali su samo analni seks, a to je

ujedno bio alternativni način kontracepcije, tako su oni podrivali svetost tijela i sprečavali da ikad više ijedna duša dođe na ovaj himbeni svijet pun poniženja. Orgije su im sigurno bile glasne i veličanstvene. Shvaćaš li da sve religije idu protiv naše anatomije?

Ne sve. Islam nema nikakvih problema s tjelesnošću. Zapravo, u islamu se tijelo poštuje, čisti, voli.

Skriva, dodah.

Znam na što ciljaš, Muho. Možda bismo se sad trebali oviti velom šutnje, da se nadovežem na tvoju aluziju.

No, s druge strane...

Dosta, prestani, Muho, prekinula me Zainab. Sada doista moram ići. Ne želim propustiti još jedan vlak. Molim te, odi gore i naspavaj se. Sigurno si umoran, vozio si cijelu noć. Hajde, odmori se malo. Nesuvisao si i, ako smijem primijetiti, kao da ti se pomalo i priviđa.

I tako je Zainab otišla, a ja sam nepomično stajao, gledao kako žuri prema kolodvoru. Kosa joj je bila mokra i prebacila je torbu preko ramena.

RETROVIZOR

Baš kad sam htio u krevet, nazvala je Maria. Rekla je da se odlučila odseliti od muža i zamolila me da se nađemo. Ponovno sam se odjenuo, sišao u garažu i izvezao svoja kola.

Kad sam došao, čekala je vani samo s jednom malenom torbom u ruci. Plakala je. Sjela je na suvozačko sjedalo i u retrovizoru smo promatrali njezina muža, koji je stajao na kućnim vratima, pušio i gledao kako ga žena napušta.

Trebala sam sjesti otraga, rekla je.

Ne vjerujem da me se sjeća. Idemo k meni? upitao sam.

Radije bih uzela sobu u hotelu, rekla je. Ali možemo li najprije svratiti k tebi, da mi daš nekoliko knjiga za prvu noć?

Odvezli smo se do moje zgrade, a ona je ostala čekati u autu. Vratio sam se iz stana s torbom punom knjiga, a zatim

KNJIGOTEKA

sam je odvezao u malen hotel u centru grada. Kad sam je upitao zašto ne želi prenoćiti kod mene, rekla je da mora naučiti biti sama. Došli smo do hotela i otpratio sam je u sobu. Izvadio sam bocu viskija koju sam ponio od kuće te sam je ostavio na stolu, uz torbu s knjigama. Nešto za jelo? upitao sam je. Odmahnula je glavom. Da te nazovem poslije? upitah.

Ako ti se bude dalo, rekla je i zaplakala.

U povratku sam pokupio putnika, ispred drugog hotela. Domahnuo mi je vratar, što me iznenadilo, jer za sve se te otmjene hotele vozi preko veze. Tu mrežu mita i korupcije drže u cijelosti vozači pauci. U njezinu su središtu vratari i recepcionari. Kad gost zatraži taksi do zračne luke, što donosi izdašnu zaradu, recepcionar to javi vrataru, a ovaj nazove svog dispečera, koji također sudjeluje u tome, pa dispečer pošalje nekog od malobrojnih povlaštenih paukova da odveze stranku na aerodrom. Taksist bogovski zaradi, a svatko dobije svoj mali dio. Tih nekoliko paukova ima svoje veze u većini, a možda čak i u svim velikim hotelima u gradu, i svi dobro zarađuju. No tu i tamo, kad su pauci zauzeti ili kasne, vratar je prisiljen dozvati taksi u prolazu. A ovaj put se meni posrećilo.

Parkirao sam i pustio da vratar obučen kao Sherlock Holmes otvori putniku vrata. Dok sam ja ubacivao kovčege u prtljažnik, Sherlock mi je prišao zaklonivši pogled iz hotela i ispružio ruku. Ostala je tako u zraku, ispružena, sve dok nisam rukom obujmio njegov rastvoreni dlan i rekao mu: Samo osnovno, dragi moj, samo osnovno.

Zatvorio sam prtljažnik, sjeo za volan i odvezao stranku.

Putnik je bio šutljiv. Zato sam ja poveo razgovor o kiši.

Kiša mi ne smeta, rekao je. Ja se bojim znoja.

Naravno, rekoh, mislim da znam na što mislite. Ne želim zvučati previše filozofski, ali slažem se s vama: važno je ono što izbije na površinu iz nutrine.

Kažete filozofski, ali ja bih vaše riječi pripisao religiji.

Zanimljivo, rekoh.

Isusu, zapravo.

Isusu? odvratih.

Evanđelje po Mateju, 15: *Ne onečišćuje čovjeka što ulazi u usta, nego što iz usta izlazi - to čovjeka onečišćuje,* uvjerljivo je obznanio čovjek sa stražnjeg sjedala mog auta.

Bome revolucionarno, rekoh. Eto, ode u nepovrat sva ona pomno pripremljena nebeska hrana. Kakva je anarhistička i anoreksična komunjara bio taj Krist!

Prijatelju, jeste li vjernik? Vjerujete li u gospodina našega Isusa, kralja i spasitelja?

Da vam pravo kažem, nisam naročito oduševljen kraljevima i vladarima... no da se vratimo vašem pitanju, recite vi meni, vjeruje li Isus u samoga sebe?

Isus vjeruje u Oca i Duha Svetoga.

A Otac vjeruje u vlastitog oca i tako dalje, promrmljao sam i zamislio beskonačno obiteljsko stablo velečasnih otaca i praotaca, i legiju proroka i svetih utvara što se veru gore i dolje po granama i plješću između vlastitih akrobatskih točaka, koje nekako uvijek završe šakom punom pišljivih boba ili korom banane.

Brate, jeste li oženjeni? upitao me muškarac.

Ne.

Djevojku, imate?

Nikad, rekoh.

Niste jedan od onih, zar ne?

Homić, to mislite. Ne još, ali vidovnjakinja me uvjeravala da me uskoro možda očekuje susret koji će mi promijeniti život.

Nadam se da je vidovnjakinja mislila na vjersko iskustvo. Jeste li ikad razmišljali o tome da zasnujete obitelj, imate djecu?

Ne.

A mislite li ikad na starost?

Da, rekoh. Sve sam isplanirao.

Ali ne sam, nadam se?

Ne, točno znam kako će biti, budem li imao sreće. Ostarjet ću, prodat ću knjige, a svoju ću postelju prepustiti Vojsci

KNJIGOTEKA

spasa. Dotad ću, pretpostavljam, već nabaciti pivski trbuh i požutjet će mi nokti na nožnim palcima. Kupit ću kartu za neki olinjali južni otok, živjeti među otočanima s ono malo novca što uspijem uštedjeti. Sunčati se i ispijati rum dok ne dođe banana-režim koji će me otjerati, ili dok režim ne otjera samoga sebe u nedostatku bilo čega drugog što bi se još dalo otjerati, što god se od toga prvo dogodilo.

Trebali biste se oženiti i imati djecu, rekao mi je muškarac, tad ćete spoznati smisao života. Što mislite, tko će se brinuti o vama i posjećivati vas kad budete stari i bolesni?

Sobarica i njezina majka, rekoh. Mlada otočanka kojom ću se oženiti, ondje na jugu. Kao što rekoh, sve je isplanirano. Uzdržavat ću i nju i cijelu njezinu obitelj, brata kockara i oca, koji će mi, usput, s vremenom, postati partnerom u dominu i koji će se sprdati na račun mojih godina svaki put kad dobije partiju i zvat će me Tata Turko. Njezina majka i ja bit ćemo najbolji prijatelji, jer dijelit ćemo iste poglede na brak, kuhinju i starenje. Pobrinut ću se da hladnjak uvijek bude pun, da bijela posteljina redovito prolazi kroz perilicu koju sam svojoj mladoj ženi kupio za rođendan. Svojoj ženi, koja je prvog muža izgubila u ilegalnom karavanu prema sjeveru, kojoj je prijetila smrt od gladi, zajedno s njezino dvoje djece, sve dok se nisam pojavio ja, sa snježne polutke, sa psom po imenu Rudolf, i ponudio joj bezbrižan život u zamjenu za društvo, pristojne obroke i trpeljiv odnos prema mojim obješenim staračkim prsima, pupku iščezlom pod opuštenim pivskim trbuhom i, kao što već rekoh, požutjelim noktima na nožnim palcima... a to bi, prijatelju, bilo najslađe društvo o kojemu je kočijaš ikad sanjario razmišljajući o starosti. Bajna li svršetka, gospodine! Kakva bi to nagrada bila za mukotrpan život samovanja i lutanja. Zamislite samo, da mi je dano svaki dan sjediti na plaži, s pogledom na more i s bijelim, svježe opranim plahtama iza sebe. Ležat ću i promatrati turističke brodice u prolazu s čašom u ruci, pojavit ću se pred njima u svome smiješnom kupaćem kostimu, koji pokriva najmlohavije dijelove mojeg uvelog tijela. Posreći li mi se, umrijet ću s

pogledom na ocean, a u pozadini bijelo filmsko platno s isječcima uspomena i repriziranim epizodama iz mog života što plešu po opranim plahtama dok se vijore na silovitim udarima života.

Svejedno mislim da biste se trebali oženiti i skrasiti prije nego što bude prekasno, rekao je putnik iza mene, dok sam ja vozio i gledao cestu i kišu, dok sam slušao zvuk jednoličnog zibanja brisača. Stalno isti ritam, isti ples, isto zibanje zdjelice poslije večere i između udarnih vijesti i klizanje noćne četkice za zube, isti ključevi, isti doručak i isto *Zvono na vratima, drrragi*, isti pas koji te dočekuje jednoličnim mahanjem repa nakon što se motor tvog automobila ugasio iznad iste mrlje ulja na podu iste garaže. Došli smo na aerodrom. Kiša je prestala i brisači su se zaustavili.

Izvadio sam putnikove kovčege iz prtljažnika. Platio mi je, rukovali smo se i, netom prije nego što se okrenuo i otišao, rekao mi je: Sretno vam bilo u tom samotnjačkom životu. Ali upamtite, sinko, Gospodinov je put uvijek otvoren svima.

Doviđenja, odvratio sam, nek nam je svima barem jedan ugodan let prije nego što odemo na počinak u cvijeću i djelokrugu gladnih crva.

On je otišao, a ja sam se vratio u grad i vozio praznim cestama i uživao u povlastici vožnje pod kišom.

Diler me nazvao na kućni telefon. Kad sam se javio, rekao je samo: Večeras se radi.

I tako sam ga opet čekao. Sišao je sa sunčanim naočalama na nosu, premda je bilo kasno navečer. Ušao je i sjeo na stražnje sjedalo, šutke. Promatrao sam ga u retrovizoru i čekao upute. Mahnuo je rukom i krenuo sam ravno, a kad smo došli do kraja ulice, rekao je: Lijevo pa desno pa ravno, u luku. Uopće nije bio pričljiv. No onda je rekao: Večeras možeš rano kući. Večeras je samo sastanak.

Došli smo na odredište.

U redu, rekao je. Parkiraj tu iza kontejnera. Pa smo obojica čekali i motrili preko retrovizora.

KNJIGOTEKA

Iza nas se pojavio velik automobil, da bi stao točno uz nas. Unutra su bila dva muškarca. Nastojao sam ne gledati. Što manje znam, to je sigurnije, pomislio sam.

Ostani tu gdje jesi, rekao je diler. Vraćam se.

Zato sam ugasio motor i otvorio knjigu da čitam, ali bilo je mračno, a nisam htio uključiti svjetlo u autu. Iz opreza i nagona za preživljavanjem radovao sam se tami. Pričekat ću petnaest minuta, pomislih, a onda idem. Bila je oblačna noć, mjesecu ni traga, a između mog auta i rijeke uzdizala se ograda. Ne slušam često radio, osim toga isprazni akumulator kad je motor ugašen, ali neki pauci provedu život u vožnji i slušanju radijskih intervjua. S vremenom, nakon dovoljno godina u ovoj zemlji, počnu se žaliti na strance kakvi su i sami, na lijenčine i rastrošnu vladu. I premda nitko od tih taksista ne plaća nikakav porez, marširaju kao veliki porezni obveznici i starci s golemim kišobranima koji smatraju da imaju pravo na taj svoj osjećaj ispravnosti jer su se borili u nekim davnim ratovima i pola svog novca dali državi. Lakrdijaši, eto što su neki od tih taksista. Drago im je kad čuju glasove u svojoj glavi.

U Boleru je Broj 115 jednom ustao i dohvatio se telefona u hodniku pored zahoda, zvao je sve dok nije dospio u eter. Konobarica je pojačala radio i svi su u lokalu utihnuli, a tada je desničarski voditelj svojim glasom djevojčice prekinuo Broj 115; najprije je ispravio njegov engleski, da bi ga potom upitao: Odakle zovete? Nakon čega je odmah nastavio: Mislio sam, druškane, da zovete iz Indije. Pa kako smo vas pustili u zemlju? Svi su se smijali, bilo im je to duhovito, ali ja sam izašao, sjeo u auto i rasplakao se.

Iza mene se upalilo svjetlo. Pomislio sam da je to diler, da se vratio i prekinuo me u mislima, no tad mi je na prozor pokucao muškarac u odori čuvara. U retrovizoru sam vidio obrise njegova partnera, koji je s druge strane stajao iza mog auta. Polako sam spustio staklo i pobrinuo se da vidi kako su mi obje ruke na volanu.

Što ćete vi ovdje? Ovo je privatni posjed.

Čiji posjed? upitah, tek tako.

Lučke kapetanije. Ondje vam je znak. Ulaz je zabranjen poslije osam navečer.

Pa, znak očito nije osvijetljen, inače bih ga vidio.

Ne smijete biti ovdje. Vozačku i prometnu, molim vas.

Tek što sam mu dao vozačku, kraj mojih kola zaustavila su se još jedna. Iz njih je izašao diler, prišao i rekao: On je sa mnom.

Čuvar mi je odmah vratio isprave, a diler je ušao u auto. Kad sam htio krenuti, diler me zamolio da pričekam. Spustio je staklo i pozvao čuvara natrag. U četvrtak, rekao je. Čuvar je kimnuo, okrenuo se i otišao.

FREDAO

Kad sam živio kod Otta i Aishe, navratila bi tu i tamo Linda. A često bi dovela i Tammera te ga ostavila da prespava kod nas. Ostavila bi ga kojiput na tjedan dana ili čak i više. Tammer je bio mirno dijete; bio je poslušan i rijetko se žalio. Činilo se da mu ne smeta biti među ljudima koje je tek upoznao. Kad bi njegova majka otišla, on je samo zurio za njom, a onda skrenuo pogled. Jednom sam ga nasmijavao prerušivši se u klauna. Žonglirao sam lopticama i balansirao na rubu sofe s kišobranom u ruci. Vadio sam mu kovanice iz ušiju i pjevao usta punih vode. Mali se smijao i govorio: Još.

Jednoga je dana Otto otišao potražiti Lindu na ulici jer je Tammer imao temperaturu i htio je svoj krevet i svoju mamu. Tako je Otto upoznao Lindina svodnika Fredaa iz Angole koji je tvrdio da je bio dijete ratnik i da je u jedinicama UNITA sudjelovao u oslobađanju Angole od Portugalaca.

Nedugo potom Otto je odlučio porazgovarati s Fredaom o tome kako pomoći Tammeru u školovanju, oko školarine, knjiga i odjeće. Otto, čovječe, rekao je Fredao, kad su obojica već bila pijana i sjedila pod mostom, na obali gradske rijeke, čuj, najgora kolonizacija ti je bila ono kad su nas jadne crnčuge

KNJIGOTEKA

kolonizirali Portugalci. Francuzi su nam dali kakvu-takvu kulturu, Britanci zakone, ali Portugalci nam nisu dali ništa. A kad je to smeće otišlo iz naše zemlje, sve su odnijeli, do posljednje žarulje iz tvornica i do posljednje neonke iz trgovina. Ali onda su došli Kubanci, a oni nisu bili kolonizatori... To je bio početak moje karijere, nasmiješio se Fredao, nabavljao sam ženske za kubanske vojnike, tako sam izučio svodnički zanat. Nasmijao se. Vojnik bez obzira na sve treba oružje, hranu i seks, a naše su žene bile voljne podati svoje tijelo tim borcima jer su Kubanci ustanovili škole za našu djecu, doveli liječnike za naše bolesnike, čistu vodu, zdravstvo. Što su europski kolonizatori ostavili nakon stoljeća i stoljeća pustošenja našega kontinenta i naših tijela? Ništa!

Kad je Fredao završio sa svojom tiradom, Otto ga je pogledao ravno u oči i smireno rekao: Mali hoće svoju mamu i mora natrag u školu.

Njegova mama naporno radi. Radi za viši cilj, rekao je svodnik i nasmijao se.

Jednoga je dana Aisha došla kući i upitala Otta: Što ćeš ti sa sobom, Otto? Kamo ovo vodi?

Brinut ću se o tebi, rekao je i zagrlio ju je.

Otto je nakon toga prihvaćao svakakve poslove. Prodavao je cipele i radio u skladištu. Dostavljao je kinesku hranu i trgovao majicama na ulici, a noću se stalno bavio organizacijom. Nesmiljeno je pisao, zahtijevao sustav javnog stanovanja i prosvjedovao protiv pohlepnih investitora. Pisao je i književne tekstove, no Aisha je pročitala nekoliko njegovih priča i onda mu je jednoga dana rekla:

Otto, dragi, nisi ti nikakav Baldwin, trebao bi se držati propagande. Pa mu je prstima promrsila kosu. Nekoliko je Ottovih tekstova izašlo u marginalnim tiskovinama i aktivističkim brošurama; još ih je nekoliko pročitano naglas na prosvjedima.

S Ottom sam u gluho doba noći slušao stare revolucionarne govore Stokelyja Carmichaela i puštao kasete

Crnih Pantera, sjedio na prozoru i pušio. Prije prosvjeda ili skupova napunili bismo vjedra toplom vodom, polako usuli škrob i promiješali da dobijemo ljepilo. Nosili smo plakate u ruksacima, hodali po kvartu s vjedrima i kistovima, premazivali stupove javne rasvjete svojim ljepilom iz kućne radinosti i prekrivali zidove i ograde pozivima na pobunu i pravdu.

Jedne su nam noći policijska kola tiho prišla s leđa i stala. Tek kad su nam bili tako blizu da su nas gotovo dodirivali, uključili su svjetla. Ja, Muha, naviknut na jarka svjetla reflektora za cirkuskih predstava i na nesmiljenu scensku rasvjetu, preskočio sam ogradu i pobjegao u obližnje dvorište. Ali Otto, noćno stvorenje, ukipio se poput jelena na cesti. Oba su policajca počela trgati plakate. Umjesto da utekne, Otto je negodovao i nogom tresnuo jedno vjedro. Pogodilo je policijski auto i ljepilo se razlilo po haubi. Odvukli su Otta u mrak, prebili ga pendrecima i ostavili gotovo bez svijesti na ulici. To ti je zato što si mi zaprljao cipele, rekao je jedan policajac dok je išao prema kolima.

Kad sam shvatio da je Otto zaglavio, pojurio sam natrag. Vidio sam kako leži na tlu. Prišao sam mu i pokušao ga uspraviti. Košulja mu je bila zakrvavljena, pogled izbezumljen od užasa, siktao je, pljuvao crvenu slinu i psovao: Jebeni drotovi, svinje jebene. Obrisao je krv s lica i rekao: Nismo mi još završili...

Aisha je i dalje radila s pretučenim ženama, nezbrinutom djecom i deložiranim stanarima, sve dok jednoga dana, nedugo nakon što su premlatili Otta, nije pukla. Oboje smo iscrpljeni, rekla je, u suzama. Vrijeme je za predah. Odlučili smo prekinuti na neko vrijeme. Otto i Aisha odselili su se iz stana i iz četvrti, a ja sam otišao svojim putem. Borba je morala na čekanje, jer gledali su jedno drugo kako postaju sve stariji i siromašniji, dok su se njihovi drugovi odricali ideala, ženili, zadržavali poslove i podizali djecu. Aisha mi je rekla da se sad žele brinuti jedno o drugome, a ja sam to razumio. Plakala je i govorila mi koliko me oboje vole.

Još godinama poslije tumarao sam sam, premda sam se i dalje povremeno družio s Ottom i Aishom. Tu i tamo došli bi k meni i ostali tjedan ili dva, pa smo razgovarali o knjigama, glazbi i starim dobrim vremenima. Jednom ili dvaput spomenuli su Tammera i njegovu napaćenu majku. Onda bi otišli i više se ne bih čuo s njima. Sve dok me jednoga dana Otto nije nazvao i zamolio me da dođem u bolnicu. Aisha je ležala na postelji, izgledala je mnogo starije i krajnje krhko. Jedva me prepoznala, a ja sam je primio za ruku i rasplakao se. Pogledao sam Otta i rekao: Oprosti, plačem, a Otto je rekao: Svi plačemo.

Nakon Aishine smrti Otto je na neko vrijeme nestao i nitko ga nije vidio. Nazvao bih ga, a on mi nikad ne bi uzvratio poziv. A onda mi je iznebuha banuo na vrata, s bradom i paketom limenki piva, te rekao: Samo nakratko. Spavao je u mom krevetu, noću dok sam ja radio. Ujutro bih ga probudio i preuzeo krevet pa spavao, dok je on sjedio u kuhinji, pušio i pio kavu sve do poslijepodneva. Tad bi pojeo malo kruha i otišao i stan bi na nekoliko sati ostao prazan.

Otto je nakrcao kuhinjski stol fasciklima i knjigama. Sjedio je za stolom i pisao, prepisivao, vodio bilješke. Posuđivao je literaturu iz knjižnice, čitao, presavijao stranice, podcrtavao čitave odlomke. Kad sam ga upitao na čemu radi, rekao je da sastavlja popis važnih ljudi.

Za donacije? upitah.

Nasmijao se, otpuhnuo nekoliko kolutova dima, pogledao me s polusmiješkom i rekao: Da, donacije. Koje si ti sprdalo, Muho.

Jednom sam pokušao povesti razgovor o Aishi, ali on me samo pogledao i rekao: Ona je mrtva. Ubili su je.

Tko ju je ubio?

Ovaj ju je svijet ubio.

Jedne sam se noći vratio kući i zatekao ispražnjen kuhinjski stol i poruku u kojoj mi kaže da je odlučio krenuti dalje i da će se javiti.

Za nekoliko tjedana Otto se pridružio velikome maršu u organizaciji nevladinih udruga, sindikata, ljevičarskih intelektualaca, anarhista i aktivista. Pokrenuli su prosvjed protiv trodnevnog sastanka političkoga vodstva cijele regije kojemu je cilj bio nametnuti čitav niz neoliberalnih ekonomskih poteza i mjera.

Tisuće su sudjelovale u maršu. Policija je podigla ograde i zatvorila dio gradskoga središta te zabranila pristup. Više je radnika i vođa održalo govore, vijorili su se barjaci otpora, nosili su se transparenti i pjevale pjesme. Jedne se večeri više stotina aktivista utaborilo oko velika krijesa u parku. Cijelu su noć udarali u bubnjeve i plesali.

S njima je bio i Otto. Odjednom je čuo kako aktivisti viču. Glas im je preko policijskog razglasa zapovjedio da ugase vatru i napuste park. Aktivisti su negodovali i urlali, a policajci su pod punom opremom, kao da guše ustanak, lupali pendrecima po štitovima i stupali, odgurujući gomilu, da bi se zatim još jedan od red približio istim sporim i neumoljivim tempom s druge strane. Otto je viknuo: Pomest će nas! pa je podigao pivsku bocu koju je držao u ruci, potrčao prema policiji i zavitlao bocu u štit jednog policajca. Boca je pala i razbila se. Mnogo ih je uhićeno, no Otta su posebno uzeli na zub.

Nisam se s Ottom čuo mjesecima. Jednoga jutra, kad sam krenuo parkirati u svoju garažu, ugledao sam ga na pločniku ispred zgrade. Pušio je, a u ruci je držao plastičnu šalicu kave. Parkirao sam i prišao mu. Stajao sam ondje i nastojao ga zadržati u razgovoru, jer sam pomislio da bih mogao presresti Zainab na izlasku, ali zaputio se prema ulazu u zgradu i zatim gore, stubama, a ja za njim. Teško je disao, izgledao je pogrbljeno, deblje, a kožna mu se jakna nadimala i poprimala divovske oblike pod svjetlom što je prodiralo kroz prozore na stubištu dok smo se uspinjali s kata na kat. Iz susjedova se stana širio jedva zamjetan miris hrane. Odmah sam pomislio na glad, sigurno je od gladi Otto tako spor, jer kad je prije bio

KNJIGOTEKA

u lošim fazama, Otto je provodio čitave tjedne ispijajući žestu, a jeo je samo obrok dnevno, katkad čak samo mrvice ujutro.

Sjeo je za kuhinjski stol, a kad sam mu ponudio nešto za jelo, on je zatražio čašu vode. Izvadio je nekakve tablete i popio ih.

Pričaj, rekao sam, a on mi je ispričao priču o svom tamnovanju.

BAČVA

Krvarim, rekao je Otto kad je sjeo na stolac u policijskoj postaji.

Ime?

Langston.

Pravo ime.

Stokely.

Pravo ime.

Carmichael.

Pravo ime, rekao je jedan od policajaca i gurnuo prema Ottu list papira i olovku.

Ne znam pisati.

Pravo ime, ponovio je. Napiši, jebemu, svoje pravo ime, jer znam ja tko si ti. Zato napiši to svoje jebeno ime i to je to. Imam ja tvoj dosje. Davno je to bilo, ali vidim da si se vratio na scenu. Nešto kao oni koji su snimali za Motown, na što je policajac dobacio pogled partneru i obojica su se osmjehnula. A sad napiši kako ti je ime.

Otto je napisao *Stokely Carmichael.*

Pravo ime.

Crnjo.

Gle, Bobe, napisao je „Crnjo“, ali meni je nekako blijed. Baš bih volio znati kako se to dogodilo. Valjda mu se šukunbaba u štali tako grčevito držala za dupe bijelog klinca da mu nije dala da ga na vrijeme izvadi. A sad pravo ime, mamicu ti jebem...

KNJIGOTEKA

Panterina Šaka, napisao je Otto.

Još ti jednom velim, napiši kako ti je pravo ime.

Bog.

Imaš još jednu priliku, bijela kavo, rekao je policajac.

Na papiru je osvanulo *Jebite se.*

Gurnuli su Otta sa stolca. Jedan je policajac samo gledao, dok ga je drugi mlatio pendrekom. Nakon nekog vremena prišao je i onaj prvi, cipelario je Otta i šutirao ga.

Otto se izderao: ja sam Bog, mamu vam jebeni! *To* mi je pravo ime. Ime mi je jebeni Bog.

Jedan se policajac osmjehnuo i rekao: Tip treba pomoć. Misli da je Bog.

Izašli su iz prostorije i ostavili Otta na hladnom podu; glava ga je boljela, tijelo nije mogao ni pomaknuti. Sklopio je oči i izgubio pojam o vremenu.

Poslije su Otta u sobi za ispitivanje posjetila dvojica u zelenim pregačama. Rekli su da su došli po njega. Kad ih je upitao kamo ga vode, jedan mu se blago obratio i zvučao je vrlo profesionalno.

Gospodine, dužnost mi je obavijestiti vas da ste sada pod našom skrbi i da je nama povjerena briga o vašoj sigurnosti i zdravlju, koji više nisu u rukama policije. Molimo vas da surađujete, kako biste nam svima olakšali. Odvest ćemo vas na psihijatrijski odjel radi procjene. Ukoliko se budete opirali, možda ćemo morati pribjeći mjerama prisile. Sad mi odgovorite samo s da ili ne. Gospodine, jeste li razumjeli što sam vam upravo rekao?

Otto se nasmijao i nije odgovorio.

Gospodine, rekao je muškarac, morate mi odgovoriti, jer budete li odbijali suradnju, možda ćemo vas morati vezati.

Otto je pogledao na drugu stranu prostorije i opazio da jedan od policajaca koji su ga pretukli stoji u kutu s dosjeom u ruci. Policajac je djelovao ravnodušno i nije pogled skidao sa stola, praveći se da ne čuje, no Otto je znao da sluša i zato se osjetio kao da je sam na svijetu.

KNJIGOTEKA

Stvarno me vodite u ludnicu? upitao je.

Gospodine, jeste li razumjeli što sam vam maločas rekao, da ili ne.

Otto je kimnuo, a policajac je prišao bolničaru i predao mu dosje.

Na stražnjem sjedalu automobila Otto je sjedio stiješnjen između dvojice muškaraca. Šutio je, ni riječ nije izustio.

Kad su došli, odveli su ga niz hodnik u sobu. Nije imala prozore; bio je ondje metalni krevet, stolica u kutu i ništa više.

Medicinska sestra prišla je Ottu i pružila mu bolničku spavaćicu.

Skinite se i obucite spavaćicu. Liječnik će vas doći pregledati.

Ne trebam liječnika, rekao je, ali prije nego što je dospio išta dodati, žena je otišla i zaključala vrata za sobom.

Otto se nije htio ispružiti na krevet. To bi, smatrao je, bilo isto što i priznanje patološkog stanja. Zato je otišao do stolice u kutu i sjeo. Tad je shvatio da je žedan. Lupao je po vratima i za nekoliko je sekundi došla ista ona medicinska sestra te rekla: Radije se stišajte.

Trebam vode, žedan sam.

Zatvorila je vrata, ponovno ih otvorila za nekoliko sekundi i Otto je sad stajao s papirnatom čašom u ruci i pio. Kad je sve popio, sestra je odnijela papirnatu čašu.

Ottu su u toj sobi misli lutale. Razgovarao je s Aishom i ponudio joj veći jastuk, pitao je treba li joj namjestiti krevet i podignuti uzglavlje ili pozvati sestru, rekao joj je da se strpi dok se liječnik ne vrati, obećao je da će prošvercati hašiš u bolnicu, mislio je da bi joj to moglo ublažiti mučnine. A onda mu je došlo da zaplače, no i to bi ga moglo optužiti za ludilo, pomislio je.

Sve su mu oduzeli, ali metalnog se kreveta najviše gnušao i bojao. Poželio je da barem ima alkohol, društvo ili knjigu. No iznad svega čeznuo je za Aishom da je vidi kako leži na svom omiljenom kauču i čita dok joj sunce pada s leđa, a obla

KNJIGOTEKA

su joj bedra otkrivena, dobacuje mu poglede između stranica, izraz njezina lica pokazuje odobravanje i negodovanje: jer on pjeva, buči po kuhinji, nadugo i naširoko raspravlja o džezu i politici, ujutro psuje. Ta njezina djetinja opsjednutost stranicama i riječima.

Razmišljao je o Aishinu životu, djetinjstvu nakon iseljavanja bijelaca u predgrađa, iz straha da će doći do pada vrijednosti imovine kad se crnci dosele. Gospođa Rooney bila je jedina bjelkinja koja je ostala, umirovljena knjižničarka i nezasitna čitateljica. Odlučila je ostati jer je, kako je voljela reći, imala dovoljno ljubavi za sve. Umrijet ću ovdje, među dobrim ljudima u ovoj zemlji, govorila je. Meni su sve rase dobre. Ne razumijem zašto se svima toliko žuri otići. S vremenom je gospođa Rooney sve više gubila vid i morala se oslanjati na dobre susjede koji su joj donosili hranu i lijekove.

Jednoga dana, dok je Aisha naglas ponavljala domaću zadaću na stubištu, gospođa Rooney pozvala ju je k sebi. Sjedni, malena, i čitaj mi, rekla je. Tako lijepo čitaš. I tako je Aisha svaki dan odlazila gospođi Rooney i čitala joj i častila se njezinim keksima i slatkišima. A gospođa Rooney svako bi joj toliko dala nekoliko novčića, koje je Aisha skrivala ljeti u zimskoj obući, da bi ih zimi premjestila u ljetnu obuću. Smjenjivala su se godišnja doba, a onda je došao nećak gospođe Rooney i odveo je u starački dom; vid joj se pogoršao i jednom je zamalo zapalila cijelu zgradu. Večer uoči odlaska gospođa Rooney pozvala je Aishu i rekla: Izaberi bilo koju knjigu s mojih polica i ja ću ti govoriti iz nje naizust. Aisha je izabrala knjigu, a gospođa Rooney počela ju je napamet recitirati. Aishu je to zbunilo i rastužilo. Ako ih sve držite u glavi, upitala je, zašto ste htjeli da mislim da me trebate?

Samo sam htjela da čitaš i razviješ ljubav prema knjigama, malena, rekla je starica i zamolila Aishu da priđe bliže. Sve svoje knjige ostavljam knjižnici, objasnila joj je gospođa Rooney, sve do jedne. Tebi neću dati ni jednu jedinu knjigu, jer sada kad čitaš, moraš čitati knjige svog naroda.

KNJIGOTEKA

A onda je dala Aishi posjetnicu i rekla joj: Kad navršiš dvadeset jednu godinu, nazovi ovaj broj. Ipak sam ti nešto ostavila, malena.

Aisha je napunila dvadeset jednu i nikad nije nazvala. Negdje je zametnula posjetnicu, a gospođa Rooney pripadala je prošlosti. Jednoga je dana međutim nazvao odvjetnik koji se brinuo o ostavštini gospođe Rooney i zamolio Aishu da dođe u njegov ured. Gospođa Rooney ostavila joj je kućerak s okućnicom i nešto novca.

Kad smo Aisha, Otto i ja otišli svatko na svoju stranu, odlučio sam da je vrijeme da se odselim iz te četvrti. Oni su se preselili u taj kućerak i ostali su ondje nekoliko godina. Aisha je uživala. Godila joj je osama, a kućica je bila daleko od svega. Dugo su pješačili do najbližeg sela i hranu nosili kući na leđima. Ljeti su sjedili pod golemim stablom koje je bacalo svoju sjenu na kuću i hladilo povremeni povjetarac. Aisha je čitala, a Otto je zamišljeno pušio i proklinjao muhe. Zimi su ložili kovanu peć, koja je stajala nasred sobe. Skromno su živjeli od ono malo nasljedstva. U kućici su našli sjekiru, lopatu i sve što im je trebalo da prežive zimu.

No s vremenom je u Otta ušao neki nemir. Danima ne bi nikoga sreli, tjednima ih nitko ne bi posjetio. Nije mogao podnijeti takav pustinjački život. Počeo je povremeno raditi u kamenolomu.

Autostopirao je, povezli bi ga drvosječe svojim kamionima ili onih nekoliko mještana koji su sad već znali za crni par koji je došao u selo. Onda se Aisha razboljela i morali su se vratiti u grad radi liječenja.

Nakon mjeseci i mjeseci agonije, mučnina i bolničke bijede Aisha je šapnula Ottu: Gotovo je. Odvedi me natrag u kućicu i pokopaj me ispod onog stabla, daleko od ovih metalnih kreveta i raspela.

I Otto je upravo to i učinio. Kad je umrla, ostavio je njezino tijelo dvije noći na improviziranu odru, a treće je večeri uzeo lopatu i iskopao raku pod stablom te je pokopao. A onda je sedam dana brusio i glačao velik kamen, sve dok

nije postao posve gladak i sjajan. Postavio ga je iznad njezina groba i napisao: Ovdje počiva čitateljica i borac. Pročitao je njezinu omiljenu pjesmu i otišao s groba. Zatvorio je vrata kućice i pješice se vratio u grad.

U sobi na psihijatrijskom odjelu nastojao je sjetiti se te pjesme. Sjećao se pjesnikova prvobitnog imena, ali nikako se nije mogao sjetiti imena koje je poslije u životu odabrao. Everett LeRoi Jones, ponavljao je, da, ali kako mu je bilo novo ime? Ime mu je bilo afričko, da, afričko ime. Možda sam i ja trebao promijeniti ime, pomislio je. Pa pokušao sam, ali mi oni nasilnici nisu povjerovali. Umjesto toga ovamo su me strpali. Pjesma, mislio je. Pjesma, Aishina omiljena pjesma:

Mutni neoprani prozori očiju
i radni pogoni...

A dalje, kako ide, rekao je Otto samome sebi, u nastojanju da se prisjeti. A dalje, kako ide... Prikovao je pogled uz metalni krevet. Recitiraj mi je opet, dušo, još jednom... Govorio je glasno, pa zastao. Ali kako dalje, ljubavi. Odrecitiraj je opet, prošaptao je i leđima se okrenuo vratima. Može li mi netko pročitati tu pjesmu? Pa je ponovno začuo vlastiti glas i ušutkao samoga sebe i pomaknuo metalnu stolicu da priguši izgovorene riječi.

Nakon više sati Otto je i dalje bio u toj sobi, u bolničkoj spavaćici, i sad mu je već bilo hladno za gole noge i leđa. Ona je žena odnijela svu njegovu odjeću. Palo mu je na pamet da se ogrne prekrivačem s kreveta, ali da je skinuo deku i umotao se u nju, izgledao bi kao jedan od onih bezubih skitnica koji drhture oko vatre zapaljene u bačvi.

Naposljetku, nakon mnogo sati samoće i povremenih monologa, otvorila su se vrata i medicinska ga je sestra zamolila da pođe s njom.

Odvela ga je u drugu sobu, još skučeniju od one koju je upravo napustio. Zidovi su bili posve prazni, no kakvu je takvu utjehu pronašao u drvenoj stolici, koja je bila toplija od

KNJIGOTEKA

metalne u prethodnoj sobi. Prisjećao se satova fizike koje je odslušao kao tinejdžer. Metal je vodič, drvo je izolator. I na trenutak je poželio prigrliti teatralnost ludila. Popeti se na stol i dirigirati orkestrom, pjevati. Metal je vodič, drvo je izolator, metal je vodič...

Ostao je na stolici i ispružio noge prema vratima. Cigarete, promrmljao je. U mislima je pokušao ući u trag svojoj imovini. Gdje bi sad mogli biti njegov plastični upaljač i kutija cigareta? Jesu li mu stvari iz policijske postaje prenijeli u bolnicu? Od takvih se sitnih detalja osjećao normalno.

Pokušao je zamisliti kakva će biti ta procjena. Sigurno će ga ispitivati o djetinjstvu... da, opet taj predvidljivi frojdovski trik. Očeva smrt, pa majčina. Teta iz sirotinjskog bjelačkog predgrađa, majčina sestra, koja je mrzila njegova oca crnca i čudila se zašto joj se sestra udala, kako bi ona to rekla, za jednoga od *njih*. I ona ljenčuga, njezin muž, koji je samo sjedio, gledao utakmice i tjerao Otta i njegova mlađeg brata Martina u trgovinu po pivo... slike njega i Martina, svaki sa svojim kovčegom, dok ih seljakaju od udomitelja do udomitelja. A onda i Martinova smrt. Otišao je u vojsku, poginuo na dužnosti, a Otto je to zvao uzaludnim polaganjem života za hegemoniju jednog imperija. Tijelo mu nikad nisu našli.

Bit će to, pomislio je, ispitivanje posve nalik prethodnom, u policijskoj postaji, samo ovaj put možda bez primjene sile; ali zato će biti i osornosti i prijetnji. Tijelo mu je bilo izubijano, no sve ga je to na neki čudan način ispunilo energijom. Zdrav sukob uvijek dobro dođe. To mu je najviše nedostajalo kad su on i Aisha napustili borbu i otišli u prirodu. No tada se sjetio što mu je Aisha rekla prije nego što su se povukli: Uvijek se možemo vratiti. Svijet se baš i ne mijenja. Uvijek će biti pravedne borbe i ciljeva za koje vrijedi umrijeti.

I upravo su se tada vrata otvorila i u sobu je ušlo dvoje ljudi. Ottu je pogled pao na njihove bijele zube i došlo mu je da prasne u smijeh; rekao je u sebi: Sranje, evo nepušača. Pomno im se zagledao u lica i vidio je muškarca u kasnim

KNJIGARA

četrdesetima i mladu, privlačnu plavušu. Ako je suditi po tome kako drži olovku i kako je privinula blok na prsa, spremna je sve zapisati.

Dobar dan, rekao je muškarac. Ja sam doktor Wu, a ovo je Genevieve, stažira tu kod nas. Ako nemate ništa protiv, ostat će s nama.

Otto nije odgovorio.

Pa, kako se osjećate?

Rado bih zapalio cigaretu.

Ja ne pušim. Genevieve, pušite li vi?

Stažistica je odmahnula glavom.

Pregledao sam vaš karton... ali dajte da započnem s nekoliko pitanja. Svim pacijentima ovdje postavljamo tih nekoliko standardnih pitanja. Bacio je pogled prema stažistici, a ona je potvrdno spustila bradu i zastala u pisanju.

Čujete li ikada glasove? upita doktor Wu.

Ne, ne čujem, odrješito je odgovorio Otto.

Imate li napadaje? Da pojasnim: osjećate li se povremeno kao da između vas i okoline postoji neki rascjep?

Ne, ne osjećam.

Dobro. Mislite li katkada da pripadate svijetu božanstava?

Ne.

Vjerujete li u Boga ili u bogove?

Ne, zapravo, ja sam ateist.

Zanimljivo. Gospodine... Blake, točno?

Otto.

Pa onda, mislite li da ste vi Bog?

Upravo sam vam rekao da sam ateist: zašto bih mislio da ne postojim?

I kako ste onda sigurni da postojite?

Bio bih siguran da pripalim cigaretu među svojim usnama i otpuhnem dim.

Gospodine Blake, dajte da razgovaramo, po redu, o slijedu zbivanja koja su vas dovela ovamo.

Doista bih volio zapaliti cigaretu: mogla bi zatomiti glad. Od jutros mi nitko nije dao jesti. A mislim da bi to itekako

moglo predstavljati kršenje prava zatvorenika. Eto vam redoslijeda zbivanja.

Vi dakle mislite da ste zatvorenik?

Mislim da me vi takvim smatrate, a tako se, u svakom slučaju, ponašate prema meni.

Ne, nipošto, gospodine... Otto. Ovdje smo da vam pomognemo. No, da se vratimo na ono o čemu smo govorili, vi ste, u policijskoj postaji, na listu papira napisali da vam je ime Bog. Evo, imam ovdje taj papir. To je vaš rukopis, zar ne?

To je bilo ironično.

Da, razumijem. Vjerujem vam, ali moja je najveća briga sada samoozljeđivanje.

Premlaćivanje, to ste mislili.

U policijskom izvješću stoji da ste, kada ste ostali sami, nekako uspjeli ozlijediti samoga sebe.

Tukli su me, čovječe. Tukli. Hoću odvjetnika i zahtijevam da mi pregledaju ozljede i usporede ih s murjačkom palicom. Čujete li vi mene, doktore? Zlostavljali su me. Policijska okrutnost Još jedan slučaj policijske okrutnosti. I ne dam da se ova besmislica nastavi tako dugo dok ne dobijem odvjetnika.

Pa, gospodine Otto, žao mi je što čujem da ne želite surađivati. Vidite, s obzirom na okolnosti, moramo ustanoviti vaše mentalno stanje prije nego što sve dođe do suda.

Čuj, jebem ti mater, daj mi odvjetnika, odmah.

U redu, gospodine Otto. Mislim da je naša seansa upravo završila. Pobrinut ću se da dobijete obroke na koje imate pravo i sve potrebno.

I cigarete, rekao je Otto, dok je stažistica požurila otvoriti vrata, a doktor izišao na njih.

Pojavio se divovski čuvar i odveo Otta natrag u sobu. Za nekoliko minuta došla je medicinska sestra s plastičnom čašicom u ruci. Prišla je Ottu zajedno s divom. Iznenada, poput duha obavijenog oblakom dima, div je progovorio: To je vaš lijek. Liječnik ga je propisao. Morate ga piti triput na dan. O tom nema rasprave. Lijek, prema uputama, treba u cijelosti

progutati. Savjetujem vam da ne pokušavate izbjeći uzimanje lijeka. Lijek morate dokraja progutati u mojoj nazočnosti. Nema tu mjesta vrdanju, gospodine. Nakon što uzmete lijek u usta, zamolit ću vas da ga ne progutate, nego da ga zadržite na jeziku, otvorite usta i isplazite jezik kako bih vidio pilulu. Nakon toga, od vas se očekuje da je smjesta progutate. Kad progutate propisane pilule, zamolit ću vas da ponovno zinete kako bih vam pregledao usnu šupljinu i ustanovio da je lijek u potpunosti progutan. Molim vas da se ne pokušavate izmotavati ili izbjeći uzimanje lijeka, jer, budite sigurni, gospodine, imamo mi i drugih načina da osiguramo blagotvorno djelovanje lijeka u punom opsegu.

Ottu se od lijeka spavalo i osjećao se nekako odvojenim od stvarnosti. Naposljetku se prestao opirati i uspentrao se na krevet. Mjesecima je ostao zatvoren ondje u stanju uspavana vampira, u međuprostoru između svijesti i besvijesti. Pustili su ga tek kada su mu izblijedjele modrice na tijelu, još mjesecima poslije osjećao je određeni uzmak i nešto poput nepodnošljive omamljenosti. Od policijskog je premlaćivanja pretrpio potres mozga, ali njegove učinke nije osjetio sve dok nije prestao uzimati terapiju koju mu je liječnik nametnuo.

Simptomi odvikavanja polako su se povukli i vratio se potrazi za raznoraznim usputnim poslovima. No povremeni napadaji bijesa i depresije nikad nisu prestali. To ga je iskustvo promijenilo. Više nije mogao slušati omiljene ploče. Bilo mu je teško usredotočiti se na bilo što. Buka mu je vrijeđala uši; prošao je više razdoblja iscrpljenosti i isprekidana sna. Jedne su večeri neki klinci nafrljili muziku pod njegovim prozorom, pili su pivo i pušili na pločniku. Pobjesnio je i tražio da odu. Bilo je tu mnogo kočoperenja i naguravanja. A usred sve te gungule Otto je osjetio nešto što nikad prije u životu nije iskusio. Nije to bilo ništa više od kratka, prolazna trenutka, u kojemu mu je bilo posve jasno da bi mogao teško ozlijediti nekoga od tih klinaca. Zgrabio je dečka za grkljan i stegnuo mu prste oko vrata. Dečko je poplavio. Umiješao se susjed i oslobodio klinca iz Ottova stiska. Otto se okrenuo i otišao.

Novčane su mu se zalihe iscrpile. Nakon seljakanja iz jednog jeftinog prenoćišta u drugo, nakon što je podnio toliko svađa pijanaca i nasrtaja stjenica i smrada plijesni i skitnica, pronašao je sobu u podrumu kuće koju je dijelio s postarijom alkoholičarkom na socijalnoj pomoći.

Otto se nikako nije slagao s njom. Beskorisna bogomoljska ludara, tako ju je Otto zvao. S vremenom, svakome tko je pitao ona bi odgovorila da je on ljutiti bezbožnik i osamljenik. Izbjegavali su jedno drugo.

Kad je Otto završio s pričom, gurnuo sam ruku u džep i izvukao novac koji sam zaradio toga dana. Ne sitniš, dao sam mu sve papirnate novčanice. Oklijevao je, pogledao me u oči, uzeo novac i rekao: Brate Muho. Zagrlio me i otišao.

RUKOPIS

Ovaj put nije trebalo dugo da se Otto opet javi. Nazvao me na kućni telefon. Bilo je rano ujutro i znao je da sam upravo završio smjenu. Rekao je da želi da se nađemo poslijepodne, kad se probudim.

Oko četiri presvukao sam se, oprao zube i otišao naći se s Ottom. Doimao se još starijim. Obrazi, od kojih su mu oči nekoć djelovale stisnute, a lice mudrije i iskusnije, objesili su se od bora i poraza. Posijedio je na sljepoočnicama i djelovao je kao da se još više udebljao od prošloga puta.

To je od lijekova iz sanatorija, rekao je. Od njih se udebljaš. Ugasio sam svoj svjetleći znak kako bih gradskim putnicima objavio da nisam na dužnosti i odvezao sam se s Ottom na obalu. Kiša je prestala, ali voda iz rijeke i dalje je dopirala do staze ispod vijadukta, pa je tlo bilo vlažno. Parkirao sam, ali ostavio sam upaljena prednja svjetla, koja su prelazila površinom rijeke. Pod tim automobilskim zrakama i kroz njih blagi su valovi poprimali u luk svinuta obličja dupina

KNJIGOTERA

koji udišu vlažan zrak što prolazi između dviju obala američkoga sjevera.

Evo, reče Otto te izvuče bocu iz unutrašnjeg džepa kaputa. Neko smo vrijeme šutke stajali, pili, pušili i zurili u vodu i nebo.

Pokušali su mi ubiti duh ondje, reče Otto. Ako se opireš, ako se samo oglasiš, pokušaju te ušutkati. Masama to rade preko svih onih podmitljivih, samodopadnih novinara, ali ljude poput nas, koji su prozreli moć i pohlepu i prokazuju njihovu surovost, nas mogu satrti. Borba još traje. Za mene, borba još traje, Muho. I nikad neće prestati, rekao je Otto i povukao dug dim iz svoje cigarete.

Promatrao sam malen čamac što je upravo prolazio ispod mosta. S krme mu je visjela razderana zastava. Onako izblijedjelih boja, zastava se pretvorila u običnu krpu. Pogledom sam pratio čamac i njegovu bijelu brazdu koja je dijelila vodu nadvoje, da bi se naposljetku stopila i urušila u sebe te se pretvorila u valove i ponovno u rijeku. Dim se vinuo iz Ottovih usta kad je progovorio.

Trebali bi osjetiti strah, to ja mislim, rekao je. To je jedini način da shvate što prolaze izvlašteni, ja mislim da im trebamo pokazati drugačije lice. Više se ne boje niti im je neugodno pred licima obespravljenih. Zato im moramo pokazati masku: masku užasa... Ja mislim da bi trebali strepiti, biti prisiljeni stati na rub litice smrti i gladi...

Posvuda su, Muho.

Tko je posvuda? upitao sam.

Otto je bacio cigaretu na tlo, zgazio je, ugasio i rekao: Čuj, Muho, prikupljam bilješke i podatke o još nekim ljudima.

Zašto?

To su samo bilješke, zapažanja, zapisi. Muho, čovječe, nazvao sam te jer trebam uslugu. Moraš mi pomoći. Psihijatar, onaj koji me navodno liječio, doktor Wu, svakog utorka i četvrtka oko osam navečer dozove taksi ispred svoje privatne klinike. Motrio sam ga. Većinu tjedna provodi u bolnici i to su jedine dvije večeri kad je sigurno ondje. Imam popis ljudi,

Muho. Prikupljam dokaze o njihovu životu i navikama. Kad odlaze od kuće, gdje jedu, registracijske tablice... dokazi, Muho. Moramo prikupljati podatke, tako i moć vlada. Znanje, Muho. Znanje i organizacija.

Samo parkiraj ispred njegove klinike i dovedi mi to čudovište, rekao je Otto, a ja ću od njega tražiti samo da čita. To je sve što želim od njega.

Dobro je čitati, rekao sam, ali nikoga se ne bi smjelo tjerati da čita nasilu.

Trebalo bi ih prisiliti da upoznaju drugu stranu priče, Muho.

Poznata im je, ali ne žele...

Da, rekao je Otto. Ali čak i ako ih nije briga, morali bi nam čitati, naglas, ono što smo mi napisali. A kad se to dogodi, morali bismo biti ondje uz njih. Možda će im glas zadrhtati, možda će pokazati strah. A nama bi to trebalo biti dovoljno da uzvratimo. Nas se dvojica odavno znamo, Muho. I znam da ćeš mi pomoći.

Što bi Aisha rekla?

I Aisha bi to tražila od tebe. Voljela te i mene je voljela i nikad nije odustala od borbe. Borila se do posljednje kapi života... pripadala je obojici. Dijelio sam je s tobom i nikad nisam sudio, jer sam vas oboje volio.

KNJIGOTEKA

TREĆI ČIN

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

KLAUN

U ponedjeljak navečer sjeo sam u auto i vozio središtem grada, gdje su karneval i njegovi sudionici ispunili ulice pjesmom i pivskim kriglama i ukrasima i kostimima. Vozio sam polugole muškarce i žene pod maskama. Te sam se večeri sebi za zabavu prerušio u mađioničara.

Kružio sam ulicama oko velikog trga, gdje se okupilo najviše ljudi. Nasmijala me žena koja je razderala svoje mrežaste čarape i upitala me sviđaju li mi se više tako ili kako su bile prije... Prije, rekao sam i iz rukava izvukao za nju stručak cvijeća. Djevojka-mačka tražila je da mi spusti šapu na rame, dok sam je vozio do velike bine na otvorenom, a kad mi je platila novčanicama, zamolio sam je da rastvori šapu i uzme ostatak u kovanicama koji joj dugujem. Muškarac koji mi je pokušao prodati nekoliko mađioničarskih trikova izgubio je okladu u deset dolara kad sam njegova goluba pretvorio u knjigu, a klobuk u kutiju papirnatih rupčića.

No sutradan navečer pustio sam da mi spremnik benzina ostane gotovo prazan. Začešljao sam kosu unatrag, stavio lažne naočale, vlasulju i cilindar poput irskog vilenjaka. Vlasi perike padale su mi po ramenima i zakrivale mi dio lica. Maknuo sam taksističku iskaznicu sa svojim imenom i fotografijom te je pospremio u pretinac.

Čekao sam ispred psihijatrijske klinike. Otto je spomenuo da je tip nizak i da nosi naočale crnih okvira i hoda spuštena pogleda. Bilo ga je lako prepoznati. U osam i deset prišao je mojem autu, ušao i izgovorio adresu. Kimnuo sam i krenuo. Promotrio sam ga u retrovizoru: proučavao je nečiji karton i

KNJIGOTEKA

prije nego što je stigao podići pogled na cestu i pobuniti se, skrenuo sam nizbrdo pod most. I stao.

Napokon je podigao pogled. Što se događa? mirno je upitao.

Nevolja, rekao sam. Očito mi ponestalo benzina.

Gdje smo to? upitao je i pogledao kroz bočno i stražnje staklo.

Ispričavam se zbog neugodnosti. Odmah se vraćam, gospodine. Eno, tamo telefonska govornica. Odmah se vraćam, ponovio sam, nema brige, odmah vraćam, odglumio sam vrlo izražen strani naglasak da ga zavaram.

Ugledao sam Otta. Nosio je ljubičastu klaunovsku periku i crvenu plastičnu lopticu na nosu. Neuredno je nanio ruž, široko oko usana, a lice i vrat bili su mu prekriveni bijelom bojom, sve do ušiju. Preko klaunovskog je odijela nosio svoju staru kožnu jaknu i činilo se da mu je hladno.

Zaputio sam se prema rijeci. Bacio sam pogled iza sebe i vidio kako Otto sjeda na stražnje sjedalo auta. A onda, nakon što se slon propeo na stražnje noge i podigao psa svinuvši surlu, a sve su životinje čekale dok je odjekivao pljesak, klaun je izvukao pištolj, prislonio ga psihijatru među rebra i rekao; Daj mi novčanik. Čuj, sroljo, nitko te neće ozlijediti. Hoću samo da mirno sjediš i da se koncentriraš. Iz kožne je jakne izvukao nekoliko listova papira, gurnuo čovjeka pištoljem i rekao: Čitaj, kreni otpočetka. I psihijatar je počeo čitati. No klaun ga je prekinuo: Čitaj *otpočetka*. Izgovori pjesnikovo ime i naslov. Otpočetka, gurkao je doktora Wua i dalje pištoljem.

I tako je doktor pročitao:

> Pjesma koju će neki ljudi morati shvatiti
> Amirija Barake,
> nekoć zvanog LeRoi Jones.
> Mutni neoprani prozori očiju...

Spustio sam se do rijeke. Bacao sam kamenje na đavle u vodi i pušio i promatrao most koji vodi na drugu obalu, zatim sam zapalio i drugu cigaretu u magli. Uzalud je u gradovima promatrati zvijezde ili opisivati ih, štovati ih ili tražiti savjet od njih. Kad se izgubi, čovjek treba slijediti tragove deva. Gledao sam kako automobilska svjetla prolaze iznad mene i nestaju i zamislio sam majku kako se njiše viseći s mosta i oca, ljubitelja deva, kako kruži, baca kamenje i izgovara molitve pod puninom mjeseca.

Vratio sam se. Psihijatra nisam vidio, ali Otto se naslonio na vrata i pušio.

Gdje je? upitao sam.

Otišao je, reče Otto. Odlučio je prošetati. Evo, dobio sam tvoj novac, natjerao sam ga da plati. I ne brini se, stajao sam ispred registracijskih tablica kad je izašao, ništa nije vidio.

Odvezli smo se u grad. Otto je izvukao bocu burbona i povukao iz nje. Ponudio mi je i otpio sam malen gutljaj.

Muho, čovječe, rekao je Otto, dok je i dalje pušio i pio, prozovimo ovu noć „budalinom osvetom". Zadrhtao je, doktor Zlo zadrhtao je... Natjerao sam ga da čita, a on je zamuckivao, strah mu je bio očima. Natjerao sam ga da sve ponovi barem šest puta... Natjerao sam ga da čita o tome kako žive prostitutke, o tome kako se provodi politika o vjerskim pravima i o tome kako to djeluje na sirotinjske četvrti... tip me počeo moljakati da ga ne ubijem... rinuo sam mu pištolj u usta i pomislio: I, doktore, kakav je osjećaj? Ti si mjesecima rivao u mene svakakve tablete... Kad sam mu izvukao pištolj iz usta, upitao me bi li se trebao pomoliti... Rekao sam ne, ne još, čitaj... Nije mu bilo ugodno čitati o prostitutkama... Vani bjesni rat i, vjeruj mi, Muho, nikad se nije vodio između Židova, muslimana, hindija, križara i konfucijanaca. Završna bitka bit će između onih koji vole, poštuju i oslobađaju tijelo i onih koji ga mrze, Muho. Tu stani. Treba mi piće. Hoćeš li sa mnom, u karnevalsku gomilu? Ja mislim da bismo trebali proslaviti tu sitnu pobjedu potlačenih, rekao je klaun, a djelovao je euforično i sad već pijano.

KNJIGOTEKA

Ne večeras, rekao sam. Moram zaraditi za dnevni najam i napuniti spremnik. Sad je sezona dobre zarade u ovom gradu.

Naravno, Muho, sasvim je u redu zarađivati za život, rekao je Otto i polako izašao iz auta.

Otto, zazvao sam ga, ne bi bilo loše malo odmoriti. Uvijek imaš kamo otići. Navrati, ostani neko vrijeme.

Borba je to, Muho, i uvijek će biti, ali upamti da si mi brat i da te volim.

PANTOMIMA

Kad sam završio smjenu, pričekao sam Zainab, ali nije sišla. Nisam je vidio nekoliko dana. Pokucao sam joj na vrata. Odškrinuta ih je i rekla: Ne sad, Muho. Netko je kod mene. Hajde, idi. Odi voziti, bilo što.

Ali, čekaj, rekla je Zainab. Sinoć ti je neka žena kucala na vrata. Plakala je i djelovala je vrlo uzrujano. Natuknula je nešto o nekakvoj dostavi ili ogrlici.

Maria, rekoh. To je sigurno bila Maria.

Dobro, idi onda k Mariji, reče Zainab pa mi zatvori vrata pred nosom.

Odvezao sam se do Marijina novog stana; preselila se u zgradu pored tržnice. Nije bila kod kuće. Pričekao sam, prošlo je više sati, ali ona nikako da dođe.

Ispred njezine zgrade nalazio se bar, a vrata su bila otvorena. Iz svojeg sam auta s leđa promatrao muškarca pogrbljena iznad poker-automata. Pušio je i otpuhivao dim u ekran od srca što nestaju, pikova u prolazu, voća u kružnoj putanji. Četvrt su preplavile kockarnice, zalagaonice, zapuštene praonice i opake njuške. Ali karneval dopire i do te sumnjive strane gradskog središta, pa poslijepodne stanari zasviraju na ulici, izađu, piju i plešu. Karnevali pripadaju i sajmištima i sirotinji.

Nakon nekog sam vremena otišao do telefonske govornice i nazvao Otta, ali nitko se nije javljao.

KNJIGOTEKA

Vratio sam se u auto i čekao Mariju. Dvije su mušterije zatražile moje usluge. Prvi je bio pantomimičar koji je uperio prst u suvozačko mjesto pored mene. Odmahnuo sam glavom i rukama mu dao znak da nisam u službi. Budući da nije htio otići, zaključao sam vrata sa suvozačke strane i mrko ga pogledao. Pokazao mi je prst. Ništa nisam rekao.

No druga je mušterija odmah sjela na stražnje sjedalo. Rekao sam mu da nisam u službi. Znak na krovu vam svijetli, rekao je, a to znači da radite. Pritisnuo sam tipku i isključio svjetleći znak te rekao: U redu, sad više ne. Ali zakon nalaže da me povezete, reče čovjek. Ne smijete odbiti stranku koja vam je u autu.

E pa, da, smijem odbiti stranku. Zapravo, stalno to radim.

Zapisat ću vašu registraciju, rekao je.

Može. Činite što vas je volja, samo izađite iz auta.

I bome me inspektorica potražila za nekoliko dana. Našla me u Caféu Bolero: uočila je moj taksi na parkiralištu. Nekoliko je taksista pokrilo prepone ubrusima i tanjurima kad je ušla. Zavladala je neugodna atmosfera panike. Poimence je pitala za mene i zatim krenula prema meni.

Imaš li dozvolu kod sebe? upitala je.

Zar ovaj ugodni susret ne može pričekati? odvratio sam. Jedem.

Uložena je žalba protiv tebe.

Kojim povodom?

Odbio si povesti stranku, a svijetlio ti je znak na krovu. Čovjek kojeg si nekidan odbio povesti radi u Ministarstvu prometa i podnio je inspekciji pritužbu na tebe.

Dobro, znači sad moram raširiti noge i pustiti da me zlostavlja?

Svi su se u lokalu nasmijali s nevjericom. Taksisti su svi redom završili pod stolom, hrana im je ispadala iz, usta i zaklanjali su lica rukama. Neki su otrčali u zahod, a neki su zažmirili i odmahivali glavama.

Mogu ti ovog trena oduzeti dozvolu.

Bez istrage? rekao sam.

KNJIGOTEKA

Da.

Na temelju čega, dušo?

Ne zovi me dušo.

Inspektorice?

Idemo u tvoj auto.

Kakva fatalna mačka, šapnuo sam sebi u bradu.

Rekao si nešto.

Ne, samo sam se sjetio kad sam bio mali, u cirkusu, a krotiteljica je rekla čuvaru majmuna da skoči, ali onda...

Zatražila je da otvorim prtljažnik i pretinac ispod upravljačke ploče. Provjerila je svjetla i odradila ostatak svoje kratke rutine.

A sad vozi.

Kamo?

Vozi. Samo želim ustanoviti buče li tvoja kola.

Odvezao sam se ravno u sporednu uličicu i parkirao ondje i pokorno širom razmaknuo prepone i zabacio glavu unatrag i sklopio oči. Evo, pomislih, postupam kao čestit građanin i dajem svoj doprinos redovitom popisivanju stanovništva. Doista, podaci i prikupljanje podataka ključni su za svaku državu prije nego što sjebe neku drugu zemlju ili vlastite građane otjera u siromaštvo i očaj. Treba ustanoviti mjeru i dužinu i promjer svakog organizma prije nego što se pokrene pomilovanje, rat ili okupacija.

Napastovala me, dirala mi prepone, a onda me bez ikakva razloga, ili s razlogom, nazvala pederom i rekla mi da je odvezem natrag do njezinih kola.

Otišla je, a ja sam ušao u restoran raskrečenim korakom kauboja koji je tog trena sišao s konja. Glasovir je zasvirao, kočijaši su zapucali u zrak i sve su plesačice zaplesale i gomila se nasmijala, a kauboj je sve častio pićem i ispalio još metaka u zrak da proslavi vlastiti gubitak djevičanstva s vladinom dužnosnicom.

KNJIGOTEKA

MUŽ

Za nekoliko sam se dana vratio u Marijinu novu četvrt i ugledao sam je baš dok je ulazila u svoju zgradu. Potrčao sam preko ceste. Uhvatio sam je za ruku, a ona me zagrlila i nasmijala se. Bila je neobično euforična i brbljava. A onda joj se raspoloženje promijenilo i rekla je: I dalje plačem po cijele noći. A knjige koje si mi dao sve su tako nesmiljene i tužne. Nazvala sam muža. Zatim sam mu rekla da sam spavala s tobom. Nazvao me droljom. Ne vraćam se, Muho. Zamolila sam ga da spakira dio mojih knjiga i ostavi ih pred vratima. Trebam te, da ih pokupiš. On će biti ondje. Hoćeš li to učiniti za mene? Ja ne mogu tamo... Uopće nisam prestala plakati. Sjećaš li se gdje je to? Nije baš blizu. Oprosti, ali doživljavam te kao prijatelja... Htjela sam prošetati danas, ali prestrašila sam se svih tih prerušenih ljudi pod maskama na karnevalu. Morala sam pobjeći kući. Zaključala sam vrata. Stalno zamišljam da su tu, u mojoj sobi. Molim te, možeš li mi napraviti uslugu? Molim te. I obećala sam da ću mu vratiti ogrlicu. Pripadala je njegovoj baki. Hoće je natrag. Možeš li mu je odnijeti? Evo. Tebi je predajem. Oprosti, plačem... Nikako da prestanem plakati... On bi mi donio knjige, ali auto mu je na popravku, tako je rekao. Mislim da laže. Odlazi iz zemlje, tako je rekao. Dao je otkaz, prodaje kuću... Preklinjem te, učini to za mene, Muho... Nije mi dobro. Pa se opet rasplakala.

Uzeo sam ogrlicu i spremio je u pretinac u taksiju, a zatim sam se odvezao k Marijinu mužu. Trebalo mi je oko pola sata dotamo. Vozio sam kroz predgrađa, sve su kuće izgledale navlas isto, ovakva ili onakva varijacija na jedno te isto. Pomislio sam u sebi, radije bih se ispalio iz topa, skupljao slonovska govna i jeo ih, ugušio se u Houdinijevu vodenom spremniku, ležao pod konjskim kopitima u trku ili guzio veliku mačku u kavezu i pretrpio posljedice nego zaglavio u tim kartonskim predgrađima tračeva i konformizma.

KNJIGOTEKA

Stao sam na benzinskoj crpki i nazvao Otta. Ovaj put bio je kod kuće. Otto, čovječe, rekao sam. Može li se bezazleni, lakrdijaški klaun spremiti za otprilike tri četvrt sata?

Tko ovaj put gostuje kao čitatelj? upitao je.

Čovjek koji mrzi knjige, rekao sam.

Potrudit ću se da zablista u recitaciji, odgovorio je.

Budi nježan, rekao sam. Krajnje nježan.

Mogu ja to. Što predlažeš kao štivo?

Što misliš o Bollovu *Klaunu*? upitao sam. To bi bila prikladna sprdačina od naslova...

Da, ali, Muho, čovječe, nemam tu knjigu. Gdje da je nabavim?

Samo odi k meni, rekao sam. Ključeve još imaš. Usput, rezervni ključ taksija nalazi se u istom snopu. Nemoj ga izgubiti. Ljudi će prije ukrasti auto nego knjige. Izaberi odlomak iz bilo kojeg romana koji nađeš.

Pripovjedna je proza precijenjena, Muho. Razgovarali smo o tome. Dok ti usrani romanopisci smisle nekoliko poetičnih odlomaka, tisuću djece pomre od neishranjenosti. Izravnost, čovječe, to se traži. Što ti kažeš, Muho?

Pripovjedna proza i dalje je moj prvi izbor. Ne podcjenjujmo moć imaginacije.

Nek ti bude. Pogledat ću čega ima.

Nađimo se kod bara, iza u sporednoj uličici. Budi ondje za sat vremena, rekao sam.

Dovezao sam se do kuće i pokucao mužu na vrata. Otvorio je i mrgodno me odmjerio od glave do pete, i prije nego što sam dospio reći da sam došao po Marijine stvari, pokazao je nekoliko kutija u kutu.

Možete li se izuti? rekao je.

Bit će teško tako ići do auta i natrag, rekao sam.

E pa, ovdje je pravilo da se ne ulazi u cipelama.

E pa, danas se pravila krše, rekao sam.

Imate li ogrlicu?

KNJIGOTEKA

Vidite, Maria je odlučila da bi vam je radije dala osobno, budući da mnogo vrijedi i sve to, pa me zamolila da vas odvezem k njoj.

Mislio sam da ima povjerenja u vas, barem toliko koliko treba da se poševi s vama.

Čujte, čovječe, ja sam samo u prolazu. Uzmem što mi se pruža. Idete li sa mnom?

U redu. Ali trebali ste se izuti.

Krenuli smo prema gradu, a on je u mom autu zapalio cigaretu.

Nema pušenja u autu, rekao sam.

Pogledao me i rekao: Mislio sam da se danas krše pravila.

Dobro, jeste me, gospodine...?

Vi to mene pitate za ime?

Bez ikakve obveze.

Zovem se Chad. Mogli ste jednostavno pitati moju ženu.

Prebolno, rekao sam.

Sviđate mi se, gospodine... a gdje vam je iskaznica s imenom? Na kontrolnoj ploči nema ničega.

Ne zamarajte se sad mojom iskaznicom, nisam u službi. Zovite me jednostavno Muha.

U redu.

Vozio sam spuštenog prozora. Kiša, vjetar i noć ulazili su u taksi. Zamolio sam ga za cigaretu i bjelina našega dima susrela se, izmiješala i nestala.

Obojica smo šutjeli. Tu i tamo pogledao bi me krajičkom oka; bio sam siguran da me zamišlja na svojoj ženi. Taksističku gnjidu prljavu, običnog gubitnika. Vjerojatno je mislio kako je uzela prvo što je naišlo samo zato da ga povrijedi. Bilo što, samo da mu smjesti; sve se vrtjelo oko njega. Tog bahatog gada, pomislio sam, tog neobrazovanog mehaničara koji je u stanju čitati samo upute za uporabu i sportsku rubriku! Što si on zamišlja, koji je on kurac. Barem sam se pobrinuo da ga smjestim na prednje sjedalo, kraj sebe. Nisam ja njegov vozač, jebemu, rekao sam samome sebi. Ravnopravni smo. Ja sam novi slavodobitni general koji

KNJIGOTEKA

preuzima komandu i pobjedonosno ulazi u grad kroz slavoluke...

Znači, vi mi ševite ženu, rekao je konačno, da razbije tišinu.

Između ostalog što zajedno činimo.

Da pogodim: kuhate.

Ne, nisam baš neki kuhar. Bojim se da je moja kuhinja lako zapaljiva. Zato se klonim kuhanja.

Zapaljiva? Zašto, u kuhinjskim ormarićima držite bombe?

Još gore: knjige. U mojim kuhinjskim ormarićima, u pećnici, na hladnjaku... sve je puno knjiga.

Da, to bi veselilo Mariju. Čujte, čovječe, taksisto, ili što već mislite da jeste. Ako se želite brinuti o toj ženi, samo dajte. Ali pazite da i dalje pije te svoje tablete za živce. Kad smo već kod toga... evo... tresnuo je bočicom lijekova po kontrolnoj ploči. Sad ste vi odgovorni za nju. Sretno vam bilo.

Parkirao sam u sporednoj uličici, iza bara.

Odmah se vraćam, rekao sam. Idem je pozvati.

Otišao sam i ušao u bar.

Klaun je odmah krenuo u uličicu. Otvorio vrata na suvozačkoj strani, sjeo pored knjigomrsca i spustio ruku za vlastiti pojas.

Imam pištolj, rekao je klaun. Savjetujem vam da svakako pročitate ovaj odlomak ovdje. Ne napuštajte vozilo i ne pružajte otpor knjizi u svojoj ruci.

Muž je djelovao iznenađeno. Rasklopio je knjigu i zapiljio se u prvu stranicu.

Naglas. Čitajte naglas, uvjerljivo je rekao klaun.

I knjigomrzac je počeo čitati, ali prije nego što je došao do kraja prve rečenice, podigao je pogled i rekao: Što je ovo, nekakva šala? Je li vas moja žena nagovorila na ovo?

Samo ti čitaj, šupčino.

Nastavio je čitati, no onda je opet prestao. Svjetlo je preslabo, rekao je. A nisam ponio naočale. I ne moram ja ništa čitati.

Onda zadržite knjigu, rekao je Otto, i opet vam savjetujem da je svakako pročitate, a to je za vaše vlastito dobro. Napisat ćete sažetak: to će vam biti zadaća. Pronaći ću vas i provjeriti kako napredujete. Nikad ne podcjenjujte klauna s knjigom. A sad van.

Marijin se muž udaljio uz povike: Je li ovo nekakva šala? Je li ovo nekakva sjebana šala?

Otto je izašao iz auta pazeći da mu ne spadne klaunovski šešir i da je pištolj zakočen, na sigurnom, u torbi, te je nestao.

A kad sam se ja vratio, nije više bilo ni muža ni Otta.

Te sam se večeri našao s Ottom i upitao ga: Kako je prošao knjigolov?

Muho, čovječe, velika ti je biblioteka, ali u neredu. Ništa nije složeno po abecednom redu, po bilo kakvom redu, zapravo.

Da, ali reci ti meni, koju si mu knjigu na kraju dao da pročita?

Na izlasku iz tvojega stana dohvatio sam *Bdjenje nad Finneganom*, s police kraj vrata.

Odlično. Nek sroljo pati, rekoh.

ŽIRAFE

Sinoć sam povezao dvije zaljubljene žene. Razgovarale su i ljubile se na stražnjem sjedalu mojih kola. Nije im smetalo što vidim kako se ljube, ali nisu htjele da čujem jednu jedinu riječ koju su izgovorile. Ljubile su se i došaptavale i milovale jedna drugu po kosi, a ja sam gledao cestu pred sobom i u retrovizoru pogledavao Ekstazu i Ekstazu. Vozio sam preko mosta i iznad vode i spustio se na drugu stranu grada. Te su dvije leptirice propuštale vedru i čudesnu noć. Da su se obazrele na svijet, vidjele bi sjajan i velik mjesec nisko na nebu, kako se nadvija nad most koji lebdi u zraku. Vozio sam pod njegovim zrakama na jug. Volim ići na jug; volim zamišljati da idem ususret toplini. Razmišljao sam o tome kad je jedna od djevojačkih

KNJIGOTEKA

glava nestala, a drugoj su se sklopile oči i nadimale grudi. Skrenuo sam na izlaz 64 i čekao zeleno. Šutio sam; blijed crveni odraz sa semafora odbijao se o kontrolnu ploču i obasjavao stražnje sjedalo. Gledao sam kako se gornji dio tijela jedne od žena izvija i grči. Isprekidano, prigušeno stenjanje koje je zvučalo poput plaha skvičanja životinjica što se užurbano veru na stabla...

Kad se na semaforu upalilo zeleno i zamijenilo crveni odraz, postupno sam ubrzao, u želji da nikoga ne zakinem za romantiku pod spektrom boja i užitak u punome mjesecu. Mjesec bi trebalo kolonizirati, pomislih. Čovječanstvo bi trebalo sretniji početak, a ljudska bića trebala bi slobodno šetati držeći se za ruke, bez obzira na težinu i opredjeljenje. Istinsko bestežinsko postojanje vrste, bez imalo napora, u okolišu gdje sve lebdi. Lebde usne, lebde uzdasi, lebde cipele i koljena i čarape lebde iznad kontrolne ploče, oko retrovizora i sjedala. Za život u svemiru, pomislih, uzor bi trebalo biti trenutačno stanje u mojim kolima, veličanstvena li modela, veličanstvene li pretpostavke za eksperimentiranje s gubitkom sile teže: uznesenje superžene. I dok sam vozio zatvorenih prozora, sve je počelo plutati zrakom: svjedočio sam uzdizanju nožnih prstiju, raspuštanju kose uvis, nadimanju prsa. I čuo sam kako se zavijanje uspinje prema mjesecu.

Došli smo na adresu koju su mi dale i objavio sam prispijeće na traženo odredište. Istog su trena obje glave izronile iznad stražnjega sjedala. Zastale su, duboko udahnule, zakopčale odjeću, pogledale se i zahihotale. A onda je Ekstaza otvorila novčanik, dok je Ekstaza popravljala frizuru. Deset dolara i šezdeset pet centa, rekao sam. Prva mi je dala točan iznos i rekla: Napojnicu ste već dobili, zar ne? Pa mi je namignula.

No, što sam stariji, draži mi je novac od gledanja tuđih uzleta i naslada. Volio bih skupiti dovoljno da jednoga dana mogu izigravati mrtvaca ili glupirati se na plaži punoj loptaša, ronilaca i skakača, na plaži žena sretno i vodoravno ispruženih pod golemim suncobranima, u tangama kojima su raspolućeni

njihovi sočni mjeseci, s malo pijeska s obje strane obale, s gologrudim nebom iznad glave i klicanjem valova i pljeskanjem školjki.

Jednom sam povezao profesionalnog klauna u kostimu žirafe. Rekao mi je da kasni na predstavu za djecu, gdje je u tom trenutku, obojica smo se nasmijala i pretpostavila, gledalište već puno slatkiša i sokova, u iščekivanju nastupa. Lice mu je provirilo iz sredine žirafina dugačkoga vrata. Spustio je staklo i protegnuo van žirafinu glavu. Vozio sam brzo, a on je čvrsto držao životinjsku glavu, koja se protezala iznad krova mojih kola, u nebo.

Smijali smo se, no znao sam koliko tužno može biti zatočeno stvorenje. Žalosno je to sa žirafom, rekao sam. Da, znam, rekao je on, ne uklapa se u kuće niskih stropova ili podrume. Stalno saginje glavu, stalno se osjeća velikom i malom.

Trebali biste živjeti na krovu ako vam podrum postaje preskučenim, rekao sam mu. Trebali biste jesti meso ako ponestaje lišća. Trebali biste se boriti za tu djecu, umjesto da ih pokušavate izliječiti balonima i smijehom. Protratili ste život, a mogli ste biti visoki i iznad svega, kazao sam.

Vozite, rekla mi je žirafa, vozite. Gledajte pred sebe, a ne na krov automobila. Jadan ste mi vi putnik. Ne radite ništa drugo, samo razmišljate, govorite i vozite se ukrug, stalno ukrug. Jadni ste i ubogi kao i sve mi zatočene životinje. Zarobljenik ste vlastitih prozora i gledišta.

Odgojili su me klaunovi, lakrdijaši, lude i topovsko meso, a to su najtužnija stvorenja koja sam ikada upoznao, rekao sam mu.

Ne zaboravite sinove čudaka poput sebe, dodao je i još odlučnije uspravio glavu na vjetru. Da vas je otac volio, ne biste osjećali tugu u blizini smijeha i čuda dječje radosti.

Evo, rekao je kad smo došli, vaš novac i lizalica, da vam začepi usta. Jednim je trzajem uvukao svoj dugački vrat, otvorio vrata i odskakutao pločnikom prema kući, gdje ga je čekalo nekoliko klinaca s nacrtanim mačjim brkovima i

KNJIGOTEKA

psećim ušima, da pušu balone i oblikuju ih u ptice i miševe i klokančiće.

SALLY

Diler mi je ostavio glasovnu poruku. Govnar nikad ne kaže ništa osim Je, noćas akcija, sve isto, sve isto, pa poklopi.

Čekao sam ga u osam na uobičajenom mjestu. Vozikali smo se uokolo, provjerio je nekoliko svojih dilera. Stisnuo je i pljesnuo nekoliko ruku, a onda se htio zaustaviti u nekom striptiz-baru da nešto obavi, kako se izrazio. Tu me čekaj, evo me za sat vremena, rekao je. Parkiraj straga u uličici, reći ću izbacivaču da si sa mnom. Ništa se ne brini, vratit ću se.

Čekao sam i gledao kako dolaze plesačice. Nosile su svoje torbe preko ramena i čekale da im izbacivač otvori vrata i pusti ih unutra. Međusobno se nisu udostojili ni pogleda.

Nekoć sam poznavao plesačicu po imenu Sally; čekao sam je svakog četvrtka i kasno bih je odvezao kući, kad bi joj završila smjena. Bila je bistra, načitana, studirala je francuski i književnost na lokalnom sveučilištu i izvrsno smo se slagali. Isprva smo razgovarali o knjigama, jer je vidjela knjigu koju sam odložio na kontrolnu ploču u autu. Čini mi se da sam u to vrijeme čitao Jeana Geneta, *Gospu od cvijeća*. A kad ju je ugledala, pogled joj je zablistao. Čitatelj, rekla je i osmjehnula se.

Sally je dohvatila knjigu, prelistala je i rekla: Čujte, nemam ja ništa protiv samozadovoljavanja, ali zar ne mislite da je u ovom romanu toga malo previše?

A što vam drugo preostaje kad ste slobodnog duha, a zatočeni u skučenu svijetu tamničara i zidova? rekoh. Što vam drugo preostaje nego prizivati svijet i jadikovati i masturbirati svom tamničaru pod nosom, slomiti njegove ključeve i raskinuti lance?

Naravno, valjda, što god čovjeku pomogne da ne pukne, rekla je Sally. To je pravo remek-djelo lirskog pisma, ali onda

KNJIGOTEKA

počne gušiti, postane klaustrofobično. Ne mogu zamisliti da me zatvore u ćeliju, umrla bih.

A onda se raspitala o mom radnom vremenu. Rekao sam: Ne držim se stalno iste smjene. Prilagođavam satnicu. Radim gdje treba, dokle god treba, da pokrijem najam auta i benzin, a da meni ostane nešto sitno.

Jeste li gladni? upitala je.

Pa malo, jesam, ali radije bih najprije vidio vaše police s knjigama, rekao sam. Osim ako vi ne biste radije vidjeli moje.

Slutim da bi mi vaša zbirka noćas mogla biti prežestoka. Posljednje što mi treba još je metalnih šipki. Cijelu sam noć plesala na jednoj. Može li tanjur tjestenine?

Da, rekao sam, pa smo još razgovarali o svojim životima. Htjela je predavati književnost. Nije vjerovala u kredite i dugove i zato je, kako bi se uzdržavala i platila školarinu, četvrtkom radila kao plesačica, a još nekoliko noći tjedno kao kolgerla. Bila je nepokolebljiva i imala je pravila: mušterije nikad nije ljubila u usta, jasno je davala do znanja da joj ne smiju dirati vrat i lice, a svaki bi se put pobrinula da se otuširaju pred njom, čak i kad su je uvjeravali da su to već učinili.

S vremenom smo se sprijateljili. A ja sam je svakog četvrtka čekao u autu. Povremeno smo spavali zajedno. Bili smo prijatelji, ali ne ljubavnici u romantičnom smislu te riječi; barem je takav bio dogovor. Ispričala bi mi što joj se dogodilo te večeri, o susretima s mušterijama, poput priče o muškarcu u klaunovskom kostimu koji je ejakulirao čim je prešla prag. Jednom se ispostavilo da je mušterija očev prijatelj. Obećala je da neće reći njegovoj ženi, on je obećao da neće reći njezinu ocu, i to je bilo riješeno. No kad je htjela otići, stao je na vrata i pokušao joj dodirnuti lice. Čuj, rekla je, ja ionako godinama ne razgovaram s ocem. Ja si to mogu priuštiti, ali možeš li ti sebi priuštiti da ženi plaćaš alimentaciju?

Krajem mjeseca Sally bi se s dvije kolegice odvezla taksijem na južnu obalu, u mjesto s mesnoprerađivačkom industrijom, gdje su muškarci radili u klaonicama za malu

plaću. S te dvije prijateljice prostitutke unajmila bi sobe u jeftinu motelu i primala je radnike, naplaćivala im i više nego dvostruko manje od uobičajene cijene. Sally je to zvala dobrotvornim radom i prikazivala kao pobožan čin te isticala kako je Marija Magdalena bila prostitutka i prije i poslije susreta s Isusom. Poslije sigurno, rekla je i zahihotala se. Djevojka koja je sve to pokrenula zvala se Maggie, skraćeno od Magdalena, i zato su se zvale Magdalenama i radnici iz klaonica znali su ih kao Magdalene.

Većina tih radnika, pričala mi je Sally, daleko je od kuće. Nemaju nikoga i s tako niskim plaćama ne mogu si priuštiti ni da odu iz mesnoprerađivačkog mjesta. Neki su visokoobrazovani, drugi su siromašni seljaci. Ima ih svakakvih. Jednom sam naišla i na liječnika, rekla je. Iz istočne Europe. Govorio je engleski s jakim naglaskom, ali svejedno, vrlo tečno. Došao je u moju sobu; bio je vrlo drag, profinjenih manira, rekla bih. Došao je čist, obrijan; gotovo svi budu takvi, njima je to kao spoj. Shvaćaju nas krajnje ozbiljno, urede se, neki čak stave kolonjsku; nikad ne bi pomislio da cijeli dan kolju živine i kupaju se u krvi. Prvi je put liječnik donio bocu vina i cvijeće, a na radiju je pronašao postaju s klasičnom glazbom. Donio je vlastite kondome, zatim je oprao dlanove, palce i zapešća i pustio je da ga voda ispire dok je pjevao operu, a iz kupaonice je izašao s rukama podignutim poput kirurga. Otvorio je vino i natočio mi. Ponio je čak i dvije čaše. Bio je vrlo uglađen.

Kad je otišao u kupaonicu, prekopala sam mu po torbi. Često im pregledam odjeću nakon što se skinu ili, ako dođu s torbom, otvorim je i nabrzinu povirim unutra. Radije ne riskiramo. Nosio je knjigu, izvadila sam je iz torbe i vidjela da čita Hašeka, *Dobrog vojaka Švejka*. Nasmijala sam se i pomislila: Odakle sad taj liječnik koji usred ničega čita Hašeka? Stalno nailazim na načitane muškarce na svim tim čudnim mjestima. Uglavnom, nisam htjela da shvati da sam mu otvarala torbu. Ali upitala sam ga je li Čeh. Najprije je rekao da nije. No bila sam sigurna da jest. Upitao me zašto

pitam. Rekla sam mu da me podsjeća na ujaka. Ujak ti je Čeh? upitao je. Da, rekla sam, zvao se Jaroslav. Doktora je to posve zbunilo. A kako se prezivao? upitao je. Hašek, rekla sam. Nasmijao se i natočio mi još vina te rekao: Oprezna si ti žena, pa je nazdravio i otpili smo. Otpjevao je još nekoliko opernih arija na njemačkom i popio toliko da je zaspao, ali morala sam ga izvući iz kreveta jer je još radnika čekalo. Zato sam pozvala dva brata Albanca, koji dolaze na kraju svakog mjeseca i pokušavaju nas nagovoriti da ih primimo obojicu istovremeno. No mi cure imamo svoja pravila i svima su itekako dobro poznata. Nema analno, samo jedan po jedan muškarac i, naravno, obavezan tuš... Pozvala sam ta dva Turčina, no, Albanca ili što već. Svaki put nam donesu sapune s maslinovim uljem i smokve i još svakojaku hranu koju im šalje majka; smiješni su i bezopasni, momci sa sela, krupnih i grubih ruku, pouzdani i zahvalni. Uglavnom, odnijeli su doktora niz stepenice i ugurali ga u svoj auto i odvezli.

Ali, kažem ti, morale smo i podučiti te radnike. Kao što sam rekla, neki su od njih dragi, no neki su bijesni, život ih je razočarao. Dolaze u ovu zemlju uvjereni da su uspjeli, da su pobjegli od bijede svoje domovine, no onda zaglave na groznim poslovima. Mislim, i moj je posao težak, ali trudim se da sve bude čisto i zanimljivo, koliko je to uopće moguće. No ti muškarci, po cijeli su dan u krvi, a u tim je halama hladno, uvjeti su teški, a smjene duge. Kad završe s poslom, vrate se u svoje naselje i otuširaju se i odu spavati, to je sve, nemaju ništa drugo. Neki tako žive godinama. Jednom su priredili zabavu u svom naselju i pozvali su nas. Hrana je bila čudesna. Neki od njih izvrsno kuhaju. Svi su se dotjerali, a kad smo mi ušle, prišli su jedan po jedan i kleknuli i ljubili nam ruke i darovali cvijeće i nudili vino u plastičnim čašama i postupali prema nama kao da smo kraljice. Kad smo tek započele odlaziti onamo, neki su bili agresivni. Život im je bio niz poniženja. No poslije su naučili poštovati nas i zavoljeli su nas. Bistriji nastoje uštedjeti nešto novca i šalju ga kući, i to im je pametno, jer imaju dojam da su nešto postigli, to je

njihova mala nagrada, što znaju da im obitelj ili rodbina bolje žive. Ali ostali se na kraju mjeseca napiju i sve spiskaju na poker-automate, cugu ili drogu. Isprva smo mnoge odbijale. Pijancima, grubijanima, jednostavno bismo rekle ne. Maggie, moja partnerica u ovome, koju obožavam, ona poznaje radničku klasu. Odrasla je u siromašnu gradiću. Gledala je kako joj otac, stričevi i ujaci ostaju bez posla. Od nje sam mnogo naučila, kako treba s tim momcima. Nevjerojatna je. Izdere se na njih, i postanu obični dječarci.

Jednom je u Maggieinu sobu ušao Marokanac. Pravi mačo, samouvjeren, dobro građen, umišljen. Bahatio se i prezrivo se ponašao prema njoj. Jedva joj se obratio i odmah se skinuo i pokazao na krevet.

Maggie je rekla: Najprije ćemo razgovarati.

U redu, rekao je on.

Dobro, znači razumiješ engleski. Pa evo kako stvari stoje: neću spavati s tobom, jer ne poštuješ žene.

To ga je silno iznenadilo, možda zato što mu se nikad nijedna žena nije tako obratila.

U Maroku se vi muški odnosite prema svojim ženama kao da su pseta, rekla mu je Maggie. Ovdje, čak i prostitutki poput mene duguješ poštovanje.

Une putain de raciste, nazvao ju je rasističkom kurvom.

Pa dobro, ja sam rasističko smeće i to je jednostavno tako, rekla je. A sad pokupi svoju odjeću i izađi ili ću pozvati nekoga da te izbaci. Naplaćujemo vam ovako smiješno malo iz puke dobrote. Da sam rasist, ne bih potegnula sve dovde zato da ti taj tvoj bijedni život učinim barem malo podnošljivijim. Mogle bismo biti negdje drugdje, piti šampanjac u otmjenim hotelima, naplaćivati pet puta više. Dolazimo ovamo svaki mjesec iz puke dobrote. I svi tvoji prijatelji to znaju i cijene. A sad skupi svoju odjeću i izađi.

Tad je taj visoki Arapin ustao i spustio pogled, a iz očiju su mu potekle suze. Pokušao se ispričati. No Maggie ga je uhvatila za nadlakticu i rekla: To ti svejedno neće pomoći. Budi pristojniji kada dođeš za mjesec dana, pa ćemo vidjeti.

KNJIGOTEKA

Kad ti kažem, Arapin je otišao kao dijete kojem nedostaje majka.

To je naš dar sirotinji, rekla je Sally. Ima nečeg uzvišenog u tome da ponižavaš vlastito tijelo za viši cilj. Na kraju sam zavoljela te radnike. Dolaze k nama sretni što nas vide. Osmijeh im je širok. To im je najbolji dio mjeseca. Dolazi mi jedan Meksikanac koji svaki put klekne na krevet i pomoli se prije nego što se skine, a onda opet kad završimo. Zatim mi poljubi ruku i prekriži se i ode. Ne govori ni riječi engleskog. Ali razumijem što to čini. On i ja smo isti. Ja to činim iz čovječnosti, a on spava sa mnom kako bi izdržao vlastiti život, kako bi mogao uzdržavati obitelj kod kuće. Ali kada radim kao kolgerla, sve je drukčije. Čim mi zazvoni telefon, postanem druga osoba. Ja više nisam ja, postanem, kako da kažem... privremena, odijeljena, prepuštena zaboravu... moje tijelo uopće nije važno, ono je puki prolaz, govorim sebi. Auto iz agencije dođe po mene, odem na dogovoreno mjesto i stanem pred mušterije. Imam više problema s tim birokratima i bogatunima nego što sam ikad imala s radnicima iz klaonice. Ali ako se nađem u nevolji, pritisnem samo jednu tipku na telefonu, divovski vozač iz agencije čeka pred vratima i u trenu će ih razvaliti.

S vremenom sam shvatio koliko je Sally draga, inteligentna i normalna osoba. Malo-pomalo, vezao sam se za nju i ona je to znala. A onda, jedne večeri, kad je radila na poziv, upoznala je zgodna mladog odvjetnika. Kad su završili, platio joj je, a ona se vratila u limuzinu u suzama i sva se tresla. Uvjeravala je divovskog vozača da je dobro. Došla je kući i nazvala me. Bojala se. Ne znam što me spopalo. Muho. Napravila sam glupost. On je inteligentan, bogat, mlad, prekrasan odvjetnik. Razgovarali smo i spavala sam s njim bez ikakve zaštite. Ne znam što me spopalo, ponovila je. Nikad prije nisam postupila tako nepromišljeno. Nazvala sam vozača da mu kažem da ću produljiti satnicu, čak sam iz svog džepa pokrila taj dio. Nije mi se išlo odande. Mislim da sam se zaljubila. Nije mi htio dati svoj broj. Pretpostavljam da je

oženjen, kao i toliki drugi, ili možda jednostavno ima predrasude. Ne znam što me spopalo, Muho, rekla je.

Sljedećeg sam četvrtka čekao Sally ispred kluba, ali nije se pojavila. Raspitao sam se kod izbacivača, koji su me dotad već upoznali, a oni su mi rekli da je dala otkaz. Nazvao sam je, ali broj je bio odjavljen. Otišao sam do njezina stana i raspitao se i ondje. Pazikuća mi je rekao da se odselila. Platila je stanarinu za posljednji mjesec i otišla, kazao je.

Nikad više nisam vidio Sally. Mjesecima sam je posvuda tražio. Odvezao sam se čak i u gradić s mesnoprerađivačkim pogonom i pronašao motel na kraju ceste. Podmitio sam recepcionara. Bio je to krupan, neobrijan Turčin. Podmitio sam ga jer poznajem povijest carstava i njihovih podanika; Osmansko Carstvo bilo je nadaleko poznato po sustavu utemeljenom na mitu, pročitao sam sve o tome u knjizi koju je napisao britanski putnik i još imam tu knjigu u svojoj biblioteci; točnije, na drugoj polici odozdo na ulazu u kupaonicu, s ostalom orijentalističkom literaturom.

Kad sam Turčina pitao za Magdalene, rekao mi je da je fešta gotova. Djevojačka trojka više nije unajmljivala sobe, a radnici su prestali dolaziti. Osim visokog Arapina, rekao je, koji dođe na kraju svakog mjeseca, uzme sobu na cijelu noć, pa sjedi na podboju prozora i puši.

KNJIGOTEKA

BRADATA ŽENA

Kad se moja majka probudila, onoga dana kad je otac otišao, i nije ugledala devu i njezino sedlo, srušila se na pod i čupala kosu i vrištala. Pas, čimpanza i konj kružili su oko nje i skupljali njezine suze, tapšali je po ramenima i lizali joj lice dok je nisu prizvali svijesti. Snagator ju je odnio u krevet, a ja sam gledao kako joj bradata žena miluje lice i na čelo stavlja mokre ručnike. Moja je majka toliko oslabjela da sam počeo jesti, spavati i pisati zadaću u šatoru bradate žene. A kad bih navečer, prije počinka, upitao za majku, Dama, kako se

bradata žena zvala na pozornici, rekla bi: Tvoja je majka u paralelnom svijetu. Jedi i daj da ti ispričam priču.

Počela mi je čitati francuske klasike. Plakali smo nad Cosettinom sudbinom u *Jadnicima,* smijali smo se Molièreovu *Umišljenom bolesniku*, majmunu smo čitali La Fontaineove *Basne*.

Jednom sam vidio bradatu ženu pod tušem i pitao sam je zašto ima penis poput mene i dojke poput moje majke. Prišla mi je i rekla:

Jer sam ja sve. Muškarci žele biti muškarci, a žene žele biti žene, ali ima i onih koji su istovremeno oboje i nijedno. Jednoga dana, kad odrasteš, svijet će ti reći da postoji samo jedno ili drugo. Kad odeš i kad budeš živio među ljudima koji plješću i kliču tvojoj majci i meni na pozornici, uočit ćeš koliko smo mi drukčiji i kakvo si čarobno djetinjstvo imao. Ovdje u cirkusima i na karnevalima svi se volimo, sa svim svojim čudnovatostima i nastranostima. Ljudi nas puštaju na miru jer ih opčinimo trikovima, golicamo perjem, sputamo čuđenjem i nadom. Ne dopuštamo da ikada saznaju da čitamo knjige, da volimo baš sve i da sve prihvaćamo, da su nam tijela slobodna, da putujemo, pružamo otpor i borimo se i pružamo utočište robijašima i revolucionarima, da smo spašavali Cigane i Židove. Ne damo da ikada saznaju da odvezujemo užad, da dresiramo konje za ples bez tereta oklopa ili mačeva, a držimo u tajnosti da snagator voli muškarca kojeg ispaljuju iz topa, da jedan drugome kuhaju ručak, da dijele postelju i da svaki put kad čovjek topovsko zrno poleti zrakom dok mu se iza stopala vuče dugačka brazda dima, snagator čeka na drugoj strani da ga uhvati ako padne. I, dijete moje, živoj duši nemoj reći da smo znalci i nevjernici. Mi znamo da nakon ovog velebnog čina života ne ostaje ništa osim prašine pod slonovskim nogama i zvuka majmunskoga pljeska. Kad ti dođu s prorocima i obećanjima raja punog meda i mlijeka, sjeti se da smo tek cvjetovi što bacaju posljednji pogled na svijet prije smrti, obdareni skladom i zahvalnošću na čudima kojima smo svjedočili, na čarobnoj škrinji koju smo izradili,

životinjama koje smo voljeli, sagovima na kojima smo letjeli, zvijezdama koje smo sreli nakon što je predstava završila, a gledatelji prepušteni jadikovkama i čekanju fantomskih vlakova koji će ih odvesti u njihove prividne rajeve...

A onda je jednom, kasno noću, moja majka naricala i vikala i trčala među šatorima. Pokušala je otključati kavez i baciti se lavovima, ali krotitelj joj je pritekao upomoć i pokrio njezino golo tijelo poplunom. A ja sam opet ostao s bradatom ženom, koju sam volio i kojoj sam ljubio bradu svakoga jutra prije nego što bi iznijela preda me kruh, maslac i mlijeko.

Jednoga dana moja se majka osjetila ponovno dovoljno snažnom te se popela na užad i objesila se. Pronašli su ju jer su psi zavijali, a čimpanza je pokazivala u nebo i slon je koračao ukrug oko glavnog šatora i oglašavao kraj.

Znam da mi je majka pokopana negdje između Dunava i potpetice talijanskog poluotoka. Sjećam se da sam držao bradatu ženu za ruku i stupao za ciganskim orkestrom, slonovima i konjima sa šarenim perjanicama iznad rasplesanih kopita. Lijes su nosili klaun, snagator, čovjek topovsko zrno i majčin omiljeni bijeli konj. Koračali smo u tišini, a onda je odjeknula glazba, sve glasnije, i svi smo zaplesali s kišobranima u rukama.

Lutalice, ljudi koji podižu šatore i timaritelji životinja uživaju povlasticu da umru bilo gdje, rekla je bradata žena u svom nadgrobnom slovu. Svijet im je zavičaj i sve su im ceste grobište.

Nad otvorenim grobom lijevu mi je ručicu obavijao dlan bradate žene, a desnom sam zagrabio punu šaku zemlje. Bacio sam je na majčine ostatke i Cigani su opet zasvirali.

Sutradan se cirkus spremio za put i krenuo dalje. Putem su nas zaustavljali carinici, zapriječili bi nam prolaz, ismijavali su nas. Pokušavali su nam ukrasti konje, ali klaun bi im odvukao pozornost, a mađioničar bi se pobrinuo da sve životinje nestanu. No hrane je bilo sve manje i životinje su postale kost i koža. Zaspale bi gladne, cvilile su, a mi smo ostali bez novca. Naposljetku smo se okupili, a vlasnik cirkusa

pobrao je negdje nekakvo šiblje pa ga bacio na dno mađioničareva dugačkog klobuka. Jedno po jedno, izvlačili smo šibe. Mene je zapala puška s pet metaka. Otišao sam u staju i upucao najvećega konja.

Nakon šest dana konjetine i slabašne vatre pantomimičar je navukao tužno lice, a snagator nas je sve okupio i rekao: Moramo se razići, svatko svojim putem. Konje ćemo odvesti u Irsku i osloboditi ih, pse u Španjolsku, a slona i čimpanze u Afriku. Vi ostali trebali biste poći, kamo god vam drago. Svijet je poludio i naš se način života morao promijeniti.

Bradata žena spakirala je našu prtljagu i rekla mi: Pisat ću dalekom rođaku u Ameriku. Živi u gradu gdje se održava karneval.

ŠEŠIR

Nakon što smo se svi isplakati, ispjevali i isplesali za rastanak, bradata žena obukla me u novu odjeću, šešir i nove cipele. Ukrcali smo se na brod u Marseillesu i otplovili preko Sredozemlja, pa na Atlantik i preko njega.

Na brodu smo sreli mađioničara koji je izvodio sve nama dobro poznate trikove. Bradata žena i ja stajali smo ondje i smješkali se dok je izvodio točke lebdećeg čarobnog štapića, protokola čvorova, Diogenove svjetiljke, kartaške smicalice. A kad je završio, nas dvoje prišli smo mu i upitali bi li mogao izvesti za nas, nasamo, začaranu novčanicu ili cvjetni vijenac iz šešira ili čarobno zvono i leptira.

Mađioničar se nasmijao i predstavio se kao gospodin W. Frinkeli. A kad ga je bradata žena pitala za pravo ime i ponudila da će nahraniti ptice u njegovu šeširu, rekao je: Zovite me Pips, pa smo se svi rukovali, a ja, uvježban u umijeću opsjena i rukava, ponudio sam da mu budem pomoćnik u sljedećem nastupu. Uzeo sam njegov cilindar i skupljao bogatstva, dok se rupčić pretvarao u ptice, a štapić u cvijeće, obzor u sunce i šešir u svijet. Noću, dok smo šetali

KNJIGOTEKA

palubom, rekao je bradatoj ženi: Prošao sam svijeta, i najdivnija stvorenja koja sam ikada upoznao patuljci su i neprilagođeni.

Tijekom ostatka putovanja probudio bih se usred noći i shvatio da u krevetu, koji sam dijelio s bradatom ženom, ležim sam, no bio sam sretan, jer znao sam da će se Pips brinuti o Dami. Bit će mu drago što je s njim u postelji dok more ljulja brod i zapljuskuje palubu i okrugle prozorčiće vodom i ribama i svakojakim drugim stvorenjima što se rađaju u moru.

Pips je odlučio pratiti nas sve do kraja puta i, kad smo došli u karnevalski grad, utroje smo dijelili dva sobička sa zajedničkom kupaonicom. Pips je pronašao nešto rođendanskih gaža i restoran u kojem smo povremeno nastupali navečer, no onda nas je iznenada zaskočila bijeda i glad je opet izmiljela na površinu iz naše odjeće i šešira, zavukla nam se u madrace i prostrla po stolnjaku, pa smo svi potražili posao. Ja sam na glavi nosio turban i odijevao dugačku halju koja se vukla po podu. Stajao sam na uličnim uglovima dok je Pips izvikivao: Mali Gonetalac, dame i gospodo! Pogodit će vam dob i težinu i broj godina koje su vam preostale na ovome svijetu...

Bradata žena nije mogla pronaći posao jer ljudi ovdje žele da sve bude jasno: muškarci su muškarci, a žene su žene, i oni koji su između prepušteni su lešinarima i gujama. Jedva smo preživljavali i jednoga me dana Pips zagrlio i rekao: Čuj, mali, imam ja još trikova u rukavu, ali moraš mi pomoći skrivećke, da Dama ne sazna. Pokazao mi je knjigu o „spiritizmu“, kako je on to zvao. Mahnuo mi je knjigom pred nosom. Uspio sam pročitati naslov, *Knjiga o medijima i tajnama zagrobnog i onostranog svijeta.* Kad sam je se pokušao dočepati, Pips ju je sklonio i rekao: jednog ćeš je dana pročitati.

Za ono malo novca što smo zaradili na ulici, Pips je unajmio sobu i proglasio se spiritističkim medijem. Živjeli smo od starica koje su ostale bez muža, majki koje su razgovarale sa sinovima nestalim u džunglama rata ili potopljenim brodovima na morskome dnu, prizivali smo

izgubljene ljubavi, supruge, pse, sinove i kćeri s drugoga svijeta. Kako bi dobio navažnosti i vjerodostojnosti, Pips je od novih mušterija, kad bi nazvale da dogovore seansu, tražio da imaju preporuku i da mu daju podatke, ime i godinu rođenja, pa bi im rekao da će im se uskoro javiti. A ja bih otišao u knjižnicu i istražio gdje su stanovali, radili,kakav su život imali. Zatim bismo poslijepodne Pips i ja odšetali do mjesta iz mušterijina djetinjstva: zapamtili bismo stabla i promatrali djecu u igri, zapazili koje su boje prozorski okviri, gdje su u blizini tratine ili stupovi dalekovoda. Zalazili smo u barove i kafiće u susjedstvu i upuštali se u razgovor. Bilo je lako prizvati mrtve, jer njihovi su tragovi posvuda. Njihovi nekadašnji životi protezali su se slastičarnicama, klupama, vodoskocima, zemljanim putovima i prašnjavim grobovima. Mrtvi su, govorio je Pips, ono što mi učinimo s njima.

Pips i ja prigušili smo svjetla u unajmljenoj sobi, povješali baršunaste zastore i znalački razmjestili stolove koji plešu i stolice koje govore, jeftino smo kupili lubanju i provukli kroz nju tanke niti. A ja sam pustio da se moj mračni duh sakrije iza vrata ormara kako bi vukao konce i natjerao lubanju da progovori i zadrhti. Izradili smo drvenu kutiju, stavili u nju zvono i smjestili je pod stol. Kad god bi se kutiju gurnulo ili udarilo nogom, oglasilo bi se zvono. Netom prije nego što bi se duh odazvao, Pips bi primio mušteriju za ruke i zamolio sve prisutne da se odmaknu od stola, uhvate za ruke, zažmire i puste da im tijela klonu naprijed. Odatle bi lagano glavom zatresao stol, tako da se pomakne i zaškripi, pa nogom udario kutiju.

Poslije smo podmazali vrata ormara tako da su se otvarala bešumno. Prije nego što bi mušterija ušla u sobu, ja bih se zavukao u ormar s nekoliko zatvorenih omotnica. Pips bi tijekom seanse zamolio mušteriju, recimo da je to bila žena, da napiše pitanje za pokojnika. Ona bi ga stavila u omotnicu, zatvorila je, a Pips bi uzeo omotnicu i zamolio mušteriju da zažmiri i usredotoči se. Ja bih iz ormara razmijenio s Pipsom omotnice, gospođi pod nosom. Pips bi tada zamolio ženu da

otvori oči i pročita odgovor duhova. Poruke koje smo ispisivali uvijek su bile dvosmislene, aludirale su na mjesto koje smo mi, Pips i ja, jezovita ljudska bića kakva smo bili, posjetili dan prije.

Pips je čak imao dogovor s pogrebnikom. Obećao mu je da će mu s vremena na vrijeme doći mušterija sa željom da obnovi nadgrobnu ploču dragog pokojnika i zamijeni je skupljom. A Pips bi dobio postotak. Neke su omotnice sadržavale poruke *Bijelu ploču, zamijeni bijelu ploču*, ili jednostavno *fontana*, ili *ovdje mi je dobro*, ili *Djed*. U unutrašnjosti ormara nastojao sam ne disati duboko, ne kihati, ne smijati se ni sažalijevati.

Neko je vrijeme posao cvao i bili smo siti. Pips je hodao u novoni odijelu i kupovao bradatoj ženi cvijeće, A onda, jednoga dana, bradata žena stjerala me u kut, zaprijetila mi batinom i užetom, i priznao sam da novac dolazi od čežnji starica i očaja siročadi. Da se uzima od uplakanih majki i da se izvlači od starih udovaca koji više nemaju s kim razgovarati. Bradata se žena rasplakala i rekla da samo svećenici i šarlatani jamče da će mrtvima podariti blagostanje. Kazala mi je da možda jesmo lakrdijaši, opsjenari, hodači po žici i lude, ali nikad nismo bili od onih koji očajne vjernike varaju izmišljotinama. Pa me primila za ruku i rekla: I najbolji nasjednu kad utonu u očaj; ostatak života i imetka potroše na seanse i zamračene odaje, u iščekivanju da stol zaškripi, da čaša progovori. Poslušaj me, sinko, jedino što smijemo prodavati jesu čuda koja vidimo, djela kojima svjedočimo i igre koje sami izvodimo. Sad navuci zavjese i odi u svoju sobu prije nego što se vrata otvore i nastupi pakao.

Pips se pojavio kasno te noći i bradata ga je žena zgrabila za glavu te prebila na mrtvo ime. Nazvala ga je svinjom i spakirala mu odjeću i izbacila ga na ulicu. Cijelu je noć plakala, popela se u moj krevet, a ja sam joj brisao suze i ljubio bradu.

KNJIGOTEKA

GLAD

Diler se vratio iz striptiz-bara, sjeo na stražnje sjedalo mojeg auta i rekao: Dobro, to je sve za večeras. Ostavi me kod sljedećeg mosta, onog plavog. Pokazat ću ti gdje kada dođemo tamo.

No potom je postao srdačan i raspričao se, a ja sam se pitao je li možda popio nekoliko pića i platio jedan ili dva plesa u krilu. Hej, Muho, odakle si, upitao je iza svojih zatamnjenih frajerskih naočala.

Odasvud, rekao sam.

Baš, nisi valjda iz Kine ili Timbuktua. Nego, stvarno, jesi li odavde?

Odrastao sam među životinjama, rekoh.

Znači, dečko sa sela; poslujemo mi i u tim krajevima, reče. Djed mi je bio sa sela, ali takvih kao on, bogobojaznih seljaka koji redovito idu u crkvu, takvih više nema. Sad svi u kući imaju TV, a u štali orgije. Vrijeme, Muho, čovječe, vrijeme nosi svoje. Ali ako sve ode k vragu, zemlja i krave i dalje su tu... Kad smo kod toga, jesi li za duge vožnje izvan grada?

Kamo god me vjetar otpuše za lovom, rekoh.

To se traži, traže se takvi kao Muha. Muho, jesi li homić?

Ne, rekoh.

Bez uvrede, ali pitam jer si nekidan rekao da nemaš curu, pa nisam znao želiš li reći da, ono, nemaš curu, nego dečka, ili samo voliš pustinjački život, odricanje, ili samozadovoljavanje. Znaš da to može biti škakljivo.

Ne, nemam curu.

Ali ševiš se, je li? Ne sa životinjama, nadam se. Pališ se na nastranosti, lance i ta sranja, otmjene kurve, bijele pice, ružičaste pice, kineske pice, crne pice? Jer mogu ti to srediti. Ti samo reci.

Cijenim, stvarno, hvala, rekoh. Ali znate kako je kad se miješaju posao i užitak.

KNJIGOTEKA

To može biti pravi užitak, reče diler. Moja cura mi je knjigovotkinja, menadžerica, modna savjetnica i kurva, ako shvaćaš što hoću reći. Hej, mi se zapravo nikad nismo predstavili jedan drugome. Ti si Muha, znam. Zovi me Zee. Zee, kao u onoj pjesmi... pa se nasmijao. I hvala ti što si me pitao kako se zovem, Muho, sada kad smo prijatelji. To je bilo vrlo ljubazno od tebe, Muho. Vrlo ljubazno, Muho.

Pogledao sam u retrovizor i osmjehnuo se. On je uzvratio osmijehom.

Odvališ li se tu i tamo, Muho?

Ne na poslu, rekoh.

Dat ću ti nešto za večeras. Znaš, nešto fino za taj tvoj dugački nos. Skreni tu lijevo, blizu smo...

Prije nego što je izašao iz auta, Zee mi je dao ampulu s malo kokaina. Odmah sam otišao kući, od straha da bi inspektorica mogla biti sentimentalno raspoložena. Pokucao sam Rumunjki na vrata. Otvorila je i rekla: Da?

Imam nešto što bi po meni moglo zanimati doktora, rekao sam.

Što to?

Lijekove.

Doktoru prodajete lijekove? rekla je.

Da, znate, primijetio sam da ima naviku prelaziti nadlanicom ispod nosa, a ja slučajno imam nešto za to zdravstveno stanje.

Kakvo stanje, upitala je.

Znate, trajno šmrkačko stanje svrbeža nosa, izbuljenih očiju. Opazio sam to dok mi je držao predavanje o prednostima kvalitetne konzumacije. Hrane, dakako.

Dobro, dosta je bilo šale, što imate?

Izvrsnog bijelog.

Koliko.

Šalicu kave. Unutra, dodao sam.

Pustila me u stan.

Dao sam joj ampulu.

Odmah je otišla do stola nasred sobe.

KNJIGOTEKA

Oboje smo sjeli na rub kreveta, a ona je isula malo kokaina i podijelila ga u nekoliko tajni.

Imaš li kod sebe novčanicu? upitala je.

Pružio sam joj jednu. Smotala ju je i smjesta navalila. Potom je obrisala nos i rekla: Što tražiš za ovo?

Imam dobrog prijatelja, kao brat mi je. Hoću da ga doktor pregleda. A želim i porazgovarati, ako imaš malo vremena.

Uzela je ampulu, spremila je u ladicu noćnog ormarića i rekla: Ostatak je za doktora. Pa, o čemu želiš razgovarati?

Povijesti.

Ne znam ti ja ništa o povijesti, rekla je.

O tvojoj povijesti, rekao sam.

Što sam ja, stablo? Zar misliš da sam tako stara da me možeš ispitivati o mojoj povijesti?

Životu, rekoh. Tvom životu.

Mom životu? Zašto? Zašto bi me ispitivao o mom životu kad možeš dobiti nešto drugo?

Ne mogu.

Hoćeš reći da ti to ne možeš?

Pa, ne, da, mogu, ali radije sam sâm.

I, što te zanima?

Pričaj mi o svojoj kući.

Ovo je moja kuća. Gle taj minijaturni svinjac. Kuća ti je iste veličine kao i moja.

U kakvoj si kući živjela kao dijete?

Oh, ta kuća. Ne znam. Ništa posebno. Znaš kako je bilo u komunističkim zemljama.

Gdje ti je bila kuća?

Zašto? Da ti kažem mjesto, znao bi za njega?

Pa, možda bih. Odrastao sam u cirkusu i prošli smo kroz mnogo zemalja.

Baš smiješno, rekla je. Mjesto gdje sam odrasla, svi su ga zvali cirkusom.

Oh, znao sam da nam je nešto zajedničko! obradovao sam se. Kakve su vam boje bili šatori?

KNJIGOTEKA

A, ne, nije to bio takav cirkus. Zapravo su ga zvali cirkusom gladi.

Da, naravno, čuo sam za to od rumunjskog mađioničara koji je povremeno također glumio Drakulu.

Drakula je iz Transilvanije, rekla je. Ja sam iz Bukurešta. Što si čuo o tome?

Čuo sam da je diktator izgradio golem kompleks i golemu palaču, zbog čega je narod gladovao.

Da, tako je. I, što hoćeš?

Samo sam htio biti siguran da će doktor dobiti svoj dar. I da si ti sretna.

Što ti imaš od moje sreće?

Plaća li ti on?

Plaća za što? viknula je.

Je li to dovoljno za hranu i stanarinu? upitao sam.

Van, ti si luđak. Da si odmah otišao, prije nego što pozovem policiju. Kakav luđak. Luđak! viknula je i izgurala me iz stana te mi zalupila vrata u lice.

Izbačen, uvrijeđen, gladan, otišao sam.

HRAMOVI

Ušao sam u svoj stan i progurao se kroz povijesnu literaturu na ulazu u kuhinju. Složio sam si skroman sendvič s malo maslinova ulja i kozjeg sira. Pojeo sam ga i krenuo prema sagu na podu. Trenutačno mi je Transilvanija djelovala prekrvavo, premorbidno i prepuna očnjaka. K tome, bio je dan i vampiri su još spavali. Zato sam se pitao kojeg bih se povijesnog događaja trebao prisjetiti. Od svih gnusoba i nasilja što smo ih skrivili mi majmuni koji govore otkako smo sišli s grana i izbačeni smo iz banana-raja, koju bih seansu požude, užasa i krvi danas trebao ispraviti? Koja bi ravnica, planina ili rijeka trebala biti moje bojište i iz koje bih povijesne priče trebao izgnati demone kako bih potpomogao evoluciju bakterija u obzirnijeg, rasplesanog majmuna? Dok sam tako ležao, slika

KNJIGOTEKA

crvenih rijeka gline što teku među cedrovima vratila me u drevni Levant gdje, za svaku djevicu koja bi napustila Baalov hram nakon što je žrtvovala bogovima svoje usne, dojke i zbirku otvora, još će ih se tisuće roditi da pješice prijeđu zemlju kanaansku i zauzmu njezino mjesto. Ja, naočiti, polugoli Adonis, ispružen na sagu, nisam nikakav Grk, kao što Europljani pogrešno misle o meni, a vepar koji me ubio nije imao zavičaja osim onoga koji je obilježio zapišavši debla stabala i kamenje. I Grci nisu Europljani, jer oduvijek im se živo jebalo za Güntera i njegovo bljedoliko pleme. Grci su uvijek gledali i jurišali na istok, kroz asirske maslinike, niz delte egipatskih rijeka i prema hvalisavim Perzijancima, svojim vječnim neprijateljima. I zato sam zamišljao sebe na sagu u dnu vinograda, kako pijem vino i čekam da me grčki gostioničar Bakho otprati na moje dugo putovanje do hrama. Prije Mongola, Arapa, Hebreja ili Helena; prije Tellyja Savalasa, onog ćelavoga glumca, ja, Adonis, kročio sam tim zemljama u miru. Hramovi su nam bili puni naših poslušnih kćeri, koje su čekale da ih razdjeviči neki stranac. Takvi su bili naši običaji. Tek nakon toga smjele su se udati i zasnovati obitelj. Takva su bila kanaanska pravila, ponavljam. Neki su roditelji čak podmićivali strance i svećenike jer nijedan muškarac nije prilazio. Žrtvovanja uvijek podrazumijevaju krv, a kod nas je dolazila iz međunožja naših žena, gdje je sve počelo, gdje je sve nastalo. Krv djevice obojila je moje prepone i rijeku pod mojim nogama.

Nakon što sam otišao iz hrama, otpješačio sam do udaljene doline i uspeo se iznad Kadiše u libanonskom gorju. Vepar je nanjušio krv na mojim preponama i nasrnuo na mene kljovama. Krvario sam i gledao kako rijeka postaje crvena cijelim tokom kroz dolinu i prema Sredozemnome moru. Cijela je zemlja odjednom procvjetala: cedrovi su nikli poput neobrezanih muških spolovila, a voda je poput izvora šiknula između Nila i Eufrata, Sve kao da se guralo i dosezalo vrhunac u ritmu zavijanja i ejakuliranja što je prekrivalo zemlju bijelim sjemenom, koje bi moglo biti i božanski snijeg.

MARIA (OPET)

Oprao sam se i nazvao Mariju. Zvučala je donekle nesuvislo preko telefona. Govorila je o mužu, koji je zaprijetio, ako ne dobije natrag ogrlicu... i plakala je, govorila da sam je okrao i iznevjerio. Uvjeravao sam je da je ogrlica još kod mene i da ću joj je vratiti. Zamolio sam je da me pričeka.

Ukrcao sam se u svoj spasilački zrakoplov i odletio k njoj. Već nekoliko dana ne jede, rekla je. I nije prala kosu; izgledala joj je kao da je sva zapetljana. Bila je mršava, natečenih podočnjaka. Dao sam joj ogrlicu i lijek. Bacila je lijek u zid i rekla: To je sranje. Uopće ne pomaže. Ja nisam luda, ne trebam nikakve tablete za to što mi je u glavi.

Zagrlio sam je, djelovala je krhko.Otvorio sam hladnjak i izvadio kanticu jogurta. Pomirisao sam ga, kušao i dio izgrabio žlicom u staklenu zdjelicu te joj ga pružio.

Ne mogu iz kuće, rekla je. Strah me svih onih nasmiješenih stvorenja pod maskama i njihovih maskerada. Jeza me od njih podilazi.

Karneval je, podsjetio sam je.

Ne, to je pakao. Ispod su sve to demoni. Molim se da nestanu. Neprestance molim. Majka Božja će mi pomoći. Njoj ću se moliti.

Upitao sam Mariju ima li nekoga, neku prijateljicu, koga bih mogao nazvati. Roditelje, bilo koga.

Ne, rekla je. Nikoga više nema. Mrtvi su. Molit ću se, uporno je ponavljala. Molit ću se, jer Isus me voli.

Mora postojati još netko osim Isusa koga mogu nazvati, rekao sam. Isus se više nego rijetko odaziva na pozive, barem u posljednjih dvije tisuće godina.

Otac Smiley. Nazovi oca Smileyja.

Daj mi njegov broj, rekao sam.

Ne znam ga.

Gdje ću naći čovjeka?

U crkvi, šapnula je,

Kojoj?

KNJIGOLJKA

Crkvi Svete Marije.

Naći ću je, kazao sam joj.

Crkva je bila zatvorena. Otišao sam iza ugla, do kućice uz crkvu, i pokucao navrata. Otvorila je postarija žena. Pretpostavio sam da je tajnica, zaključio sam to po njezinim naočalama i zatrpanom radnom stolu. Pustila me da čekam, da bi me naposljetku uvela u župni ured.

Gospodine župniče, rekao sam.

Otac John, tako me zovite.

Gospodine Johne, rekao sam. Riječ je o Mariji. Nije joj dobro. Ona me poslala k vama.

Kojoj Mariji?

Ne toj, rekao sam prsta uperenog u svetu sliku na zidu. Anđeoskoj Mariji crne kose, rekao sam.

Kako se preziva?

Nisam siguran, nikad nisam pitao, ali prijatelji smo i nije joj dobro.

Da, ali, sinko, kao što sam rekao, toliko je Marija. I sam ih poznajem nekoliko.

Što ako je nazovem čitateljicom Marijom? Knjiga joj je stalno u rukama. Naočale, ljupka... pa, ljupkog osmijeha, rekao bih.

Da, naravno, reče svećenik te podignu kažiprst prema stropu. Sad znam o kome govorite.

Nije joj dobro, ponovio sam.

Idem s vama. Imate li auto?

Taksi.

Dobro. Požurimo onda, ne želimo da nam vozač zapapri cijenu vožnje.

Kad smo došli k Mariji, svećenik je sjeo kraj nje, primio je za ruku i rekao: Kako ste, dijete moje?

Oče, rekla je, otjerajte ih. Sve su to vrazi. Posvuda su, oče. Svi oni govore i kruže oko mene, svi odjednom. Glasovi...

UNIGOTEKA

Svećenik me povukao ustranu i šapnuo: Treba je odvesti u psihijatrijsku bolnicu. Poznajem ondje nekoga na koga se mogu osloniti.

No kad ju je svećenik zamolio da pođe s njim, Maria je odbila izaći iz stana. Oni su vani, oče, uporno je govorila.

Ne boj se, kazao sam joj. Samo se drži očeva križa i nestat će.

Svećenik me mrko pogledao, ali moj je savjet djelovao. Maria je jednom rukom zagrlila starog svećenika, a drugom je držala križ i uperila ga prema vratima svih susjeda i na svakom uglu na stubištu i u predvorju. Uspjeli smo spustiti se na ulicu, ući u kola i odvesti se.

Kad smo došli u bolnicu, Mariji je bolničar pomogao da izađe iz auta i odveli su je iza staklenih vrata.

Svećenik je pošao za njom, ali meni nisu dali da uđem. Gledao sam kako moja Maria nestaje.

POGREB

Sutradan rano ujutro pokupio sam na ulici klauna. Ili sam barem mislio da je klaun, jer teturao je i smješkao se. Bio je pijan, no nisam to primijetio: čak ni ja, pogađač koji je odrastao među glumcima i oponašateljima, ni uspio dokučiti tragediju iza krinke. Klaun mi je ušao u kola i obeznanio se na stražnjem sjedalu. Pokušao sam probuditi ga, no zasmijuljio se, vrisnuo i zatim se onesvijestio. Pobojao sam se da je umro, sve dok ga napokon nisam čuo kako puše i hrče. Bio sam sretan što je još živ, pa sam skinuo jaknu i pokrio ga njome.

Besciljno sam se vozikao, sve dok nisam došao do gradske obale. Ostavio sam klauna da spava u kolima, a ja sam odšetao do rijeke i zapalio cigaretu. Kad je bradata žena umrla, nakon duge i mučne bolesti, poljubio sam joj bradu i ostavio je u njezinu krevetu, zatim sam kupio lopatu i vratio se u gluho doba noći. Umotao sam je u poplun, podigao njezino maleno tijelo na rame i položio ga na stražnje sjedalo svoga dostavnog

KNJIGOTEKA

vozila. Odvezao sam se izvan grada. Prošao sam pored groblja i vidio samo redove mramora i nasljeđe od kamena. Stado uvijek počiva zajedno, ali Džin kroči sâm kroz noć, rekli bi Arapi. Ostao sam u autu i čekao svitanje. Iskopao sam rupu u zemlji. Popeo sam se na obližnje stablo i zanjihao se kao majmun; ritao sam se kao konj, podizao prašinu kao slon i tugovao kao sova. Pustio sam da poplun padne kao što se spušta zastor, ispratio sam posljednji čin pljeskom, ugasio sam znak na krovu taksija, pokrio retrovizor komadom tkanine i sam se odvezao natrag u grad.

Kad sam se vratio do auta, vidio sam da je klaun krenuo prema vodi. Spustio je hlače u pokušaju da svoje tjelesne izlučevine stopi s riječnim tokom. Pričekao sam da završi, zatim sam zazviždao.

Vratio se i ušao u kola.

Kamo idete? upitah.

Jedva je uspio promrmljati „pansion San“ prije nego što se opet onesvijestio. Odvezao sam ga u pansion San. Obzirno sam ga probudio, odveo ga do recepcije i otišao.

Odmah sam krenuo kući, a ondje sam se ispružio na sag. Zazvonio je telefon.

Da, rekao sam, loše volje jer me prekidaju u uzavrelim maštarijama. Baš sam se trebao pridružiti talijanskim Crvenim brigadama. Talijanski ministar ležao je u stražnjem dijelu kombija, vezan i na samrti. Žena pored mene, za volanom, stala je kraj ceste i dala mi broj. Izašao sam iz kombija, ušao u telefonsku govornicu i, dok sam zamišljao kako mi se približavaju policijske sirene, shvatio sam da zvoni telefon u mom stanu.

Javio sam se, dok sam se drugom rukom zakopčavao.

Halo, rekao je glas, ovdje gospođica Ta-i-ta (nisam čuo ime) iz biskupije. Zovem u ime oca Smileyja iz župe Svete Marije.

Je li Maria dobro? rekoh.

KNJIGOTEKA

Da, vjerujem da jest. Ali velečasni želi razgovarati s vama.

Onda mi ga dajte, da ga čujem, rekoh.

Pa, u bolnici je.

S Marijom?

Ne, mislim da je Maria otišla iz bolnice.

Otišla kamo? upitah.

Mislim da velečasni mora razgovarati s vama o više toga, rekla je ne obazirući se na moje pitanje.

Dobro, rekoh. Koja bolnica?

On je u bolnici Svete Marije.

Ne u crkvi Svete Marije, nego u bolnici Svete Marije, Jesam li dobro shvatio?

Da, rekla je gospođica Ta-i-ta.

U redu, da se nađem s njim u restoranu Svete Marije u bolnici Svete Marije?

Ne, možete k njemu u sobu.

Broj sobe?

Soba 107.

Savršeno.

Hvala vam. Bog s vama, rekla je.

Poklopio sam i vratio se u kombi te o svemu raspravio s djevojkom iz Crvenih brigada.

Plan B? rekoh.

Kimnula je, a djelovala je vrlo zavodljivo u svojoj samouvjerenosti.

Pokazat ću ti put do bolnice Svete Marije, rekoh. Mogli bismo ministra i ondje ostaviti.

A proglas, a otkupnina? pitala je ona.

Provjerit ću hoće li je možda platiti Crkva, rekao sam joj. Vatikanski su državljani imućni.

Sjeo sam u auto i poletio ispod oblaka. Kad sam ugledao bolnicu, zaključao sam kola i kao kamikaza obrušio se ususret sudbini. Nehajno sam ušao, popeo se stepenicama i ušao u sobu.

KNJIGOTEKA

Jedva sam prepoznao svećenika. Izgledao je kao da su ga oteli izvanzemaljci i vezali plastičnim uzicama, a djelovao je i krhkije i starije nego prošli put kad sam ga vidio. Iza njega je nicala džungla cvijeća i red dopisnica s lijepim željama ukrašenih pognutim glavama, čitavom zbirkom Marija, križevima i kućercima. Odmah sam prišao prozoru i provjerio što mi je s autom. Parkirao sam na dijelu rezerviranom za liječnike u znak prosvjeda protiv povlastica i pogodovanja. Zasad, auto je još bio ondje, na sigurnom. Protegnuo sam vrat i pogledao kroz prozor, ali nisam vidio da mi se približava pauk. Nikakvog razloga za uzbunu, samo sirena kola hitne pomoći koja jure prema ulazu u bolnicu.

U kutu sobe bile su i dvije časne sestre, koje isprva nisam opazio, pa ni nanjušio. Što mislite, kad će svećenik ponovno doći k svijesti? upitao sam ih.

Ne znamo, odgovorile su skladno uglas.

Spava li? upitah.

Da, spava, rekoše.

Da se vratim poslije?

Ako hoćete, zapjevao je duo.

Idem dolje popušiti cigaretu, rekao sam, pa se vratim za sat vremena. Usput, jeste li vidjele Mariju?

Sestru Mariju?

Ne, ova Maria je bjelkinja, rekao sam. Čitateljica Maria, ona koja stalno čita. Uvijek joj je knjiga u rukama.

Opatice su razmijenile pogled i rekle: Bit će bolje da razgovarate s velečasnim.

Spustio sam se u kafeteriju, naručio kavu i razgledao oskudne nizove knjiga u trafici. Nije bilo ničega što bih ondje mogao čitati, bezvrijednosti da se um otupi prema bolima svijeta.

Izašao sam i pridružio se skupu drhturavih protjeranih pušača. Bolnice su karneval smrti. Maskerada divljih pogleda uperenih u bijele, čistilišne zidove, blijed kaos pogurenih majki koje trče za bolničarima, liječnika zakrabuljenih u pregače koji svoje čarobne štapiće podižu prema medicinskim

KNJIGOTEKA

sestrama u anđeoskim odorama i prigušenim cipelama za step, mašu zavojima pobrkanima s proljetnim rolicama. Bolnice su utočišta s letećim kolima hitne pomoći, zvonima na uzglavlju da probude liječnikov polet, spužvama i posudama za pranje na bijelim plahtama, podvornicima koji zamahuju četkama po zamrljanim podovima, večernjim jaucima za posljednjeg zalaska sunca i hladnjacima punim leda za srca u zastoju.

Gospodine, rekao sam, jeste li budni?

Ah, došli ste, s naporom je izgovorio svećenik.

Da, ovdje sam. Što ćemo?

Htio sam vas nešto pitati, sinko. Razmišljate li o Bogu, životu i smrti?

Da, naravno, stalno. Mislim da vaš bog ne postoji, ali smrt postoji; kao i život.

Tada se svećenik rasplakao. Sinko, dogodilo mi se nešto vrlo znakovito.

Kimnuo sam.

Umro sam i vratio se.

Kao Isus, rekao sam.

Pa sad, i da i ne. Ne bih se svrstavao u istu kategoriju. Nisam dostojan. Sinoć mi se dogodilo nešto čudesno. Imao sam gadan srčani udar i srce mi je stalo. Prošao sam kroz tunel i ugledao jezero, svog oca i strica. Bilo je mirno i spokojno. No tada me nešto povuklo natrag. Natraške sam prošao tunelom, osjećao sam kako me netko vuče, a kad sam okrenuo glavu, ugledao sam vas, vi ste me vraćali ovamo, u ovaj život. Vas sam vidio, sinko.

Pa, ne znam što bih rekao, kazao sam mu. Žao mi je što sam vam prekinuo san.

Nije bio san, bilo je vrlo stvarno.

Dobro, ali mnogo bi ljudi moglo posvjedočiti da sam bio ovdje, na ovom planetu. Stao sam pojesti nešto u Boleru, ali inače sam radio, vozio sam taksi kako bih i dalje vodio uredan život. Povezao sam mnogo ljudi koji su ovdje radi karnevala. Svakojake izgubljene duše, oče.

Da, da... ali, sinko, vjerujete li u drugi svijet?

KNJIGOTEKA

Vjerujem u druge, u ljudska bića i u svijet lutanja i stalne mijene. I vjerujem da sam sad ovdje i da ću jednoga dana otići kao što odlazi i leptir, koji nikada ne traži ništa osim zraka koji je dotaknuo svojim krilima.

Ja vjerujem da ste vi više od toga, reče svećenik glasno dišući kroz cjevčice. Ja vjerujem da ste vi sila. Vjerujem da vladate ovim svijetom, ali ne i onim drugim. A vi ste me vratili. Vjerujem da ste vi nekakav demijurg, i to, slutim, zabludjeli. Možda čak i zao.

Pa, oče, ja mislim da ste jedino zlo vi i vaša družina zaluđenih vjernika zbog kojih žene pate, koji Afrikancima govore da se suzdržavaju od seksa i da se ne štite. Vjerujem da mrzite neprilagođene, gušite klaunovski smijeh, da ste škare za užad planinara, lanci skitnicama, povez na očima znalaca: vi mrzite ljudski rod. Ali isto tako volite sebe, volite moć i lakrdijaške diktatore, štitite trgovce oružjem i lopove, udjeljujete oprost licemjerima pobožnog jezika i prljavih ruku...

Bog nek vam oprosti, sinko moj.

Nek vaš bog, ako ga doista ima, oprosti samome sebi takva bezvrijedna stvorenja. Odlazim, ali moram doznati gdje je Maria.

Maria je otišla, rekao je.

Kamo?

Sredili smo da je pošalju u samostan u inozemstvu.

Gdje u inozemstvu?

Neću vam reći. Vi niste dobro društvo za nju. U dobrim je rukama, s ljudima posvećenim vjeri. Dobrim ljudima. To su sad njezini ljudi.

Želim znati gdje je. Želim joj poslati nešto knjiga.

U njezinu je životu sad važna samo jedna knjiga: ona koja nam donosi spas.

Ne može nam jedna jedina knjiga donijeti spas.

Sad možete ići. Moram pozvati bolničarku. Možda ćemo se još sresti.

A ja ću se pobrinuti da vas tada ne povučem natrag, rekao sam i ostavio ga ondje te se udaljio dugačkim hodnikom, spustio stepenicama, izašao iz zgrade i ušao u svoja kola.

Primio sam volan i moja su kola poletjela prema tržnici i karnevalu, a ja sam zamislio da sam ptica, potom hodač po žici u klaunovskom odijelu koji pjeva i ispituje žicu svojim empirijskim nogama. A klaun tad postane luda, pa prorok koji se obraća razdraganom mnoštvu: Otjerat ću oblake i zaustaviti kišu i spasiti vam život od ove beskonačne šarade marioneta i konaca! Dame i gospodo, slobodno uđite u hram čudesa, pazite na glavu kad ulazite u šator i budite tako ljubazni da se izujete, unutra vas čeka nov život. Eto vam prilike, dame moje, da se vratite kao tigrica, lavica ili ptica rugalica, eto vam prilike, gospodo, da ugledate vječno svjetlo i pronađete spas od bremena svakodnevice. Samo se ne mičite sa svojega sjedala, plješčite kad vam se kaže i izađite kad čujete ludino zvrndanje ili kad iznad vrata zasvijetli dugačko, vodoravno svjetlo. Požurite, predstava samo što nije počela! Uđite i sve će vaše nevolje pasti u zaborav. Ali ne jedite zabranjenu hranu, velika bi se mačka mogla uznemiriti. I, djeco, ne kišite kad čovjek golim rukama uhvati lava za gušu. Činite što i ostali, i vidjet ćete čuda i varku letećih konja, preporod starog i uzvišenost božanskog! Uđite u hram blaženstva i radosti, i dobit ćete novu krinku, nov život za vijeke vjekova.

KRUGOVIĆA

GUNTHER

Nazvao je čovjek s britanskim naglaskom.

Jesi li spreman za još jednu pustolovinu, dobri čovječe? Rekao je.

Uvijek spreman za dobre mušterije kao što ste vi, gospodine. Za pola sata bio sam pred vratima zgrade.

Pa dobro, druškane, obavimo to. Muho, dragi moj, srest ćemo neobična pisca, pomalo, kako bih rekao, možda kultnu figuru.

Romanopisca, nadam se, rekao sam s jedva suspregnutim oduševljenjem.

Da, romanopisca.

Sjajno, rekoh. A kako je tom piscu ime?

Dragi moj, imena su imena i samo imena.

Imena nisu važna, rekoh, ali kakvu prozu on piše?

Ona. A da zadovoljim tvoj radoznali um, rekao bih da piše sirovo i prosto. No danas je čak i literatura u kožnim čizmama, kako je katkad zovemo, pomalo zastarjela. Više ne sablažnjava - čak je donekle smiješna. No, u svakom slučaju, ona me danas očekuje. Imam čast naći se s njom nasamo. A u određenom trenutku, večeras, volio bih da je i ti upoznaš.

Naravno, rekao sam. Uvijek je pravo zadovoljstvo upoznati proste romanopisce. Nekoć sam razmišljao o tome da i sam postanem jedan od njih... međutim odustao sam od tipkanja i stekao drugu kreativnu naviku, kojom su mi prsti zaokupljeni odonda sve do danas.

Da, da, uopće ne sumnjam, a koji čitatelj ili sanjar ne zamišlja romantični život pisca koji se danju odvija između radnog stola i hladnjaka, a navečer na zabavama što ih priređuju skorojevići i dame iz visokog društva, ljudi koji vjerojatno nikad nemaju vremena za čitanje? Svi žude za slavom, seksom, vječnim priznanjem i sličnim. No, vjeruj mi, život ti je mogao i lošije ispasti. Mogao si okusiti raj, a onda odjednom biti protjeran bez valjana razloga. Odnosno, zamisli da uživaš u slavi i nagradama, a onda jednoga dana, *pufff*, izgubiš sve to, ime ti padne u zaborav, knjige ti samelju i recikliraju u toaletni papir. Tad bi ti jedina utjeha u životu bila nekoliko starih fotografija i svakodnevno opijanje u kuhinji. Što me podsjetilo na osobu koju ćemo danas sresti. Evo adrese, rekao je pruživši mi cedulju, tu ćemo se sastati s nekoć poznatom spisateljicom.

Da, poznajem taj hotel. Prilično skup, rekao sam u pokušaju oponašanja tog jezika špijuna i ispijenih pank pjevača koji mi oduvijek ulijeva strahopoštovanje.

PUBLIKA

Ma što mi ne kažeš. Ja plaćam hotel. Pa, dragi moj prijatelju, imaš li ti ime?

Moje je ime Muha.

Muha kao kategorija? Ili kao kukac?

Nisam siguran.

Pa da, ne biramo sami svoja imena i tako dalje, i tako dalje. No, budući da si mi preko telefona prepoznao glas, ne držim nužnim podijeliti svoje s tobom.

Može i bez imena, rekao sam.

Izvrsno: pa poletimo.

Da uštedim na vremenu, izbjegao sam središte grada i njegove mnogobrojne semafore te sam skrenuo na izlaz koji nas je odveo ravno do zaobilaznice autocestom. Kad sam ubrzao, muškarac je spustio staklo i nagnuo lice prema zraku što ga ja zapljuskivao iz suprotnoga smjera.

Samo daj, dobri moj čovječe, poleti i vini se u visine, vikao je. U retrovizoru sam vidio kako mu kosa lepršа i kako se njegov treperav svileni šal vijori, leluja i poskakuje na vjetru.

Eto. Došli smo, rekao bih. Dakle, gospodine Muho. Poslušaj me. Želim da dođeš u sobu za točno četrdeset i pet minuta. Ni minutu prije, ni minutu poslije. Ovo je broj sobe. Pokucaj triput i uđi. Kad uđeš, tvoja je briga osloboditi me svih obveza. Jasno?

Da.

Moraš me odmah osloboditi, bez odgađanja, ponavljam.

Naravno.

Dobro, Muho. Vidim da imaš sat na komandnoj ploči. Namjestimo satove, da budemo usklađeni. Prema mojoj procjeni, trebao bi krenuti sedam minuta prije dogovorenog vremena i, kako bi bio točan, idi stepenicama.

Naravno, ponovio sam.

Jasno?

Jasno, rekao sam.

KNJIGOTEKA

A evo i švicarskog nožića, to ti je dar od mene. Ponesi ga sa sobom i drži ga u džepu. Znat ćeš što s njim kad dođe vrijeme za to.

Trideset i osam minuta poslije ušao sam u hotel, popeo se stepenicama i pronašao sobu. Stajao sam pred vratima i triput pokucao.

Osoba za koju sam pretpostavio da je dotična spisateljica otvorila je vrata odjevena u kožu, s dugačkim bičem u ruci.

Uranio si, rekla je autoritativnim tonom, uspravnog držanja poput ciganske plesačice.

Ne, točan sam. Gdje je on? rekao sam.

Još nisam završila proceduru.

Odgurnuo sam je ustranu i ušao u sobu. Moja je stranka ležala vezana na podu, bio je gol golcat, a iz usta su mu virile njegove vlastite čarape. Kad sam ga pokušao osloboditi, nekad slavna spisateljica zapucketala je bičem iza mene i rekla: Da se nisi usudio taknuti ga dok ne popijem svoje piće.

Dobio sam zapovijedi, rekao sam.

I ja isto tako, rekla je ona.

Oboje smo pogledali muškarca, a on je mahnito tresao glavom, dok mu je iz kuta usana curila slina.

Pogledaj na sat, govno malo, obratila mi se i posegnula za lisičinama.

Nagazio sam joj na bič i, prije nego što ga je stigla povući k sebi, udario sam je šakom u lice. Zamahnula je prema meni, no predvidio sam to i u trzaju unatrag, slučajno ili ne, tresnuo sam je u bradu.

Pala je leđima na komodu, udarila o televizor, a onda se uspravila i uz jauke odjurila u kupaonicu te se zaključala. Jecala je i vikala: Udario me, udario me! Krvarim...

Posegnuo sam u džep za onim blesavim crvenim nožićem s križem. Trebalo mi je vremena da ga rasklopim. Nisam se mogao odlučiti između široke oštrice i škarica za nokte. Čovjek je poplavio: pomislio sam da se guši. Odmah sam mu

KNJIGOTEKA

izvukao čarapu iz usta, a on je lakomo gutao zrak, zakašljao se i pljuvao.

Prerezao sam konopce švicarskim nožićem (izbor je pao na najveću oštricu). Čovjek se istog trena oslobodio te pojurio, bos, na koljenima, do kupaonice i molio dominu da otvori vrata.

Žao mi je, gospodarice, tako mi je žao, rekao je kroz kašalj. Sljedeći put primit ću cijelu kaznu. Muha je običan taksist. Treba mu malo više da shvati. Teško je naći pravog čovjeka na kojega se možeš osloniti! Za sve sam ja kriv.

Otvorila je vrata i rekla: Gle što mi je učinila ta tvoja zvijer. Ne želim te više vidjeti. Tisi budala, Gunthere. A ja sad imam šljivu na oku, vikala je, a uskoro ću na potpisivanje knjiga! Pa je zalupila vratima kupaonice.

Idemo, rekao mi je muškarac. Obukao je hlače, nabrzinu skupio ostatak odjeće, dohvatio cipele i slinave čarape, pa smo izjurili iz sobe na hodnik, gdje je prasnuo u smijeh i obuo se. Ovo je bilo veličanstveno, rekao je kad smo se opet našli u autu. Izvrsno odrađeno, Muho, stvarno. Veličanstveno! Baš poput scene iz Godardova filma: apsurdno i filozofski. Ti, čovječe, pa ti ni da trepneš. Ti djeluješ nagonski, iz utrobe. Bez oklijevanja i bez razmišljanja o tome što činiš. Baš smiješno, razgovarali smo o tome neku večer. Bio sam sa spisateljicom, kad smo kod toga, zajedno s još nekim prijateljima. Razgovarali smo o piscima, pisanju i samom činu pisanja. Sjetio sam se scene iz Godardova filma *Vivre sa vie, Živjeti svoj život.* Gledao si?

Nemam televizor.

Kakve su to pompozne gluposti, trebao bi imati televizor. Vizualno i popularno su bitni, ključni. No kako god, u tom filmu prelijepu, mladu, inteligentnu ženu zavede svodnik i pretvori je u prostitutku... ali scena na koju mislim ona je kad u pariškoj kavani upozna filozofa. Stari joj filozof ispriča priču o gangsteru koji postavi bombu u auto i okrene se da pobjegne. No tad počne razmišljati o činu hodanja, zamišlja ga i nastoji

KNJIGOTEKA

shvatiti pokret ili silu od koje se noge kreću naprijed. I sam ga čin razmišljanja o mehanici hoda onesposobi i paralizira.

A bomba? upitah.

U ovom nas trenutku nije briga je li živ ili mrtav. Gangster je, zašto bi nas uopće bilo briga? Nije da imam predrasude. Ali zapravo želim reći, Muho, da mislim kako bi još uvijek mogao postati pisac. Možda sam u krivu, ali vjerujem da, za razliku od borilačkih nagona koje si danas pokazao, dok si pisao, možda si previše razmišljao o samom činu pisanja. A upravo se to dogodilo našoj spisateljici. i u posljednje joj je vrijeme misija veličanje francuske kulture. Hah! Pretpostavljam da time želi kompenzirati svoje provincijalno, malograđansko podrijetlo. Nedavno smo poveli žestoku raspravu o sukrivnji kulture i njezinih tvoraca u imperijalističkom projektu. Ona je skrenula temu na veličinu Henryja Millera, ali, ako se mene pita, Miller je precijenjen. Devedeset posto njegovih tekstova nerazumljivo je, a od bajanja riječi *pička* nećete postati predvodnikom seksualnog oslobođenja. Nije htjela ni čuti za to, lupila je šakom po stolu i zamalo prolila vino. Vidite, ona misli da su ona i Miller pridonijeli seksualnoj revoluciji u Americi. Gluposti. Ja vjerujem da je jedina revolucija koja nešto znači u toj zemlji bila i još uvijek je crnačka revolucija: sve ostalo samo su zaostaci europskog prosvjetiteljstva. No, da ne zaglibimo previše u filozofiju. Samo sam htio reći da mislim kako se danas možda opirala odvezati me zbog te naše razmirice. Dakako, moglo je to biti posve nesvjesno, uostalom, nesvjesno vrvi ubilačkim porivima. Opet previše pije i usput je pokupila i preporođeno kršćanstvo, kao i vezivanje, mislim, nije da je tu išta proturječno, da, gle, kolutam očima... U svakom slučaju, drago mi je da si došao na vrijeme. Pa, sada kad voziš, uzdam se da nećeš misliti na sam čin vožnje ili nikad nećemo stići kući, zar ne, spasioče moj? Nekako si mi zamišljen, Muho dragi.

Ma, mislim na gospođu u koži, rekao sam. Znate, na spisateljicu koju smo ostavili u kupaonici, pljuvala je krv.

KNJIGOTEKA

Bit će joj dobro. Ne brini se. Nazvat ću je večeras i smijat ćemo se tome. Malo uzbuđenja moglo bi goditi njezinoj kreativnosti.

Posljednjih deset ili petnaest godina ili tako nešto nikako da proizvede nešto doista vrijedno. Hajde, odvezi me kući. Ne može čovjek podnijeti beskonačno mnogo uzbuđenja u jednome danu.

Smijem li vas nešto pitati? rekoh.

Samo daj.

Ona vas je žena zazvala po imenu. Je li vam to pravo ime: Gunther?

Eto nas. Odoh ja. Pa-pa!

DVOBOJ

I ja sam odlučio da je to sve za tu večer. Htio sam kući, upaliti svjetlo, popiti piće i promatrati kako se razvijaju životne bitke. Putem sam susreo mnoštvo prerušenih mladića i djevojaka: transvestita, Einsteina, zakrabuljenih životinja i polugolih zvijeri te drugih nedefiniranih stvorenja. Mnogi su mi od njih mahali, neki su mi čak lupali po autu. Isključio sam svjetleći znak i odmahivao s druge strane stakla da ih, pokretima, obavijestim da odlazim kako bih sudjelovao u velebnoj zatrovanosti ljudske povijesti. Čvrsto sam odlučio: vraćao sam se svojoj prostirci kako bih zazvao sunce, krv mučenika i kukaca, vrenje tekućina i leteće sagove iz drevnih palača. Ležat ću na podu i misliti na predsjednika Lincolna i na njegov zamalo smrtonosan susret s neprijateljem. Spriječen je na vrijeme, a tko zna što bi bilo da je...

Dok sam se vozio kući, sjetio sam se istinite priče koju sam čuo u Boleru. U priču su bili upleteni Broj 72, poznat i kao Mani (ili, za mene, Sekspauk), te Broj 89, kojega sam nedavno prozvao Metloguzim Paukom. Jednoga se dana na stajalištu taksija okupilo mnoštvo brojeva, čitav skup paukova koji su se dosađivali. Posla je bilo malo; taksističko udruženje

KNJIGOTEKA

upravo je povisilo tarife. Iz protesta ili štedljivosti, ljudi su taj tjedan radije išli drugim prijevoznim sredstvima, premda će naposljetku prihvatiti, zaboraviti i ponovno se voziti taksijem. Kako god bilo, pored Brojeva 72 i 89 prošla je dobro odjevena žena, vratila se pa opet udaljila, zastala bi, drugi se put osmjehnula, djelovala je neodlučno, čak donekle smeteno. Broj 89 rekao je da žena oklijeva, možda zato što je od onih koji bojkotiraju taksi-službu. Broj 72, Sekspauk, odvratio je da bi ta rado dala.

Broj 89 ismijao je Sekspauka, koji se tad okladio pred svima prisutnima: Ako je uspijem povesti i danas završim s njom u krevetu, rekao je Broju 89, dat ćeš mi da te pojebem. Ako ne uspijem, ti možeš pojebati mene.

Ne zanima me jebanje muškaraca, odvratio je Metloguzi Pauk.

Onda dobro, izjavio je Sekspauk, ako ja dobijem okladu, pojebat ću te, a ako ti dobiješ, dat ću ti tisuću dolara. Oklada je pala i Sekspauk krenuo je za ženom. Nasmiješio se, objesio vilicu i zagledao se u ženu. Nešto joj je rekao, opet se nasmiješio, a zatim je pokazao na svoj auto i otvorio joj prednja vrata. Mahnuo je promatračima, koji su u nevjerici iskolačili oči. Metloguzi Pauk reče: To ne znači da je dobio okladu. Za to je mora odvesti u krevet.

Za dva sata Sekspauk uspio je nagovoriti dispečera da u eteru objavi sljedeće: Traže se svjedoci za povijesni događaj, kojim će Broj 89 biti uveden u nov svijet pustolovine i sreće. Svi zainteresirani neka za petnaest minuta dođu u Motel 9 na Vignardovoj.

Na parkiralištu motela pojavilo se dvadeset vozila, a Sekspauk je tada izašao držeći ženu za ruku. Priča se da je Broj 89 odbijao povjerovati i da ga je cijelog odjednom oblio znoj. Svi su taksisti zatrubili i Manija, Broj 72, proglasili pobjednikom i mladoženjom.

Dva tjedna poslije otkriveno je da je žena prostitutka.

Sekspauku nema ravna kad je riječ o gladi za ljubavlju i pustolovinom. Sekspauk je slatkorječivi ljubitelj čvrstih

bedara, širokih i uskih bedara, sjajnih bedara, obrijanih bedara i dlakavih bedara. Sekspauk je ljubavnik odan načelu ravnopravnosti. On voli čitav svijet i njegove stanovnike, kao što često izjavljuje, ljude svih boja, oblika i veličina.

Jednom smo u Boleru sjedili jedan kraj drugoga i upustili se u razgovor o stanju stvari u svijetu.

Rekao sam mu: Ovaj je svijet bezvrijedan.

Nipošto, rekao je on. Bog nas je sve stvorio takvima da nosimo svjetlo u sebi. Seksao sam se sa svakojakim ljudima; svatko, ali baš svatko nosi u sebi neku vrstu zrake koja zasvijetli kad ih se dira na pravi način.

A ti si tu zraku vidio? upitah.

Naravno. Stalno. Što misliš, zašto se ljudi radije seksaju noću? Zbog zrake.

Nemoj mi reći, rekoh.

Čuj, reče Sekspauk. Znaš li zašto tražim da me sad svi zovu Mani?

Daj, reci, kazao sam, dok sam jeo svoju salatu i ribu.

Pa, jednom sam povezao stranku, prelijepu stariju gospođu. Profesoricu povijesti ili religije ili možda i jednoga i drugoga. Uljudno smo čavrljali, razgovarali o filozofiji i o životu, kad me upitala odakle sam. Čim je saznala da sam Perzijanac, raspričala se o Maniju, proroku Maniju. Rekao sam: Naravno da znam za njega. Onda, rekla je, znate i mit o dva svijeta. Pa naravno, rekao sam, znam, ali dajte da ga još jednom čujem.

I tako je ispričala da su u početku postojala dva svijeta; svijet tame i svijet svjetla. I oba su postojala, a da nisu znala jedan za drugi. No kad je jednoga dana svijet tame vidio svijet svjetla kako sja u svoj svojoj ljepoti, odlučio je napasti ga i prisvojiti ga. No svijet svjetla znao je da, takne li ga svijet tame, više neće biti čist. Zato je bog svijeta svjetla poslao svog sina u borbu protiv svijeta tame, na područje svijeta tame, kako bi sačuvao čisti svijet od bilo kakvog dodira... Sin je blistao u svome svjetlu i odletio je sa svim svojim oružjem i mačevima. No kad je došao do svijeta tame, isprašili su ga na mrtvo ime.

KNJIGOTEKA

Tama je uvukla sina u svoj svijet i razbila ga na milijune sićušnih svjetala, a ti djelići svjetla razasuti su diljem svijeta tame.

I što onda, rekoh.

I onda, reče Sekspauk, onda sam u retrovizoru pogledao profesoricu i rekao joj: Svaki put kad vidim lijepu ženu poput vas, vidim svjetlo i znam da je ondje negdje predivan drugi svijet. Odvezao sam je kući, a ona me pozvala da uđem i popijem kavu. Prelijepa žena, dugačkih nogu, glasnih uzdaha, a iznutra je sjalo snažno svjetlo...

Jednom, dok sam se autocestom vozio natrag u grad, spazio sam uz kolnik taksi s probušenom gumom. Prepoznao sam Sekspaukova kola i stao sam da mu pomognem. No nisam stigao ni izaći iz svog auta, a on je dojurio do mog prozora i dao mi cedulju s adresom te me zamolio da odem u restoran u središtu grada, jer „Larry" čeka prijevoz. Hitno, rekao je.

Vozio sam brzo, jer činilo se da je Sekspauku to vrlo važno. Došao sam do restorana i parkirao pred vratima. Izašao je vratar i upitao me očekuje li me netko od gostiju. Larry, rekoh. Vratar se glupavo zasmijuljio i ušao.

Izvana je restoran djelovao otmjeno. Dva golema momka u tamnim odijelima i sa sunčanim naočalama stajala su u tjelohraniteljskom stavu na ulazu. Pričekao sam, a onda sam ugledao krupnu ženu nevjerojatno dugačkih nogu kako njiše bokovima i prilazi mojim kolima. Bila je predivna.

Došla je do auta i pričekala da joj vratar restorana otvori taksi te je sjela na stražnje sjedalo.

Rekao sam: Oprostite, ali rezervaciju za vožnju ima Larry. Jeste li vi Larry?

Dobacila mi je pogled u retrovizoru i rekla hrapavim, muževnim glasom: U osnovi, da.

Nasmiješio sam se i rekao joj da Mani nije mogao doći. Probušila mu se guma.

Savršeno, odvratila je, stvarno je moj dan. On inače uvijek kasni, ali baš danas, kad ga najviše trebam,.. Bila mi je ovo grozna večer. Manijev ste prijatelj?

Da, rekoh.

No, nadam se da je vama danas dobar dan. No prije nego što sam stigao odgovoriti, ponovila je: Bila mi je ovo grozna večer. Mislila sam da ću umrijeti. Ti muškarci su totalne svinje. Uopće nemaju nikakve kulture. U ovom svijetu lešinara i gamadi malo tko vas shvaća ozbiljno. Svaki čas ću zaplakati, oprostite.

Stoga sam istog trena dohvatio svoju kutiju, a Larry se poslužila.

Hvala, rekla je. Konačno netko pristojan, tko ima poštovanja. Vozaču, kako se zovete?

Muha.

Mene prijatelji zovu Limo.

Nemo? upitah.

Ne, Limo, od liminalnog, ono što je između. Ali, ah, Muho, kako je ovo grozna večer bila.

Recite mi što se dogodilo ondje, u restoranu, što vas je tako uzrujalo, rekao sam pokrenuvši auto.

Ah, no... zašto ne, budući da ste Manijev prijatelj. S vama valjda mogu razgovarati. Pa dobro. Nazvali su me radi nastupa. U talijanskom restoranu, rekli su. Pitala sam ih odakle im moj broj, a oni su rekli da im ga je dao prijatelj njihova prijatelja. Inače nerado prihvaćam gaže izvan Piccadillyja. Ondje triput tjedno nastupam s drugim transicama,vi nas zovete transvestitima, iz cijeloga svijeta. Predstava nam je čudesna, prvorazredni kabaret. Imamo blizanke koje svoju točku izvode zajedno, a onda dođe mišićavko i odjednom ih podigne obje, tako da im se suknje zavijore, i tako. Ja otpjevam tri pjesme, izvedem monolog i finale, u dugačkoj plavoj haljini, s nojevim perjem. No, kad su me nazvali, isprva sam odbila, ali ponudili su dobar honorar, pa sam pristala, u redu, jedna privatna zabava. Restoran je djelovao prvorazredno.

KNJIGOTEKA

Kad sam došla, odveli su me u stražnju prostoriju. Ondje su sjedila petorica vrlo zgodnih muškaraca u skupini talijanskim odijelima. Srdačno su me dočekali, ponudili me pićem i ljubazno razgovarali sa mnom. Pitali su me je li doista istina da sam muškarac, jer izgledam kao prekrasna žena i sve tako. Uobičajeno. Ponudili su me pićem. A onda je dojurio konobar i rekao da je došao slavljenik. Prigušili su svjetla, a čim je on zakoračio u prostoriju, viknuli su svi uglas; Iznenađenje! i konobar je pustio glazbu, ja sam zaplesala i zapjevala „Sretan rođendan" i prišla slavljeniku. Bila sam obučena kao Marilyn Monroe. Svi su zviždali i bodrili ga. Tad me slavljenik stegnuo u zagrljaj i poljubio me... postalo je razuzdano... svi su se razgalamili i bacali su čaše na pod i skidali sakoe i vitlali njima iznad glave. Neko sam vrijeme plesala sa slavljenikom, kad je jedan prišao, dok smo plesali, i rekao mu: Hajde, Frank, zavuci ruku... i prije nego što sam se stigla izmaknuti, taj Frank mi je zavukao ruku pod haljinu i zgrabio me dolje. A onda je brzo pustio, kao da je dodirnuo živoga vraga, psovao je i odgurnuo me. Spotaknuta sam se i pala na pod, na leđa... u štiklama... možete zamisliti taj prizor, sigurna sam. Svi su njegovi prijatelji prasnuli u smijeh. Za mene je to bilo strašno poniženje. Ležala sam na podu, mokra od prolivenog pića, u prljavštini, a bojala sam se da ću se porezati na silno razbijeno staklo oko sebe. Slavljenik je tad puknuo, *on* se osjetio uvriježenim. Prišao mi je i udario me nogom i htio mi je razbiti glavu... da ga prijatelj nije zaustavio... A onda, slušajte ovo, Muho, to čudovište posegnulo je u unutarnji džep sakoa i izvuklo pištolj. Htio je pucati u mene. Kako me samo bilo strah. Ali prijatelji su stali pred njega i pokušali ga smiriti, govorili su mu: Frankie, Frankie, samo bez uzrujavanja, to je samo vic. Ja sam se na podu tresla i plakala i mislila: Ja nisam vic, ja nisam vic! Tad mi je jedan pružio ruku i podigao me s poda i ispričao se. Izvukao je debeo svežanj novčanica i dao mi ga. Pozvao je konobara, koji me odveo u toalet, da se operem, i tad sam nazvala Manija. Plakala sam, ali njegova guma...

KNJIGOLJUBAC

Svejedno, drago mi je da je vas poslao. Prije odlaska rekla sam čovjeku koji mi je platio da sam cijenjena umjetnica, a ne vic. I da se sljedeći put ne bi smio ponašati prema ljudima kao da su vic, jer svi smo mi ljudska bića, tako sam mu rekla. Odjeća mi je još uvijek natopljena pivom i viskijem i smrdim na cigare, odvratno. Još se tresem. Trebala sam shvatiti, kad sam im vidjela krupno zlatno prstenje, ali, znate, drago mi je što Mani nije došao, jer da me on vidio ovakvu... nagao je čovjek, a ti bi mu tipovi mogli uistinu nauditi. Znam ja takve, kriminalci, mnogi od tih luksuznih restorana u njihovom su vlasništvu. Pranju novca, tome služe takva mjesta. Što me podsjetilo da stvarno moram odnijeti haljinu na kemijsko, preksutra već nastupam. Živio Piccadilly! Evo, ovdje, došli smo, Koliko sam vam dužna, Muho?

Ništa, rekoh. Kuća časti.

Uzmite barem nešto. Molim vas, ona su mi čudovišta večeras dobro platila. Evo, uzmite i završite smjenu... uzmite i ugasite svjetleći znak i pođite kući na spavanje. Evo, reče Larry, pa mi tutnu dvije krupne novčanice u ruku.

Hvala... i laku noć, rekoh.

Laku noć, reče Limo pa ode.

ČELIK

Večer poslije pustolovine s bezimenom i nekoć slavnom spisateljicom, otišao sam u Bolero. Kad sam došao, zauzeo sam stol, uzeo pladanj i na pultu naručio hranu. Vlasnik, Grk, bio je u kuhinji. Vidio sam mu zamrljanu bijelu pregaču i zamišljao kako se znoji ispod plavo-bijelog šala, koji mu je stalno čvrsto svezan oko vrata. Svijetloplavo-bijelog, kakav je čitav lokal. Priča se da je, nakon savjetovanja s proročištem, vlasnik uz blagajnu postavio svečani grčki barjak i nekoliko razglednica kako bi uspostavio helensku prevlast nad latinskim imenom Bolero, koje je zadržao iz pragmatičnih razloga.

KNJIGOTEKA

Vlasnikova žena uvijek izgleda umorno, mrzovoljno i nezadovoljno, s naočalama koje samo što joj ne spuznu niz drevni hetitski nos. Od gladi nas sve spašava njihova kći, ta malena božica koja se pojavljuje i nestaje u isparavanjima hrane prinesene na žrtvenik. Dugačka joj, kovrčava kosa neprestano lebdi nad pladnjevima od nehrđajućega čelika koji stoje na grijačima. Ni jedan jedini put otkako radi ovdje nije umočila kosu u hranu. Kosa joj je nevjerojatno precizno podšišana na pravu mjeru, no siguran sam da nema taksista kojem bi smetao taj reski dodatak arome, taj posebni homerski začin, taj božanski prijestup. Osim toga čuo sam da se od mješavine jogurta i maslinova ulja kosa sjaji.

Ubrzo su mi se za stolom pridružila dva pauka. Spustili su svoje pladnjeve preko puta mojega i oblikovali smo trojstvo. Htio sam reći nešto o broju tri i o njegovoj ključnoj ulozi u helenskoj kulturi, ali Broj 76, za kojega sam se kolebao između nadimaka Pauk Razvrgavanja i Pauk Razaranja (da bih se na kraju odlučio za Samson-pauka), bio je uzrujan i već nam je počeo pričati što mu se dogodilo s dva mlada bogatuna.

Nekidan, rekao je, povezao sam ta dva balavca. Odmah su se počeli glupirati na stražnjem sjedalu. Kad su me pitali kakva je noć, rekao sam im da sam tek počeo i da su mi prve stranke. Odradio sam ja dotad već svojih deset sati, ali čim im to kažeš, ti razbojnici zamisle da imaš hrpe novca kod sebe. Ali jedan mi je klinac rekao: Kladim se da ga držiš ispod sjedala. Rekao sam: Držim što?

Znaš, novac.

A što se to vas tiče?

Itekako nas se tiče, mamicu ti jebem, rekao je klinjo.

Pogledao sam u retrovizor i nisam vidio nikakvo oružje. Dva sroljića u skupoj odjeći, samo me pokušavaju zastrašiti, pomislio sam.

Ma jebem ja vama mater. Sad se radije čvrsto držite, rekao sam, jer naletjeli ste na najluđeg šofera u gradu. Jebe se meni živo za sve, šupčići jedni.

Pa sam nagazio na gas. Na autocesti sam išao sto osamdeset, možda čak dvjesto, auto se tresao! Da ih izludim, zapjevao sam operu i dirigirao nevidljivim orkestrom. Ja sam Samson! viknuo sam. Nek se ovaj hram sruši na mene i moje neprijatelje, Gospode, jer nanovo mi je izrasla kosa! Ničeg se ne bojim, a moj je narod ustao... i tome slična sranja. Zatim sam krenuo izmišljati napjeve o Gospodu i Došašću i rekao sam im: Na koljena, jer hram će uskoro biti obnovljen i svi ćemo biti spašeni... Aleluja!

Jedan se upišao u gaće, a drugi je preklinjao. Klinjo je priznao da su se samo šalili i da su me htjeli prestrašiti. Nisu me namjeravali opljačkati, iz bogate su obitelji i platit će mi, samo nek zaustavim auto... A kad tamo, policija je krenula u potjeru za mnom, s uključenom rotirkom i sirenom. Stao sam i svojski su me odrali masnom globom i uručili mi upozorenje.

I pazi sad, rekao je Samson-pauk, ispadne da su ta dva dripca sinovi imućnog poslovnog čovjeka koji gradonačelniku financira izbornu kampanju. Tip me sad tuži zbog nesmotrene vožnje i ugroze djeteta. Njegov odvjetnik zahtijeva psihološku procjenu. Tražio je da mi taksističko udruženje oduzme dozvolu. Što sve čovjek mora otrpjeti? Želim se braniti, ali nemam za odvjetnika. Rado bih stao pred suca i ispričao mu što se i kako dogodilo, ali žena mi je zabrinuta i dosta joj je svega. Djecu i ne viđam, stalno samo radim... Kaže, ako izgubim dozvolu, ostavit će me, odvest će djecu i vratiti se svojima...

Tada sam ja, Muha, koji nisam pauk, nego lutalica, prestao unositi hranu u sebe, podigao sam pogled prema pauku i izgovorio: U kojoj firmi taj tip radi i kako se zove?

Zove se Sarnath Patel. Menadžer je, u upravi Čeličana Dovlin. Harači svijetom, zagađenjem uništi šest gradova i boli ga briga za taksista poput mene. Gotov sam!

Ustao sam i vratio pladanj. Vlasnik je u međuvremenu izašao iz kuhinje. Točio je kavu u papirnatu čašu ispruganu grčkim hramskim stupovljem, usklađenu s bojom zidova i njegove bijele pregače i plave kape.

Sutradan rano ujutro otišao sam kući, otuširao se i obrijao te se odmah potom odvezao do Dovlinova sjedišta. Na prijamnom sam pultu pitao za gospodina Patela iz uprave. Zamolili su me da pričekam, a onda se pojavio muškarac u uniformi i pozvao me u ured osiguranja.

Kakvim ste poslom ovdje? upitao je.

Taksist sam, a ovdje sam radi drugog taksista. Tiče se sinova gospodina Patela.

Uniformirani mi je rekao da se ne mičem odande. Onda je ustao i izašao.

Za pola sata sišla je žena u pratnji tjelohranitelja i odvela me na dvadeset četvrti kat. Na izlasku iz. dizala dočekala su me druga dvojica zaštitara ili možda tjelohranitelja, a oni su me odveli do stola i pretražili mi torbu. Unutra je bila knjiga koju sam uzeo iz kućne biblioteke: Ellisonov *Nevidljivi čovjek*. Čitavu sam vječnost, otkako sam sređivao knjige, pretpostavljao da je to priručnik o čaroliji i umijeću nestajanja. No ispostavilo se da je priča, o čovjeku koji živi u rupi punoj svjetla, čarobnija od bilo kakvog priručnika. Čuvar je bacio pogled na knjigu i promrmljao: Ovdje se vidi sve i svakoga, pa je tutnuo knjigu u torbu s takvim prijezirom da sam se morao suspregnuti da munjama ne sravnim zgradu sa zemljom.

Potom su mi ponudili kavu ili vodu. Odlučio sam se za kavu,ali nije došla. Čekao sam još sat vremena. Svako toliko pojavila bi se ona žena, s mlakim izrazima isprike i molbom da se strpim. Gospodin Patel ima posla preko glave, neprestano me podsjećala.

Naposljetku je došao i gospodin Patel, s tom ženom, svojom tajnicom, koja ga je slijedila u stopu. Odmah sam procijenio koliko je težak, po težini koraka na tapisonu, i postalo mi je jasno da kavu neću dočekati.

Skrušeno se rukovao sa mnom i rekao: Oprostite što ste čekali, ali imam samo nekoliko minuta, a onda moram u zračnu luku. Rekli su mi da ste taksist i prijatelj taksista koji je u vožnji moja dva sina izložio opasnosti.

KNJIGOTEKA

Gospodine Patel, rekao sam, bit ću kratak. Moj je prijatelj postupio tako kako je postupio iz straha. Mi smo vam taksisti stalno u opasnosti. Po prirodi posla neprekidno smo izloženi. Ovdje sam zato da vas zamolim da još jednom razmislite i odustanete od tužbe. Činjenica je da su se vaši sinovi ružno ponijeli i da je moj prijatelj postupio tako kako je postupio ne bi li se zaštitio, iz straha za vlastiti život...

Prekinuo me. Vaš je prijatelj prekršio zakon, mirno je rekao.

A tko ne krši zakon? Poštuje li zakon to vaše divno poduzeće svaki put kad uzduž i poprijeko opustoši neku zemlju? Kad gradove i rijeke zagadi otrovnim otpadnim vodama? A koliko bi unakaženih lica i osakaćenih klinaca vas trebalo tužiti? zasiktao sam mu u lice.

Otišao je bez riječi. Tajnica je u panici otrčala za njim. Za samo nekoliko sekundi ona dvojica zaštitara stvorila su se pored mene. Tražili su da stanem uza zid.

Kad sam se usprotivio, jedan od gorila prislonio mi je usta na uho i prošaptao: Neću ti to ponoviti.

Otišao sam do zida. Rekao mi je da podignem ruke uvis i raširim noge.

Pretražio me oko pasa i prešao mi rukom između nogu, preko trupa, ispod pazuha, a zatim je tražio da izujem cipele i čarape. Kad su me pretražili, rekli su mi da se obujem, a onda su se obojica držala tik uz mene i otpratila me do dizala pa niz predvorje sve do izlaza iz zgrade.

Izašao sam i proklinjao sve oko sebe. Hodao sam po tratini. Ta lijeha zelenila bila je dovoljno široka da primi helikopter, dovoljno dugačka da promatra približavanje neprijatelja, izložena; dovoljno prostrana da hraniteljima ostavi vremena da oglase uzbunu i pripreme se. Tratine su najpodmuklije malene parcele zemljišta. Iza tog bezazlenog, pomno održavanog, oku ugodnog zelenila stoje nemilosrdna odbijanja, ravnodušni vladari, kopači zlata i goniči robova. U tim staklenim utvrdama i tamnicama nebu pod oblacima vidim ponizna stvorenja, pogrbljene slugane i paklenske povlađivače

kako šuruju oko aparata za vodu, podižu olujne vrtloge u šalicama kave, na zapovijed zemlji kradu šećernu trsku, a podzemlju vodu, ubojiti valcer koji neće prestati sve dok ne izvuku posljednji obrok sirotinji iz trbuha.

Proklinjao sam i proklinjao silazeći s tratine i pljuvao sam i otišao što dalje od tih fatamorgana i oaza smrti, kako bih dosegao konkretnu stranu stvari.

ISUS

Sutradan sam dočekao Zainab na ulazu u zgradu. Pojavila se i rekla: Počinjem misliti da ti to tempiraš.

Nikada nisam ni krio činjenicu da te čekam, kazao sam joj.

Čuj, Muho, viđam se s nekim. I mislim da će sve češće dolaziti ovamo. Zato, znaš...

Da, znam... je li odavde?

Da, odavde je.

Kako se zove?

Tebe se to, Muho, stvarno ne tiče.

Obrezan je?

Muho, ne počinji s tim svojim djetinjastim šalama.

Samo pitam.

Prestani, ozbiljno ti kažem. Uostalom, to se tebe ne tiče.

Ah! Znači, znaš!

Pusti me na miru, prerano je za ta tvoja neugodna salijetanja.

Samo bih volio znati, a onda ću te pustiti na miru, časna riječ.

Ne, nije obrezan.

Ah, pa ja sam svim srcem za međuvjerske odnošaje. Mogu uroditi samo uzvišenim svjetovnim iskustvom. Čime se bavi to netaknuto i cjelovito stvorenje?

Profesor je. Moram poći.

KNJIGOTEKA

Pozdravljena mi budi, najdraža gospo Zainab, i čuvaj se, rekao sam joj skinuvši taksističku kapu i naklonivši se poput španjolskog viteza pred čarobnom Maurkom.

I ti se čuvaj u vožnji, reče Zainab, uglađeno i udvorno.

Odspavao sam nekoliko sati, a onda su vani započeli nekakvi građevinski radovi. Probudio sam se i pomislio na Mariju. Jadnu Mariju. Udali su je za Isusa, a Isus je aseksualni obrezani revolucionar. Kakvu uopće budućnost nudi takav scenarij? pitao sam se.

Otuširao sam se i začešljao ustranu ono malo kose što mi je ostalo. Uvukao sam košulju u hlače, ispod trbuha, i prisjetio se svega što sam pojeo dan prije. Ništa čime bih se ponosio, ništa za čim bih žalio. Svi su liječnikovi savjeti pali u zaborav.

NOVČANICA

Diler je nazvao, pa sam otišao po njega, kući. Njegova je ženska mahala s prozora i vikala: Čekam te, Zee, dušo! Mahnula je i meni i rekla: Sretno, dobri čovječe!

Odvezli smo se u središte grada, u obilazak, napravili nekoliko krugova. Jesi li za vožnju i sljedeći tjedan? upitao je.

Da.

Dobro. Nazvat ću te. Poznaješ li industrijsku zonu?

Da, jako dobro, potvrdio sam.

Dobro. Da ti za večeras platim gotovinom ili bi radije šmrkao?

Gotovina.

U redu. Muha je čovjek od gotovine. Potapšao me po ramenu i otvorio vrata, a ja sam gledao kako se udaljava od auta.

Ostavio sam ga ispred noćnoga kluba. Prošao je pored dugačkog reda ljudi koji su čekali da uđu. Odmah se oko njega stvorilo nekoliko izbacivača, široko su otvorili vrata i uveli ga kao da je kralj ulice.

KNJIGOTEKA

Odvezao sam se samo nekoliko metara, kad me zaustavio krupan muškarac. Imao je debeo vrat i ljuljao se u hodu poput hrvača.

Na vrh Glavne ulice, rekao je i jedva se ugurao kroz vrata.

U redu, rekao sam i pogledao ga u retrovizoru. Pomislio sam, da mi se vrat nađe između njegovih steroidima napumpanih ruku, čuo bih kako mi dušnik puca prije nego što se promijeni svjetlo na semaforu.

Po trenju kotača o gradski asfalt znao sam kakav mu teret pritišće misli, pa kako bih sve olakšao, poveo sam razgovor o vremenu. Kakva vlaga danas, rekoh.

Kimnuo je.

Upitao sam ga je li hrvač, a on se nasmiješio i rekao: Ne, čovječe, hrvači su svi do jednoga pederi. Nisam ti ja za pipanje muških guzica i njušenje znoja između njihovih jaja. Nisam ja pas.

Ubacio sam se primjedbom o hrvanju, o tome kako do dana današnjeg opstaje na Perzijskom poluotoku. Vjerojatno se raširilo tijekom makedonske okupacije. Kulturni utjecaji, nastavio sam, i tragovi prošlosti itekako se mogu naći i u najprizemnijoj svakodnevici. Aleksandar Veliki zapovjedio je nakon osvajanja Perzije svojim časnicima da se ožene tamošnjim ženama... no tad sam podigao pogled na retrovizor i shvatio kako je ta povijesna priča vjerojatno štreberski zvučala mišićima u mom taksiju te sam se zato zaustavio i, da se vratimo u sadašnjost, upitao: Pa čime se onda bavite?

Radim kao izbacivač, čovječe.

U klubu iz kojeg smo krenuli?

Aha.

Upravo sam prijatelja odvezao onamo, rekao sam.

Svi živi su večeras ondje, rekao je, ali ja imam nekog posla u susjednom kvartu. Možeš li me što brže odvesti u Glavnu ulicu, prije nego što konobarica koju tražim ode kući?

Dat ću sve od sebe. Neko smo se vrijeme vozili u tišini.

Tu stani, rekao je i pružio mi novčanicu od sto dolara. Možeš li brže taj ostatak?

Izvukao sam svežanj novčanica ispod sjedala i dao mu devedeset dva dolara. Odjurio je u žurbi i nije mi ostavio napojnicu.

Odvezao sam se nekoliko metara, stao na crvenom i promotrio novčanicu koju mi je dao. Bila je lažna kao da je novac za igru Monopolyja. Polukružno sam se okrenuo i vratio se onamo gdje sam ga ostavio, no već je otišao. Vozio sam se po susjedstvu i rekao samome sebi: Razmisli, Muho. Mišićavko nije išao kući. Parkirao sam i krenuo pješice. Najprije sam potražio rupu s konobaricom i, s obzirom na kvart, s poker-automatom, nekoliko stalnih gostiju koji se drže za svoje krigle piva i aparatom za prodaju cigareta. Našao sam je. U lokalu nije bilo nikoga, osim osoblja i, dakako, mišićavka. Razgovarao je sa ženom u vrlo kratkoj suknji i jeftinim štiklama. Vidio me i okrenuo mi leđa, no ja sam ga potapšao po ramenu.

Što je?

Novčanica koju ste mi dali nije valjana.

To više nije moj problem.

Mislim da ste mi dali krivotvorenu novčanicu i da biste je trebali uzeti natrag.

Ja mislim da bi ti trebao otići, rekao je. Uperio je prst prema mom licu, ali pogled mu je bio usmjeren negdje između moje brade i pupka. Osjećao sam prijetnju njegovih bicepsa.

Znači li vam išta ime Zee? upitah.

Prst mu je zatitrao u zraku. Žena se okrenula i otišla. Tad je lagano ustuknuo i rekao: Što sa Zeejem?

Pa ja sam mu, kako bi se to reklo, osobni vozač. Mogao bih ga ovog trena nazvati, pa da on izgladi to između nas. Ili bih vam mogao jednostavno vratiti vašu stoticu i vi biste meni mogli vratiti novac koji sam vam ja dao, a sljedećom vas vožnjom kuća časti.

Kimnuo je. Izvukao je novac iz džepa i predao mi ga.

Možeš li me nakratko pričekati vani, ljubazno je rekao. Moram tu završiti nešto s damom.

KNJIGOTEKA

Za nekoliko je minuta došao za mnom u auto i rekao: Dobro, natrag u klub. Ovaj put je sjeo pored mene, a ne straga, i nikako da me prestane gledati. Naposljetku je rekao: Ma poznajem li ja tebe?

Ne bih znao.

Da, jebote, ti si onaj taksist koji je četvrtkom čekao plavušu iz striptiz-bara.

Da, rekoh. To sam ja.

Nego što nego da jesi, sad sam te prepoznao. Malen je svijet, rekao je. Dao sam otkaz ondje. Tu gdje sad radim, tu je pravi đir. Puno mi je bolje. Svake noći povalim drugu partijanersku drolju. Tutnu mi broj u džep sakoa, a ja ih odvedem na početak reda. Kakva šteta za tvoju curu, čovječe, kako se ono zvala, Sally?

Da. Što je bilo s njom?

Pa zar ne znaš, čovječe?

A što to? rekoh.

Mislio sam da je prašiš.

Ne. Bili smo prijatelji. Dajte, recite mi što znate.

Meni se čini da ste bili više od prijatelja. Gle kako si se sav snuždio. Svejedno, čovječe, ja samo znam da se jedne večeri zaključala u zahod i da nije htjela otvoriti ni izaći na pozornicu. Plakala je i plakala, pa sam morao provaliti u zahod. Našao sam je na podu, ležala je i plakala, u bikiniju i štiklama. Ništa nije govorila. Samo je plakala. Pozvao sam jednu curu, pa smo joj donijeli odjeću. Rekla je da joj je najbolja prijateljica Maggie, također plesačica, poginula te večeri u nesreći na motociklu. Dao sam tvojoj prijateljici čašu vode, a ona je uzela svoju torbu i otišla. I to je bilo to. Cura ti se nikad nije vratila na posao.

Znate li kamo je otišla?

Ne, čovječe, te cure stalno dolaze i odlaze. Ne zanima me njihov privatni život. Ali, kad ti kažem, tvojoj je curi stvarno trebala pomoć. Što god da je izgubila, očito je to teško podnijela.

KNJIGOTEKA

Evo nas na vratima, rekao je. Izlazim. Svrati jedne večeri, da te počastim pićem.

Pa je otišao prema dugačkom redu žena koje su stajale polugole, drhturile i čekale na hladnoći.

KNJIGOTEKA

ČETVRTI ČIN

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

UBOJSTVO

Otvorio sam poštanski sandučić i zatekao ondje neželjene reklamne letke, račune i nekoliko pisama za Otta. Tragove iz vremena kad je živio kod mene.

Zato sam te večeri odlučio potražiti Otta, da mu predam njegovu poštu. Otišao sam do bara u koji je rado zalazio, ali ondje ga nisam našao. Raspitao sam se kod šankera, koji mi je rekao da Otto obično dođe kasnije. Odvezao sam se k njemu, do stana koji je dijelio sa staricom. Često se žalio da ona stalno samo puši i opija se rum-kolom. Soba joj je bila prepuna praznih limenki kole, stotina limenki poslaganih u redove uza zidove spavaće sobe. Najveće je egzistencijalno pitanje u njezinu slučaju bilo hoće li umrijeti od šećerne bolesti ili će joj otkazati jetra. Otto je smatrao da će je dokrajčiti pretilost. Kao i ostatak nacije, rekao je. Nisu komunisti i muslimani neprijatelji kojih se u ovoj zemlji treba bojati, Muho. Prehrana će na kraju svima doći na naplatu.

No Otto nije bio kod kuće i zato sam se vratio u bar, a ovaj sam ga put ugledao kako sjedi na barskom stolcu i živo raspravlja s dobro odjevenim muškarcem.

Prišao sam im i zatekao se usred žustre rasprave. Muškarac je govorio s teškim francuskim naglaskom, što me podsjetilo na bradatu ženu. Otto mu je objašnjavao da su francusko carstvo i njegova kultura mrtvi i da tako i treba biti, po pravdi.

Čovjek je izgovorio nešto o trajnom doprinosu svjetskoj kulturi.

KNJIGOTEKA

Otto je djelovao zgađeno i rekao: Kulturi? Da ja tebi kažem nešto o kulturi. Šećem ja muzejima i razgledavam spomenike, ta veličanja razbojništva i ugnjetavanja, a ne uspijevam misliti ni na što drugo osim na patnju robova i izgladnjele radnike koji su oblikovali te velebne gromade i prenijeli ih na svojim plećima. Znaš li ti u kakvu kulturu ja vjerujem? Ja vjerujem u Eunov ropski ustanak protiv divljaštva Rimskoga Carstva, vjerujem u oslobođenje Haitija od francuske kolonijalne vlasti i u ono kad su naguzili Napoleona III. Nasilje i otpor jedini su odgovor. Vlast mora osjetiti bol, inače te nikad neće prestati proždirati. Tek kad nekome prisloniš pištolj na čelo, nešto se promijeni. Sva su carstva gladni ljudožderi...

Daj, prošećimo do rijeke, rekoh.

Bez rijeka, Muho. Jedina tekućina koju bih ovog trena rado vidio ova je, u čaši koju držim u ruci. Samo ti idi na tu svoju rijeku. Koliko nam se često ukaže prilika da razgovaramo s novinarom i kolonizatorom?

Oprostite, gospodine, oglasi se Francuz. Ja nisam kolonizator. Pa dobro, porazgovarajmo onda o Alžiru. Porazgovarajmo o vašoj kulturi i o vašim proslavljenim piscima.

Na to sam rekao Ottu da odlazim. Ponudio sam mu da ga odvezem kući. Ali Otto je ostao, piti i raspravljati s francuskim novinarom.

Odvezao sam se do najbliže benzinske postaje i napunio spremnik benzinom. Usput sam uzeo vrećicu kikirikija. Pojeo sam što je bilo u njoj i otišao u potragu za poslom.

Jednom je Linda nestala, nije je bilo danima, a sina je ostavila samog. Odvaljivala se krekom s drugim ovisnicima u napuštenoj zgradi. Srećom, Otto je taj tjedan odlučio posjetiti Tammera. Aisha je bila u bolnici i pitala je za njega. No kad je Otto ušao u stan, zatekao je dijete gladno i prljavo, a lice mu je bilo prekriveno šmrkljima i obliveno suzama. Kad je čula da je Otto došao, susjeda je otvorila vrata svog stana i rekla:

KNJIGOTEKA

To dijete cvili kao štene. Traži jesti. Žena je samo namrgođeno stajala ondje. Gledala je Otta u oči i izgovorila: Samo što nisam pozvala policiju. Ako se majka nije u stanju brinuti o djetetu, netko bi trebao. Gradske vlasti moraju saznati za ovo.

Otto ju je uvjerio da je sve u redu i smjesta zatvorio vrata te podigao Tammera u naručje. Otvorio je konzervu špageta marke Chef Boyardee koju je pronašao na jednoj od gornjih polica i podgrijao je.

Uskoro je Tammer trpao hranu u usta i umorno gledao Otta s nevjericom i tugom. Otto je nazvao Fredaa, vikao je i naredio mu da smjesta dođe. Kad se Tammer najeo, Otto ga je odveo u kupaonicu, okupao ga, počešljao, obukao u pidžamu, presvukao mu krevet, ispričao priču i ušuškao ga da zaspi. Oprao je posuđe i počistio stan. Pokupio je odjeću koja je ležala posvuda uokolo po podu, pripalio cigaretu i pričekao Fredaa.

Kad je Fredao došao, Otto je otvorio vrata i ščepao ga za ovratnik. Nabio ga je o zid i rekao: Ti sredi ovo sranje.

Fredao je odgurnuo Otta i otišao k susjedi preko puta. Smješkao se i predstavio se kao djetetov otac, rekao da je dječakova majka doživjela nesreću i da su je odvezli u bolnicu, a da je on krenuo pobrinuti se za Tammera, ali zaglavio je u strašnom prometnom zastoju i pokvario mu se auto. Morao je čekati vučnu službu... Znate kako to ide, rekao je Fredao, nesreća nikad ne dolazi sama.

Žena nije popušila ništa od toga. Odmjerila je Fredaov kitnjasti šešir i upadljivo odijelo te rekla: Mali je kost i koža, oduvijek je kost i koža, otkako ga znam. Dolazi k meni i moli jesti. Dam mu slatkiša, ali nisam mu ja majka, ne trebam ga ja hraniti. Mislim da bi se netko drugi trebao brinuti o njemu. Vama to ne ide.

Fredao se nasmiješio i rekao: Hvala vam na brizi, gospođo. Evo, za vaš trud.

Pokušavate li vi to mene potkupiti, gospodine? Hodnik su preplavili njezini krici. Mali samo što nije nasmrt izgladnio. Zar mislite da ću gledati kako dijete pati i šutjeti?

Pa, gospođo, kako rekoh, to je za vaš trud. Vi ste malom dali slatkiša, a ja vama zauzvrat također nešto slatko. Samo su dva načina da okusite što vam život nosi; sladak i gorak. Gorko vam nisam ni ponudio, jer radije počnem sa slatkim, ali ako ljudi odbiju moje slatkiše, nema mi druge nego da ponudim gorko. No, što ćete vi, gospođo, jedno ili drugo?

Ovaj put neću nikoga nazvati. A to slobodno zadržite. Na to je susjeda polako i nevoljko zatvorila vrata svog stana.

A sada, godinama poslije, eto Tammera kako mi kuca na vrata. Bilo je jutro i netom sam prije zaspao nakon duge i naporne smjene. Začuo sam lupanje, a potom i glas koji doziva: Tammer je. Otvori!

Pustio sam ga u stan. Djelovao je mnogo starije i mršavije nego prošli put kad sam ga vidio. Kad sam ga upitao za majku, on je mene pitao imam li kave i krafni.

Kavu mogu skuhati, ali krafni nema, rekao sam. Što je?

Otto te želi vidjeti, reče Tammer. Hitno je. Rekao je da mu donesem nešto cuge, love i hrane.

Gdje je on?

Kod nas.

Kod tvoje mame?

Ne, pod mostom.

Idemo, rekoh.

Kad smo došli, ugledao sam tragove logorskih vatri i golublje kosti, prazne boce žestokog i stare prnje razbacane po tlu. Otto je izronio iza betonskog stupa zamrljanog ptičjim izmetom. Djelovao je mamurno i promrzlo. Dao sam mu vrećicu s hranom i alkoholom te omotnicu s nešto novca. Odlomio je komad kruha i odvrnuo čep s boce vina te otpio. Tammer je ostao u taksiju i vidio sam kako prčka po gumbima radija.

Znaš li u čemu je naš problem, Muho? reče Otto. Koliko god se mi trudili, srede nas rituali i simbolika. Donio si mi kruh i vino. Nasmijao se. To je valjda moja posljednja večera. Ponovno se nasmijao i zatim rekao: Dolaze po mene.

KNJIGOTEKA

Tko dolazi po tebe? upitah.

Sinoć sam ubio čovjeka, Muho.

Ubio si čovjeka.

Da. Ubio sam onog novinara.

Izašao je iz tame na čistinu. Automobili su iznad nas kloparali i tresli metalne grede mosta. Stajao sam ondje i nije mi bilo jasno zašto se obazirem na buku treske i kloparanja iznad nas. A onda sam odjednom ponovio: Ubio si čovjeka.

Jednostavno se dogodilo, Muho. Ne znam kako. Kao da me uhvatila groznica, osjećao sam se kao da se sunce rasprsnulo iznad mene. Razgovarali smo o Camusu i ja sam pomislio na Alžir i na njegovih milijun mrtvih. Ne sjećam se da sam povukao okidač. Sjećam se da sam rekao novinaru da je Camus bio šupčina. Novinar je odvratio: Da, ali svejedno je bio velik mislilac. Ja sam ustrajao: Šupčina, čuješ li ti mene? Tko god podržava kolonijalnu moć koja starosjediocima oduzima sva prava i zemlju, taj je šupčina. A ljudi poput tebe podržavali su *Pieds-Noirs*, podržavali su francuske koloniste u Alžiru, ti i ta tvoja republika, vi ste šupčine. Tad mi je Francuz okrenuo leđa i otišao sjesti za drugi stol...

Otišao sam, Muho, krenuo sam kući, ali i dalje sam razmišljao o Alžiru... Čekao sam u pokrajnjoj uličici sve dok nije izašao, pa sam ga slijedio do hotela. Mislim da sam nataknuo na lice klaunovski nos. Bio mi je u džepu. A iniao sam i svoj pištolj. Nakon toga ničega se ne sjećam. Bilo je mračno. Bili smo u sporednoj uličici. Natjerao sam ga da ponavlja imena mjesta, Napoleonova Španjolska, Haiti, Vijetnam, Alžir. Tip se rasplakao. Prislonio sam mu pištolj na glavu, Muho. Sjećam se da mi je rekao: Ne treba ti ta maska. Ne treba ti pištolj. Znam tko si. Možemo razgovarati kao civilizirani ljudi. No tad sam ga natjerao da ponavlja: *Moja zemlja nije civilizirana, moja zemlja nije civilizirana, ja nisam civiliziran, ja nisam civiliziran, Camus nije bio civiliziran...* i osjetio sam kako mi nešto nadire u glavu, gotovo poput vala vreline, a pištolj je opalio i čovjek je ležao na tlu. Ne sjećam se što je dalje bilo. Valjda sam bio pijan.

LAGUNA

Muho, pištolj je jednostavno opalio. Ne sjećam se. Muho, ne sjećam se.

Otto je prošao prstima kroz kosu, koja je izgledala zapetljano i masno. Ponudio sam ga još jednom cigaretom i izvukao upaljač, a on je sklopio svoje ruke oko mojih da zakloni plamen.

Rekao sam mu da ću mu pomoći i upitao ga što namjerava učiniti.

Neko ću vrijeme ostati u pokretu, kazao je. Ne dam im da me ulove, Muho. Ja se u onaj sanatorij ne vraćam.

A pištolj? upitah.

Zadržao sam ga, kao krajnje rješenje.

Baci ga u rijeku, rekoh.

Rekao sam ti, Muho,zadržat ću ga, kao krajnje rješenje. Više ne dolazi u obzir da me ulove i svladaju. Ali ne mogu ostati ovdje. Ova predstava samo što nije završila. A trebali bismo znati kad je vrijeme da se naklonimo i odemo.

Čekaj, rekoh.

A Otto mi je rukama obujmio glavu i za rastanak me poljubio u čelo.

Sutradan su mi dva policajca u civilu pokucala na vrata. Pustio sam ih u stan. Ironijom sudbine stali su između krimića i kuharica, koji se, i jedni i druge, nalaze uz prozor kao mjera opreza od paleža, zapaljenog ulja i otrovane hrane, među ostalim metodama umorstva.

Poznajete li gospodina Otta Blakea? upitali su.

Da, prijatelji smo.

Otkad poznajete gospodina Blakea?

Dvadeset godina, možda i više.

Je li gospodin Blake ikada stanovao ovdje?

Navraćao je povremeno.

Ali dio njegove pošte dolazi na ovu adresu?

Da, on se stalno seljaka. Valjda je ovo dao kao stalnu adresu.

Je li vam ikad spomenuo nekog gospodina Boucharda?

KNJIGOTEKA

Ne. Ne znam tko je to.

Francuski novinar koji je ubijen preksinoć. Ustrijeljen u lice. Devetmilimetarskim pištoljem.

Odmahnuo sam glavom.

Gospodin Blake je viđen kako se svađa s njim u irskom pubu u Curtisovoj. Znate li vi išta o tome?

Ne, ne znam, rekoh.

Jeste li vi bili u tom pubu sedmoga navečer? U petak.

Da, kratko.

Je li gospodin Bouchard bio ondje?

Ne bih znao. Bilo je previše ljudi.

Ovo je gospodin Bouchard na fotografiji. Prije nego što je unakažen.

Ne sjećam se. Uz karneval i ostalo... Bila je gužva. Samo sam s Ottom razgovarao.

Je li gospodin Blake razgovarao s gospodinom Bouchardom?

Kao što sam rekao, bila je gužva.

Znate li možda je li gospodin Blake posjedovao pištolj?

Ne, nemam pojma.

Kamo ste otišli kad ste izašli iz puba?

Vratio sam se na posao. Vozim taksi. Otišao sam natočiti benzin.

Imate li račun?

Da. Mogu ga naći, ako se malo strpite. Dohvatio sam novčanik s kuhinjskoga stola. Pregledao sam hrpu računa, sve dok nisam našao onaj od toga dana, te sam ga predao detektivu, koji je u međuvremenu njuškao po mojim knjigama.

Imate li što protiv da ga zadržimo?

Ne.

Što ste još radili?

Cijelu sam noć vozio, povezao sam više mušterija.

Možda bi se neke mušterije sjetile da ste ih vi povezli? Može li nam dispečer prema zabilježenim vožnjama pomoći da ustanovimo kuda ste se kretali?

KNJIGOTEKA

Ne, neovisan sam. Ne koristim se dispečerskom službom u poslu.

Znači, vozite uokolo...

Da, lunjam i pokupim stranke na ulici. Ne da mi se čekati poziv, dosadno je.

Možete li nam dati ime bilo koga tko može potvrditi da ste te noći vozili?

Odvezao sam starca i njegovu kćer u staračku dom na Eastmountu. Pomogao sam mu do ulaza.

Sjećate li se kako se čovjek zove?

Ne, ali sjećam se da je plakao. A zatim sam njegovu kćer odvezao natrag kući. Mogu vam dati njezinu adresu, ako želite provjeriti. Razgovarali smo, dala mi je veliku napojnicu i pitala me kako se zovem. Svi me znaju kao Muhu; vjerojatno će se sjetiti.

O čemu ste razgovarali?

O smrti.

O nasilnoj smrti? upita inspektor.

Ne, o smrti od starosti.

Ostajete li neko vrijeme ovdje?

Mislite ovdje kod kuće?

Ne, mislim ovdje u gradu. Hoćete li uskoro nekamo letjeti?

Nemam kamo avionom.

Hvala vam na pomoći. Oh, samo još nešto: pripadate li nekoj političkoj stranci?

Ne.

Ako smijem pitati, pristajete li uz stavove neke političke stranke?

Kao što rekoh, inspektore, ja sam vam neovisni vozač.

Shvatio sam metaforu, reče policajac. Hoće li vam smetati ako nabrzinu razgledamo?

Nipošto, samo, molim vas, pripazite na glavu.

Ubojstvo francuskog novinara bilo je u svim vijestima. Policija traga za osobom povezanom s ubojstvom, rekli su i

KNJIGOTEKA

spomenuli Ottovo ime. I čini se da nije riječ o pljački, dodali su, jer je novinarov novčanik nađen netaknut, u žrtvinu džepu.

Te večeri, dok sam vozio i pratio vijesti, čuo sam razgovor neke reporterke s Ottovom sustanarkom. Stara je očito popila i iz promuklog su joj se glasa čuli sav dim i cigareta za cigaretom. Opisala je Otta kao ljutita čovjeka i samotnjaka. Ispričala je i da su se posvađali oko boga. Kojeg? pitala je izvjestiteljica. Nijednog, odgovorila je stara: on ih je mrzio sve do jednoga, a prema meni nikad nije imao poštovanja jer sam ja vjernica. Svaki put kad bi netko od onih dobrih ljudi na televiziji počeo propovijedati evanđelje ili tražiti milodare, on je psovao i nazivao ih šarlatanima, zalupio bi vratima i otišao u svoju sobu. Bio je ljutit čovjek, kao što sam rekla.

KIŠA

Stavio sam svjetleći znak u prtljažnik i vozio se gradom u slavlju. Tražio sam klauna, u nadi da ću prepoznati Otta u rasplesanu mnoštvu. Nema boljeg zaklona za progonjenog, razmišljao sam, od horde zakrabuljenih ljudi koji uprizoruju periodične cikluse života i smrti.

A kišilo je, i gradski su ukrasi plesali na kiši. Vozio sam otvorenog prozora. Pušio sam u inat znakovima u vlastitim kolima i voda mi se slijevala niz obraz. Parkirao sam svoju lađu nedaleko od kuće i hodao kroz pljusak. Stao sam i nasmijao se sjetivši se klauna Bunzyja, kojega bi u svakom nastupu zalila voda iz slonovske surle. Htio sam opet proviriti iz šatora i iza zastora garderobe na smijeh druge djece, dok rukama pokrivaju lice, a mnoštvo buči. Kišilo je, a ja sam stajao kao klaun tužnog lica u iščekivanju pljeska. Čekao sam da slonica dođe i podigne me na svoja leđa, kako bih ondje uspravno stao i svima živima rekao da je klaun koji je zapalio topovske fitilje nevin, izgubljen, smeten okruglim obličjem svijeta, kretnjama drevnih majmuna i pogibeljnim zibanjem žena i muškaraca i njihovim živinskim činima; da mu nikada

KNJIGOTEKA

nije bila namjera stati slonici na nogu, ni zapjevati tako groznim glasom, ni teturati u odjeći koja nije njegova, cipelama koje se ne daju vezati, s cvijećem koje pljuje gomili u lice. Stvarna mu je namjera bila, dame i gospodo, privesti publiku pameti, kako bi shvatili da će uskoro svemu doći kraj i da će sve nestati u nepovrat.

Kiša je padala i prodirala mi kroz odjeću i prožimala me, a ja sam stajao i promatrao tokove vode kako se izvijaju uz rubove pločnika i jure - nikamo. Spazio sam kišobran kako lebdi i spazio sam ženu kako hita prema meni i balansira u ruci palicom nepromočivih boja da me zaštiti od sloničinih slapova. Nasmijao sam se. Zaklonila me svojim kišobranom i obgrlila me rukama i rekla: Što to radiš, Muho? Daj, uđimo. Sve je djelovalo poput nijeme probe bez pljeska.

Krenuli smo natrag. Bilo mi je toplo od njezine ruke obavljene oko mojih ramena, a od njezina mirisa oslobođenog kišom zasuzile su mi oči. Stajao sam na ulazu u zgradu i rekao joj: U stanju smo nanijeti zlo.

Zašto ne dođeš gore? rekla je Zainab. Hajde, Muho, pođi sa mnom.

Zakoračio sam, a zbog vode u cipelama poželio sam skočiti, sunuti uvis i sve uokolo poprskati vodom iz lokvi poput skakutava djeteta.

Gdje su ti ključevi, Muho? Ključevi, ponovila je, zapravo mi je morala gotovo viknuti u lice.

Nekako sam uspio pronaći ključeve i otvorio sam vrata svojega stana. Zainab je ušla za mnom. Počela mi je otkopčavati odjeću. Odjurila je u kupaonicu, našla ručnik, obrisala mi kosu, omotala mi glavu i odvela me u krevet. Osjećao sam se iscrpljeno i slabo, a strop i moji zidovi od knjiga okretali su se nezamislivom brzinom i ja sam se vjerojatno onesvijestio.

SOL

Sutradan ujutro Zainab mi je pokucala navrata. Htjela je čuti kako sam. Sada kad je vidjela da živim u vlastitoj knjižnici kopkalo ju je da opet dođe.

Skuhao sam joj čaj, a njoj isprva kao da se jezik svezao od svezaka i knjiga u tolikom broju. Nadao sam se samo da joj se nijedan miš neće prošetati između nogu i natjerati je da od straha opet pobjegne.

Muho, rekla je Zainab, trebao bi k liječniku. Mislim, k nekome s kim možeš razgovarati. Sinoć nisi bio sasvim pri sebi, shvaćaš što želim reći. Zamijenio si me s nekim. Zapravo, s mnogo njih. Imao si, čini mi se, nešto što bi se moglo opisati kao napadaj...

A onda je Zainab odjednom promijenila temu i pitala me za knjige. Na to sam joj objasnio da se moj sistem razvrstavanja uvelike razlikuje od onoga kakav primjenjuju tamo gdje ona radi. Moj sistem, uputio sam je, osobniji je i slijedi impresionistička mjerila.

Nasmiješila se i rekla: To mi je pobudilo znatiželju, Muho. Nastavi.

No, no, likovao sam, napokon sam privukao tvoj interes. Tko bi rekao?

Interesa nikad nije nedostajalo, Muho, ali nikad nisam bila zainteresirana...

Nijanse... ali, zapravo, nijanse su obilježje velikih umova... dakle, fikcija, na primjer, počeo sam. Tu se raspored temelji na subjektivnom dojmu o knjizi i životima njezinih glavnih likova. Mrtvi protagonisti imaju prednost pred slavodobitnicima, likovima sretnih završetaka, ali nadmašuju ih knjige otvorenog kraja, knjige bez uzvišenog moralnog zaključka. Smatram da su romani otvorenog kraja vredniji i zato su smješteni prije romana sa sretnim krajem, koji često zovem vjerskim ili krajem „uskrsnuća“. Zbog toga su uglavnom prikladno smješteni na najnižim policama ili nasuprot ulazu u zahod... Kad je o povijesnim romanima riječ,

KNJIGOTEKA

oni su poredani prema imenu pobjednika u prvoj bici prikazanoj u romanu. *Rat i mir*, recimo, naći ćeš pod N, N od Napoleon, naravno. Većina ratne literature, nažalost, uglavnom je okupljena pod H, zbog takvih kao što su kartaški vojskovođa Hanibal i drugi tlapnjama pogonjeni goniči slonova i propali umjetnici.

Shvativši da i dalje uspijevam zadržati Zainabinu pozornost, upustio sam se u objašnjavanje najtajanstvenijega dijela svojega klasifikacijskog sustava, a to je razvrstavanje kriminalističkih romana. Te su nesvjesne žrtve razvrstane prema mojemu prvom pokušaju da pogodim tko je ubojica. Budući da uvijek sumnjam na batlera Winstona, sekciji W možda je ipak mjesto na početku police...

No prijeđimo na nešto ozbiljnije. Najdraža moja Zainab, moram ti priznati da je povlašteno mjesto rezervirano za mizantropske pisce... na primjer za pisca i dramatičara Bernharda, austrijskog *enfant terrible*, koji se nalazi na zlatnoj polici sa svojim drugovima, literarnim radikalima, piscima od savjesti, revolucionarima, razvratnicima i osloboditeljima... ta vrsta pisaca zaslužuje najveće poštovanje, premda su za života često izloženi zanemarivanju ili prijeziru. Recimo, da ti podastrem primjer koji bi te mogao zanimati, ili možda i ne bi, većina arapskih pisaca u mojoj zbirci, poput Munifa, koji je napisao veličanstvene *Gradove od soli*, ovdje se nalazi u pododjeljku zvanom „Pariške kavane“. Ta sekcija obuhvaća djela prognanih pisaca koji su morali napustiti domovinu i otići u Francusku te su ostatak života visjeli po pariškim kavanama, pušili i žalili se na obje kulture, francusku i vlastitu. To su pravi pisci, jer zauzeli su stav i usprotivili se vlasti, sve dok im od američkih cigareta nisu požutjeli zubi i prisilili su ih da se klone smijeha i osmijeha, od nelagode ili možda utučenosti, pa su ostatak života proveli u kroničnom stanju samotne pjesničke egzistencije. Molim te, pođi za mnom, ovuda, i pazi na glavu. Evo, pogledaš li iznad zahoda, naći ćeš apolitičnu literaturu za dobro raspoloženje. Osnovna je funkcija tih dopadljivih stranica da djeluju kao spužva i

KNJIGOTEKA

upiju svu ljepljivu vlagu od mog povremenog tuširanja i mog svakodnevnog... no, da ne budem preslikovit... A tu je onda i ovaj kup. Kao što ćeš lako uočiti, smještene su uz prozor. To su, da ih predstavim, eskapističke knjige samopomoći koje svako toliko izbavim sa stražnjega sjedala svog auta. Naravno, njihov je položaj ovdje u skladu sa svim farsama i filmskim komedijama koje uključuju bijeg golog ljubavnika kroz prozor kupaonice.

Muho, reče Zainab, kada si i kako skupio toliko knjiga?

Pa, Zainab, najdraža, već sam se čudio što me to ne pitaš. Dopusti mi da objasnim. Vidiš, kad se jednoga dana bradata žena iz cirkusa, ona koja me othranila nakon majčine smrti, srušila na pod našega stančića, podigao sam je i prokrstario grad u potrazi za liječnikom. Nijedna od tih pobožnih duša nije htjela doći k nama; nitko nije htio ni taknuti nakaznu dugobradu ženu s penisom i grešnim dojkama, a nismo si mogli priuštiti da im platimo toliko da se predomisle. Ona je pak odbijala otići u državnu bolnicu jer, kako je rekla, svi zaslužujemo dostojanstven kraj. Tad mi je već bilo šesnaest godina i cijeli me grad znao kao sina nakaze. Odnio sam bradatu ženu u najsiromašniju četvrt i tamo sam, napokon, našao liječnika koji je pristao pomoći nam. Bio je nevjerojatno načitan i, jednoga dana, dok smo razgovarali o knjigama, dao mi je da pročitam Baldwinov roman (još ga imam: na prvoj zlatnoj polici slijeva, iznad ostalih... *Giovannijeva soba*, evo je).

Dobri je doktor besplatno liječio bradatu ženu. Bolovala je godinama i ja sam prekinuo školovanje, radio sam gore u brdima i dolje na ulici, sve dok jednoga dana nisam dobio posao kao dostavljač. Dostavljao sam gotova jela po cijelom gradu. Zavirivao sam u kuće s raspelom iznad televizora i na kuhinjskom zidu, uz lonce i tave. Gledao sam radnike kako se vesele hamburgeru iz kutije, prženim krumpirićima iz papirnate vrećice i gaziranom piću iz leda. Sve dok jednoga dana nisam upoznao profesora, koji je sve naručivao bez mesa, ali s mnogo soli. Pokucao bih mu na vrata i pričekao da otvori.

Stalno je bio rastresen, stvarima toliko različitim od konzumacije, i zbunjen brojenjem novčića. I svaki bi put rekao navlas isto: Oh, već ste tu, samo da odložim knjigu i donesem sitno, mislim da sam ostavio... I vrata bi se zatvorila, a ja sam opet čekao i kojiput sam morao pozvoniti kako bih ga podsjetio da još stojim ondje.

No jednom je otvorio vrata i, i ne pogledavši me, pozvao me unutra te, dok me vodio u podrum, rekao: Razvodna ploča je ondje. A ja sam stajao u njegovu stanu, okružen čitavom galaktikom knjiga. Rekao sam mu da mu ne bih znao popraviti razvodnu ploču i podsjetio ga da se može jesti i u mraku.

Točno, rekao je sa smiješkom, svjetla ima i na najmračnijim mjestima. Jeste li vi jeli? upitao me.

Nisam.

Pridružite mi se onda.

I jesam. Sprijateljili smo se. Donio bih mu jelo, a onda smo razgovarali o životu, zviježđima, mineralima i knjigama. Njegova su osnovna područja interesa bile povijest i književnost, no bio je itekako potkovan i u astrologiji i kozmologiji. Omiljena su mu razonoda bili čitanje i potraga za lutajućim planetima. Takva nebeska tijela zovu se planemo, objasnio mi je jednom dok smo jeli i razgovarali. To su prognani grumeni materije koji besciljno lutaju svemirom. Ta tijela, rekao je, nemaju orbitu ni središnju zvijezdu oko koje bi se okretala. Bez cilja su, rekao je, lutalice, izgubljena. Ali upoznaju više i dospiju dalje.

No potom, nakon što smo se sprijateljili, a sve zbog njegova slabog vida, tko god bi mu pokucao na vrata bio bi pozvan na objed i počašćen imenom Muha. Prvi je bio električar koji je prihvatio ponuđene ostatke, zatim taksist koji je profesoru pojeo sav bob, a zatim je počeo svraćati čitav niz intelektualnih odrpanaca koji su se gostili hranom iz hladnjaka i, kad bi se našlo, pokojom čašom vina. Svim tim gostima smetalo je samo to da ih se zove Muhom. Pa pozvao si nas, čulo se jednom kako skitnica predbacuje profesoru, ne moraš nas sada vrijeđati i nazivati pogrdnim imenima.

KNJIGOTEKA

Mnogo godina poslije duhom odsutni profesor rekao mi je: Muho, preostala su mi samo tri mjeseca života. Sve svoje radove i osobnu prepisku darovat ću arhivu sveučilišta, ali knjige želim ostaviti tebi.

I tako je i bilo. Tjednima sam prenosio njegove knjige u svoj stan. Profesor, koji se, usput budi rečeno, zvao Alberto Manuel, rekao mi je da se oduvijek nadao da će jednoga dana umrijeti uzvišenom i poetičnom smrću, baš poput devetostoljetnog arapskog filozofa po imenu Al-Džahiz, koji je, kao i on, skupio golemu knjižnicu. Jednoga mu se dana odjeljak knjižnice sručio na glavu i ubio ga.

No tu je još jedno važno pitanje, najdraži moj Muho, a to je koji mu se odjeljak knjižnice sručio na glavu? I kako mu je knjižnica bila uređena?

Sve knjižnice moraju biti podvrgnute nekom redu, odgovorio sam.

Dakako, složio se profesor, inače je sve izgubljeno. Propast naroda i carstava počinje s propašću knjižnica.

Na profesorovu sam sprovodu koračao s mnoštvom njegovih studenata i kolega. Održali su govore o profesorovu životu, postignućima i ljubavi prema knjigama, znanju i životu. Neki su recitirali pjesme, drugi ih čak i otpjevali. Plavokos je muškarac ustao i kazao: Pročitat ću nekoliko stihova profesorova najdražeg pjesnika, Abul' Ala' Al Ma'arrija. Ispričavam se zbog lošeg izgovora pjesnikova imena, dodao je plavokosi muškarac prije nego što je pročitao ove stihove:

> Smijemo se, no smijeh nam je neumjestan;
> oplakivati bismo trebali, gorko oplakivati,
> svakoga tko poput stakla je smrskan
> i nanovo se više ne da oblikovati.

KNJIGOTEKA

Ponio sam knjigu iz profesorove biblioteke, *Povijest soli*, i kad je na mene došao red da kažem nekoliko riječi, pročitao sam ulomak o upotrebi soli u doba faraona, za mumifikaciju dragih pokojnika. Bio je to štreberski odabir, no znao sam da profesorova ljubav prema soli opravdava moj izbor. U Osmanskom Carstvu nikad nije bilo poreza na sol, pročitao sam, a riječ *tooz*, premda se u suvremenom turskom više ne koristi, i danas je prisutna u govoru nekih žitelja Levanta, dugo nakon povlačenja Carstva iz tih krajeva. Što od povijesti nestaje, a što ostaje, zaključio sam, zagonetka je.

I otad, najdraža moja Zainab, živim s velikom zbirkom knjiga.

Muho, rekla je Zainab i pogledala me suznim očima. To je predivno. Tad je pružila ruke i spustila mi ih na obraze te rekla: Muho, ja se ne mogu brinuti o tebi. Sinoć ti nije bilo dobro. Trebao bi potražiti pomoć. Trebao bi se obratiti nekome...

MAGLA

Sutradan, dok sam ležao na krevetu kao u magli od iscrpljenosti, izjedala me pomisao na ubojstvo i pitao sam se kamo se Otto sklonio.

Nec bih li skrenuo vlastite misli, pretresao sam hoću li presložiti povijesni odjeljak svoje biblioteke počevši od slova S, kako bih erotskom dao prednost nad monumentalnim. Upravo sam u tom trenutku začuo Rumunjku i doktora kako zibaju krevet na taktove *Na lijepom plavom Dunavu*, pa sam brzo ustao i valcerskim korakom otišao na drugi kraj hodnika. Kucao sam i kucao, sve dok Rumunjka napokon nije došla i odškrinuta vrata.

Što hoćeš? izderala se na mene.

Pa, znam da je doktor ovdje, vidio sam mu dolje kola, i pitao sam se bi li me pregledao ovako, izvan radnog vremena.

KNJIGOTEKA

Tko je to? čuo sam doktora kako viče, dok je stišavao glazbu.

Ja sam, doktore, susjed s darovima.

Pričekajte vani, doviknuo je. Evo me odmah.

Stajao sam na stubištu. On je izašao popravljajući hlače. Doktore, započeo sam, nadam se da ste uživali u paketu koji sam nekidan ostavio tu kod naše prijateljice.

Kimnuo je, ali druge potvrde nije bilo.

Uglavnom, zamolio bih vas za sitnu uslugu. Počele su mi se javljati, moglo bi se to tako reći, neobične misli.

Kakve misli?

Pa, bezazlene misli. Teatralne misli, o užadi, klaunovima, čak i životinjama.

Seksualne fantazije?

Ne. Više poput uspomena. Uglavnom, pomislio sam da bih zbog glave trebao posjetiti liječnika i baš sam čuo za jednog dobrog. Pa sam se pitao biste li mi vi mogli dati uputnicu i preporučiti me, da me primi. Zove se doktor Wu.

Naravno, naravno, rekao je, ali morat ćete doći k meni u ordinaciju.

Da, i oprostite na smetnji, ali mislio sam, kad ste već ovdje i to...

Nema problema. Dođite ujutro k meni u ordinaciju. Doktor Wu, rekli ste? Podsjetite me sutra i sredit ćemo to. Nećete morati ni čekati.

Izvrsno.

Eh, da, usput, budete li opet imali onog lijeka, svakako donesite.

Potrudit ću se, rekao sam i otišao.

Čim sam dobio uputnicu, otišao sam k psihijatru u ordinaciju. Izvrgao sam se veliku riziku, no morao sam znati sjeća li se moga lica od one večeri kad sam ga odvezao pod most na sastanak s Ottom. Potrudio sam se fino obući, staviti kolonjsku i kravatu i sve tako.

Ušao sam u kliniku i na prijamnom šalteru upitao može li me doktor primiti. Sestra je bila susretljiva, raspitala se imam

KUJIGOTSKA

li dopunsko osiguranje. Nasmiješio sam se i rekao da nemam, trebam samo kratke konzultacije prije nego što se odselim iz grada. Rado ću platiti. Zamolila me da ispunim obrazac i pričekam. I tako sam sjeo i nisam se žurio ispuniti obrazac, pod tuđim imenom. Stavio sam kvačicu uz nekoliko rubrika o svom fizičkom i mentalnom zdravlju. Nasumce sam se odlučio za kroničnu upalu mjehura i dvostruku sliku pred očima.

Kako vam mogu pomoći? rekao je psihijatar kad su me konačno pozvali da uđem.

Pa, doktore, rekoh, noćima ne spavam i osjećam duboku potištenost; štoviše, ima dana kad od tuge ne ustajem iz kreveta. Neprestano sam umoran i pomišljao sam na samoubojstvo. Jedino mi olakšanje pruža kronično samozadovoljavanje.

Zbunjeno je zurio u mene. Čime se bavite, gospodine...

Upravo prelazim na nov posao.

A što ste dosad radili?

U transportu.

Je li to uključivalo fizički rad?

Ne, stalno sam sjedio.

A tako. Poslat ću vas na sistematski. Provjerit ćemo vam tlak i ostalo. Zatim bih preporučio krvne pretrage, psihološku procjenu i možda nekakve tablete da vam ublaže nagone. Imate li napadaje bunila ili iskrivljene slike stvarnosti?

Kakve napadaje?

Recimo, da čujete glasove.

Čije glasove?

Božji, možda?

Ne, ja ne, ali kao da ga čuju svi oko mene.

Liječnik mi je dobacio smrknut pogled iznad naočala.

Nisam vjernik, doktore.

To sam shvatio. Još nešto?

Teško je reći. Prisjećam se djetinjstva i to me rastuži. Ovaj život u neprestanom previranju, u kolebanju između slobode i gubitka, to me izjeda.

KNJIGOTEKA

To je prilično normalno; s godinama smo sve skloniji gledati unatrag, u prošlost. U svakom slučaju, kao što rekoh, o tome ćete moći naširoko kad se idući put budemo vidjeli. Zamolit ću sestru da vas predbilježi i da vam objasni gdje možete obaviti pretrage krvi.

Doktore, jesmo li se mi već sreli? upitah.

Ne, ne bih rekao.

Djelujete mi poznato, rekoh.

Bacio je pogled na obrazac koji sam ispunio. Ne sjećam se vašeg imena. Jeste li ikad bili hospitalizirani zbog mentalne bolesti?

Ne, ne još, rekao sam i zasmijuljio se, ali sklon sam skupljati prijatelje i poznanike koji, u nekom razdoblju svog života, završe u takvoj ustanovi.

A članovi obitelji? upita on.

Da, tu i tamo.

Pa kako bi onda bilo da sljedeći tjedan dođete k meni u bolnicu. Da vidimo kako vam možemo pomoći.

Sljedeći tjedan? rekao sam. Moram provjeriti svoj raspored, ali javit ću vam se. No, kad razmislim, možda ću morati iz zemlje.

Razumijem, reče on. Pa, onda ćemo morati pričekati do vašega povratka.

Bit će to dugo putovanje, rekoh. Na što sam krenuo prema vratima i zatim na ulicu, da udahnem svježega zraka na gradskim pločnicima.

KNJIGOTEKA

PAUCI (OPET)

Svratio sam u Café Bolero. Ti su pauci iz dana u dan sve deblji, pomislio sam. Sjede i jedu goleme, masne porcije od kojih govore sve glasnije i sve im je neudobnije na sjedalu u taksiju. Naručio sam kavu i pridružio se društvu za najglasnijim stolom. Broj 17 mahao je rukama i govorio o svojoj zemlji i razlikama između ovoga ovdje i ondje, ali prekinuo ga je Broj

67 i rekao: Čuj. Da, nema demokracije ondje odakle mi dolazimo, ali barem se sve brzo rješava i, ako poznaješ prave ljude i znaš kako treba s onima na vlasti, poštuju te.

Da vam ispričam priču, reče 67. Jedne sam večeri povezao gospođu koja je djelovala vrlo fino. Izgledala je kao da je imućna, a i vozio sam je u bogatašku četvrt. Pitala me odakle sam.

Rekoh: Iz Tunisa, najljepše afričke zemlje. Mi ga zovemo „zelenim Tunisom". Znate li gdje je Tunis? pitao sam ja nju.

Rekla je da je bila ondje i da je pogriješila kad je povjerovala trgovcu koji joj je na bazaru prodao sag. Rekao sam: Ispričajte mi što se dogodilo. Kazala je da je posjetila Tunis i otišla na tržnicu kupiti lijep sag za svoj stan. Svi su je trgovci sagovima nastojali dovabiti u svoju prodavaonicu. Bacali su joj svoju robu pred noge.

Tad se pojavio taj muškarac u finu odijelu, govorio je engleski s britanskim naglaskom. Molim vas, pođite sa mnom, rekao je te je krajnje uglađeno primio za ruku i uveo u svoju trgovinu. Ispričao joj je da je u mladosti živio u Engleskoj i studirao povijest, no nakon očeve smrti vratio se kući kako bi se brinuo o obitelji i obiteljskom poslu. Ponudio joj je da sjedne, donio joj čaj i slatko te joj pokazao nekoliko sagova. Došla je i njegova kći, s cvijetom koji je gospođi stavila u kosu. Njegovi su pomoćnici u trgovini samo premetali sagove, jedan za drugim, a nakon što ih je vidjela uistinu mnogo, odlučila se za crven perzijski sag... svi kažu da su perzijski, ali zapravo ih izrađuju u Turskoj... kako god bilo, nevolja je bila u tome što ga nije mogla ukrcati u zrakoplov. Bio je pretežak i prevelik. Vlasnik trgovine rekao joj je da bi ga mogao poslati kao zaštićenu pošiljku, na što joj je pokazao papire prijevoznika koji dostavlja posvuda, čak u Japan, jer mnogo Japanaca dolazi i kupuje u njegovoj trgovini... Trgovac je tražio da plati pola kao polog, a drugu polovicu kad dobije sag. Rekao je da vjeruje svojim kupcima i da niu ostatak može poslati poštanskom doznakom ili uplatom na račun, nakon što joj roba bude isporučena, neoštećena, te joj je dao posjetnicu.

KNJIGOTEKA

Gospođa se vratila kući. Nekoliko je tjedana prošlo, a ništa nije dolazilo. Zvala je, ali broj je bio isključen. Dala je tipu osamsto dolara. Uglavnom, ništa: tip ju je pokrao, to je to.

Upitao sam je sjeća li se kako se zove trgovina. Sjećala se. Kad sam je dovezao kući, rekao sam joj da ću za koji tjedan u posjet obitelji, koja živi u Tunisu. Mogu vam vratiti vaš novac, gospođo, rekao sam joj. Ali ako donesem osamsto, dvjesto ću zadržati za sebe. Razmislila je i rekla: Ionako nemam što izgubiti. Ušla je u kuću, a kakva je to kuća, kakva otmjena dama, pa se vratila s posjetnicom i priznanicom i zapisala svoj broj. Nazvat ću vas kad se vratim, rekao sam joj i pozdravili smo se.

Doputovao sam u Tunis krajem ramazana. Sve je bilo zatvoreno. Zato sam prvi tjedan po dolasku proslavio Bajram s obitelji. Za tjedan dana obukao sam najbolje odijelo i otišao u sjedište policijske uprave. Tražio sam ravnatelja, Mahmuda.

Muškarac na prijamnom šalteru upita: A koji si mi ti?

Rekao sam: Kažite ravnatelju da sam stari prijatelj njegova mlađeg brata Mansura.

Ravnatelj glavom spustio se iz svog ureda i odveo me gore, posjeo me za svoj radni stol. Njegov brat Mansur napustio je Tunis i nisu se vidjeli godinama. Poznavao sam Mansura jer smo ovdje, u ovoj zemlji, pet godina bili cimeri. Poput brata mi je.

Ravnatelj je odmah poslao po čaj i slatko. Razgovarali smo o Mansuru i kako živi. Kazao sam mu: Mislim da vam se brat nije nimalo promijenio otkako je otišao iz Tunisa. Još se budi svakog jutra i jede kruh, sol i maslinovo ulje. Još uvijek, svako jutro, pušta pjesme Oum Kalthoum, ovako maše glavom u ritmu, pije čaj i hoda u svojim plastičnim natikačama. Istim onim natikačama koje je donio iz Tunisa.

Ravnatelj se smijao suznih očiju.

Iste me večeri odveo u svoje selo, da me upozna s majkom i obitelji. Nakon ukusnog obroka majka me zamolila da joj sinu preko oceana odnesem malo finog, domaćeg maslinova

ulja. Rekao sam: Torba mi je puna, ali, Mansuru za ljubav, ponio bih cijeli svijet.

Tri dana prije odlaska ponovno sam posjetio Mahmuda u njegovu uredu. Gospodine ravnatelju, rekao sam, sad sam član vaše obitelji, a Mansur mi je kao brat. Prije nego što odem, moram vas zamoliti za sitnu uslugu.

Ako te netko gnjavi, ako ti treba nešto srediti ovdje u gradu, samo reci! kazao je ravnatelj.

Predao sam mu posjetnicu i priznanicu koje mi je dala gospođa te mu prepričao što joj se dogodilo s trgovcem sagovima. Rekao sam: Zbog sitnih lopova poput toga trgovca u tuđini se na vašeg brata i mene gleda prijekim okom. Oni bacaju ljagu na naše ime i blate ugled naše domovine. Još malo i stranci će jedni drugima govoriti: Nemoj u Tunis, Tunižani su lopovi. U ime ove predivne zemlje i našega prijateljstva, pitam vas možete li išta poduzeti, gospodine ravnatelju.

Ravnatelj je ustao, lupio šakom po metalnom stolu i kroz vrata doviknuo tajniku da dođe. Za deset minuta vozio sam se u pratnji pet terenaca i dvadeset policajaca prema starom bazaru. Sjedio sam pored ravnatelja policijc, a kad smo došli, vidio sam kako su se svi oni policajci rastrčali ulicama i zatvaraju trgovine, sve osim jedne. Kad vam kažem, cijeli je bazar bio zatvoren za samo nekoliko minuta! Prošao sam posred bazara, ravnatelju uz bok. Netko je pozvao vlasnika trgovine. Ugledao sam starca u odijelu kako se pomalja iza hrpe sagova i saginje glavu kao kakvo pseto.

Ravnatelj mu je pokazao posjetnicu i priznanicu za sag. Najprije ga je pljusnuo, a zatim mu je očitao bukvicu o varanju i blaćenju domovine. Pljusnuo ga je pred svim njegovim zaposlenicima i obitelji. Žena je kukala, unuci su plakali. Dvije minute, kad vam kažem, bile su dovoljne dvije minute da se vlasnik trgovine vrati s osamsto dolara. Ravnatelj je od trgovca tražio da se u pismu ispriča gospođi. Rekao sam ravnatelju: Nek ga napiše na engleskom, ako je doista to za što se izdaje, velika zvjerka iz Engleske. Lažljivac, bio je obični lažljivac. Vjerojatno ga ne bi znao napisati ni na arapskom.

Čim sam se vratio ovamo, nazvao sam gospođu. Bila je pod takvim dojmom da mi je dala još stotku. Zaradio sam tristo dolara, čas posla.

Kad je Broj 67 završio sa svojom pričom, zavalio se na stolcu s izrazom likovanja, a ja sam pomislio kako je patetičan. Spustio sam pogled na stol i opazio da mu je tanjur prazan, da je ostalo samo nekoliko mrvica. I sad je taj štovatelj diktatora i bijednih nasilnika čačkao zube.

Zato sam mu se unio u lice i rekao: U toj bi priči pismo isprike trebao napisati samo ravnatelj iz te tvoje banana policijske države.

O kakvoj ti to banani? odvratio je 67. Ti misliš da smo mi banana država? Jedina banana koju ja vidim ona je na kojoj ti sjediš. Na što mi se nekoliko paukova nasmijalo u lice.

To je u redu, rekao sam, meni banana u guzici ne smeta, jer je samo zagrijavam za junf tvoje sestre. Pa sam smireno otpio gutljaj kave.

Mater ti jebem, pederu! Ustao je i vikao: Pokazat ću ja tebi, mamu ti jebem!

Smireno sam ustao i izašao. Izvukao sam ključeve auta iz džepa, zapalio cigaretu i pričekao.

Čim je Broj 67 izašao iz kafića, zaskočio sam ga i ščepao za ovratnik pa ga ključevima počeo udarati po licu. Pošteno sam ga tresnuo po nosu, tako da se sav raskrvario. Dva su taksista istrčala iz lokala i uhvatila me. Jedan me svojski zgrabio za gušu. Uhvatio sam ga za kažiprst i svinuo mu ga uvis, sve dok nisam čuo kako puca, a zatim sam začuo i muškarca kako ispušta kratke, jezive jauke, da bi me naposljetku pustio. Kad su vidjeli da se krupniji taksist drži za ruku i da se sav skvrčio na pločniku, ostali su se povukli i prijetili mi iza zaklona hauba taksija. Udaljio sam se i krenuo prema svojim kolima, no zatim sam odlučio ostaviti ih ondje i otići pješice. Moje šake, nokti i rukavi, sve je bilo krvavo.

Udaljio sam se od Bolera i bez cilja se zaputio ulicama, sve dok nisam došao do mosta. Opet se spustila kiša, a ja sam

se popeo stepenicama i krenuo prijeko iznad višetračnog kolnika. Automobili su promicali ispod mene i ja sam promatrao kako se grad širi i steže pod prolomom oblaka i svjetla. Stajao sam pod vodom što ju je poslao bog mora, bivoljom slinom koja se izlila na svijet, grmljavinom Kronova sina, suzama majčice Zemlje, sluzavom ljubavlju Jahveovom prema svome narodu, pranjem zatvorenika na prekoatlantskim brodovima, Raminim tetoviranim rukama koje ribaju nedodirljive na obali rijeke, žrtvovanjem djevica krokodilima koji izranjaju, s kojih se cijedi i koji se bacaju u vodu prskajući uokolo, pustio sam da mi kiša ispere krvave ruke i vrati bjelinu mojim rukavima.

Kad sam prešao na istočnu stranu grada, sklonio sam se pod nadstrešnicu na autobusnoj postaji. Gledao sam kako autobusi odlaze, a kiša je sve jače padala, gusto poput zavjese i turobno poput koprene. Zatim sam se opet zaputio pješice pod kišom. Kosa mi je bila mokra, a odjeća mi se priljubila uz ispupčene bradavice i ispijen trbuh. Vozačima koji su prolazili pored mene na autocesti vjerojatno sam izgledao poput siva duha, pogrbljen, skršen prokletstvom vode i potopa. No što ta trupla od metala i stakla, ti sagorjevači nafte i tvorci crne kiše znaju o radostima vode, o težini promočenih tijela i uzmahu umobolnika.

Kad sam bio mlad i kad je kišilo, upravitelj cirkusa dreknuo bi da nas okupi, a mi bismo se svi svukli i pohrlili k slonovima s četkama i vjedrima. Pustili bismo konje i pse da jurcaju u krugovima kroz blato, a zatim bismo sklonili lavove, majmuna i ptice da ih zaštitimo od proloma oblaka i neba koje se izlilo na nas. Izvodili smo majmunarije, roktali kao svinje u kaljuži i pljeskali kako bi tuljani izašli i pridružili nam se pod sivim nebom. Kad bi kiša prestala, svi bismo ušli u najveći šator i naložili vatru, zasvirali bismo i zaplesali među praznim klupama. No jednom poslije kiše zaputio sam se uz red prokislih šatora, ispod mokrih cirkuskih zastava, i ušao u našu prikolicu te se skinuo. Bio sam sam, a moje mršavo dječačko tijelo drhturilo je od hladnoće i sreće. Ubrzo je za mnom ušla

KNJIGOTEKA

moja majka. Pogled joj je bio prazan, kosa mokra, a lice zamrljano šminkom što joj se slijevala niz obraze. Zazvala me nekim drugim imenom. I prasnula u smijeh kad me ugledala onako golog, pa se zabuljila u mene. Letaču, stalno je ponavljala, letaču moj, daj da te usrećim. Pa me privinula na grudi i poljubila u vrat, a rukama mi je prelazila po koži i dirala me i obujmila moj nabrekli ud i milovala ga sve dok nisam svršio. Evo, rekla je, sad možeš otići u svoju pustinju, svojoj stijeni.

TAMMER

Katkad, kad se na semaforu upali crveno i motori stanu, čekaju i ispuštaju otrovna isparavanja ispod vozačkih guzica, neočekivani vam se štrcaji vode sliju na vjetrobransko staklo iz plastičnih boca, istisnuti prljavim prstima klinaca s ulice koji vas tjeraju da poželite zaurlati svijetu: Nepravda! Najviše mi smeta to rasipanje čiste vode o kojem ovisi sirotinja. Zaurlam tim klincima sa spužvama u lice i kažem: Dat ću vam sitnog, samo mi ne zastirite obzor svojim prokislim, prljavim pričama o majkama izbodenih ruku i nedokazanom očinstvu.

Sutradan navečer odvezao sam se autobusom do Bolera, ali nisam ušao. Preuzeo sam svoja kola i vozio se ulicama grada. Na jednom sam semaforu ugledao harlekina kako mi prilazi s bocom, spreman poprskati mi vodom vjetrobransko staklo. No prije nego što sam mu dospio mahnuti i reći da zaustavi svoj mlaz, harlekin je počeo izvikivati moje ime; Muho, hej, Muho! To sam ja, Tammer. Pa je dotrčao na vozačku stranu i dozvao prijatelja, koji je nosio nešto poput najjadnijeg kostima kukca koji sam u životu vidio.

Tammere, rekao sam, što ćeš tu na ulici?

Skupljam mušterije, poput svojih predaka, rekao je i prasnuo u smijeh zajedno s prijateljem.

Uđite u auto, rekoh.

KNJIGOTEKA

I jesu, zalupivši vratima, a zbog težine, zbog nezamjetnog uleknuća sjedala pod njihovim tijelima i zbog njihovih jagodičnih kostiju prisjetio sam se da glad nije smiješna. Nema te gradske maskerade, tog kostima, smiješka ili akrobatske točke koji mogu ispuniti prazninu što je ostavlja glad.

Haj'mo jesti, rekoh.

Na što su se obojica zasmijuljila i pljesnula se dlanovima.

Odveo sam ih u lokal brze prehrane. Častio sam ih svim hamburgerima koje su uspjeli pojesti, do ruba punim vjedrima gaziranih sokova i megaporcijama pomfrita koje su obojica htjela po svaku cijenu.

I dalje sam nastojao prokljuviti koja bi vrsta kukca trebao biti Tammerov prijatelj. Kad sam ga upitao, rekao je jednostavno: Buba. A kad sam upitao kako se zove, Tammer je rekao: Skočibuba! i obojici im je to bilo smiješno. Jeli su poput gladnih štenaca.

Kako ti je mama? upitah Tammera.

Kimnuo je i odmahnuo glavom, jer usta su mu bila puna. A zatim je uspio izgovoriti: Nije dobro.

Radi? upitah.

Ne, ne radi.

A Fredao?

Nema ga više, reče Tammer. Dečki su razmijenili pogled i nasmijali se. Njega smo se riješili.

Kako ste se njega uspjeli riješiti?

Sredili smo ga, rekao je Skočibuba. Pa su se obojica opet nasmijala.

A gdje ti je onda majka?

Oporavlja se u bolnici, rekao je. Fredao ju je pretukao. Tammer je tad utihnuo, a potom je rekao: Više je neće tući.

Gad sjebani.

Neko smo vrijeme svi šutjeli. Njih su dvojica poniknula glavom prema pecivu u svojim rukama i jela.

Jeste li čuli za ubojstvo francuskog novinara? upitah.

Pomfrit je francuski, rekao je Skočibuba i obojica su se zahihotala.

KNJIGOTEKA

Tad su me zamolili da im kupim frape i još hrane, jer i dalje su bili gladni.

Živiš li još u maminu stanu? pitao sam Tammera dok smo se vraćali do pulta.

Ne, rekao je.

Gdje spavaš?

Ondje kamo sam te prošli put odveo, rekao je. Pod mostom.

Roštiljamo, reče Skočibuba. Pa su opet prasnuli u smijeh i pljeskali se dlanovima.

Pitao sam Tammera je li nakon one noći vidio Otta.

Aha, odgovorio je. Pojavio se jedne večeri, ali je otišao.

Koliko se zadržao?

Nije dugo. Trebalo mu je nešto, rekao je Tammer.

Što je to nešto?

Cuga, rekao je klinac i nasmijao se.

Kad smo izašli iz lokala, dao sam Tammeru nekoliko dolara.

Odmah je primio novac i pokazao ga prijatelju. Smijali su se i vrištali, a Skočibuba je obgrlio Tammera oko ramena. Bez pozdrava su odteturali pločnikom, prešli cestu i potrčali preko raskrižja, između zgrada, semafora.

KNJIŽOTEKA

ZEE

Te sam večeri otišao po Zeeja. Bio je tiši nego inače. Nosio je torbu i stalno je namještao ovratnik i zavlačio ruku pod sako i vrpoljio se.

Kamo, šefe? izgovorio sam i zazvučao kao gangsterski potrčko.

U industrijsku zonu, rekao je.

Popeo sam se na Autocestu 41 i vozio sve do ruba grada. Uskoro su tvornički pogoni isukali svoje visoke dimnjake, a dim iz njihovih visokih peći ispunio je nebo kružnim oblicima i neuhvatljivim uzorcima. S obje strane autoceste pružale su se

stare radničke nastambe, u istoj nijansi sive kao i tvornice iza njih. Svi su zidovi bili natopljeni tom bezličnom, toksičnom bojom betona i prašine.

Spusti se na ovom izlazu, rekao je Zee.

Nakon zavoja vozio sam uz niz kuća. Na uskoj smo se cesti mimoišli s kamionom natovarenim nečime što je izgledalo poput brda pijeska. Vozač kamiona išao je ravno prema nama, bez imalo oklijevanja ili namjere da nam olakša prolaz. Da ga propustim, skrenuo sam udesno i popeo se na rubnik, a prašina se vinula uvis s obje strane i prekrila mi auto i prozore. Uključio sam brisače, koji su iscrtali dva luka nalik na paunov rep, ili na andaluzijsku lepezu, i zamislio sam kako u maurskoj Španjolskoj šećem palačama zavojitih oblika, pored vodoskoka, uz miris narančinih cvjetova...

Prošli smo pored niza skladišta i naišli na otvorenu trgovinu živežnim namirnicama, ali izgledala je otužno i prazno, sa starom metalnom reklamom izblijedjelih slova za gazirano piće koje se više ne proizvodi.

Zee mi je rekao da stanem. Izašao je i stajao na uglu. Zatim me dozvao: Dođi ovamo, Muho. Udahni malo svježega zraka.

Izašao sam.

Stani tu kraj mene, rekao je Zee. I tako sam stao kraj njega, pa smo čekali, sve dok se iza ugla nije pojavio klinac i krenuo prema nama. Klinac je hodao nekako nahero, kao da u plesu zanosi stalno na jednu stranu. Nosio je broj ili dva prevelik šešir, koji mu je, vrlo prikladno, zaklanjao oči. Klinac je stao pred Zeeja i vidio sam kako je tutnuo nešto dileru u ruku.

Zee se narogušio na klinca: Opet kasniš. Ne bih ja trebao tebe čekati. Je li sve tu?

Klinac kimnu.

Spazio sam u dnu ulice još jednog klinca, na biciklu, kako je stao nasred ceste i gleda prema nama. I Zee ga je opazio.

Tko je to?

Moj brat.

Trebaš doći sâm. I na vrijeme. Zee se tad okrenuo i vratio u kola, a ja za njim.

Što sad? rekao sam.

Fountainova 45, bilo je sve što mi je Zee rekao. Sljedećih je pola sata samo šutio, zamišljen.

Jesam li ti platio? upitao je kad smo već bili nadomak odredišta.

Ne, još ne.

Očekivao sam da će još nešto reći, ali nije, a ja nisam dalje inzistirao na razgovoru. U mom je ovalnom retrovizoru izgledao poput jednoga od onih sjetnih ubojica ili ljudi koje će uskoro ubiti.

Ispostavilo se da je na toj adresi trgovina pločama. Izvana je djelovala zapušteno. Omot ploče obješen u izlogu požutio je pod nesmiljenim podnevnim suncem, mijenama godišnjih doba s druge strane stakla i naslagom prašine. U pozadini se jedva mogla zamijetiti izblijedjela, zaboravljena crvena zavjesa, poput trija pratećih vokala. Izvođači na omotima ploča bili su vječno mladi i osmijeh im nije silazio s usana. Tko zna, pomislih, možda se vječnost krije upravo u stalnom izložbenom postavu vječnosti.

Ja ostajem tu, reče Zee. Ti uđi i predaj torbu.

Oklijevao sam. Spustio sam pogled na torbu, ali nisam je ni pipnuo.

Što je, bojiš se? upita Zee.

Što je unutra?

To što je unutra. Što si ti umišljaš, jebote, mulo, tko si ti da me to pitaš? Trebaš samo otvoriti vrata, ući i obaviti što ti ja kažem.

Moj je posao voziti, rekoh, a ne dostavljati torbe.

Što si to rekao?

Ponovio sam to što sam rekao, samo što sam ga ovaj put preko retrovizora gledao u oči.

Što misliš, zašto te plaćam, seronjo?

KNJIGOTEKA

Pa, rekoh, pretpostavio sam da ne vozite ili da ste, možda, negdje u dubini duše, ekološki osviješteni i zagovarate korištenje javnog prijevoza.

Koji si ti urnebesni, lajavi seronja.

Tad sam u retrovizoru ugledao kako se gornjim dijelom tijela naginje ustranu, a rukom poseže za pojas. A zatim sam začuo metalni škljocaj.

Nemoj da te moram koknuti, Muho. Shvati to kao promaknuće, rekao je. Dodijeljene su ti nove dužnosti. Napredovao si u tvrtki: a tvrtka sam ja. Nemoj da ja uđem u taj dućan i vratim se kući žalostan jer sam ubio muhu. Mojoj curi to ne bi bilo drago. Pa, kako ćemo, Muho, čovječe? Tako ili onako?

Zgrabio sam torbu, izašao i krenuo prema trgovini.

Bila je zatvorena, ali vidio sam da unutra ima ljudi. Pokucao sam na izlog i muškarac je prišao. Zamišljenim sam bičem u zraku ispisao slovo Z kao da sam Zorro i muškarac je otključao vrata te me pustio unutra.

Iz zvučnika na zidu treštala je glazba. S prozora na polukatu dvojica su gledala dolje. Kad me jedan od njih opazio, sišao je zavojitim stubama, na jedvite jade, jer bio je golem i šepao je pod težinom svojih čudovišno širokih bokova. Pogledi su nam se sreli, njegov je bio prodoran, a ja sam šutke kimnuo. Prišao mi je i pretražio me oko pojasa.

Od koga je? naposljetku je progovorio.

Od Zeeja.

Bolje mu je da je roba dobra. Uzeo je torbu i odmjerio me od glave do pete. Bolje mu je da je sve unutra, ili ćeš odslušati svoju posljednju pjesmu.

Samo sam stajao, dok se debeli penjao natrag na polukat. Osvrnuo sam se iza sebe i na vratima opazio jednoga od zaposlenika, koji je zapriječio prolaz i mrko me gledao. Gore su ljudske siluete hodale amo-tamo i naginjale se nad stol. Nakon nekog se vremena debeli vratio s torbom u ruci. Predao mi ju je i rekao: Poruči Zeeju da je idući put donese sam. Dao

je znak zaposleniku i ovaj se sklonio s puta i pustio me da prođem.

Vratio sam se u kola. Zee je u međuvremenu nataknuo sunčane naočale.

Predao sam mu torbu. Odmah ju je otvorio, a onda mi je rekao da vozim. Je li bilo problema? upitao je kad smo opet bili na cesti.

Ne, samo, onaj krupni je rekao da biste trebali sami donijeti robu.

Zee je šutio, podigao je pogled i tek tada progovorio: Tko ti je to rekao?

Onaj krupni tip, rekoh.

Mamut je to rekao?

Onaj krupni tip, ponovio sam.

Jebeni seronja, seronja! viknuo je Zee. Naučit ću ja tog jebenog seronju što je poštovanje. Kad još nešto obavim. Odmah. Vozi me brzo do Otoka. Znaš kuda trebaš ići? upita Zee.

Kazao sam mu da sam nešto već prije dogovorio, da to moram odraditi i da nisam siguran hoću li se vratiti na vrijeme.

Odraditi? ponovio je. Sad radiš za mene. A ako odeš, bit ćeš jebena stranka i prije nego što te oženim. Vozi me do Otoka, staloženo će Zee, nemoj da opet izvlačim pljucu, jer ovaj put, ako je izvučem, upotrijebit ću je, Muho.

I tako sam se odvezao do Otoka, premda to uopće nije otok. Možda su ga prozvali Otokom zbog njegove posvemašnje isključenosti iz tokova bogatstva, zbog njegove apokaliptične pustoši, oronulih zgrada i napuštenih trgovina. Kad smo došli, na ulicama nije bilo žive duše. Prošli smo kroz tu pustoš i krenuli prema željezničkoj pruzi. Prednja svjetla mojih kola parala su tamu na cesti, sve dok nismo došli na neku livadu, ili na nešto nalik livadi, na čijem je kraju stajala malena daščara, a kraj nje velik auto.

Što sad, rekoh.

Ti ugasiš svjetla i čekamo. Dolazi pojačanje.

Pojačanje, ponovio sam.

KNJIGOTEKA

Aha. Prati u retrovizoru dolazi li terenac zatamnjenih stakala i umukni.

Čekali smo i čekali, a onda je Zee opsovao i rekao: Pa gdje su, jebemu? A nakon još nekoliko minuta rekao je: Jebeš sve.

Vozi dalje, rekao je. Uključi opet svjetla.

I tako sam polako krenuo prema dašćari.

Tu stani i triput nakratko uključi duga svjetla.

Poslušao sam, a on je na to rekao: Daj mi ključeve auta.

Oklijevao sam.

Kunem ti se da ću te koknuti, sad, na licu mjesta. Ne tjeraj me na to.

I tako sam mu predao ključeve.

Da se nisi maknuo odavde sve dok se ne vratim, čuješ li? Idem onamo, sam. Ne idi dalje, ali ne gasi svjetla. Vidjet će me i sve će dalje ko po loju.

Neće te prepoznati, rekao sam. Osvijetljen straga, izgledat ćeš kao silueta na pozornici. Neće ti vidjeti lice.

Ali nije me slušao.

Zalupio je vratima i pod prednjim svjetlima mog auta krenuo s torbom u ruci. Sjena mu se zibala kroz mrak.

Dame i gospodo, predstavljam vam Zeeja, u veličanstvenoj ulozi dilera droge. Izvrsne li karijere, a sad evo, obrat nakon posljednje isporuke... i to kakve isporuke!

Par dugih svjetala obasjao je Zeeja s druge strane i ugledao sam auto kako ide prema njemu. Stao je, a Zee je ušao. Nakon nekoliko minuta izašao je i krenuo natrag bez torbe. Muškarac je kroz prozor na strani suvozača ispružio ruku u kojoj je držao pištolj, začuo sam pucnje, a Zeeja više nisam vidio. Po svoj je prilici pao na tlo. Vidio sam da auto ide prema meni. Istog sam trena uključio svjetleći znak. Mislio sam da sve što počinje slovom T pruža sigurnost i zrači nepristranošću. U strahu sam se nastojao prisjetiti riječi koje počinju s T. Sjetio sam se *topline* i *tuge* pa se prebacio na ne tako osjećajne, djelotvornije izraze kao što su *tajom se pritajiti*, *tamnicu izbjeći*, *takmacu umaći*, *tempo držati*, *trkom šmugnuti*!

PROJEKT

No tad sam shvatio da su ključevi mog auta kod Zeeja. Zato sam se jednostavno sagnuo ispod kontrolne ploče i čekao da ubojičina kola prođu. Barem sam se nadao da hoće, a na moje iznenađenje i jesu, tako strelovito da sam znao da nitko ne bi mogao iskočiti pri takvoj svemirskoj brzini i sletjeti na cestu čitav, s pištoljem u ruci. Bilo bi to nemoguće, nepojmljivo; ni ubojice ne mogu preživjeti takvo beskonačno ubrzanje.

Čekao sam da sve utihne. Poput tuljana na oceanu izronio sam glavom i provirio, a zatim otvorio vrata i blatnjavim putom krenuo pješice prema mjestu gdje sam posljednji put vidio Zeeja.

Ležao je na tlu, lica uronjena u blato. Prevrnuo sam ga i zamijetio bjelinu njegovih očiju na licu prekrivenom zemljom. Gurnuo sam ga prstom i prošaptao mu ime, ali nije mu bilo pomoći, bio je mrtav.

Pretražio sam mu džepove i pronašao ključeve svog auta, a onda sam mu iz unutrašnjeg džepa jakne izvukao lisnicu. Izbrojio sam koliko mi je dugovao, a po mojoj je procjeni to uključivalo i osiguranje, izlazak na pistu, zaštitu na radu, zabavu, naknadu za podređen položaj, benzin, tekućinu za pranje vjetrobranskog stakla, uvrede, čekanja, čišćenje cipela, naknadu štete nanesene dobrobiti društva i, dakako, vozarinu. Ukratko, nakon brzog računanja iz glave, zbroj se podudarao s točnim i punim iznosom sadržanim u lisnici. Odjurio sam u auto i natraške se odvezao do prve ulice, zatim sam vijugao kroz naselje sporednim uličicama, kako bih se dokopao autoceste. Otplovio sam s Otoka i uplovio u grad.

VIJENAC

S obzirom na okolnosti skratio sam smjenu i odlučio poći kući. Kad sam se dovezao pred svoju zgradu, ugledao sam pazikuću, izlazio je u crnom svečanom odijelu. Obrijao se, a inače raščupana kosa bila je ukroćena. Zamalo ga nisam prepoznao,

bez one njegove kožne jakne. Zastao sam i promatrao kako korača prema dugačku crnom vozilu, koje je zapriječilo ulaz u garažu. Obasjan mojim prednjim svjetlima, došao je do suvozačke strane crnih kola i otvorio vrata. Polako je izašla starija gospođa, držeći se za njegovu ruku. Debele crne čarape i cipele bogomoljke pružile su se prema pločniku, ispod zvonolike suknje. Uspravila se i posegnula prema pazikućinu vratu, on je nespretno pognuo glavu, a ona ga je poljubila u obraz. Starica je plakala. Moja kutija papirnatih rupčića samo što nije poletjela meni pred očima, slojevi u njoj bili su spremni upiti suze, no gospođa je niotkuda izvukla platneni rupčić i otrla obraze. Pazikuća je bacio pogled prema mojim kolima, no kao da me nije prepoznao. Nešto poslije, dok sam se penjao iz garaže, na prvom sam katu nabasao na nekoliko velikih vijenaca naslonjenih na zid na stubištu.

Otišao sam ravno u svoj stan, da se ispružim na sagu. Otkopčao sam remen, no smrt je bila preblizu, preprisutna da bi mi dopustila zamisliti gladijatore, mornare ili žene koje treba spasiti. Ustao sam i otišao do kredenca, u potrazi za alkoholom. Ničega nije bilo. Jebemu, rekao sam. Kad ti ponestane pića, potraži Arape. Pokucat ću na Zainabina vrata.

Dok sam zakopčavao remen, sjetio sam se saudijskog princa kojega sam jednom vozio po gradu. Upoznao sam ga u bilijarnici otmjena hotela. U to sam vrijeme živio i od prevara i od taksiranja. Začas sam skužio igru. Još kao dijete, čovjek od gume naučio me izvijati se i provlačiti se.

Pustio sam princa da nekoliko puta pobijedi, a onda sam mu pokazao. Začas je ostao bez gotovine. Ponudio mi je svoj Rolex, no kad sam shvatio da je Saudijac, rekao sam mu da između nas, braće, materijalno ne bi trebalo imati nikakvu važnost pa sam mu servirao još malo bratskog laskanja i tako dalje... Istog je trena popušio priču. Zato sam ga odvezao u bar da se „osvježi“ i rekao da mu je moj taksi na usluzi. Tip je ispijao viskije kao smuk i jebao kao da sutra neće svanuti; čim je izašao iz svoga kraljevstva, odao se lokanju i orgijama. Svi ovi bezbožni zapadnjaci ionako samo to znaju, govorio je.

Dogovorio sam se s Lindom i priuštio njegovoj visosti užitke, a onda su jednoga dana iz Londona došla dva njegova kraljevska bratića i posao je uistinu procvao.

Pokupio bih Lindu i njezine prijateljice na uglu te pričekao na parkiralištu hotela da obave svoje. To je ispalo vrlo dobro, jer beduinima su draže nešto punašnije žene, što je svima donijelo blagodati i jednake poslovne mogućnosti. U jednu jedinu večer više bi puta ispraznili minibar u hotelskoj sobi, međusobno razmijenili žene, jebali i pjevali cijelu noć.

Djevojke bi sišle omamljene i pijane, zasute darovima i zlatnim satovima. Mora se priznati, naftni su nomadi najsrdačnija, najgostoljubivija stvorenja na planetu. Bili su vrlo velikodušni prema tim ženama, a one su to znale cijeniti. Katkad bi odlučili svi zajedno otići na ples, pa sam morao pozvati još jedan taksi. Obratio bih se Maniju Sekspauku ili Broju 79 ili bilo kome dostupnom tog trena u Boleru... Jednoga su dana u posjet došle tri saudijske princeze, prinčevske sestre i sestrične. Odlučili su svi zajedno otići u skup francuski restoran. Ja sam svojim kolima povezao dečke, a Broj 79, zgodan Nigerijac, plećat, lijepo oblikovanih, istaknutih bicepsa i široka, sjajna osmijeha, došao je po princeze. Otvorio im je vrata, oko mu je zapelo za jednu od njih i nasmiješio joj se. Kasno iste večeri, prije nego što je otišao, princeza se pravila da je zaboravila nešto u autu, nagnula se preko prednjeg sjedala, dala mu veliku napojnicu i zamolila ga da se nađu u drugom hotelu.

U zakazano se vrijeme pojavio sav sređen, čist, obrijan i namirisan. Princeza je već sjedila u hotelskom baru i čekala ga, Taksist je isprva nije prepoznao, jer nosila je minicu i štikle i pušila, nad čašom viskija. Mahnula mu je da priđe, počastila ga jednim pićem, drugim, pa ga povela u sobu na katu, gdje su cijelu noć pili i jebali se. Preko ušiju se zaljubila u njega. U ekstazi je ispuštala krike koji su odzvanjali cijelim gradom. Sutradan sam im nabavio kokain od dilera na Glavnoj ulici, pa su i cijelu tu noć šmrkali i jebali se. Prije nego što se vratila

kući, princeza je taksistu dala ček i adresu te ga zamolila da ne zove, nikada, ali da piše.

Broj 79 joj je pisao, a svaki je put to bila neka druga priča, koja je pratila molbu za pomoć ili novčanu uplatu. Ratne priče, obiteljske sage, majčina smrt, kvar na autu, i začas bi mu u poštanskom sandučiću osvanuo ček da mu pomogne u nevolji. Najveći je zgoditak postigao kad je tražio odvjetnički honorar jer samo što ga nisu deportirali, a ako ga deportiraju, silom će ga zavojačiti i natjerati da se bori, pa bi mogao i poginuti. Odmah mu je dostavljen izdašan, mastan ček.

Jednoga mu je dana princeza poslala pismo u kojem kaže da je odlučila ostaviti sve i pobjeći, samo nek se ponovno nađe s njom u istom onom hotelu u kojem su prvi put bili zajedno. Nikad joj nije odgovorio na to pismo. Poslala je još jedno pismo, a on opet nije odgovorio. U trećem je pismu prijetila da će ga ubiti, da će poslati jednoga od svojih kraljevskih tjelohranitelja da mu odreže jaja. Nazvao je kući, u Lagos, i naložio bratiću da princezi pošalje pismo u kojem će joj javiti da je Broj 79 nakraju deportiran u domovinu, usprkos svim naporima odvjetnika. Regrutirali su ga u vojsku i poginuo je na dužnosti. Na samrti je htio reći princezi da mu je žao i da će se opet sresti u raju.

Od nekih me uspomena spopadne još jača želja za pićem, pa sam od tuge ili od sreće pokucao na Zainabina vrata. Otvorila je i rekla: Muho dragi, kasno je, a imam i goste. Ispričao sam se i zamolio da mi posudi malo viskija ili konjaka. Objasnio sam da je iza mene dug i naporan dan i da mi treba piće. Jedno kratko prije spavanja, pomoći će mi da zaspim, rekao sam.

U redu, Muho, uđi. Upoznat ću te sa svojom prijateljicom Ginom, a budući da smo si i mi natočile piće... slobodno uđi.

U stanu je bila žena, koja je ustala i poljubila me u oba obraza. Ti si sigurno taj čovjek o kojemu mi je Zainab pričala, onaj koji je jednom donio čitavu šumu cvijeća, rekla je.

Da, jesam, ja nosim cvijeće i pokrećem narode.

UNIJEVERA

Imaš fantastičan ukus, cvijeće je bilo čudesno. Bome sam se naslušala o tebi, Muho. I to samo dobro.

Počašćen sam, rekoh. Kakvo olakšanje, kakav kompliment. Ljudi proživljavaju svoje živote u uvjerenju da su zaboravljeni, i upravo zato činimo najgore strahote, da ne prođemo nezamijećeno.

Slažem se, reče Gina kroza smijeh. Nema sumnje da je naša potreba za priznanjem podcijenjena.

Ljudi žele biti upamćeni; breme nepostojanosti nadvija nam se poput mača nad glavom, rekao sam, razmećući se upečatljivim mislima i otmjenim manirama. A kad već govorimo o smrti i cvijeću, čemu ono cvijeće smrti na stubištu?

Oh, da, gazdarica je umrla, reče Zainab.

Navratitću sutra da sinu izrazim sućut. Ili, još bolje, napisat ću mu pismo s izrazima sućuti. Mogu li sada dobiti to obećano piće, molim? upitah. Ima dana koji mogu završiti samo opijanjem.

Evo, Muho, rekla je Zainab i natočila mi čašu viskija.

I tako smo svi pili i dalje razgovarali o smrti, povijesti i drugim neizbježnim pitanjima.

Smijem li se poslužiti kupaonicom? zamolio sam, donekle s hitnjom. Premda bih u svakom trenutku mogao otići u svoj stan i poslužiti se svojom, ako obećaš da ćeš me opet pustiti k sebi.

Ne, ne želimo te izgubiti sada kad je razgovor postao zanimljiv. Možeš i ovdje, rekla je Zainab. Čekat ćemo te.

Želim čuti još o čovjeku topovskom zrnu i njegovu draganu, rekla je Gina.

Niz dugačak sam se hodnik zaputio u kupaonicu, i dalje s čašom viskija u ruci. No tad pomislih da bi moglo biti opasno ponijeti je sa sobom u kupaonicu (kapi iste žute boje mogle bi se slučajno pomiješati i popiti u trenutku smetenosti ili uzbuđenja), pa sam se vratio u kuhinju da odložim piće, a što sam ugledao nego Zainab i onu drugu ženu kako se grle, ljube i čvrsto privijaju jedna uz drugu usred vrta suhoga cvijeća.

KNJIGOTEKA

Naiskap sam popio svoje piće i na vršcima se prstiju otišao olakšati.

Kad sam se vratio u kuhinju, natočio sam si još jedno piće i odlučio otići na počinak; rekao sam Zainab da ću joj praznu čašu ostaviti pred vratima.

Zainab se osmjehnula i rekla: Nema problema, Muho. Evo, uzmi još to malo što je ostalo u boci. Mislim da smo Gina i ja dosta popile za večeras.

Sjeo sam za svoj pisaći stol i nastavio piti. Preplavio sam zidove svjetlom i svjetiljkom obasjao paučinu. Svjetlo će donijeti krvavi plijen letećih leševa u noći, glasno sam izgovorio. Suprotno svim pučkim vjerovanjima, kraj nas nikada ne sustigne, ustvrdio sam. Mi prolazna stvorenja veselo, nespretno, filozofski, opijena krutim poricanjem i mutnom vjerom, kročimo prema njemu raskriljenih ruku. Smrt je neizbježna mreža koja će uhvatiti posljednji zamah, posljednji uzdah i posljednji treptaj prije posljednje predstave, posljednje note u ovoj simfoniji struna u tkanju prirode što će nas neminovno obaviti i ugrizom zauvijek uspavati, zaključio sam.

Kad sam se sutradan probudio, shvatio sam da sam zaspao na sagu, u još jednom bezuspješnom pokušaju da promijenim povijest i spriječim krvoproliće.

KUĆICA

MIMI

Navečer sam sišao do svojih kola, a pod slabašnom sam rasvjetom garaže ugledao nešto što je izgledalo poput popluna odloženog na stražnje sjedalo. Otvorio sam vrata i podigao ga: doista je bio poplun. Uzeo sam ga, otvorio prtljažnik i spremio ga unutra. Nisam se sjećao da sam sinoć vidio ikakav poplun, bilo prije ili poslije Zeejeve pogibije. Blago je vonjalo na alkohol i umor, pa čak i na strah.

Ostatak sam noći ustrajno radio, a pred jutro sam se odvezao kući. Ulice su bile puste, izuzmu li se stotine plastičnih čaša i pivskih boca na tlu. Iza zamagljenog vjetrobrana ulice su izgledale poput oceana punog boca s porukama, Sjetio sam se pisama što ih je bradata žena primala od cirkusanata raspršenih po svijetu. Svako toliko došlo bi joj šareno pismo od mađioničara iz Njemačke ili krotitelja lavova iz Afrike, a fotografije su joj slali sijamski blizanci, koji su se oženili dvjema ženama i imali su ukupno četvero djece. Cirkuska je družina ostala u vezi i iz pisama smo doznali da je najteže timaritelju. Nije bilo zoološkog vrta ni cirkusa u kojemu nije tražio posao, ali sav mu je trud bio uzalud. U jednome je pismu javio bradatoj ženi da opslužuje peć u cementari i slikovito joj je opisao plamen i kako se peče zemlja. Sve tu počinje, napisao je. Sve mlade nacije peku zemlju kako bi gradile i proizvele cigle. Ali teret napretka i povlastice poduzetnika i bogatstvo država počeli su uzimati svoj danak. Patio je od svraba i pluća su mu bila zagušena prašinom i kemikalijama, a onda, jednoga dana, umro je, od dima i otrovnih čestica i azbesta od kojih su gradovi i u njima popločeni nogostupi.

Tragična je sudbina snašla i mađioničara, koji je otišao iz Njemačke i sklonio se u seosku zabit na Balkanu. Živio je u skromnu kućerku i hranio se onime što bi mu seljani jeftino prodali. I dobro je živio, sve dok zbog njegovih čarolija pekareva žena nije nestala usred noći i pojavila se tek ujutro, gola, iz žbunja, i sve dok gradonačelnikovu kćer nije pretvorio u ljupku zečicu, koja bi svake večeri iskočila kroz prozor pa preko livade. Nakon toga je spakirao svoj cilindar, iskrao se i s pomoću svoga plašta pobjegao natrag u grad.

A bila je tu i patuljčica Mimi, koja se uplela u međunarodni lanac krijumčara dijamantima. Dobila je krivotvorenu putovnicu, s lažnim imenom i lažnom godinom rođenja. Obukla se kao djevojčica, a u naručju je nosila lutku. U njezinoj je pratnji bila još jedna žena, koja se pravila da joj je majka. I tako su prelazile ocean na otmjenim krstarenjima i

krijumčarile dijamante u Miminoj lutki. Navodna majka pretvarala se da je bjeloruska grofica iz kozačkoga kraja. Svi su je poznavali kao groficu Tambbar Koussa. A ona se na sve otresala, kao što se od nje očekivalo, i govorila francuski poput devetnaestostoljetnih pisaca, Turgenjeva i Puškina. Poučila je Mimi lijepom ponašanju i *savoir-vivre*, a Mimi je uvijek bila besprijekorna u svojoj zvonolikoj haljinici i kovrčave kose.

Mimi se klanjala damama i gospodi iz visokoga društva, povremeno bi čak odsvirala nešto na klaviru ili stepala, ali kad bi razgovor postao nepodnošljivo pompozan, natražnjački i dosadan, Mimi bi podivljala, ritala se i udarala žene po gležnjevima, bubala muškarce u prepone. Na palubi, grofica Tambbar Koussa, kojoj je glavni uvod u razgovor bilo podsjećanje na njezina dva psa i na okrutnost zbog koje je životinjama zabranjen pristup u blagovaonicu, dozvala bi Mimi: Zlato, samo se nemoj smočiti! Bila je to šifrirana poruka, a značila je: Nemoj da te previše uzbude mišićavi mornari na palubi, isti oni o kojima je Mimi maštala svake noći, samozadovoljavala se ispod plahti na gornjem ležaju kreveta na kat u njihovoj kabini.

No jednoga se dana Mimi strašno napila i bacila oko na zgodnog brodskog liječnika, a pogled joj je bio sleđen, usne podrhtavale i bedra su joj se trla o donje metalne prečke ograde na palubi. Zaboravila je na lutku i na svoju dob i smješkala se, držala je lutku pod rukom, pripalila cigaretu i otpuhivala kolute dima tako da su plovili iznad oceanskih vjetrova. Dupini su skakali kroz te bijele obruče na radost putnika, a nekoliko se oblaka kao čarolijom spustilo da se pridruži tom krugu zadimljenih uzdaha što su se vukli kroz tropsku vrućinu.

Liječnika, koji |e uočio Mimine provokativne kretnje, uznemirila je i smutila vlastita žudnja za djevojčicom. Držao je Mimi na oku i slijedio je, sve dok ju jednoga dana nije ulovio kako u strojarnici daje sve od sebe, strojaru ispod pasa, a iz glave joj se dimi od trenja. Isprva je pomislio da je riječ o slučaju zlostavljanja djeteta, ali onda, nakon što je sve pomno istražio, shvatio je da Mimi nije nevinašce i djetešce kakvim

se prikazuje, a da grofica Tambbar Koussa uopće nije Bjeloruskinja. Da sprdnja bude veća, ispostavilo se da je takozvana grofica zapravo Arapkinja, s izmišljenim arapskim imenom koje, u prijevodu, znači „grofica nabrekle vagine“. Grofica je podvrgnuta ispitivanju zbog krivotvorene putovnice i lažnog predstavljanja plemićkom titulom te su joj zaprijetili zatvorom. U strahu od dugotrajne zatvorske kazne nagodila se s tužilaštvom da ublaži optužbe protiv nje, u zamjenu za podatke o dijamantima skrivenim u Miminoj lutki.

Mimi su uhitili i strpali u zatvor, doživotno. U zatvoru su je zlostavljale i tukle velike žene s kojima je dijelila ćeliju, tjerale su je da izvodi cirkuski ples, kako su one to zvale, da hoda po užetu razapetom između dvaju redova kreveta. Pod tuševima ju je napastvovala čuvarica pedofilka i nazivala je pogrdnim imenima. Jednoga dana, rano ujutro, dok su još svi spavali, prije nego što se zvono oglasilo, prije prozivke zatvorenica, Mimi je odvezala uže kojim je kročila večer prije uz bodrenje, ruganje i smijeh žena s kojima je dijelila ćeliju, čvrsto ga je zavezala za visoku prečku u ćeliji i objesila se. Tog jutra u sobi se nije prolomio pljesak, samo tišina i jedva čujna škripa užeta te blago i tiho njihanje malena tijela.

ŠEŠIR

Kad sam došao kući, parkirao sam u garaži, a zatim otvorio prtljažnik i izvukao poplun koji sam pronašao na stražnjem sjedalu. Uzeo sam svu gotovinu iz novčanika i zataknuo je s unutrašnje strane šešira, a poplun sam uredno složio i stavio na stražnje sjedalo, sa šeširom na vrhu.

Spavao sam cijelo jutro.

Poslijepodne sam sišao do auta. Poplun na stražnjem sjedalu bio je razgrnut, a šešir s novcem nestao.

Sjeo sam u kola, svjetleći znak nisam palio, i odlučio sam voziti se bez cilja. Bila je špica, vrijeme kad taksist lako nađe mušterije, ali ja sam htio otići iz centra i krenuti prema rijeci.

KNJIGOTEKA

Vozio sam sve dok se moji kotači nisu dokotrljali do mosta pod kojim je Otto nekad živio, pio i spavao. Položaj, tako ga je zvao.

No položaj nisu otkrili ni on ni Tammer, nego Fredao. Otto i Fredao proveli su tamo noći i noći, pili i svađali se, pa čak, ako je njima vjerovati, kovali urotu. A Tammer, dok je čekao majku da se vrati s jednog od svojih krstarenja kroz noć, ostao bi katkad budan i slušao ih kako razgovaraju o politici i moći. Jednom je Fredao izvukao pištolj i pokazao ga Tammeru. Evo, sinko: nisam ja tvoj jebeni otac samo zato što te tako zovem, sinko, ali znam tko jest. Ti si arapsko kopile. A Arapi su prvi došli i porobili moj narod i prodavali nas Portugalcima. Ti, sinko, ti si napola španjolski koljač, a napola gonič robova. Pizdarije, sve ono pobožno busanje u prsa milošću prema robovima, sve su to pizdarije. Rob je rob. Prema robu nema milosti, kao što tvrde vjerske objave. Daj, sinko, dođi. Želim te naučiti što je moć, zato da zauvijek ostaneš slobodan. Primi sad pištolj, ovako, naciljaj i pucaj u onu bocu.

Pucnje su vjerojatno čuli mornari na usidrenim teretnjacima, no ili ih nije bilo briga ili su, baš kao i oni na obali, bili pijani i teturali s bibanjem vode i dosađivali se čekajući da njihov brod isplovi.

Tammer je sa svog mjesta pod mostom svakog vikenda gledao te mornare kako pijani posrću, kako svi zajedno pjevaju stalno iste pjesme. Od svega, nije se najviše čudio njihovim narječjima ni odorama, izgubljenim kravatama i naherenim kapama, nego tome što svi znaju iste pjesme. Koliko god pijani bili, pjevali su posve usklađeno. Fredao je proklinjao mornare. Prljavi bijeli gadovi! govorio je. Prije koju stotinu godina progonili bi me da mi stave lanac oko vrata i prisile me da veslam na njihovim prljavim brodovima preplavljenim štakorima.

Neki su mornari u rukama nosili hranu i Tammer ih je gledao sa zavišću, gladno. Meso, rekao bi Tammer, jedu meso.

On je pokazivao prstom na njih, a Fredao bi pljunuo i rekao: Da, prljavi kanibali, i ljude bi jeli.

Što su to kanibali? upitao je Tammer.

Ljudi koji jedu druge ljude, odgovorio je Fredao.

Prije nego što sam došao do mosta, stao sam i u trgovini kupio kave i kolača. Zatim sam se odvezao na položaj, parkirao i izašao iz auta. Opazio sam dva dečka koja su spavala u zaklonu od kartonskih kutija, naslonjena jedan na drugoga, i dijelila deku. Bili su to Tammer i njegov prijatelj Skočibuba. U malenoj metalnoj bačvi kraj njih slabašno se još žarilo nekoliko komada ugljena, ispod dogorjelih grana. Stajao sam ondje i čekao, pušio i ispijao svoju kavu. A onda sam prišao bliže. Uz mnoštvo praznih pivskih boca stajala je i velika boca Johnnieja Walkera, napola ispijena. Baš sam htio kleknuti da probudim Tammera, kad sam spazio kako Skočibuba odmiče svoju stranu deke da bi uperio pištolj u mene.

Skočibubo, rekao sam. To sam ja, Muha, spusti taj pištolj.

Istog se trena zahihotao, a Tammer, kao da je sve već predosjetio u snu, također se zahihotao ispod deke.

Muho, imaš li pedesetaču? rekao je Tammer prigušenim glasom, pa su se obojica nasmijala.

Probudi se, rekao sam Tammeru. A ti, Skočibubo, okreni to dalje od mene. Odakle vam taj pištolj? upitao sam.

Naslijedio sam ga, rekao je Tammer. Što ima, Muho?

Popij kavu pa ćemo prošetati.

Prehladno je za šetnju, čovječe. Sranje, moram pišati. Jebena cuga, koja rasturačina, sad to kurčevo rasturanje moram ispišati.

Dok je pišao po potpornju, pitao sam ga za majku, kako je.

Nije dobro, rekao je. Još je u bolnici. Sutra ću k njoj.

Doći ću i ja, rekao sam. U kojoj je bolnici?

Na vrhu onog brda, rekao je i stresao se, zakopčao remen i zamolio Skočibubu da opet oponaša neki ženski glas.

KNJIGOTEKA

Skočibuba je viknuo piskutavim glasom: Pusti te limenke kole, što ćeš ti tu uopće!

Hej, Muho, rekao je Tammer dok sam se ja već okretao da se vratim u auto, a da nam platiš hamburger? A Skočibuba je ponovio: Hamburger.

Danas ne, odgovorio sam. Moram natrag na posao.

Sutradan sam otišao u bolnicu posjetiti Lindu. A ondje je bio i Skočibuba, pušio je i igrao se kamenjem na parkiralištu.

Je li Tammer unutra? upitah.

Ne, otišao je kupiti cigarete.

Je li već bio kod nje?

Aha.

Kako mu je mami?

Nije dobro.

Jesi li ti ušao?

Ne.

Odakle si? upitao sam Bubu.

S Mjeseca, rekao je i nasmijao se. Ja sam ti s Mjeseca.

Jesi li ponio pištolj?

Nasmijao se.

Jesi li zato čekao vani?

Aha, vani, rekao je. Dolazi Tammer. Tammer dolazi, rekao je i nasmijao se.

Kako ti je mami? upitao sam kad je Tammer došao do nas. Prečuo je moje pitanje. Samo je prošao pored mene i nastavio dalje, a Skočibuba za njim.

Na ulici se pričalo da je Fredao, nakon što je ozlijedio Lindu, izgubio poštovanje svojih djevojaka i da su se pobunile protiv njega. Nov je svodnik već preuzeo ugao koji je držao Fredao, a ovoga nitko nije danima vidio. Kružile su glasine da se razbolio i da ga je obuzela čežnja za domovinom, pa je odlučio vratiti se u Angolu s kovčegom punim novca.

Popeo sam se k Lindi u sobu. Ovaj je put ostala bez svih zuba. Čeljust joj je bila tako oštećena da je jedva govorila.

KNJIGOTEKA

Morao sam dešifrirati svaku riječ koju je izrekla. Kad sam joj rekao da sam vani vidio Tammera, suze su joj potekle niz obraze, posegnula je za mojom rukom i stisnula je. Oči i prsti dugo su joj ostali tako, zamrznuti u istom položaju.

Dva tjedna poslije Fredaovo će tijelo biti pronađeno na riječnoj obali. Primio je više hitaca u glavu. U kratkoj vijesti na zadnjoj novinskoj stranici izvještavalo se da mu nedostaju tri uda. Navodno su ga izgrizli gladni psi lutalice, premda su u nastavku izvještaja spomenute posjekotine od noža i komadi tkiva koje je nedostajalo.

PTICE

Na povratku iz bolnice ugledao sam Zainab na ulici, išla je prema autobusnoj postaji. Zaustavio sam kola i dozvao je, preko ceste. Jedva mi je odmahnula i samo je i dalje hodala. Polukružno sam se okrenuo i vozio uz nju. Spustio sam prozorsko staklo i pozvao je da uđe u auto. Oklijevala je, da bi potom ipak otvorila vrata i sjela pored mene. Odvest ću te ja na fakultet, rekao sam.

Šutjela je. A onda je rekla: Ne treba. Odlazim.

Doma?

Gdje je nama dom, Muho? Meni su dom oduzeli, zaposjeli. Selim se u drugi grad.

Gina, rekao sam.

Vidio si nas?

Da. Nisam znao.

Bila je u Jordanu na odmoru, upoznale smo se i zaljubile. Pa sam morala otići. Radi nje sam sve napustila. Odnos poput našeg ne prihvaćaju posvuda.

Ali, Zainab, to je posljedica tih religija koje ti toliko braniš i kojima si toliko privržena. Ja tebe ne razumijem.

Muho, religija je činjenica, postoji i uvijek će postojati.

Hoću li te ikada više vidjeti? upitali.

Ne vjerujem, Muho.

KNJIGOTEKA

Da i ti jednom u nešto ne vjeruješ.

Nasmiješila se i rekla: Muho, u što ti vjeruješ? Za što živiš?

U što vjeruju zvijezde na nebu, Zainab? Kamo odlaze mrtvi konji, čemu se klanjaju ptice i za što žive rijeke?

Čuvaj se, Muho.

Nagnula se, poljubila me i otišla, i više je nikad nisam vidio.

KNJIGOTEKA

PETI DIO

KNJIGOTEKA

KNJIGOTEKA

ZLOČINI

Broj 6 pronađen je ustrijeljen na otoku Svetoga Luke. Auto su mu pronašli šest sati nakon njegova nestanka. Prvi je uzbunu digao njegov partner, Broj 107. Dijelili su taksi u dvije dvanaestosatne smjene, sedam dana u tjednu. U proteklih deset godina našli bi se svakoga jutra na istom stajalištu taksija i razmijenili ključeve kola i nekoliko riječi, prije nego što bi noćni taksist otišao kući, a jutarnji taksist započeo dan. Kad se Broj 6 nije pojavio nakon svoje noćne smjene, njegov je partner nazvao dispečera, koji je uporno pokušavao uspostaviti vezu s Brojem 6, ali uzalud. Tad su obavijestili policiju.

Kola je uočio zaštitar koji je preko radija čuo ustrajne pozive dispečera iz taksističke centrale. Broj 6 ustrijeljen je u sljepoočnicu. Hitac je morao biti ispaljen sa suvozačkog mjesta: krvi je bilo posvuda na prednjem sjedalu i staklu. Auto je zadržan kao dokaz i mjesecima nije mogao na cestu. Nakon petnaest godina taksiranja Broj 107, pokojnikov partner, odustao je od tog posla i odlučio otvoriti restoran.

Broj 48 pronađen je na koljenima, pretučen kamenom, pored željezničke pruge. Našla su ga dvojica skitnica, koja su rekla da su čula glasno zujanje muha i vidjela psa lutalicu kako bježi s ljudskim udom u njušci. Kad su prišli autu, najprije su nanjušili, a zatim ugledali mrtvaca. Došla je policija, a reporteri su kao ludi fotografirali poprište zločina. Od skitnica su tražili da poziraju pored kola. Obojica su se smiješila i svi su u uredništvu komentirali koliko im zuba nedostaje.

KONTURA

Broj 48 imao je mladu suprugu i dvoje male djece. Njegova žena, koja nije imala drugi izvor prihoda ni obitelj u ovoj zemlji, odlučila je vratiti se u Alžir i živjeti s bratom i šogoricom.

Broj 96 umro je slomljena vrata. Njegova je kola na pokošenu polju pronašao seljak. Radio u autu ostao je uključen i cijelu je noć glasno svirala glazba. Rano ujutro seljak je uzeo pušku i kamionetom se odvezao do mjesta ubojstva. Seljak se poslije žalio da se glasni radio čuo sve do staja i da je prestrašio krave lišivši ih zdrava noćnog počinka.

Žrtvina četiri brata, koja su se baš poput njega nedavno doselila iz istočnoga bloka, probdjela su cijelu noć u opijanju. Dvojica su ga htjela pokopati u novoj zemlji, kako su je oni zvali, a druga dvojica htjela su otpremiti tijelo natrag u žrtvino mjesto rođenja. Svađali su se, potom pili, pjevali, plakali i nakraju se međusobno potukli. Ispala je to uistinu gadna tučnjava te je došla policija i sve ih uhitila.

Broj 72, poznat i kao Sekspauk, posljednji je put viđen kako ulazi u hotel ruku pod ruku s prostitutkom. Vozio je uglavnom navečer i noću, jer draža mu je bila mirna noćna smjena od dnevnih prometnih zastoja. K tome, imao je nekoliko redovitih putnika koje je rano ujutro vozio u zračnu luku, a to je uvijek isplativa vožnja.

Svake je večeri Broj 72 čekao krupnu, putenu gospođu pred vratima korporativnog sjedišta i vozio je kući. S godinama im je prešlo u naviku dražiti jedno drugo i dijeliti seksualne fantazije između prednjeg i stražnjeg sjedala, a ona bi mu onda ostavila izdašnu napojnicu i izašla iz kola. Jednom, nakon godina i godina tih erotskih igara bez seksa, pozvala ga je k sebi u stan. Lancima ga je vezala za krevet i otišla. Ostao je tako vezan dva dana, bez hrane i vode. Kad se vratila, on je, dehidriran, buncao. Pitao ju je zašto je to učinila, a ona je jednostavno odgovorila: To si tražio.

KUGOTISAK

Auto su mu našli ispod mosta, s pet metaka ispaljenih u vrata i vjetrobran. Ubojica, zaključila je policija, stajao je, po svemu sudeći, izvan auta i pucao unutra. Na sprovodu Sekspauka pojavio se popriličan broj žena, a većina muškaraca bili su taksisti. Žrtva nije imala obitelj i nitko nije znao mnogo o njegovu životu. Broj 92 rekao je: Da smo ga barem pitali. Bili smo prezauzeti slušanjem o njegovim seksualnim ludorijama. Baš je bilo zabavno s njim.

No prije toga, na bdijenju, pojavila su se petorica transvestita i dvije žene te su stali uz lijes. Jedan, po imenu Larry, ili Limo, najviše je plakao. Limo je ustala i usred svih okupljenih rekla: Molim vas, molim, ugasite sva svjetla. Pokazat ću vam što je Mani mislio o svima nama. Pa je stala pred lijes i zasjala. Iskrice svjetla pojavile su se na prsima više prisutnih. Pored Lima su sjajno zablistale još dvije žene, a u kutu je blago zasjao i taksist.

Broj 18 pronađen je kako pluta glavnom gradskom rijekom. Njegov se auto nalazio desetak kilometara sjeverno od mjesta gdje je otkriveno tijelo. Autopsija je pokazala da je izboden nožem i zatim još živ bačen u rijeku. Struje su ga odnijele dalje od poprišta zločina. Izboden je vjerojatno na šetnici uz rijeku. Kapi i mrlje krvi uočene su na drvenu molu nedaleko od auta. Po svoj je prilici neko vrijeme plivao prije nego što je iz rana izgubio previše krvi i tako se oslabljen utopio. Njegov bratić, Broj 59, rekao je da su odrasli na Karibima i da su obojica bili ribari i izvrsni plivači. U smrtnom je listu kao službeni uzrok smrti navedeno utapanje. Žrtva je pripadala gorljivoj kršćanskoj sljedbi i činilo se da svi u crkvi u koju je zalazio vjeruju kako će mu u sljedećem životu biti bolje.

Svih je pet zločina počinjeno u samo dva dana. Ustanovljeno je da su sve vožnje krenule iz grada, negdje između središta i rijeke.

Dispečerska je evidencija pokazala da nitko od ubijenih taksista nije primio kobni poziv s fiksnog telefona, iz kuće ili

KNJIGOTEKA

s neke adrese. Najvjerojatnije je putnik ili, točnije, ubojica, dozvao taksi na ulici ili stajalištu. Što je policiju navelo na zaključak da je ubojica nasumce izabrao žrtve.

Poveznice su ipak postojale. Sve su žrtve bile muškarci i pridošlice, to jest imigranti. Svi su radili noćnu smjenu i nijedan nije pokazivao nikakve znakove borbe ili fizičkog obračuna. Zapravo se pretpostavljalo da su žrtve razgovarale s ubojicom; ispostavilo se da je posljednja cigareta koju su popušili, svi do jednoga, iste marke, iz čega se dalo izvesti da ih je ubojica ponudio cigaretom.

Još je jedna pojedinost bila svima zajednička: u svim je kolima radio bio namješten na istu postaju. Frekvencija je pripadala radijskoj postaji koja pušta hip-hop, zbog čega je jednom policajcu izletjelo da sumnjaju kako bi za ubojstva mogao biti odgovoran mlad crnac ili više njih. Vrlo je mala bila vjerojatnost, zaključili su, da pet sredovječnih imigranata sluša baš tu postaju.

Ubojstva su izazvala paniku među taksistima. Udruženje taksista organiziralo je prosvjednu vožnju kroz grad. Otprilike sedamsto kola provezlo se kroz središte grada, što je dovelo do golema prometnog zastoja, S prozora taksija vijorile su se zastave zemalja iz kojih su se žrtve doselile, crne vrpce i fotografije ubijenih. Obitelji pokojnika vozile su se na čelu povorke, a neki su koračali uz automobilsku kolonu. Dio djece žrtava nosio je očevu sliku. Novinari i fotografi salijetali su djecu.

Mladi crnci odjednom više nisu mogli dozvati taksi na ulici. Neki taksisti koji su na kraju noćne smjene običavali čekati pred vratima barova i plesnih klubova u kojima se slušaju hip-hop, R&B, čak i džez, više nisu ondje čekali. Poslije dva noću, kad više nema javnog prijevoza i klubovi zatvore vrata, moglo se vidjeti crnu mlađariju kako hoda posred ceste, maše i priječi prolaz taksistima, ili čak lupa po staklima i haubama ne bi li ih zaustavili i ukrcali se. Jedne je noći pozvana policija, nakon što je nekoliko mladih crnaca

pokušalo nasilu ući u taksi te su izbili i nemiri. Više je ljudi uhićeno.

Taksističko je udruženje za ubojstva krivilo gradonačelnika, jer je odbio odobriti staklene pregrade između prednjih i stražnjih sjedala. Pregrada bi broj putnika ograničila na tri, a kako je gradonačelniku glavna briga bila privući obitelji i posjetitelje u grad, taksiji s četiri mjesta za putnike djelovali su gostoljubivije. Antidiskriminacijska liga optužila je taksiste i njihovo udruženje za diskriminaciju crnaca. Taksist s Bliskog istoka izgovorio je pred kamerama da su oni izvor svih nevolja, crnci. Snimka je prikazana u glavnim večernjim vijestima. Kad su aktivisti i predstavnici crnačke zajednice od taksista tražili objašnjenje, izjavio je da on, kao musliman, nikada nije pravio razlike među rasama, budući da Prorok, blagoslovljen bio, trazi od dobrih muslimana da prema svim rasama postupaju jednako, no zatim je istaknuo da su mladi gradski crnci opasni i raskalašeni.

Na pogrebu Broja 18 svećenik je optužio lokalnu radijsku postaju da širi mržnju i kvari mladež te je rekao da takvim postajama ne bi trebalo dopustiti emitiranje nasilne muzike koja žene naziva kučkama i kurvama.

A onda, u televizijskoj debati, glazbeni je producent odgovorio na optužbe političara, koji je u kampanji skupljao bodove, tvrdnjom da hip-hop slušaju svi, bez obzira na rasu, a u prilog tomu naveo je statistike o prodaji. Kad je političar osudio nasilni izričaj, producent ga je podsjetio da tekst nijedne pjesme nije ništa nasilniji od riječi kolonijalnog napjeva *Vladaj, Britanijo.*

Izašlo je na vidjelo da je jedan od ubijenih, kad se počeo baviti taksiranjem, godinamavozionacrno. Kako je pao na pisanom ispitu taksističkog udruženja jer je loše poznavao jezik, snašao se vozeći s bratićevom dozvolom. Bili su toliko slični da je to lako moglo zavarati bilo kojeg inspektora. Naposljetku je, samo šest mjeseci prije smrti, položio ispit te mu je dodijeljen broj 48. Njegova je smrt ponukala predstavnika sindikata taksista da pokrene pitanje

isključenosti i zahtijeva ispite za taksističku dozvolu i na mnogim drugim jezicima.

Taksiste se na stajalištima poticalo da paze jedni na druge i da se čuvaju mušterija koje ih dozovu na ulici. Mnogi su taksisti odlučili prestati raditi noćnu smjenu i prebacili su se u jutarnju. Naravno, vlasnici automobila podigli su najamninu za jutarnju smjenu. Karneval je još trajao i u neke su taksije odbijali primiti maskirane ljude. A oni koji su ih primali pobrinuli bi se da provjere boju kože na putnikovim rukama prije nego što otključaju vrata. Homoseksualnom paru u usklađenim kaubojskim odijelima i šeširima zabranjen je ulazak u vozilo zbog plastičnih pištolja koji su im se klatili na obnaženim bokovima. Kad su podnijeli žalbu udruženju, taksist je izjavio da ih je odbio također iz higijenskih razloga: jedan od kauboja nosio je kožne hlače koje su mu posve otkrivale golu guzicu.

Naslovi poput „Voze li taksije rasisti?“ preplavili su vijesti. „Došljaci koji provode diskriminaciju“, specijalna reportaža, stalno je repriziranа na raznim radijskim postajama. „Tolerancija prema onima koji je nemaju?“ bila je još jedna varijacija na istu temu. Jedinu taksisticu u gradu, muškobanjastu lezbijku zvanu Baby, za intervju su snubila tri različita producenta.

Je li taksiranje opasno za ženu? pitali su je u eteru.

Nije ako lutku ja povezem, šećeru, odgovorila je Baby i prasnula u smijeh.

A onda je s mladim diplomcem sa studija kreativnog pisanja na mjesnom sveučilištu, koji je dvije godine vozio taksi, izdavačka kuća potpisala ugovor kako bi skupio taksističke priče. Knjiga je trebala izaći najesen, na vrijeme za sezonu nacionalnih nagrada. Naslov knjige: *Taksističke priče*.

I doista, taksi-ubojica, kako su ga prozvali mediji, izazvao je posve novo zanimanje za romantičnu i pogibeljnu stranu taksističkoga posla. Novinari i producenti unajmili bi za

paušal taksi na cijeli dan ili bi jednostavno pustili da taksimetar radi dok oni vozaču postavljaju pitanja ili se voze s njim kroz takozvane opasne četvrti. Taksiste se guralo u labirinte televizijskih postaja radi intervjua. Ponudili bi im čašu hladne vode iz aparata i prozvali ih prezimenom, koje su tajnice i producenti izgovarali podjednako pogrešno. Urednici emisija često su izlazili iz svojih staklenih kabina i rukovali su se s taksistima, pitali su ih kako im se točno izgovara ime, a onda su ga ponavljali bezbroj puta sebi u bradu putem natrag do svojih povišenih naslonjača i mikrofona. U mnogim su studijima žice provučene ispod jakni taksista, sve gore do vrata pa u uho. Nenadani glasovi koji kažu nešto poput Čujete li me, gospodine? izazivali su kod nekih taksista s juga Azije žestoko mahanje glavom, što je tehničarima otežavalo da odgonetnu znači li odgovor da ili ne. Šminka se nanosila na taksistička čela i ispod očiju da priguši žar i sjaj. No neki su vozači odbili šminkanje uz obrazloženje da je to za žene.

Gotovo preko noći televizijski je producent pokrenuo nov *reality*, nazvan *Najdulja vožnja*, u kojem su slavne osobe vozile taksi s ugrađenom skrivenom kamerom. Emisija je zamalo ugašena nakon što je putnik pokušao opljačkati slavnog vozača zaprijetivši mu pištoljem. Televizijska ekipa koja je u drugim kolima pratila taksi vidjela je kad je klinac izvukao oružje te je alarmirala policiju. Preraslo bi to začas u talačku krizu da slavni vozač nije otkrio pljačkašu kako nema gotovine jer, rekao je: Ovo je *Najdulja vožnja*! Igrom slučaja, pljačkaš je bio velik obožavatelj emisije i raspametio se kad je otkrio da je na televiziji te je pristao potpisati ugovor kao fotomodel prije nego što se predao policiji.

ZLOČINI (OPET)

Jutro nakon pogreba najnovije žrtve taksi-ubojice u svojoj je ordinaciji ubijen psihijatar, dok se spremao izaći. Liječnikov je ogrtač pronađen na vješalici iza vrata. Prema policijskom

izvješću, tragovi krvi na ogrtaču upućuju na to da ga je ubojica nosio kad je liječniku prerezao grkljan.

Brojnim pacijentima koje je psihijatar liječio stanje se pogoršalo dok su čitali novine. Nestalo je računalo, kao i radio, dvjesto dolara i kutija kubanskih cigarila, ali ništa drugo nije ni taknuto, osim što je krvi bilo po cijeloj prostoriji. Policija je u sklopu istrage zaplijenila sve kartone iz ordinacije. Pobunili su se pacijenti i zagovornici prava na povjerljivost podataka, tvrdili su da policija krši prava građana.

Ugledni je poslovni čovjek pronađen ustrijeljen pored svog automobila, na parkiralištu teretane u kojoj je vježbao triput tjedno.

Poslovnjak je bio na čelu rudarske kompanije. Nekoliko godina prije kompanija je bila umiješana u naoružavanje pobunjenika u jednoj afričkoj zemlji, s ciljem svrgavanja lijevo orijentirane vlade koja je zahtijevala nacionalizaciju rudarske tvrtke. Kad je izbio skandal, tadašnji je šef uprave podnio ostavku i na njegov je položaj promaknut mlađi menadžer, po imenu Edward Stain III. (u određenim disko-krugovima poznat kao Eddie). Prvi prijedlog mladog menadžera dioničarima bio je da angažiraju agenciju za odnose s javnošću kako bi poveli kampanju s ciljem promoviranja društveno odgovornih programa tvrtke koji uključuju otvaranje radnih mjesta za radnike iz zemalja Trećeg svijeta i nove, napredne tehnologije u svrhu razvoja boljih i ekoloških prihvatljivijih metoda rudarenja. „U koracima“, nazvana je jedna od novih tehnika, jer je iskapanje i radove u površinskom kopu trebalo izvoditi u nizu koraka koji će biljkama i novoniklom raslinju omogućiti da jednoga dana prekriju radilište. Šef uprave pozvao je ekološke udruge na raspravu o novim procedurama.

Na sprovodu gospodina Staina III. okupilo se mnoštvo uglednika, a populistički je gradonačelnik obećao još žešću borbu protiv zločina. Iza ubijenog su menadžera ostale dvije prekrasne kćeri i supruga.

Dan poslije pronađeni su u šumi pored grada profesor politologije s mjesnog sveučilišta i njegova žena, osakaćeni i potom spaljeni. Oprema za kampiranje i odjeća žrtava ukradeni su. Forenzičkom je analizom utvrđeno da su profesor i žena lancem vezani jedno za drugo i izbodeni nožem. U izjavi policije iznesen je jeziv podatak da je dokazan kanibalizam. Nekoliko je udova ispečeno na mjestu zločina, a na rukama i preponama žrtava otkriveni su tragovi ljudske sline. Automobil Edwarda Staina III., mladog poslovnjaka, bio je parkiran u šumi blizu poprišta zločina. Ubojica ili ubojice očito su zamijenili kola. On, ona ili oni došli su kolima prve žrtve i otišli kolima novih žrtava. Oba su zločina, po svemu sudeći, počinjena istoga dana.

Vijesti o ljudožderstvu izazvale su nov val panike i rasprave u cijelome gradu. Doprle su i do inozemstva. Na svim se televizijskim kanalima moglo vidjeti stručnjake za kanibalizam i sotonističke obrede. Sudionika panel-diskusije koji je izjavio da je ljudožderstvo opravdano u doba gladi osudili su vjerski vođe, a televizijsku postaju preplavile su pritužbe i prijetnje. Stručnjak je potom objasnio da je jednostavno govorio o ljudskoj povijesti i da je ljudožderstvo neosporan dio naše prošlosti. Ustvrdio je da je dokazano ljudožderstvo među vojnicima u Prvome svjetskom ratu, a slučajeve iz nedavne povijesti, poput Vijetnamskoga rata i preživjelih iz nekih pada zrakoplova, ne treba ni spominjati. Novinari su se raspisali o tome, na televiziji su upriličili panele o štovateljima Sotone, masonskim ložama i demonizaciji Židova u Europi s pomoću lažnih optužbi Crkve i nacista podjednako.

U opširnu nekrologu objavljenom u lokalnim novinama podsjećalo se na brojne konzervativne mjere koje je sadašnja vlada uvela zahvaljujući profesoru. On je bio stvarni zakulisni predlagatelj mjera kao što su ukidanje registra oružja, spajanje poreznih razreda i drugih bolnih rezova u državnim službama. Život i djelo žrtve pokrenuli su još jednu raspravu, o ulozi

KNJIGOTEKA

akademskih krugova u politici i vlasti, kao i obrnuto. Političke emisije na radiju i televiziji odjednom su počele dovoditi u pitanje kompetentnost političara. Je li premijer puka fasada ideolozima i stvarnim mozgovima? Tko zapravo upravlja ovom zemljom? Kakva je uloga akademskih krugova i kreatora političkih mjera u oblikovanju naših vrijednosti?

Ni istražitelji ni novinari nisu uspjeli pronaći bilo kakvu poveznicu između najnovijih žrtava. Ako je suditi po njihovim životnim pričama, lako se moglo pretpostaviti da su ubojstva politički motivirana; pa ipak, budući da je iza umorstava, po svoj prilici, stajao psihopat ili serijski ubojica, istraga se usredotočila na kartone psihijatrovih pacijenata, a posebno onih s mogućim radikalnim političkim simpatijama.

Detektivi su procijenili da je među stotinama državnih dužnosnika i službenika koji su se liječili kod psihijatra njih sedamdeset pet posto na antidepresivima i antipsihoticima. Policijskom je upravom počela kružiti šala da zemljom vladaju tabletama nakljukani zombiji i potencijalni masovni ubojice prerušeni u birokrate. Glavni je istražitelj usred pretresanja slučaja s nadređenima pripalio cigaru i rekao: Zašto ljudi više ne zalaze u barove da bi se napili, platili prostitutku i probudili se ujutro da odu na posao? Nitko više ne podnosi piće. Tablete su jednostavni izlaz i zato ova zemlja ide k vragu.

Poglavar Episkopalne crkve zahtijevao je da se karneval ukine jer njegovi poganski korijeni potiču na razvrat i nasilje. Katolička crkva našla se u nezgodnom položaju; duga je bila povijest karnevalskih svečanosti pod okriljem Crkve i tijekom svih tih stoljeća nikad ih nije ni zabranjivala ni osuđivala. Glasnogovornik Katoličke crkve u nadahnutoj se obrani pozvao na Franju Asiškog, koji je govorio o „duhovnoj radosti“ i bio je poznat po tome što je sebe i svoje drugove zvao „žonglerima Božjim“. Krivnju je glasnogovornik prebacio na nekolicinu dekadentnih elemenata, koji su karneval iz slavlja čitave zajednice pretvorili u drogerašku i homićku paradu, što je zasjenilo inače doličnu narav proslave.

Oformljena je ekspertna skupina, koja je naposljetku savjetovala gradu da obustavi karneval, da bi protupovjerenstvo mjesnih trgovaca, velikih korporacija i sponzora zaprijetilo zatim uskraćivanjem novčane potpore gradonačelniku na predstojećim izborima ukoliko preporuka ekspertne skupine bude prihvaćena.

Veza između ubojstava taksista i smrti psihijatra, profesora i menadžera i dalje je zbunjivala istražitelje. Na koncu su uvažili pretpostavku da su djelo dvaju različitih serijskih ubojica. Dok je u jezivim korporacijskim ubojstvima, kako su prozvana, bio očit psihotični moment, ubojstva taksista bila su drukčije prirode. Nisu bila tako spektakularna i poremećena kao njihovi korporacijski pandani.

Oba su slučaja svejedno uporno predstavljala pravu zagonetku za policiju. U slučaju korporacijskih ubojstava došlo je ipak do velikog pomaka zahvaljujući traljavosti i nesmotrenosti ubojica. Sigurnosne kamere snimile su dvojicu muškaraca kako menadžerovim kolima odlaze s parkirališta teretane. Detektivi su uspjeli niz otisaka prstiju iz auta povezati s maloljetnikom koji je prethodno već počinio zločin.

Dva šesnaestogodišnjaka, po imenu Tammer Gonzalez Othman i Billy Bloom (poznat kao Skočibuba), osumnjičena su za umorstva u takozvanom korporacijskom slučaju. Uhvaćeni su i odvedeni u policijsku postaju na ispitivanje.

„Skočibuba“ je na iznenađenje policajaca bez oklijevanja priznao sva tri umorstva te naveo imena i adrese svih žrtava, uz točan prikaz ubojstava do u najsitnije detalje, poprativši to čak i oponašanjem reakcija žrtava. Identificirao je Tammera kao supočinitelja. Kad su ga upitali zašto su odabrali baš te ljude, rekao je da su slijedili popis. A kad su ga upitali odakle im popis, rekao je da su ga pronašli u stanu čovjeka po imenu Otto.

Klinac nije bio u stanju lagati ni osjetiti grizodušje, izvijestio je policijski psiholog. Dok su ga ispitivali, zatražio

je da mu donesu hamburger i kolu. Iskaz je stalno prekidao smijuljenjem, pa čak i smijehom.

Tammera su ispitali zasebno.

Kad su ga istražitelji upitali zašto su otišli u Ottov stan, Tammer je rekao da su išli po nekakav poseban kovčeg za Otta.

Gdje je sad taj kovčeg?

Ispod mosta.

Što je bilo u kovčegu?

Papiri.

Kakvi papiri?

Obični papiri.

Što je pisalo na njima? upitao je inspektor.

Imena bogatuna, rekao je Tammer.

Kako ste znali da su bogatuni?

Tammer je rekao da je Otto zapisao prihode svih ljudi s popisa.

Kad su ga upitali je li Skočibuba vidio popis, Tammer je odgovorio: Skočibuba ne zna čitati.

Kad su tražili da im kaže koliko je prošlo otkako je posljednji put vidio Otta, rekao je da se Otto pojavio ispod mosta u klaunovskom odijelu.

Kad su zatražili da navede koga su sve ubili, nabrojio je istu trojku koju je identificirao Skočibuba te dodao četvrtu žrtvu, po imenu Fredao Mwalila. Rekao je da su menadžera ubili Fredaovim pištoljem.

Za to vrijeme, u drugoj prostoriji za ispitivanje, Skočibuba je upitao smije li na zahod. Stavili su mu lance na noge i dva su ga policajca odvela do zahoda. Ondje je skinuo košulju i nad umivaonikom oprao kosu i umio se. Na potkošulji je još bilo tragova krvi. Na izlasku je ukrao sapun. Sapun, promrmljao je sebi u bradu i osmjehnuo se.

Kad su Tammera i Skočibubu doveli zajedno u istu prostoriju i upitali jesu li povezani s bilo kakvom političkom grupacijom, rekli su da nisu.

KNJIGOTEKA

Jeste li poznati pod nekim drugim imenom? upitao je inspektor, a Skočibuba je rekao: Divlji kapitalisti, na što su dečki razmijenili pogled i prasnuli u smijeh.

Kad su ih upitali je li Otto naručio ubojstva, rekli su ne, sami su to smislili.

Kad su ih upitali jesu li ubili kojeg taksista, opet su rekli ne.

Tko je onda odgovoran za ubojstva taksista? upitao je inspektor.

Bog će ga znati, rekao je Skočibuba i zasmijuljio se.

BLATO

Svratio sam u Café Bolero. Svi su pauci raširili novine po stolovima kao kolekcionar zbirku leptira u potkrovlju. Došaptavali su se i jedan drugome pokazivali slike Djece-ubojica.

Prepoznao sam Tammera i Skočibubu te otrčao na drugu stranu ceste i kupio koliko sam god novina uspio ponijeti. Sjeo sam za šank i čitao. Fotografije dječaka bile su na naslovnicama svih novina i tabloida. Unutra su se nalazile priče o Skočibubinoj prošlosti po popravnim domovima i psihijatrijskim ustanovama te članci o posljedicama prostituiranja majki na život djece. O svemu su se rastrubili lokalni, nacionalni, pa čak i strani mediji. U mnogim je novinama objavljena i Ottova slika. Glavni osumnjičenik u slučaju umorstva francuskog novinara, naveden je kao skrbnik jednoga od Djece-ubojica. Njihova je povezanost izazivala svakojaka nagađanja i pridonijela ispredanju zamršene priče s mnogo neriješenih pitanja. Objavljeno je da je Otto u bijegu i da je policija pokrenula intenzivnu potragu za njim. Proglasili su ga opasnim ideološkim vođom i ekstremnim ljevičarskim teroristom povezanim s anarhističkim organizacijama.

Još su se jednom stručnjaci, ovaj put za povijest anarhizma, probili u medije. Priča o Srbinu Gavrilu Principu i

njegovoj anarhističkoj kliki kojoj je, kako je neprikriveno zlurado naglasio jedan od stručnjaka, pripadao i tajanstveni Arapin koji je potom završio na vješalima, te njihov atentat na austrijskog nadvojvodu Franza Ferdinanda, što je poslužilo kao okidač Prvoga svjetskog rata - sve je to predstavljeno javnosti poput lekcije iz povijesti za klince u osnovnoj školi. Život slavne anarhistice Emme Goldman navodio se kao primjer neuspjeha čitavoga pokreta i njegova upražnjavanja seksualnih sloboda koje, ustvrdili su, vode isključivo u promiskuitet i razvrat. Ponovno su oživljeni i neumorno ponavljani klišeji i zablude o anarhističkom pokretu. „Anarhist u bijegu“, pisalo je ispod fotografija, pa „Nov uspon anarhizma na Zapadu“ i „Zašto je anarhist ubio poštena građanina“, i od svih tih riječi došlo mi je samo da sjednem u kola, ne palim svjetleći znak i besciljno se vozikam uokolo.

Vozio sam se cijelu večer. Promatrao sam kako delinkventi u paru izranjaju u noć i kako partijaneri u paru hodaju kao da plešu, kako prerušeni u filmske zvijezde i mafijaše poravnavaju ovratnike i nanose nov sloj izblijedjela ruža. Vozio sam ne obazirući se na sva ona stvorenja što su udarala glavom o moj vjetrobran poput slijepih ptica i bezglasnih šišmiša zatočenih u svijetu bez kukaca. Zatim sam se odvezao u planine i promatrao ulice u nizini, tražio. Uzalud, pomislih: u karnevalskom kaosu klaun iščezne poput smijeha. A onda, pred jutro, odlučio sam vratiti se kući. Otvorio sam vrata garaže i parkirao.

Spazio sam nejasnu sjenku muškarca kako stoji u kutu. Sjena mi je prišla i prepoznao sam Otta, ogrnuta poplunom. Izgledao je poput poražena šišmiša: narasla mu je brada, namnožile su se bore na njegovu licu i urezale duboke crte što su dopirale sve do kutova očiju. Bio je pogrbljen, a lice mu je djelovalo poput stare crno-bijele fotografije koja je nekako našla put s nečijeg tavana.

Nisam htio gore k tebi, rekao je. Ondje bi me mogli tražiti.

Jesi li gladan? upitah.

U redu je, rekao je.

Mogao bih ti otići po nešto, rekao sam.
Ne treba, uzet ćemo nešto putem.
Putem kamo? upitah.
K Aishi, rekao je.

Odvezli smo se prema izlazu iz grada. Otto je bio na stražnjem sjedalu i ležao, iz straha da ga netko ne vidi. Pokrio se poplunom, a ja sam vozio sporednim uličicama i pustim cestama. Plovio sam svojom lađom poput crnih i zlatnih čamaca što su faraone nosili nizvodno Nilom da ih pokopaju. Kad smo ostavili grad iza sebe, stao sam na benzinskoj postaji i kupio vode, hrane i alkohola.

Otto se sa stražnjeg sjedala premjestio na prednje. Dohvatio je bocu alkohola, otvorio je i pio, dok sam ja vozio.

Ovome mora doći kraj, rekao je.

Svemu dođe kraj, rekao sam i utihnuo, jer sve je oko nas bilo tiho. Ceste su postale uže, a krošnje su se njihale u tišini svitanja.

Nekoliko nas je automobila preteklo, ali činilo se da nitko nikamo ne ide. Sve je mirovalo, osim ceste koja je vijugala i prolazila i nestajala pod našim kotačima. Stabla su nenadano nicala uz rub ceste; izrasla bi nama pred očima, samo zato da odu i ponovno se smanje u okviru retrovizora. Otto je otvorio prozor i pustio da mu se lice ledi na hladnu vjetru. Svježega zraka, rekao je. Svježine i vjetra za glodavce i spiljske ljude, rekao je i podigao glas da nadjača fijukanje kroz spušten prozor. Potom je zatvorio prozor da pripali cigaretu, zatim je opet otvorio prozor i otpuhivao dimove u zrak što je jurio pored nas.

Tlo je vlažno, rekao je Otto. Gle kako je sve posivjelo. Kako samo mrzim tu blijedu boju. Boju jednoobraznosti i podložnosti, boju skloništa za beskućnike, bolnica i zatvora. Majka nam je za očev sprovod kupila siva odijelca. Rekla je: Djeca ne bi trebala nositi crninu. Djeca bi trebala biti u sivom, a onda nas je jednoga dana napustila. Ne sjećam se ni gdje je sahranjena. Sjećaš li se ti, Muho, gdje ti je majka sahranjena?

KNJIGOTEKA

Uz rijeku, rekao sam. Negdje između Dunava i talijanske potpetice. Orkestar je svirao, a svi su nosili odjeću živih boja.

Živih boja, blago tebi.

Prošli smo pored neke rijeke. Otto je predložio da stanemo, da vidimo vodu. Odavde je dobar pogled, možemo tamo ako odemo do odmorišta za kamione, rekao je. Tu siđi s ceste. U ovo doba dana nema kamiona.

Parkirao sam i izašao iz auta. Iz smjera rijeke puhao je hladan vjetar. Činilo se da Ottu ne smeta. Primijetio je da se tresem i dodao mi bocu. Evo, ovo će te ugrijati, rekao je. Otpio sam gutljaj pa smo krenuli prolazom u grmlju. Zemlja je doista bila vlažna i blatna. Stajali smo uz samu rijeku i gledali kako struja hita prema staru mostu i stijenju na obali.

Ovomu bi trebao doći kraj, Muho, ponovio je Otto.

Ovomu? upitah.

Ovomu, meni. Ovom čovjeku ovdje. Ovome malom svemiru. Ovoj beznačajnoj zvijezdi. Ovoj kratkovječnoj rijeci. Svemu bi tome trebao doći kraj.

Došli smo do kućice. Vrata nisu bila zaključana.

Tu negdje mora biti još jedna boca, rekao je Otto. Aisha je bila prestala piti i brinulo ju je što ja ne mogu, pa sam skrivao bocu od nje. Otišao je u kuhinju i vratio se s dvije čaše i bocom ruma.

Natočili smo si i otpili.

Upitao sam Otta: O čemu ste ti i Aisha razgovarali prije nego što je otišla?

O mnogo toga, rekao je. O njezinoj obitelji, djetinjstvu. Prisjećala se kako je čitala *Ilijadu* gospođi Rooney, susjedi. Rekla je da su u ratu Grci svoje mrtve spaljivali, ali Trojanci su svoje pokapali. Svi su strahovali za svoje leševe i htjeli su ih zaštititi od ptica i gladnih pasa... Jednom me zamolila da pronađem radijsku postaju koja pušta džez, ali u ovom kraju nema nijedne. To nas je nasmijalo... Razgovarali smo onih dana kad joj nije bilo tako loše, o glazbi i plesu. Sjetila se pripovijetke o crnom džezistu koji je godinama svirao na

HUGO FERA

drugoj strani Atlantika, u Parizu, a onda je jednoga dana odlučio vratiti se kući, da bi ga rulja ovdje progonila i na kraju linčovala... Prisjećala se kako smo plesali, govorila je o svom ocu. Jednoga sam je dana pitao kako se osjeća, a ona je rekla da se napokon osjeća spokojno, sada kad se sve bliži kraju.

Naložimo vatru, iznenada je rekao Otto i ustao te izašao. Nestao je i vratio se s dvije cjepanice u rukama. Gurnuo ih je u peć, za potpalu je uzeo lišće i zapalio vatru.

Sjeli smo nasuprot peći i čekali da se vatra razbukti. Izlazio je samo dim.

Lišće je vlažno, rekao je Otto. Začas će se osušiti.

U kućici je bilo hladno i puno vlage.

Kad se vatra rasplamsa, bit će toplije, rekao je Otto.

Sjećaš li se one skladbe, Muho? „Between the Devil and the Deep Blue Sea"? Između vraga i dubokog plavog mora? Veličanstveni Thelonious, tako si ga zvao. Ovako ide... Otto je otpjevušio nekoliko taktova i lagano se zaljuljao. Uvijek se blago ljuljao kad je pio.

S kojeg bi to albuma moglo biti, Muho?

Straight, No Chaser, rekao sam.

Brate, ti znaš znanje. *Straight, No Chaser*, rekao je i nasmiješio se. Samo si još ti ostao, Muho.

I ti, rekao sam.

Otto nije uzvratio. Razgovor je zamro kad je vatra počela jenjavati, sjedili smo u tišini i promatrali dim.

Tada sam predložio da nešto pojedemo.

Otto je odmahnuo rukom i podigao čašu i shvatio sam što ta kretnja znači. Podigao je čašu jer mu je bilo draže očuvati tišinu.

Možeš u krevet ako si umoran, rekao je.

Odbio sam odmahnuvši glavom. No kad je plamen zaplesao prema dimnjaku, otežali su mi kapci i zaspao sam na stolici s praznom čašom u ruci.

Otto me nježno probudio i rekao: Legni u krevet, Muho. Udobnije je.

KNJIGOTEKA

Nisam se opirao, ispružio sam se na krevet, a Otto je uzeo svoj poplun i pokrio me njime.

Kad sam čuo pucanj, vjerojatno sam sanjao, jer u prethodnih mi se nekoliko tjedana stalno vraćao isti san, koji bi me uznemirio i doimao se svaki put vrlo stvarno i živo. Bio je to košmar s automobilima i nekakvim zapuštenim mjestom iz kojega se upinjem pobjeći. Netko me u tom snu uvijek progonio, ali nijednom nisam vidio lica svojih progonitelja. No te noći, sjećam se da sam se okrenuo da im se suprotstavim, da se borim i da, naprotiv, ja njih progonim... Probudio sam se sav u znoju i pomislio: *Još su nekoga ubili.* U mojim su snovima žrtve uvijek bile bezimeni ljudi.

Trebalo mi je vremena za prijelaz iz sna natrag u kućicu. Peć mi je pomogla da se orijentiram, pa sam se osvrnuo po sobi, ali Otta nije bilo. Izašao sam potražiti ga i ugledao ga kako leži u hladu ispod stabla. Potrčao sam prema njemu i podigao ga u naručje. Kleknuo sam i obujmio mu glavu, a ruke su mi se polako natopile krvlju.

Ostao sam ondje, s Ottovim tijelom u naručju. Bit će da sam satima nepomično klečao, možda čak danima. Ne sjećam se. Sati i minute jurili su pored mene brzinom koju nisam uspijevao pojmiti. Bilo je to poput hitra leta vremena.

Spustio sam Otta i otišao natrag u kućicu po plahtu s kreveta te uzeo lopatu koja je ležala na kraju verande. Omotao sam Ottovo tijelo i iskopao raku u mekoj zemlji.

Pokopao sam ga, kad je počelo kišiti. Sjeo sam u kola i gledao kako voda klizi niza staklo. Moje blatne ruke usmjerile su kola prema gradu. Vozio sam se pored livada i drveća što se povijalo u znak poštovanja pri prolasku kiše. Gavrani su prelijetali nebom u raznim smjerovima. Njihovo je crnilo blijedjelo na podlozi tamnih oblaka, a veličina im se mijenjala s daljinom njihova leta. Vozio sam, a sve oko mene govorilo je o nestajanju i propadanju. Sve skonča u letu, pomislih... slike livada u prolazu u mom retrovizoru, ples ptice prema svjetlu, posljednji uzdah konja prije kraja... Vozio sam i

LAGUNA

osjećao kako su mi kola troma dok prolaze iznad leševa iz blata. Čuo sam smijeh i nasmijao se.

GRAD

Vratio sam se u grad i vozio se kroz posljednju karnevalsku noć. Bio je posljednji dan u mjesecu, sutra će sve biti gotovo, ali danas kao da lebdi, kao da se vinulo u visine. Moja su kola letjela iznad karnevalskih ulica i odozgo sam promatrao muškarce u ženskim haljinama. Darkerski uparađena mlađarija poprskala si je lice i odjeću lažnom krvlju, a hodali su ubojitim korakom. Vampiri su ponosno pokazivali svoje očnjake dok su prelazili na crveno. Vidio sam ljude s visokim šeširima, štapovima i piaštevima kako izigravaju mađioničare i leteće heroje. Homo sapiensi životinjskih glava koračali su uskim uličicama s pivom u rukama i pjevali stare gostioničke napjeve hrapavim seljačkim glasovima. A na putu natrag kući, na istočnoj strani rijeke, spazio sam devu kako ide za bradatim muškarcem. I vidio sam grad preplavljen napuštenim šatorima i karavane skitnica i pripitomljenih životinja kako odlaze.

Evo ih, rekao sam. I meni je vrijeme da sletim i pozdravim se te se vratim skitnji.

Došao sam do svoje zgrade, prizemljio kola i jurnuo stepenicama. Otrčao sam unutra, lupao sam na sva vrata, ali nitko nije otvorio. Zato sam ušao u svoj stan, sjeo za pisaći stol i odlučio napisati pismo pazikući i susjedima. Izrazio sam pazikući sućut zbog gubitka majke i obavijestio ga da odlazim, smjesta i zauvijek. Priložio sam stanarinu za idući mjesec, jer bio je kraj mjeseca, i sve sam u zgradi zamolio da ne tjeraju miševe i da ne bace knjige iz moje kućne biblioteke. Pozvao sam se na smrt, znanje i važnost knjiga, a onda, kao dodatni poticaj, natuknuo sam da biblioteka ima i novčanu vrijednost; a za slučaj da ni to ne djeluje, zaprijetio sam pazikući poetičnom pravdom požara i paleža te taj nagovještaj pojasnio osebujnim crtežom strašne eksplozije i ljudi koji djeluju

KNJIGOTEKA

prijeteći, pod maskama glodavaca, dugačkih repova i posve goli.

No znao sam da je sve to uzalud. Potpisao sam pismo i izvukao očev sag. Zatvorio sam vrata i sišao ubaciti pismo u pazikućin sandučić. A onda sam razmotao svoj leteći sag i poletio iznad grada. Skrenuo sam u pokrajnju ulicu, prošao sporednom uličicom i naposljetku umaknuo gomili.

Kad sam se konačno dokopao rijeke, odletio sam pod most. Doviđenja! viknuo sam upravljajući sag prema uskoj cesti pa na jug prema gradiću punom tvornica i radnika. Sigurno sam sletio. Pustio sam da mi leteći sag lebdi na pragu i ušao u motel gdje su se Magdalene nekoć nudile ubojicama životinja. Turčin na recepciji još je bio ondje, u istoj pozi kao i posljednji put kad sam posjetio to mjesto. Pitao sam ga je li visoki Arapin na katu. Da, rekao je. Kraj je mjeseca. Puši na prozoru, a vrata njegove sobe stalno su otvorena.

Popeo sam se na kat. Ušao sam u sobu i ugledao Arapina na prozoru. Rekao sam mu da ne čeka više, da ne tuguje, jer mrtva je i neće se vratiti, a onda sam izašao iz sobe i ponovno poletio.

KNJIGOTEKA

RAWI HAGE rođen je u Bejrutu u Libanonu, gdje je proživio devet godina građanskog rata. Godine 1992. iselio se u Kanadu, gdje je studirao fotografiju. Nagrađivani je književnik, likovni umjetnik, kustos i politički komentator. Objavljivao je tekstove u časopisima *Maclean's*, *Fuse*, *Mizna*, *Jouvert*, *The Toronto Review*, *Montreal Serai* i *Al-Jadid*. Likovne je radove izlagao u galerijama i muzejima diljem svijeta.

Prvi Hageov roman *De Nirova igra* nominiran je za dvije prestižne kanadske književne nagrade Giller i Governor-General, a 2008. osvojio je IMPAC Dublin Literary Award. Drugi roman *Žohar*, objavljen 2008., bio je u užem izboru za više važnih kanadskih nagrada, a osvojio je nagradu Huge MacLennan za najbolji roman. *Karneval* je objavljen ujesen 2012.

Djela su mu prevedena na više od trideset svjetskih jezika.

KNJIGOFILIA

KNJIGOTEKA

SNJEŽANA HUSIĆ (rođ. 1969.) školovala se u Zagrebu i Pisi (Italija). Od 2000. radi pri Katedri za talijansku književnost Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Objavila je više znanstvenih i stručnih radova u Hrvatskoj i Italiji te sudjelovala na brojnim međunarodnim znanstvenim skupovima. S Tatjanom Peruško uredila je antologiju suvremene talijanske priče Animallje (Zagreb, 2001.). Godine 1998. dodijeljena joj je nagrada Nencia Quinto zaklade Premio Internazionale Galileo Galilei za doprinos u promicanju talijanske kulture i umjetnosti izvan Italije.

Članica je Društva hrvatskih književnih prevodilaca. Objavila je brojne prijevode s talijanskoga i engleskog jezika; između ostalih: Enrico Brizzi *Jack Frusciante je izašao iz grupe*; Luigi Pirandello, *Šest lica traži autora*; Philip Pullman, *Polarno svjetlo*, *Tanki bodež* i *Jantarni dalekozor*; Chuck Palahniuk, *Klub boraca*; Ticiano Scarpa, *Oči na gradeli*; William Trevor, *Priča o Lucy Gault*; Niccolo Ammaniti, *Pokupit ću te i odvesti*; Aharon Appelfeld, *Životna priča*; Anna Maria Ortese, *Iguana*; Rawi Hage, *De Nirova igra, Žohar.*

KNJIGOTEKA